

18—19 april

Debatter m. m.**Tisdagen den 18 april**

Sid.

Meddelande ang. enkel fråga av herr Kaijser ang. brottslighetens utveckling och åtgärder i anledning därav	5
--	---

Onsdagen den 19 april

Internationellt utvecklingsbistånd	6
Svar på interpellation av herr Holmberg om en rundabordskonferens i u-landsfrågan	31
Meddelande ang. enkel fråga av herr Svanström om åtgärder för att lindra verkningarna av varvskrisen i Oskarshamn	86
Anslag till internationellt utvecklingsbistånd:	
Internationellt utvecklingsbistånd (Forts.)	87
Målsättningen för det svenska biståndet till u-länderna	95
Om utredning rörande det fortsatta utvecklingsbiståndet	96
Om utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia ..	97
Om statligt stöd till enskilda organisationers arbete i u-länderna	98
Avlöningsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	99
Omkostnadsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	100
Fältverksamhet	101
Om hjälp till återuppbyggnad av ödelagda områden i Vietnam	103
Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd	103
En speciell u-hjälpsavgift, m. m.	107
Fortsatt valutareglering	116
Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor	124
Riksbankens sedelutgivning, m. m.	129

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 19 april		Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 53, ang. anslag till internationellt utvecklingsbistånd		6
— nr 54, ang. anslag till finansiellt utvecklingsbistånd		103
Bevillningsutskottets betänkande nr 25, ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.		107
Bankoutskottets utlåtande nr 18, om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m.		116
Statsutskottets utlåtande nr 55, ang. fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m.		116
— nr 56, ang. musikdramatisk utbildning m. m.		116
Bankoutskottets utlåtande nr 26, ang. fortsatt valutareglering		116
— nr 27, om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor		124
— nr 28, ang. särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.		129
— nr 29, ang. ändring i förordningen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.		136

Tisdagen den 18 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 7 in-
nevarande månad.

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstle-
dighet från riksdagsarbetet den 18 och
den 19 april 1967 på grund av tjänste-
resa till Hamburg.

Stockholm den 14 april 1967

Gunnar Lange

Till riksdagens första kammare

För utrikes tjänsteresa får jag här-
med anhålla om ledighet från riksdags-
arbetet under tiden den 19 april—den
5 maj 1967.

Stockholm den 17 april 1967

Herman Kling

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälades och godkändes jordbruks-
utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående utbyggnad av
systemet med växtförädlingsavgifter,
m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, i anledning av väckta mo-
tioner angående lån från räkfiskelåne-
fonden; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående reglering av pri-
serna på fisk under budgetåret 1967/68,
m. m.

Anmälades och godkändes statsutskot-
tets förslag till riksdagens skrivelse, nr
150, till Konungen i anledning av
Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen
gjorda framställningar om anslag för
budgetåret 1967/68 till allmänna kul-
tur- och bildningsändamål samt inter-
nationellt kulturellt samarbete jämte i
ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till lagut-
skott Kungl. Maj:ts proposition nr 90,
med förslag till förköpslag m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts
proposition nr 95, angående riktlinjer
för jordbrukspolitiken m. m., hänvisa-
des propositionen, såvitt den avsåge
ändring i kommunalskattelagen, till be-
villningsutskottet och i övrigt till jord-
bruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till lagut-
skott Kungl. Maj:ts proposition nr 126,
med förslag till lag om ändring i vat-
tenlagen m. m.

Vid föredragning av motionen nr
766 hänvisades densamma, såvitt den
avsåge anslagsfrågor och arbetsmark-
nadspolitiska åtgärder, till statsutskot-
tet samt i övrigt till bankoutskottet.

Vid föredragning av motionen nr
767 hänvisades densamma, såvitt den
avsåge anslagsfrågor och arbetsmark-
nadspolitiska åtgärder, till statsutskot-
tet, i vad den avsåge rätt att skattefritt
avsätta medel till särskilda omställ-
nings- och utbildningsfonder, till bevill-
ningsutskottet samt i övrigt till banko-
utskottet.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 768 till bankoutskottet, motionerna nr 769—772 till jordbruksutskottet och motionerna nr 773—779 till statsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 780 hänvisades densamma, såvitt den avsåge begränsning i hushållningssällskapens skatteplikt, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogos och hänvisades motionen nr 781 till jordbruksutskottet, motionen nr 782 till lagutskottet, motionerna nr 783—785 till jordbruksutskottet och motionerna nr 786—789 till statsutskottet.

Vid föredragning av motionerna nr 790 och 791 hänvisades desamma, såvitt de avsåge studiehjälpsreglementet, till lagutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 792—800 till statsutskottet, motionen nr 801 till jordbruksutskottet och motionerna nr 802—808 till statsutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 53—56, bevillningsutskottets betänkande nr 25, bankoutskottets utlåtanden nr 18 och 26—29, första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 25—30, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—36, jordbruksutskottets utlåtanden nr 12—14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 17—19.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bevillningsutskottets betänkande nr 25 och bankoutskottets utlåtande nr 18 i nu angiven ordning skulle uppföras näst efter statsutskottets utlåtande nr 54.

Herr andre vice talmannen **IVAR JOHANSSON** (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de ärenden, som avses i Kungl. Maj:ts propositioner nr 90 och nr 95, hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av nämnda kungl. propositioner utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 127, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385).

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta beredningshavare hos kammaren, den 14 april 1967.

§ 1

På därom av fru May Tånge gjord framställning beslöt herrar deputerade att bevilja henne begärt entledigande från och med den 14 april 1967.

§ 2

Förordnades fru Ethel H. Lindahl att från och med den 17 april vara extra ordinarie förste kanslist i lönegrad Ae 19 hos första kammaren.

§ 3

Förordnades kanslisten i lönegrad Ae 17 fru Anne-Vera Hellerstedt att från och med den 14 april uppehålla tjänsten som förste kanslist i lönegrad Ae 19 intill dess fru Lindahl kunde tillträda densamma.

§ 4

Kanslisten i lönegrad Ae 17 fru Ger-tie Göransson beviljades ledighet för sjukdom från och med den 12 april 1967 under i första hand 14 dagar.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 809, av herr *Pettersson, Arne*, och herr *Hansson, Torsten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till folkbokföringsförordning, m. m.;

nr 810, av herrar *Schött* och *Enarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till folkbokföringsförordning, m. m.; samt

nr 811, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

Meddelande ang. enkel fråga
tion nr 91, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Danmark rörande import av nötkött till Sverige.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Kaijser* (h) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet: »För- anleder den omständigheten att den nedgång i den totala ökningen av brotts- ligheten som man enligt statsverkspro- positionen ansåg sig kunna konstatera under år 1966 under det första kvarta- let i år enligt de uppgifter som lämnats av statistiska centralbyrån åter för- bytts i en stark ökning några åtgärder och i så fall vilka?»

Justerades protokollsutdrag för den- na dag, varefter kammarens samman- träde avslutades kl. 16.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 19 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385).

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 809 och 810 till lagutskott samt motionen nr 811 till jordbruksutskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till internationellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Det internationella utvecklingsbiståndet hade i statsverkspropositionen redovisats under tre huvudtitlar, nämligen under tredje huvudtiteln tekniskt och humanitärt bistånd, under sjunde huvudtiteln finansiellt bistånd samt under åttonde huvudtiteln nordiska afrikainstitutet. Det av Kungl. Maj:t föreslagna totala svenska utvecklingsbiståndet under de tre nämnda huvudtitlarna uppginge till 404,3 miljoner kronor. Beloppet fördelade sig med omkring 209 miljoner kronor på tekniskt och humanitärt bistånd samt 195 miljoner kronor på finansiellt utvecklingsbistånd.

I fråga om riktlinjer för och planläggning av utvecklingsbiståndet hade statsutskottet i utlåtandet nr 53 behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 47) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 65),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* (I: 82) och den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg m. fl.* (II: 113),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 166),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist* (I: 262) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubin m. fl.* (II: 340),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 382) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 484),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ahlmark m. fl.* (I: 476) och den andra inom andra kammaren av herr *Ullsten m. fl.* (II: 614),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson* (I: 478) samt den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Borrbys och herr *Mattsson* (II: 607),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 603),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Mattson* och herr *Torsten Hansson* (I: 482) samt den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Tyresö *m. fl.* (II: 604),

dels en inom andra kammaren av herr *Wiklund* i Stockholm och herr *Gustavsson* i Alvesta väckt motion (II: 169),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie väckt motion (II: 483).

Vid sina överväganden hade utskottet även beaktat de uttalanden som i här behandlade ämnen gjorts av riksdagens revisorer i deras berättelse över den år 1966 av dem verkställda granskningen av statsverket (§ 1, Den svenska biståndsverksamheten).

Vissa av de förslag, som framlagts i nämnda motioner, komme att redovisas under punkterna 2, 3, 5, 6, 13, 14 och 15 i protokollet för kammarens aftonsammanträde.

Under den nu föredragna punkten hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Lindström m. fl.* (I: 684) och den andra inom andra kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (II: 851), angående utskottsbehandlingen av frågor rörande hjälpen till u-länderna. I motionerna — vilka förutom till statsutskottet hänvisats till lagutskott samt till bevillnings- och bankoutskotten — hade förordats, att u-landshjälpens anslagsfrågor skulle behandlas i ett sammanhang, lämpligen i ett sammansatt utskott, där erfarenheterna av både u-landshjälpens arbete och bevillningsfrågor kunde göra sig gällande och bedömningsarna sammanvägas. Motionärerna hade hemställt, att motionerna måtte överlämnas till vederbörande utskott för att av dem tagas i beaktande vid överläggning inom utskotten angående behandlingen av det stora frågekomplex som u-landshjälpen utgjorde.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Statsutskottet hade i förevarande punkt anmält, att det icke funnit motionerna påkalla någon utskottets åtgärd.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen beträffande punkten 1 finge beröras jämväl övriga punkter i detta utlåtande ävensom statsutskottets utlåtande nr 54, bevillningsutskottets betänkande nr 25 och bankoutskottets utlåtande nr 18. Yrkanden utom vid den nu föredragna punkten skulle dock, fortsatte herr talmannen, framställas först sedan respektive punkt eller betänkande föredragits.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Nilsson hade tillkännagivit, att han i samband med behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 53 ämnade besvara herr Holmbergs interpellation om en rundabordskonferens i u-landsfrågan.

Ordet lämnades till herr DAHLÉN (fp), som anförde:

Herr talman! Inför dagens debatt om u-landshjälpen råder ett intressant politiskt läge. Om jag mycket kortfattat sammanfattar det, är det väl ungefär på det sättet, att det råder enighet mellan partierna om en liten ökning av insatserna till FN-organ som sysslar med u-landshjälp. Det råder enighet om att begära en plan till nästa års riksdag för ökning av vårt bistånd till de fattiga folken så att biståndet så småningom skall uppnå 1 procent av bruttonationalprodukten. Det råder enighet om att en rationalisering av arbetet med dessa frågor i kanslihuset är nödvändig och att detta skall ske genom överflyttning av ärendena till utrikesdepartementet — jag vill tillägga att jag hoppas att de rykten som har gått om att regeringen inte vill vara med om detta kommer att visa sig vara felaktiga.

Det råder oenighet på en del punkter. Det råder oenighet om de direkta insatser Sverige skall göra genom

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

SIDAS:s verksamhet i u-länderna. När folkpartiet och centerpartiet har föreslagit en ökning av anslagen, har socialdemokraterna och högern satt sig emot detta. Det råder oenighet om folkpartiets och centerpartiets förslag att Sverige skall ta ett internationellt initiativ för att skapa en miljardfond mot världssvälten. Socialdemokraterna och högern vill inte vara med om detta. Det råder oenighet om angelägenheten av att försöka göra en internationell framstöt för att få en stabilisering av priserna på viktiga produkter som u-länderna säljer. Socialdemokraterna och högern säger om detta folkpartiets och centerpartiets initiativ att regeringen sköter det hela så bra att man inte behöver göra någonting åt det. Det råder oenighet om vikten av att vi verkligen utreder, hur vi skall bygga på den nuvarande u-landshjälpen — vi måste skapa ett bättre program. Härvid har socialdemokraterna blivit ensamma om att resa motstånd.

Det var alltså det politiska utgångsläget.

Om vi sedan ser på saken, kan vi konstatera att förutsättningarna för ökade direkta svenska insatser har ökat. När vi från vårt håll tidigare föreslog ökade insatser, sade man alltid: »Den svenska administrationen måste bli bättre först — den måste hinna att växa i kläderna.» Detta har nu skett. SIDA måste till och med förbruka alla reserverna innevarande år. Regeringens förslag till riksdagen i år var därför av den karaktären, att det inte innebär någon verklig ökning av SIDA:s verksamhet i förhållande till vad som råder innevarande år. Regeringen sprack på denna vägran att verkligen tillgodose önskemålet om en ökning av SIDA:s verksamhet, och det är någonting ganska unikt i Sverige — statsråd är som bekant mycket stryktaliga. Men det hade nog varit bättre att lyssna till den »sträng» som brast än till den som sitter kvar på regeringsfiolen. Det tyckte tydligen också en del av med-

lemmarna i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Åtskilliga begrep allvaret i situationen, och somliga socialdemokrater framträdde motionsvägen. Frågan är: Vad kommer dessa att göra nu?

Spänningarna ökade givetvis sedan när folkpartiet och centern visade att det gick att spara in på en del statsutgifter för att kunna göra en ökad insats och hjälpa världens fattiga och svältande människor. Centerpartiet och folkpartiet gjorde exakt det man skall och brukar göra i riksdagen när man vill främja ett ändamål: Vi skaffade fram de pengar som är nödvändiga för ett ökat anslag. Vi motionerade om en ökning av u-hjälpen med 65 miljoner kronor, och vi sparade ihop denna summa. Det är ett säkert och rejält förfarande, och det är så man skall göra.

I den uppkomna situationen har socialdemokraterna den senaste månaden på allt sätt sökt finna en utväg att radda ansiktet. Följa vanlig riksdagspraxis på det sätt som vi i mittenpartierna har gjort kunde man uppenbarligen inte. Socialdemokraterna kunde ju inte följa det statsråds förslag som lämnat regeringen, ty det hade varit en alltför stor prestigeförlust för herr Erlander. Socialdemokraterna och högern kom då på idén — och i den fann de varandra — att man skulle kunna klara en större del av dessa besvärligheter genom att låna ur en kassa inom finansdepartementet och flytta över pengarna till utrikesdepartementet. Man lånar alltså pengar ur en kassa avsedd för ett visst ändamål och flyttar över dem till en annan kassa, som är avsedd för ett annat ändamål. Men det är en obestämd summa som lånas.

Jag rekommenderar kammarens ledamöter att läsa statsutskottets utlåtande nr 54, sidan 7. Där framhålles från högerpartiets och socialdemokraternas sida inte ett ord till motivering varför det skulle vara möjligt att låna pengar. Man säger att det skulle vara ändamålsenligt att kunna låna. Ja, det är

alltid ändamålsenligt att kunna låna när man behöver pengar. Det finns dock inte ett ord till bevis för att det går att låna. Det intressanta är att riksdagen här presenteras ett förslag som icke är underbyggt, d. v. s. icke med ett ord bevisar att det finns lånemöjligheter. Ur riksdagens synpunkt är detta ingen verklig garanti för hur stor ökningen av u-landshjälpen på sikt kan bli. Det sensationella är vidare att socialdemokraterna och högern inte begär att riksdagen skall få ett förslag nästa år om att man skall betala tillbaka pengar till denna kassa. Det finns inte ett ord om detta. Inget hindrar således att finansminister Sträng nästa år säger: Det går inte att nu öka medelstillelningen så mycket att vi både kan låta SIDA:s verksamhet växa ut och samtidigt betala tillbaka den lånade summan. Jag förmodar att tystnaden på denna punkt varit ett krav från regeringen för att över huvud taget en kompromiss mellan socialdemokraterna och högern skulle komma till stånd. Det är denna lösaktighet som riksdagen nu inbjudes att rösta på.

Folkpartiet och centerpartiet skjuter inte upp den behövliga ökningen till en oviss framtid. Vi visar att det går att i dagens läge åstadkomma en ökning; det är den stora skillnaden. Man frågar sig onekligen vad de socialdemokratiska motionärerna skall göra nu. Skall de krypa till korset, d. v. s. till kompromissen?

Läget är, för att sammanfatta, följande.

Om man vill ha säkerhet för:

- 1) en vidgad familjeplanering;
- 2) större bistånd till svensk mission och andra frivilliga organisationer än de 6 miljoner kronor som socialdemokraterna och högern antyder — och det är väl använda pengar;
- 3) ett ordentligt utbildningsprogram, i varje fall en början på utbildning för afrikanska kvinnor;
- 4) bidrag till den mycket välorgani-

serade FN-hjälpen för Palestinaflyktingarna;

5) nödvändig forskning kring biståndsproblematiken;

6) större reserver till katastrofhjälp — och katastrofer inträffar alltid världen över;

7) att Sverige skall ta initiativ till en stor internationell insats för att möta världssvälten och hjälpa dessa miljoner och åter miljoner svältande människor;

8) att Sverige tar initiativet till att försöka hjälpa till att lösa det grundläggande problemet att u-länderna skall få bättre betalt för sina varor.

Vill man, herr talman, vara säker på allt detta, då måste man rösta med folkpartiets och centerpartiets reservationer i dessa avseenden.

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till reservationerna vid punkterna 13, 14 och 15 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Därefter vill jag, herr talman, anföra något om framtiden. Vi har verkligen långt till målet då det blir möjligt att göra en insats som Sverige kan känna sig en smula stolt över. För min del är jag övertygad om att 1 procent av bruttonationalprodukten inte räcker — det kanske blir nödvändigt med 2 procent.

I dag är u-ländernas situation försämrad jämfört med för några år sedan. Man får sämre utbyte i handeln med de rika länderna. Man får sämre betalt för sina varor. En stigande andel av u-ländernas nationalinkomst går åt för att betala tillbaka lån till oss rika länder. Detta är dagens läge.

Hur skall Sverige hjälpa till att lösa dessa problem? Vilka förändringar och tillägg behövs i den svenska biståndspolitikerna för att kunna bidra till en sådan lösning? Folkpartiet och centerpartiet, samt här även högern, hävdar att det behövs bättre samordning av den statliga verksamheten och näringslivets insatser, bättre samordning med

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

missionen och andra frivilliga organisationer. Dessa organisationer har ju en förunderlig förmåga att vända på slantarna och använda dem på rätt sätt. De kan säkert åta sig vidgade uppgifter. Detta bör utredas i samarbete med vederbörande organisationer. Inom parentes vill jag tillägga att jag är mera positiv än hela statsutskottet i fråga om möjligheten för dessa organisationer att göra fredskårsinsatser. Jag skall återkomma till det med ett yrkande.

Det är välkommet att vi uppnått enighet om samverkan mellan staten och näringslivet och enats om att begära förslag om investeringsgarantier. Talet om att detta skulle gynna enskilda företag, herr talman, är »nonsens i kubik». Det är okunnighet, i någon mån parad med politiskt snedviden uppfattning, att hävda något sådant. Näringslivet kan om man får dessa garantier åta sig väsentligt vidgade arbetsuppgifter, och ett utvidgat samarbete skulle visa sig fruktbart. Kan vi inte åstadkomma detta, får vi aldrig chans att göra de insatser som motsvarar de krav som kan ställas på oss. Det gäller att utnyttja svenska företagens, tjänstemäns och arbetares erfarenhet på olika områden. Frågan om den fortsatta utbyggnad, som jag här bara har skisserat, måste man utreda tillsammans. Det är inte fråga om att under den tid utredningen arbetar stoppa den verksamhet som vi nu bedriver — det vill jag understryka — utan det gäller att utreda hur man skall gå vidare. Beträffande detta utredningskrav är det mycket glädjande att mittenpartierna fått med sig högerpartiet.

En del frågor, som har behandlats av femte avdelningen i statsutskottet, kommer herr Harry Carlsson att närmare tala om. Det gäller bl. a. fonden mot världssvälten och frågan om prisstabilisering. Jag skall därför inte gå in på dem.

Till sist skall jag, herr talman, ta upp ett för framtiden mycket väsentligt problem, nämligen politikernas an-

svaret för att påverka opinionen för ökat u-landsbistånd. Det sägs från en del håll att svenska folket inte vill öka biståndet till de fattiga länderna. Det är en mycket allvarlig sak i en demokrati. Vi som sitter här är ju folkrepresentanter, vi skall hävda de meningar som svenska folket ger oss mandat att hävda, men det kan för politiker aldrig bara vara fråga om att följa opinionsvindarnas svängningar. Politikerna har ju också ansvar för att påverka opinionen. Vid den konferens, som den västtyska förbundsdagens talman hade inbjudit till för två veckor sedan, om industriländernas parlament och deras ansvar var just dessa frågor ett huvudtema. Jag hade glädjen att vara riksdagens representant vid den konferensen. Påfallande var hur detta verkligen uppfattades som ett grundtema av alla deltagande länders representanter: Vi måste ta på oss ansvaret för att verkligen informera opinionen. Vi måste som politiker förklara för folket vad som är vårt ansvar.

Socialdemokratin har tagit mycket lätt på denna uppgift. Det kanske är en förklaring till den håglöshet som visar sig i de förslag som regeringen har lagt på riksdagens bord i år.

Vad är det då vi skall göra? Jag skall summera det mycket kortfattat i några punkter.

Vi måste, för det första, försöka skapa en opinion för ökad biståndsverksamhet genom att låta folket få bättre förståelse för situationen i u-länderna. Det räcker inte med att betrakta nöden som ett statistiskt eller teoretiskt fenomen. Man måste känna fattigdomen, hungern, sjukdomen, gapet mellan de rika och fattiga länderna, känna det så att det går genom mäg och ben.

Det är klart att detta skulle vara lättast om svenska folket kunde resa ut och se med egna ögon, men vi vet alla, att det inte finns möjligheter till detta. Man kan dock göra en hel del annat. Det gäller framför allt att försöka få människor, som har en möj-

lighet att påverka opinionen vid sidan av oss politiker, att åta sig en del av dessa uppgifter. I folkrörelsernas ledningar har många sett detta såsom sin uppgift, men jag är övertygad om att man här skulle kunna göra större insatser.

Jag tror, herr talman, att det t. ex. skulle vara nyttigt, om regeringen verkligen tog initiativ till och inbjöd representanter för olika organisationer att se på en del av den svenska hjälpverksamheten — den statliga, missionen och andra organisationers. Det skulle vara folk inom ideella, fackliga och religiösa organisationer, idrottsorganisationer och ungdomsorganisationer. Jag är alldeles övertygad om att dessa människor skulle komma tillbaka som mycket goda förkunnare av nödvändigheten med ökad u-hjälp. Det skulle bidra till, att svenska folket skulle känna ett större medansvar.

Vi kan dra en parallell med hur missionerna har handlat. Redan när de startade för hundra år sedan, förstod de det absolut väsentliga i att förklara för hemmafolket varför man ville göra insatser. Man startade omedelbart. De missionärer som varit där ute och kom hem tre månader eller ett halvår fick i uppdrag att medan de var hemma från missionsfälten resa runt och hålla föredrag, visa bilder och så småningom även film. De förklarade punkt för punkt och gav en inlevelse i vad problemen verkligen gällde. Jag tror att det är nödvändigt för oss politiker att på detta sätt ytterligare förklara situationen.

Om det är, som en del socialdemokrater säger, att svenska folket icke är moget för en väsentligt ökad u-hjälp, är detta ännu nödvändigare.

Den andra uppgiften är givetvis att försöka hjälpa till att förstå det stora perspektivet, det internationella. För några dagar sedan stod i en tidning två olika telegram bredvid varandra, som verkligen var belysande i detta sam-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd manhang. Det ena telegrammet var från New Dehli. Där stod så här: 40 miljoner människor kommer att duka under av törst och svält i den indiska delstaten Bihar, om inte omfattande hjälpaktioner sätts in omedelbart. Av Bihars 50 miljoner invånare, håller 40 miljoner på att förvandlas till levande skelett till följd av missväxten och torkan.

Denna larmrapport var undertecknad av chefsadministratören för nödhjälpsarbetet. I går kväll och i dag har kommit nya orossignaler därifrån.

Det andra telegrammet var från Pe-king och lød så här: Det enda sättet för Indiens folk att lösa livsmedelsbristens svåra problem är att göra revolution, skriver det kommunistiska partiorganet Folkets Dagblad.

Här ser vi alltså den allvarliga, men mycket vanliga kombinationen av lusten att utnyttja förtvivilade situationer för politiska syften. Där ingenting växer på marken, har desperationen mycket bra grogrund i själarna.

Det är mycket förklarligt att ledarna för de unga folken grips av desperation. Till synes är ju problemen oöverkomliga, och detta påverkar självfallet i hög grad den politiska ställningen.

Åtskilliga inom vårt folk förstår detta utan vidare, men jag är rädd för att kanske inte alla gör det. Det går att tala och tala om ansvar i detta sammanhang, men det bästa resultatet uppnås givetvis när en överväldigande majoritet av folket verkligen inser och känner klyftans art, ser vad dessa skillnader betyder, känner det genom märke och ben. Då inser man lättare hur djup inverkan som detta gap mellan oss rika och de fattiga har i den internationella situationen.

Det påverkar givetvis förhållandet mellan blocken i världen. Man är inte alltid i dessa unga stater så villig att söka bidra till att utjämna spänningen i den internationella situationen. Jag förstår mycket väl, när de säger: Var-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

för skall inte våra folk ha samma rättighet som ni att leva på en rimlig levnadsstandard?

Vi måste vidare för det tredje självfallet söka göra klart för alla att svaret leder till krav på insatser från oss. Vi måste slå fast detta faktum på ett mycket mera bestämt sätt än tidigare.

Det är inte några orimligheter som begärs av oss. Man kan mäta den insats som skulle behövas på olika sätt. Jag skall ange en metod, som väl inte brukar användas men som ger en del av problemet — inte hela, jag är medveten om det. Om nationalprodukten i ett land, t. ex. Sverige, stiger med låt oss säga 3 procent på ett år, så innebär det att man skulle klara en anslagsökning från 0,3 procent till nivån 1 procent av nationalprodukten till u-länderna om man låt bli att höja den egna levnadsstandarden under tre månader! Sedan skulle levnadsstandarden stegras precis som förut. Det skulle här vara frågan om en engångsföreteelse. Det skulle räcka om vi sade: Under tre månader kan vi väl låta bli att höja vår standard. Då kan vi öka u-landsbiståndet från 0,3 till 1 procent. Om vår bruttonationalprodukt ökas med 4 procent på ett år, skulle det räcka att stoppa vår egen standardökning i tio veckor för att åstadkomma den önskade effekten.

Vi politiker har ett oerhört ansvar för att detta blir omtalat för svenska folket. Det är förfärande att håglösheten inom det socialdemokratiska partiet har gått så långt att man inte varit villig att ta på sig denna uppgift på ett tillräckligt effektivt sätt. Det är ju inte minst en regerings uppgift att verkligen tala om det här.

Det fjärde är att vi måste markera att alla dessa uppgifter inte klaras annat än genom ett internationellt samarbete. Annars är det omöjligt. Jag skall inte diskutera i detalj vad man skall göra, utan jag skall bara framföra ett par olika satser. Det är kanske nödvändigt,

som en del har kastat fram, att vi får ett världsfinansdepartement med rättighet att taxera ut från de rika länderna alltefter deras ekonomiska förmåga. Det är möjligt att man måste gå den vägen. Det måste bli en mera långtgående form av världsplanering för att insatserna skall få sin rätta betydelse, för att de skall bli effektiva. Med dessa två punkter vill jag bara visa att nog finns det uppgifter för dem som vill se dem och för dem som vill ta ansvar.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Man blir faktiskt imponerad när man möter det starka engagemang för hjälp till u-länderna som besjälar i vart fall stora grupper av svenska folket, denna vilja till en solidaritet som inte gör halt vid gränserna mellan riken och raser. Men jag tror att det är nyttigt att man gör klart för sig att det hela är en ganska ny företeelse. Bortser man från missionen, som i hög grad har varit en föregångare på detta område och som för övrigt är det ännu i dag, så var det svenska intresset för u-hjälp ännu för några få år sedan närmast obefintligt. Det har alltså vuxit fram mycket snabbt, och det gäller att se till att det inte avtar lika snabbt. Snabbvuxna plantor är ofta ömtåliga plantor.

Man kan inte blunda för att det finns element i verksamheten som kan ha en dämpande inverkan på entusiasmen. Jag tänker inte så mycket på de misslyckanden som det svenska officiella biståndsorganet vid några tillfällen har behövt redovisa. Sådana misslyckanden är kanhända omöjliga att undvika, i synnerhet när det gäller en verksamhet som är så ny för oss och där vi har så föga erfarenhet som i det här fallet.

Nej, jag tänker främst på förhållandena i mottagarländerna, sådana de ibland är och även i fortsättningen ibland kan förväntas bli: direkta missbruk av biståndsmedel, ovilja eller

oförmåga att göra de egna insatser som är nödvändiga för att biståndet verkligen skall leda någon vart, politiska regimer som förtrycker stora befolkningsgrupper, kanske bara för att de är av annan ras eller har annan religion än de makthavande grupperna o. s. v.

Detta är ting som vi enligt våra svenska betraktelsesätt har svårt att stillatigande blunda för och naturligtvis i än högre grad att genom bistånd stödja eller möjliggöra.

Man frågar sig: Skall den svenska idealiteten och offerviljan tåla att då och då ställas inför även en sådan verklighet? Skall den tåla att i framtiden möta — vilket jag tror kommer att bli förhållandet — mycket mindre av tacksamhet och uppskattning och mycket mera av krav, kanske i påträngande form? Jag vet inte, men det skulle vara tragiskt om missräkningar och besvikelser skulle vända den goda viljan i likgiltighet eller — än värre — i motvilja. Det skulle vara särskilt tragiskt därför att det i dagens värld inte går att isolera sig. Även om vi skulle vilja det, är det omöjligt att skjuta u-ländernas problem ifrån sig. Vi måste ge oss i kast med dem.

Jag tror därför att vi skulle göra klokt i att något avromantisera u-hjälpsdebatten och realistiskt göra klart för oss, att en effektiv utvecklingshjälp inte är en fråga om välgörenhet, inte heller en fråga om att bara fördela nu befintligt välstånd på ett annat sätt. Vad det gäller är att skapa ett nytt välstånd i de delar av världen som ligger efter, och det är någonting helt annat. Detta nya välstånd måste dessutom vara grundat på en förmåga inom länderna själva att bibehålla och föra det framåt med egna krafter. Sådant åstadkommes verkligen inte bara genom gåvor.

Alla moment inom u-landsproblematiken hänger ihop, och inget kan betraktas eller behandlas helt fristående från ett annat. Men man kan ändock

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
urskilja två framgångsvägar av delvis olika typ, som båda måste beträdas om man vill nå godtagbara förhållanden. Den ena vägen leder till en kontroll av befolkningstillväxten så att inte en alldeles ohämmad ökning spränger alla möjligheter till planmässig verksamhet. Den andra vägen går mot ekonomiska förhållanden som i hela världen kan garantera försörjning och framsteg.

Alla de studier som görs i dag pekar fram emot en direkt katastrof, om inte befolkningsutvecklingen tvingas in i andra banor. Jag vill ta en uppgift ur mängden av skrämmande framtidsbilder, den nämligen, att bara den ökning i livsmedelskonsumtionen som den väntade befolkningstillväxten kommer att kräva under de närmaste 20 åren är kalorimässigt sett större än den nuvarande totala spannmålsproduktionen i hela Västeuropa plus USA plus Kanada. Det är sådana fakta som gör det så självklart, att man måste ge en särskild förtur åt familjeplaneringen. Vi måste försöka hindra att världens befolkning växer så att den över huvud taget inte går att livnära. Alternativet är reduktion genom hungersnöd, sjukdomar eller krig. Det alternativet kan ingen föredraga.

De svenska insatserna på familjeplaneringens område har varit banbrytande. De har numera också kunnat väcka förståelse och intresse i stora delar av världen. Vi måste gå vidare. Högerpartiet har i sin u-hjälpsmotion till årets riksdag understrukit vikten av att familjeplaneringen läggs upp så att den får största möjliga effekt. Vi förordar att det institut för familjeplanering, som har diskuterats, också verkligen kommer till stånd. Det bör få till uppgift att igångsätta, samordna och effektivisera alla de undersökningar som behöver göras för att ge födelsekontroll och familjeplanering en riktig utformning och bästa verkan. Utskottet har skrivit mycket positivt på denna punkt. Vi noterar det med tillfredsställelse och

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

hoppas att kamrarna också kommer att besluta i enlighet med utskottsförslaget.

Den andra huvudvägen i u-hjälpen måste föra till en snabbare och jämnare fördelad ekonomisk utveckling. Den bör leda till förhållanden där u-länderna själva är herrar över en ekonomi som dels ligger på en godtagbar nivå och dels växer i samma takt och på samma sätt som i dag är fallet i industriländerna.

All sannolikhet talar för att mer av direkt engagemang från svenskt näringsliv i u-länderna skulle tillföra dessa en betydligt ökad utvecklingshjälp utan att man skulle behöva avstå från en rimlig förräntning och rimliga vinster för dem som ägnar sig åt en sådan verksamhet. Det är därför att hälsa med stor tillfredsställelse, att utskottets majoritet äntligen har släppt sin motvilja mot de krav, som vi från högerpartiet har ställt under flera år på statliga garantier mot förluster som kan uppkomma genom oförutsedda politiska åtgärder i värdlandet. Utskottet begär nu ett direkt förslag från regeringen till sådana garantier åt svenska investerare i u-land. Därigenom blir det kanske möjligt att uppnå den samordning och det samarbete mellan statliga och privata insatser i u-länderna, som torde vara det enda som kan ge aktiviteterna sådant omfång att det verkligen blir påtagliga resultat.

När det gäller insatser från svenskt näringsliv, möter man frågan i vilken mån svenskt bistånd skall bindas till svenska leveranser eller svensk företagsamhet. Många svarar: Det får inte bindas alls, det vore inte godtagbart dels därför att biståndets värde för mottagarlandet därigenom minskar, dels därför att vi inte i andra sammanhang tillåter en sådan metod att skydda svensk export.

Man skall dock ha klart för sig att på u-landsfältet är principen inte lika självklar. Bindningar används nämligen numera av nästan alla givareländer

— det har skett en mycket markant och snabb utveckling åt det hållet. En total svensk obundenhet får därför i praktiken inte den avsedda effekten att främja konkurrens på lika villkor. Dess verkan blir i stället snarare att utestänga svensk företagsamhet från sådan konkurrens. Det kan inte vara godtagbart utan måste genom svenska villkor förhindras. En bindning av svenskt bistånd till svenska leveranser behöver dock inte hindra en fri konkurrens mellan svenska leverantörer inbördes.

Det råder inte sällan ett faktiskt, starkt sammanhang mellan statliga insatser och näringslivets insatser. Ofta gäller det — och man bör syfta till att det skall gälla ännu oftare — att till u-landet överföra ett balanserat och sammanhållet system, uppbyggt både av statliga insatser för att förbättra infrastruktur och utbildning och av näringslivets insatser såväl i form av varuleveranser eller hela industriföretag som i form av kommersiellt och industriellt kunnande.

Skulle verksamhet av sådan art få stor omfattning och ge goda resultat — och allt tyder på att så kan bli fallet — får valet av verksamhetsländer större betydelse. Den koncentration i sammanhang som man ofta talar om är självfallet önskvärd, men den kan komma att bli mera inriktad på typen av verksamhet än på den geografiska fördelningen. Vi har ju för övrigt redan beträtt den vägen när det gäller familjeplaneringen.

Det är nu några år sedan riktlinjerna drogs upp för det svenska u-landsbiståndet. Det skedde i full enighet mellan de demokratiska partierna. Var det några meningsskiljaktigheter rörde de väl närmast betoningen av värdet på olika typer av insatser.

Från högerpartiets sida har vi hela tiden velat ge större eftertryck åt åtgärder som kan stimulera enskilda insatser från näringslivet, och vi har i varje u-hjälpsdebatt framfört det kravet. När u-hjälpsriktlinjerna fastställdes var

de svenska erfarenheterna av statlig biståndsverksamhet mycket små. De är väl inte överväldigande i dag heller men har dock ökat, och tiden torde nu vara mogen att göra en samlad översyn av de principiella och praktiska riktlinjerna för den fortsatta verksamheten. Vad som ytterligare understryker behovet härav är att alla prognoser, alla siffror och alla studier av utvecklingstrenden i u-länderna enstämmigt visar att nuvarande u-hjälp inte leder fram till målet, i varje fall inte inom den tid som kan stå till buds. Trots de inte alldeles obetydliga insatser som ändå görs, förstoras fortfarande det ekonomiska avståndet mellan rika och fattiga länder. Det finns inte heller någonting i bilden som tyder på att det skulle bli ett totalt omslag till det bättre ens vid en utökning av biståndet till det för industriländerna nu fastställda målet om 1 procent, eller t. o. m. långt därutöver. Det gäller därför inte bara att fastställa ett procenttal för våra rimliga offer på världssolidaritetsens altare; så enkelt är det inte. Vi kan ändå inte undandra oss ansvaret för resultatet. Tillfredsställda kan vi vara först om vi lyckas knyta ihop världens näringsliv i gemensamma ansträngningar att överallt nyttiggöra resurserna på bästa sätt. Det räcker ingalunda med statliga insatser finansierade med skattemedel. Det behövs ett långt vidare engagemang. Man måste frigöra sig från övertron på gåvor och misstänksamheten mot allt annat än sådana. Enbart bistånd kan sannolikt aldrig radikalt och varaktigt förbättra ett folks förmåga att självt leda en snabb ekonomisk utveckling. För att nu inte tala om det blistra faktum som lägger en broms på en väsentligt utökad statlig biståndsverksamhet, nämligen att den med nödvändighet måste föregås av en väsentligt utökad statlig omsorg om den egna betalningsbalansen. Den omsorgen är det i vårt land som alla vet si och så med.

Jag har nu antytt den problematik

Ang. internationellt utvecklingsbistånd som vi i högerpartiet i hög grad anser vara värd att studera med sikte på effektivaste u-hjälp i dagens situation och med de kunskaper som vi nu har. Högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet har också gemensamt begärt att en allsidigt sammansatt utredning med parlamentariskt inslag skall tillsättas för att överse riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet.

Det är svårförståeligt att de socialdemokratiska ledamöterna inte har velat vara med om en sådan utredning. De hänvisar i stället till det uttalande som regeringen gjorde i sin deklaration vid utrikesdebatten i förra månaden, där det sägs att regeringen själv ämnar utforma ett progressivt u-hjälpsprogram. Skillnaden är alltså den att vi borgerliga vill vara med om att utforma programmet, medan regeringen vill göra det på egen hand. Hur rimmar detta med det uttalande som man ibland får höra om regeringens iver att försöka samla alla partierna kring ett gemensamt u-hjälpsprogram? Såvitt jag kan förstå inte alls.

Herr talman! Våra resurser att över den statliga budgeten lämna u-hjälp är i dag begränsade. Det är dock högst angeläget att vi fullföljer den utbyggnad av verksamheten som vi har bestämt oss för och att vi gör det målmedvetet och utan ryckighet.

En lämplig utgångspunkt borde då vara — i vart fall tills vidare — att biståndsorganets resurser ökas i samma takt som väl genomstuderade och löftesrika projekt kan framläggas. En penningtilldelning därutöver är knappast önskvärd. Vill man få ut bästa verkan av de medel som avsätts till u-hjälp, måste man ställa lika hårda krav på rationell handläggning och hushållning med tillgängliga medel inom u-hjälpen som inom andra sektorer av samhällsekonomin.

Det har från SIDA:s håll omvittnats att det hårdare ekonomiska klimat som under innevarande år, delvis oväntat, kom att drabba SIDA:s fältverksamhet

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

trots allt hade sina fördelar. Det har karakteriserats som både nyttigt och lärorikt. Detta måste med andra ord betyda att det har bidragit till att öka den relativa effekten av den svenska satsningen.

Det program för SIDA:s fältverksamhet under nästa budgetår som statsverkspropositionen förutsatte, innebar dock en högst betydande reducering av den projektvolym, som SIDA hade räknat med att kunna genomföra. Inskränkningarna skulle t. ex. drabba planerna på en utvidgad familjeplaneringsverksamhet och anslagen till missionen.

Under utskottsbehandlingen har emellertid en majoritet kunnat enas om att föreslå åtgärder som i hög grad skulle förbättra situationen. Om riksdagen godkänner förslaget torde i stort sett alla projekt kunna bli genomförda som SIDA under det närmaste året kan förväntas ha personella och tekniska resurser att handlägga.

Det gjordes under utskottsbehandlingen många försök att uppnå allmän enighet kring detta starkt utökade program, men försöken misslyckades tyvärr i sista änden. Jag tycker detta är beklagligt. De reella ändringarna i förhållande till regeringens förslag är dock betydande. Den formella anslagstilldelningen har visserligen inte ändrats, men u-hjälpsorganens tillgång till pengar att utbetala har ökats i hög grad. Det är ju det som är avgörande.

Den metodik som statsutskottet föreslår, nämligen att överföra länkta reservationsmedel från en huvudtitel till utgiftsmedel under en annan, kan naturligtvis diskuteras och är väl inte i regel att rekommendera. I det här fallet och i dagens läge är den dock acceptabel, för det första därför att den tillämpas i ett system beträffande vilket alla tycks vara ense om att det måste ändras. U-landsbiståndets uppdelning på flera departement och avdelningar inom departement försvårar överblick och samordning. Högerpartiet har under flera år kritiserat detta förhållande.

Nu har också statsrevisorerna fäst uppmärksamheten härpå, och statsutskottet har enhälligt bestämt sig för att påyrka en ändring. Om den kommer till stånd kan det bli friare möjligheter att överföra medel mellan olika ändamål, alltefter skiftningarna i förhållandena och behoven.

För det andra är överföringen acceptabel därför att alla också tycks vara överens om att u-hjälpen skall utvecklas och utbyggas. En plan härför skall framläggas för riksdagen redan nästa år. Då kan årets nu föreslagna extraförbrukning av reservationsmedel utan svårighet ersättas.

Herr Dahlén framhöll nyss att det i utskottets utlåtande inte förekommer ett ord som bevisar att det finns möjligheter att låna upp medel eller att de förutsatta återbetalningarna verkligen kommer att ske. Det må så vara — kompromissen måste ändock liksom så mycket annat i den politiska verksamheten — grunda sig på förtroende för viljan hos regeringen att följa de önskemål som utskottet framställer. Skulle det nästa år visa sig att detta förtroende varit oberättigat, vilket det väl ändå inte finns anledning att förutsetta, kan och skall vi återkomma.

Herr talman! Jag kommer när stunden härför är inne att yrka bifall till vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 på samtliga punkter utom punkten 3 angående utredning av det fortsatta utvecklingsbiståndet, där jag kommer att yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det finns ett stort intresse inom vårt land för att ge hjälp åt u-länderna. Detta har ytterligare be styrkts genom det goda resultat som uppnåtts i insamlingen Flykting 67 Vårnyckeln, som också avser att ge lidande människor hjälp. Jag är medveten om att det finns grupper, måhända rätt avsevärda grupper, som inte har det stora

intresse för u-landshjälp som jag för min del skulle önska, men i stort sett kan man säga att svenska folket har visat intresse för u-hjälp. Det kanske framför allt bör betonas att det är ungdomskretsarna som driver hårdast på att u-hjälpen bör ökas.

Om det har varit ett gott intresse i breda lager för u-hjälpen, har det varit så mycket sämre med intresset från regeringens sida. Regeringen har i denna fråga varit håglös, föga intresserad och trög i sitt handlande. Läger man därtill det virriga uppträdandet inom det socialdemokratiska partiet i synnerhet under detta år, har man karakteriserat handlandet i u-hjälpsfrågan.

På förslag av Indien uttalade Förenta Nationerna att ländernas u-hjälp borde gå upp till 1 procent av nationalinkomsten. Centern föreslog för åtskilliga år sedan också att målet för u-landshjälpen borde bli ett bidrag med minst 1 procent av nationalinkomsten. Första gången avslogs detta, men senare har riksdagen accepterat målsättningen. Trots att åtskilliga år förflutit sedan principbeslutet fattades om målsättningen har vi dock inte kommit längre än till 0,34 procent av nationalinkomsten.

Jag tror inte, som herr Virgin sade, att vi behöver avromantisera u-hjälpsfrågan. Jag tror nämligen inte att den har präglats av någon romantik, möjligen kanske av en högt uppdriven idealitet vid vissa tillfällen. Det är självfallet att målsättningen i fråga om u-hjälpen också är hjälp till självhjälp. Den hjälp som ges syftar inte till gåvor, utan syftar till att man skall skapa ett näringsliv inom respektive länder som kan ge försörjningsmöjligheter åt landets befolkning. Enigheten om den 1-procentiga målsättningen sträckte sig dock inte så långt att man kunde bli enig om när detta mål skulle uppnås. Centern och folkpartiet har flera gånger föreslagit att vi skulle sätta upp en plan för när vi skall nå fram till 1-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd procentmålet, men detta har hittills inte accepterats av de övriga partierna.

Under alla de år som vi har motiverat om höjning av anslagsbeloppet har regeringen och socialdemokratiska partiet haft alla möjliga undanflykter för att inte ge högre bidrag. I synnerhet har man anfört att planläggningen för ett effektivt utnyttjande av medlen inte fanns. När nu inför årets riksdag SIDA presenterar planer för ett någorlunda rimligt u-landsstöd är regeringen inte alls benägen att fullfölja vad man tidigare ställt i utsikt. Och då man har anfört att planläggning inte fanns för olika bidrag, bör man också i det sammanhanget anmärka att det alltid funnits möjlighet att ge till den multilaterala hjälpen. När socialdemokraterna nu splittrats i u-hjälpsfrågan hade man förhoppning att anslagen verkligen skulle bli höjda avsevärt i förhållande till regeringens förslag. I den virrighet som kännetecknat socialdemokratiska partiet trodde man nu att den oppositionella delen av socialdemokraterna tillsammans med högern, centern och folkpartiet skulle kunna genomföra högre anslag.

Någon tvekan om behovet av ökat bistånd existerar givetvis inte. Någon utförligare motivering behövs inte, ty alla är ju nu medvetna om det stora behovet i olika delar av världen.

Klyftan mellan industriländerna och u-länderna utvecklas inte så som vi borde ha anledning att hoppas. Utvecklingstakten i u-länderna är mycket låg. Framför allt torde detta ha sin grund i att befolkningsutvecklingen är mycket snabbare än livsmedelsutvecklingen. I denna situation är det mycket oroande att biståndet från de rika länderna till de fattiga länderna har stagnerat. Det är bara obetydligt mer än det var omkring år 1960. När vi bedömer storleken av de krediter som de rika länderna ställer till u-ländernas förfogande, måste vi ha i minnet — vilket herr Dahlén också erinrade om — att u-länderna be-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

talar tillbaka ungefär hälften i form av räntor och amorteringar.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden är det nödvändigt att den rika världen ökar sina samlade biståndsinsatser betydligt. Det finns förutsättningar för en kraftig ökning, och en sådan är nödvändig om en positiv utveckling skall komma till stånd i de underutvecklade länderna. För de rika ländernas del är det framför allt en fråga om att vilja. Den svenska regeringen har i sällskap med högern, enligt min mening, visat prov på bristande vilja vid detta års riksdag. Det är närmast generande att vårt land som har världens nästan högsta levnadsstandard ännu inte kommit upp till mer än 0,34 procent av nationalprodukten i u-landsbiståndet. Vi måste vara på det klara med att det är ett moraliskt krav på Sverige som ett välståndsland att inom rimlig tid infria det löfte som vi gett genom att anta FN:s 1-procentsdeklaration.

Det är inte längre möjligt för regeringen att skylla på brist på projekt. De av SIDA utarbetade planerna för familjeplanering och utbildning av afrikanska kvinnor fyller de krav som vi har anledning att ställa på väl förberedda projekt.

När intresset för ökad u-hjälp under slutet av förra året och början av detta år nu på så många olika sätt manifesterats, inte minst genom den socialdemokratiska motionen, hade man väntat att ett större anslag än vad regeringen föreslagit skulle kunnat beviljas. Nu har det emellertid hänt åtskilliga enligt min mening underliga operationer under utskottsbehandlingen. Finansministern har av sina egna partikamrater i utskottet fått den hårdaste korrigeringsom förekommit på mycket länge. Den överföring som nu skett innebär ju i realiteten att utskottsmajoriteten sagt ifrån att finansministern tagit till ett anslag som enligt utskottsmajoriteten är så högt att det måste korrigeras neråt. Nu brukar ju finansministern gärna

uppträda och försvara sina förslag. Jag hoppas att han också i dag kommer att uppträda och försvara vad han föreslagit, eftersom jag förmodar att han ansåg att detta anslag var välmotiverat när han satte upp det i statsverkspropositionen.

När nu opinionen för ökad u-hjälp är så stark inom vårt land och även inom vissa kretsar i det socialdemokratiska partiet, så hade man kanske ändå en viss förhoppning att den ökning som föreslagits av centern och folkpartiet skulle kunna genomföras. Så blir troligen inte fallet, ty nu träder en annan regeringens hjälpare fram, nämligen högern. Socialdemokraterna och högern går arm i arm in för att bromsa u-hjälpens höjning. Aftonbladet talade i går om kohandel mellan högern och socialdemokraterna. För min del reagerar jag mot att man använder detta gamla fina uttryck till något så bakåtsträvande och bromsande som en samverkan mellan högern och socialdemokraterna för att u-hjälpen inte skall stiga som vi föreslagit. När det användes på 30-talet var det för att skapa framsteg och trygghet.

Ja, herr talman, behandlingen av u-landsfrågan 1967 kommer säkerligen att stanna mycket länge i svenska folkets minne. Centern och folkpartiet har i sina reservationer föreslagit en ökning av anslaget med 50 miljoner kronor. Är den summan så förfärande stor att man på allt sätt måste motarbeta detta förslag. Ja, det är frestande att göra jämförelser på olika områden, men jag kanske kan erinra om att denna summa är ungefär vad svenska folket använder för tobaks- och alkoholkonsumtion för fyra dagar. Jag kan inte finna att beloppet är så avskräckande att man från höger och socialdemokraternas sida måste hesitera så mycket för att ge detta högre anslag, och det är självfallet att jag hoppats att det skulle få en så stor anslutning att vi verkligen kunde besluta inte bara de

överföringsåtgärder som nu föreslagits utan också en höjning av u-landshjälpen.

Herr talman! Jag kommer att framställa eller ansluta mig till yrkanden under respektive punkter.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Det har fallit på min lott att i den grupp av ärenden som nu behandlas företräda utskottsmajoriteten. Mot bakgrunden av min obefintliga erfarenhet av sådana uppgifter kan det kanske tillåtas mig att först anföra en del personliga synpunkter.

I likhet med flera andra ledamöter av denna kammare har jag ett förflutet när det gäller den 1-procentsregel som spelar en så stor roll i debatten. Jag deltog i det möte med Socialistiska internationalen 1956 där idén om en procent av de utvecklade ländernas nationalprodukt i bistånd till u-länderna lanserades för vederligen första gången inför ett internationellt forum. Bakgrunden var att det brittiska arbetarpartiet inför 1955 års parlamentsval hade förbundit sig att i regeringsställning satsa en procent av nationalinkomsten för ändamålet. Nu förlorade labour det valet, och det dröjde därför innan England kunde förverkliga målsättningen. Men tanken togs upp av det holländska arbetarpartiet som ville att internationalen skulle binda sig för den. Detta föranledde delade meningar, och jag medverkade i någon mån till en improviserad kompromiss som innebar att man visserligen uttalade sig för 1-procentprincipen men uppställde som förutsättning att de ledande industristaterna skulle gå i spetsen.

Det dröjde sedan några år innan jag på nytt fick en sådan här direkt kontakt med problematiken. Det var i samband med den socialdemokratiska partikongressen 1960, där ett antal motionärer med hänvisning just till Socialistiska internationals ställningstagande yrkade på att partiet skulle bin-

da sig för en procent av nationalprodukten i u-hjälp. Partistyrelsen gick med på principen men med samma förutsättning som i internationals tidigare beslut. Motionärerna opponerade sig och jag stödde dem. Kongressen beslöt att man skulle sikta till en procent, oberoende av vad andra länder gör.

Jag måste bekänna att det beredde mig ett visst nöje att medverka till detta lilla nederlag för partiledningen och dess föredragande. De tog för resten nederlaget utan sura miner.

Året efter — 1961 — uttalade FN:s generalförsamling som ett önskemål att industriländerna skulle satsa en procent av nationalprodukten i bistånd till u-länderna. Samma målsättning kom igen i den bekanta propositionen nr 100 vid 1962 års riksdag. Vad som ursprungligen varit socialdemokratins målsättning och sedan FN:s blev nu hela den svenska riksdagens.

Ären från 1960 har markerats av siffermässigt mer än en tiodubbling av det svenska biståndets summa vid utgångsläget, men ingen kan påstå att takten har varit så snabb som de aktivt pådrivande krafterna önskat sig. Efter som Sverige var nybörjare på området var det inte så underligt att man till en början underskattade behovet av en stark central biståndsadministration. Sedan det rättats till har uppgången fortsatt. Efter det att SIDA har fått fart på sin planering var det naturligt att önska sig en ytterligare snabb expansion av biståndet.

Mot den bakgrunden måste resultatet av regeringens strama budgetpolitik vad beträffar u-landsbiståndet av många upplevas som en besvikelse. Inte minst kom det till uttryck från de socialdemokratiska sidoorganisationerna som har spelat och spelar en viktig och väsentlig roll som pådrivare i frågan. Jag delade denna besvikelse. Men jag fäste mig också vid några kloka och viktiga ord i en motion, undertecknad av fru Ulla Lindström samt företrädare för de tre borgerliga partier-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

na: Dessa lyder på följande sätt: »För en ansvarig riksdagsopinion är det självklart att man inte beviljar ytterligare medel för en viss verksamhet utan att låta det åtföljas av anvisning på en motsvarande inkomstförstärkning eller utgiftsbesparing.»

Det finns inte något parti som har vågat hävda att regeringens budgetförslag i princip var alltför starkt. Det gällde alltså att anvisa möjliga inkomstförstärkningar eller utgiftsminskningar för att finansiera en ytterligare ökning av u-landsanslagen, utöver den 20-procentiga ökning som regeringen föreslagit. Personligen hade jag kunnat tänka mig en ytterligare uppjustering av omsättningsskatten för att förverkliga ändamålet, även om jag var medveten om de politiska svårigheterna med en sådan lösning. Företrädare för de socialdemokratiska sidoorganisationerna försökte finna en kombination av anslagsökning och inkomstförstärkning, men tyvärr visade sig deras konstruktion inte fullt realistisk och framkallade dessutom en del missförstånd. Modet svek däremot de borgerliga u-hjälpsentusiasterna, som inte vågade föreslå några skattehöjningar alls men kom med föga seriösa propåer om tillfälliga utgiftsminskningar, som redan i stor utsträckning avisats av riksdagen.

Därmed var utgångsläget givet för statsutskottets behandling av frågekomplexet. För en ansvarig riksdagsopinion var det inte möjligt att gå utöver regeringens budgettram när det gällde u-landsbiståndet, eftersom inga ytterligare inkomstförstärkningar eller utgiftsminskningar var tillgängliga för ändamålet. Men det var angeläget för statsutskottets ledamöter, av vilka åtskilliga på olika sätt kommit i kontakt med u-landsproblematiken, att få garantier för en fortsatt höjning av biståndskurvan. Det uppnås genom utskottets begäran om en plan för biståndets utbyggnad att föreläggas 1968 års riksdag, vilket för övrigt i praktiken överensstämmer med regeringsdeklara-

tionen i utrikesdebatten om ett progressivt program för u-hjälpen.

Sedan återstod frågan hur den givna budgetramen för u-hjälpen bäst skulle utnyttjas. Den kompromiss som under ett skede av förhandlingarna tycktes ha utsikter att samla hela utskottet har berörts av tidigare talare och innebär, kort uttryckt, en överföring av anslag för bilateralt finansiellt stöd till SIDA:s fältverksamhet. Det vore missvisande att här tala om ett lån som skall betalas tillbaka. Vad det gäller i praktiken blir väl snarast att utskottet inte är övertygat om att reservationerna för det bilaterala finansiella stödet skall behöva stiga i fullt så stark takt och i så stor omfattning som förutsatts i statsverkspropositionen. Syftet med denna omläggning är ju att uppnå maximal aktivitet på biståndsområdet under budgetåret. Däremot innebär det självfallet ingen uppvärdering av just SIDA:s fältverksamhet i jämförelse med det bilaterala finansiella stödet. Det kan innebära en viss minskning av möjligheterna till nya åtaganden på det bilaterala finansiella stödområdet men inte någon reell minskning av den aktuella aktiviteten.

Genom utskottets begäran om en plan för biståndets utbyggnad förutsätts att det på det finansiella biståndsområdet skall bli möjligt med de påfyllningar som kan krävas i framtiden.

Det blir ett intressant problem för samhällsforskarna att utreda varför mittenpartierna i sista stund hoppade av från denna kompromiss. Det finns ju ganska stor saklighet och resonlighet i den svenska riksdagen. Inte minst inom centerpartiet har det uppenbarligen funnits krafter som har velat bidra till en samlande lösning. Jag kan möjligen lämna ett bidrag till forskningen.

Vid en offentlig utfrågning nyligen tillfrågades en yngre folkpartistisk riksdagsman om han kunde tänka sig borgfred i fråga om u-landsbiståndet, när nu alla partier säger sig sträva mot

samma mål. Nej, något så rysligt kunde han inte tänka sig. Det gällde för folkpartiet och centern att under alla förhållanden fortsätta striden, uppenbarligen för stridens egen skull.

Röster av det slaget har tydligen gjort intryck på folkpartiledningen, och sedan har centerns ledning för mittensamarbetets skull drivits att inta samma ståndpunkt. Det måste kännas förnedrande för en del av mittenpartiernas ledamöter att av partisolidaritet medverka i sådana manövrer. Man har här ett exempel på hur politiker kan bli så listiga att de antagligen lurar sig själva. Ingenting talar för att mittenpartiernas ihåliga demonstrationspolitik skall ge dem nämnvärd utdelning bland väljarna. Det kan bli tvärtom.

Vad mittenpartierna föreslår saknar, såvitt man kan tolka deras yttranden, täckning i budgeten och måste därför avvisas. Men nu kan man naturligtvis ställa frågan varför regeringen å sin sida inte vågar ta djävure tag i statsverkspropositionen. I det socialdemokratiska partiprogrammet heter det att socialdemokratin i förhållandet mellan rika och fattiga länder måste hävda de idéer om jämlikhet och solidaritet som präglat dess egen kamp i de utvecklade länderna. Den satsen har en baksida. När solidaritetens och jämlikhetens idéer visar tendens till försvagad genomslagskraft på hemmaplan, riskerar man också en försvagning av solidariteten utåt.

Förutsättningen för u-hjälpens ökning hittills från nolläge till dagens belopp var att socialdemokratin i hård kamp mot de borgerliga partierna genomdrev omsättningskatten vid 1960-talets början och därmed skapade resurser för bl. a. detta ändamål. Socialdemokratis offensiva politik den gången gav utdelning i 1962 års val. Sedan dess har klimatet försämrats. Vädjandena till privategoismen tycks kunna räkna med ökad politisk framgång. Solidariteten mellan olika samhällsgrupper, inte

Ang. internationellt utvecklingsbistånd minst i lönepolitiken, visar brister. Stora grupper som lever under trånga villkor känner ökad otrygghet inför framtiden, samtidigt som andra grupper bevarar sin förmänsställning. Alla partier vet att ytterligare skattehöjningar till förmån för u-hjälpen i dag skulle möta ett betydande motstånd bland väljarna. Det är demokratins dilemma att vad man kan uträtta betingas av att man har de vanliga människorna med sig. Det kan möjligen tjäna till tröst att dikaturerna, som inte behöver ta samma hänsyn, hittills presterat en mycket obetydligare u-hjälp än demokratierna.

Det finns människor som står utanför partierna och som känner ett starkt engagemang för de fattiga ländernas överväldigande problem. Några av dem kanske ändå sympatiserar med mittenpartiernas demonstrationspolitik just som demonstration. Den sortens människor har anledning att överväga följande fråga: Hur skapar man de bästa förutsättningarna för ökad u-hjälp på längre sikt? Uppenbarligen genom att ge landet en stark ekonomi — och då får man inte bedriva äventyrspolitik i budgetfrågor — men också genom att stödja de politiska krafter som har tillräcklig beslutsamhet för att ge staten behövliga resurser.

Vad vi nu bevitnar är ju en trist upprepning av vad vi upplevat i så många andra sammanhang. Regeringen lägger ett bud, mittenpartierna bjuder över. Det strategiska målet för mittenpartierna är att störta den socialdemokratiska regeringen. Det taktiska medlet är att i alla möjliga frågor komma med överbud som kan attrahera den ena eller andra gruppen av marginalväljare. Men om de uppnår sitt huvudmål, då kommer u-landsbiståndet verkligen i farozonen. De har byggt upp sin position bland väljarna på förväntningar om successiva skattesänkningar efter ett regimskifte. För att uppfylla sina löften i de frågor som mera omedelbart berör deras väljare måste de då se sig om efter besparingsmöjligheter. Ing-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

enting blir då naturligare för dem än att under en eller annan förvändning bromsa ökningen av det skattefinansierade u-landsbiståndet.

Biståndspolitikens framtid är tryggare förankrad hos det parti som i årtal vågat säga väljarna att man inte bör räkna med en minskning av det totala skattetrycket. Jag är övertygad om att varje socialdemokrat i den svenska riksdagen är medveten om dessa sammanhang. Det är mycket möjligt att vi under kommande år får uppleva hur den svenska biståndskurvan — under förutsättning av socialdemokratisk styrelse — fortsätter att stiga, medan den sjunker i mera borgerligt präglade länder.

Jag skall sedan övergå till att i korthet beröra några av de reservationer som oppositionspartierna fogat till utskottets utlåtande.

Där finns en reservation som handlar om Zambia. Den hör verkligen till de mera gåtfulla. Utskottet uttalar sig positivt och intresserat om biståndet till Zambia. Att det har blivit en reservation beror uppenbarligen på en fjärrstyrning. Reservation har inlämnats utan att vederbörande haft tillgång till utskottets slutliga skrivning. Jag trodde inte att sådant gick för sig i den svenska riksdagen, men jag är kanske inte tillräckligt van och härdad.

Den centrala reservationen från samtliga borgerliga partier gäller kravet på en ny stor och omfattande utredning med både parlamentariker och företrädare för en hel rad olika områden. Motiveringen för detta utredningskrav är rätt egenartad. Man talar om att de slutsatser som förekom i 1962 års stora proposition på vissa punkter måste revideras. På vilka punkter och varför får vi inte veta. Jag läste nyligen om proposition nr 100 och fick ett mycket starkt intryck av att dess principiella riktlinjer är i hög grad hållbara.

Det sägs både i reservationen och av herr Dahlén här i dag att man måste

ha en ny utredning, eftersom u-ländernas situation blivit sämre. Det är ett högst märkligt och konstifikt motiv. Redan proposition nr 100 målade u-ländernas situation och utsikter i mörka färger. Men man kan också fråga sig om de borgerliga har fullt klart för sig innebörden av vad de säger. Om u-ländernas situation generellt bara blir sämre och sämre är det risk att folk säger att det inte lönar sig att satsa u-hjälp eftersom allt som hittills gjorts varit helt meningslöst.

Nu förhåller det sig kanske inte riktigt så. Det är *en* sak att klyftan mellan fattiga och rika länder ökar och hotar att ytterligare öka. Det är en annan sak att säga att u-hjälpen hittills skulle varit misslyckad, eftersom situationen bara blivit sämre och sämre.

De borgerliga har i årtal ivrat för att Sverige skulle inträda i OECD:s samarbetsorgan Development Assistance Committee, DAC. Numera är vi medlemmar och får tillfälle att jämföra våra erfarenheter av u-hjälp med andra länders. I den senaste årsrapporten från DAC:s ordförande ges en överblick av situationen och utvecklingen i u-länderna. Där sägs att när det gäller produktivitet och inkomst per capita är det klart att det pågår framsteg i u-länderna, även om de må vara långsamma. Det är mot dessa omedelbara mål som det mesta av det offentliga och privata biståndet riktas. Det kan knappast råda något tvivel om att tillväxttakten kommer att påskyndas om flödet av utländskt kapital och tekniskt bistånd ökas i volym och effektivitet.

Jag vill inte uppträda som garant för att detta allmänna omdöme skulle vara riktigt. Det uttalas av ett organ som har de borgerligas speciella sympatier, och det ger i varje fall en inriktning och ett motiv åt vår u-hjälp som är ägnad att stimulera. Det tyder nämligen på att u-landsbistånd lönar sig, och det är utomordentligt viktigt att göra detta klart för svenska folket.

När majoriteten avvisat utredningsidén sammanhänger detta naturligtvis också med att vi har erfarenhet av det stora och tunga utredningsväsendet och svårigheterna att snabbt utföra ett effektivt arbete, liksom riskerna för att denna stora utredningsapparat i stället för att påskynda, tvärtom skulle fördröja den ökning av biståndet som vi alla önskar.

När man läser reservationen och hör yttrandena här i dag, grips man också av en misstanke om att huvudmotivet för de borgerliga är att lägga ökad vikt vid kommersiella insatser och vid att främja svenska investeringar i u-länder. Därvidlag finns i och för sig inga hårda principiella motsättningar på det sättet att socialdemokratin av doktrinära skäl skulle motsätta sig kommersiella insatser eller privata investeringar. Däremot finns det nog en värderingskillnad i fråga om uppskattningen av privat investeringsverksamhet generellt. Det förefaller på de borgerliga som om privata investeringar av detta slag utan undantag och utan reservationer skulle vara en välsignelse för u-länderna. Det är nu ingalunda självklart, att staten i varje enskilt fall har anledning att underlätta sådana investeringar. Det förekommer i dag, och det har förekommit tidigare i u-länderna, en privat investeringsverksamhet på sina håll som bara tjänat mycket kortsiktiga vinstintressen och som sannolikt inte varit till något särskilt gagn för u-ländernas utveckling på längre sikt.

Jag skall till slut ta upp ytterligare något av vad som sagts här i debatten bl. a. av herr Dahlén om vikten av att informera den svenska opinionen och anklagelserna mot regeringen och socialdemokratin för att visa håglöshet och ointresse. Jag har redan redovisat hur det var socialdemokratin av de svenska partierna som gick i spetsen när det gällde att slå fram idén om 1 procent av nationalinkomsten, men jag bör tillägga att den svenska fackför-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd eningsrörelsen här gjort en pionjärinsats.

Det påstås ibland att arbetarrörelsens ledare är konservativa och försiktiga personer, som måste drivas på av radikala och otåligen medlemmar. Vad beträffar LO:s insatser för att upplysa och mobilisera opinionen för ökad u-hjälp har det nog snarare varit tvärtom.

Vad är det för opinionsmedel som arbetarrörelsen därutöver förfogar över? Det finns en socialdemokratisk press, tyvärr i minoritetsställning. För några år sedan fick jag anledning att gå igenom sju års ledarproduktion i en socialdemokratisk tidning i Göteborg. Jag upptäckte till min häpnad att jag sannolikt hade skrivit mer om u-landsbistånd än samtliga tre folktoppartistiska tidningar i Göteborg tillsammans under motsvarande period. Men vad hjälper det? En ledarskribent skall ju inte inbilla sig att mer än en bråkdel av tidningens läsare läser vad han skriver, och de socialdemokratiska tidningarna — inte minst i Västsverige — har ju länge varit i en mycket utpräglad minoritetsställning.

Nej, mina herrar, det förhåller sig så att arbetarrörelsen när det gäller att upplysa opinionen om behovet av ökad u-hjälp gjort pionjärinsatser och att de aktiva inom arbetarrörelsen fortsätter att driva denna fråga. Men det förhåller sig också så att ni, mina herrar på den borgerliga sidan, behärskar en rad av de viktigaste opinionsmedlen i det svenska samhället. Och hur utnyttjas de? Vilka värderingar präglar deras verksamhet? Vad tror ni om möjligheterna att här skapa en aktiv, handlingskraftig opinion? Vilken riktning i det svenska samhället har där de bästa förutsättningarna, den som sedan årtionden byggt och försökt sprida solidaritetens idéer eller den som i alla sammanhang framhåvt den privata vinningsens välsignelse?

Herr talman! Jag kommer, när tillfälle ges, att yrka bifall till utskottets utlåtande på samtliga punkter.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Redan nu i debattens början bör ett yttrande som herr Björk fällde tillbakavisas på det mest bestämda. Det har gjorts åtskilliga gånger förut från denna talarstol men ändå upprepas det ständigt. Herr Björk säger att vi inte skulle ha täckning för det höjda anslag som vi föreslagit. Centern och folkpartiet har yrkat på ökning av olika anslag med ungefär 83 miljoner kronor och föreslagit besparingar på ungefär 101 miljoner. Det är de fakta som föreligger i kalla siffror. När herr Björk säger att centerns besparingsåtgärder är orealistiska, så är det herr Björks personliga uppfattning. Vi anser icke dessa förslag orealistiska, utan vi finner besparingsåtgärderna vara i högsta grad realistiska. Den saken behöver vi inte ständigt hålla på att tjata om, när det verkligen finns kalla siffror i frågan. Jag vill också visa på att samma förhållande återuppkom när vi förra året diskuterade detta problem. Det budgetförslag som centern presenterade det året var ungefär 100 miljoner kronor starkare än regeringens förslag. Så har det varit vid varje tillfälle. Centern har inte presenterat något orealistiskt förslag.

Herr Björk använde åter uttrycket överbud. Får jag fråga herr Björk: Vad är överbud? Är verkligen herr Björk säker på att regeringens förslag är det absolut riktiga och att allt vad som föreslås utöver regeringens förslag kan betecknas såsom överbud? Jag vore mycket tacksam om jag finge en definition på vad som menas med överbud och vilken utgångspunkt herr Björk har när han talar om överbud.

Sedan tror jag inte att herr Björks bidrag till forskningen i framtiden kommer att bli använt av den som verkligen vill studera dessa problem. Att åberopa ett uttalande av någon ung icke namngiven folkpartist, att det vore rysligt om det skapades enighet i denna fråga, utan något som helst angivande av källan såsom något represen-

tativt för centern och folkpartiet måste, herr Björk, vara ett felaktigt förfaringsätt. Ingen forskare i framtiden kommer att vilja ta med det i sin avhandling.

Herr Björk tog rent av till sådana uttryck som att det måste vara förnedrande för centerpartiet att vara med om någonting som detta. Jag tycker för min del att det måste vara betydligt mera förnedrande för de socialdemokratiska motionärerna att vara med och rösta på det förslag som i dag har framlagts av utskottsmajoritetens socialdemokrater och högermän.

Herr Björk talade om vädjande till privategoismen. Jag gör den reflexionen att det väl inte sker någon vädjan till privategoismen när det gäller att verkligen hjälpa u-länderna, utan förhållandena är de rakt motsatta. I övrigt skall jag inte gå in på de ekonomiska problem som herr Björk tog upp i detta sammanhang. Det finns ju anledning att tala om dem vid andra tillfällen. Vi anser givetvis att den ekonomiska politik som centerpartiet har lanserat har bestått av en hel rad konstruktiva förslag, t. o. m. så konstruktiva att regeringen inte detsamma året men det följande har fått lov att använda en hel del av dem.

Det är någonting som jag gärna vill tacka herr Björk för, nämligen att arbetarrörelsen fortsätter att skapa opinion för u-landshjälpen. Jag är mycket tacksam för dess arbete och gör kanske också den reflexionen att det för regeringen och det socialdemokratiska partiet är behövt att denna opinion växer sig allt starkare.

Beträffande anslagens storlek sade herr Björk vid ett tillfälle att det föreföll som om anslagen i de socialistiska länderna skulle komma att stiga, medan det däremot i de borgerligt styrda länderna skulle vara en tendens till sjunkande anslag. Herr Björk sade strax innan att diktaturstaterna gav ett ringa bidrag till u-hjälpen. Eftersom de s. k. socialistiska länderna av oss betraktas

som diktaturstater ligger de ju lågt på skalan, medan däremot t. ex. Amerikas förenta stater sedan länge har legat mycket högt i fråga om bidragsprocenten till u-länderna.

Slutligen skulle jag vilja ställa en fråga till herr Björk: Hur mycket ökar det utomordentliga förslag, som presenteras från utskottsmajoriteten, på de 0,34 procent av nationalinkomsten som både herr Björk och jag strävar efter skall nå upp till 1 procent? Hur mycket ger utskottsförslaget i ökningen av dessa 0,34 procent?

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! På en punkt skall jag inte ta upp någon diskussion med herr Björk i den här korta repliken, och det gäller Zambia; herr Ahlmark kommer närmare att beröra den frågan längre fram under debatten.

Det var intressant att höra herr Björk berätta personliga minnen när han talade om vad som skall hända med vår utvecklingshjälp. Han sade att socialistiska internationalen redan 1956 diskuterade 1-procentregeln. Vidare tyckte han att det var väldigt trevligt att han 1960 fick vara med och tillfoga den socialdemokratiska partiledningen i Sverige ett nederlag då det gällde ett uttalande på denna punkt.

Men det var väl ändå litet farligt, herr Björk, att berätta sådana minnen — det ger ju verkligen en enastående relief åt dagens diskussion. Nu är till och med herr Björk tvungen att vara med och inbjuda riksdagen att begära att tolv år efter det att socialistiska internationalen diskuterat 1-procentregeln skall riksdagen nästa år få en plan för hur denna regel skall förverkligas. Det är inte fråga om att regeln skall förverkligas 1968, utan man vill ha en plan för hur målet skall nås någon gång i framtiden — jag förmodar att herr Björk i det fallet är inne på 1970-talet.

Det var intressant att höra minnena,

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

men jag måste säga att det hela inte ger något särskilt intryck av att socialdemokratien varit handlingskraftig — utom på en punkt: nederlaget som den socialdemokratiska partiledningen utsattes för 1960 var mycket kortvarigt; man återtog ögonblickligen makten och vägrade att snabbt förverkliga 1-procentmålet. Det är ju därför vi har diskussionen i dag. Och risken är att den socialdemokratiska regeringen nästa år återigen korrigerar vad herr Björk nu är med om att föreslå att riksdagen skall göra.

Ty som jag har sagt: lånet ur kassan i finansdepartementet och huruvida det skall betalas tillbaka nästa år säger man ingenting om, såsom herr Virgin har erkänt. Man säger inte hur mycket pengar det finns och inte heller hur mycket man skall låna. Det är denna löslighet som riksdagen nu inbjudes ta ställning till. Från vår sida är givetvis tanken på ett sådant förfaringsätt utesluten, och det är anledningen, herr Björk, till att vi inte vill vara med om den kompromiss som högern och socialdemokraterna nu har snickrat ihop — och som man märker att herrarna inte är så förtjusta över att stå sida vid sida och försvara; men det är en annan sak.

Herr Björk tog upp det tema som jag avslutade mitt första inlägg med, nämligen att politikerna har ett stort ansvar för att någonting verkligen sker. Men det skulle ha varit mycket intressant att höra herr Björks kommentar på en av de punkter jag berörde. Det är som jag har visat inte fråga om mer för Sveriges del än att vi som en engångsföreteelse låter bli att höja vår standard under tre månader eller tio veckor, beroende på hur man räknar; sedan kan standardstegringen fortsätta undan för undan. Detta är inte någon orimlighet, och om vi alla hjälps åt att förklara det för svenska folket så är jag, herr Björk, rätt övertygad om att man kommer att gå med på det. Från vår sida känner vi inte något behov att

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

utnyttja denna fråga som ett stridsäpple. Men då skall det verkligen *ske* någonting annat än att herr Björk står och berättar minnen från 1950-talet om sådant som icke blivit infriat.

Herr Björks yttrande om vårt utredningskrav var rätt symboliskt för hur lamt man vill driva på utvecklingen i dessa sammanhang. Han tyckte att det var konstigt — jag skrev ned yttrandet — att jag som motivering för en utredning om hur u-hjälpsverksamheten skall öka ville åberopa att det har blivit sämre för u-länderna. Det yttrandet får stå för herr Björks räkning. Trots utvecklingshjälpen från olika länder ute i världen har det ju visat sig att klyftan mellan rika och fattiga folk blir större. Då är det inte konstigt att säga att vi måste försöka samla alla goda krafter och se hur vi för vår del skall bygga på vårt utvecklingsbistånd. Men det är, herr talman, ett nytt bevis för socialdemokratins håglöshet när herr Björk besvarar detta med en axelryckning.

Så sade herr Björk att det inte är självklart att industrins investeringar alltid är bra. Nej, det är inte självklart, men det är inte heller givet att statliga organ vare sig i Sverige eller i andra länder gör det bra. Jag tycker inte att det är självklart att man skall försöka starta fiskerianläggningar där det inte finns någon fisk. Jag tycker inte heller att det är rimligt att man bygger hus som är olämpliga i en tropisk miljö, hus som behövs här hemma där vi har 15, 20, 30 grader kallt. Ingenting är ofelbart, herr Björk, men låt oss försöka göra det bättre som kan göras bättre.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson frågade om jag menar att regeringens budgetberäkning är absolut riktig och om det inte skall vara tillåtet att på något sätt rucka på den. Det där tänkesättet, att 50 miljoner här och 50 miljoner där utöver budgetförslaget kan man väl all-

tid kosta på sig, har vi mött många gånger. Teoretiskt kan man ju säga att det inte betyder så mycket för samhällsekonomin, men det är en fråga om budgetmoral och budgetdisciplin. Samtidigt som mittenpartierna tycker att man kan plussa på 50 miljoner utan att närmare redovisa var pengarna skall tas kommer samma mittenpartister och begär 100 miljoner mer till försvaret. Och så kan det ju fortsätta på olika omåden. Med den metodiken trasar man ju snart sönder hela den statliga budgeten.

Herr Bengtson påstår att det finns täckning för en höjning av anslaget enligt mittenpartiernas förslag. Jag har redan redovisat att det inte har varit fråga om några seriösa besparingsproppär. I stor utsträckning har de avslagits eller kommer att avslås av riksdagen, och då måste den ansvariga riksdagsopinionen ta till utgångspunkt det faktiska läget och den givna ramen och undersöka hur effektivt man kan verka inom den ramen. Det är ju glädjande att notera att de mittenpartister — herrar Fällidin och Kilsmo i denna kammare — som skrev under fru Ulla Lindströms motion givetvis inte kan följa mittenpartiernas reservation, om de vill framstå som företrädare för en ansvarig riksdagsopinion.

Herr Bengtson undrade vad jag menade med vädjanden till privategoismen. Är inte, frågar han, agitation för ökad u-landshjälp motsatsen? Visst är det motsatsen. Men vad jag talade om var partiernas allmänna inriktning, deras allmänna attityd och deras allmänna värderingar. Den gamla berömda mittenpartistiska parollen »Det måste löna sig att arbeta» avslöjade ju rätt mycket om tänkesätten; det är ju detta det handlar om. Om man har det målet här i livet att jag själv och ingen annan skall få det bättre, är det inte så lätt att hoppas på någon mera utpräglad internationell solidaritet hos samma människor.

Jag har sagt att biståndet hittills inte

har utvecklats i den takt som de aktiva krafterna har haft anledning att önska. Jag har sagt att jag tillhör de besvikna därför att jag vet vad en stark opinion inom socialdemokratin sedan 1950-talet och början av 1960-talet har önskat sig. Men jag har också redovisat vad som här faktiskt har hänt.

Herr Dahlnén förenklar saken när han säger att det ju bara gäller att avstå från några månaders konsumtionsökning. Det låter väldigt enkelt, men det är ett politiskt problem att skapa förutsättningar för detta. Det gäller att skapa förutsättningar samtidigt som olika grupper ställer växande krav på statskassan. Det gäller då för en regering att övertyga väljarna om att ökade resurser behövs för det ena och det andra ändamålet som man anser angeläget, däribland också u-landsbiståndet. Regeringen har i flera omgångar vågat ta hårda tag i det avseendet. Jag minns när jag träffade en dyster socialdemokratisk ombudsman som omkring årsskiftet 1959—1960 suckade över att man måste gå ut och slåss för omsättningsskatten. Det visade sig att det gick trots all agitation mot regeringens skatteplaner. När regeringen i år lägger fram en budget som innebär en hård besparingspolitik men samtidigt skattehöjningar utlöser det från olika håll krav på regeringens avgång. Det krävs kurage för att driva denna linje, och detta kurage har sannerligen varit starkare hos regeringen än hos oppositionen.

Utvecklingen har ändå för oss som anser u-landshjälpen vara särskilt värdefull gått för långsamt. Vi vill att den skall gå snabbare. Men det avgörande är att kurvan pekar uppåt och att vi begär garantier för att den skall fortsätta att göra det.

Herr Dahlnén vill på nytt motivera de borgerligas utredningsförslag. Han modifierar nu sina uttalanden om utvecklingstendenserna i u-länderna och går med på att industriinvesteringar inte under alla förhållanden är så synner-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

ligen lyckade. Därefter slår han emellertid in på ett ganska riskabelt spår. Han börjar nämligen leka med exemplet på misslyckanden och misstag i den statliga u-landsbistandsverksamheten. Han framhåller att det inte är bra att i tropiska länder bygga hus som inte passar för det tropiska klimatet eller att starta fiskeriverksamhet där det inte finns förutsättningar för detta o. s. v. Nej, det är inte bra. Men, herr Dahlnén, det är synnerligen riskabelt att lägga upp en argumentering som går ut på att staten inte kan sköta denna uppgift och att man skall misstro det statliga u-landsbiståndet. Det finns nämligen på en rad områden ingen möjlighet att lita på det privata initiativet, om u-länderna verkligen skall bli hjälpta, utan det är nödvändigt med statliga insatser.

Såsom herr Dahlnén vet, är vidare misstag oundvikliga på detta område. Alla regeringar som ägnat sig åt detta — även den svenska — har gjort misstag i samband med den statliga u-landsbistandsverksamheten. Man kommer att göra misstag i vårt land och i alla andra länder, och man kommer att betala dyra läropengar för än det ena, än det andra ändamålet. Man måste dock också göra klart för opinionen att detta är ett område där misstag är oundvikliga och där sådana i viss utsträckning måste accepteras.

Vi kan begränsa misstagen genom en förnuftig planering, och därvidlag kommer också tidsfaktorn att spela in. Det är möjligt att man för den summa som nu räcker för ett hus skulle kunna bygga två, om man tar ett år på sig för en noggrann kalkylering.

Herr Bengtsons påstående att jag hänvisat till de socialistiska länderna grundar sig uteslutande på att han hört fel. Den svenska socialdemokratins attityd till dessa problem har inget att göra med de kommunistiska staternas snåla, inskränkta och maktpolitiskt motiverade u-landspolitik. Vad jag framhållit är att det mot bakgrunden av

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

den opinionsbildning som ändå förekommer i vårt land och den vilja till satsning som där trots allt finns kan inträffa att vår biståndskurva kommer att peka uppåt samtidigt som utvecklingen på detta område i en del borgerliga länder går åt det andra hållet.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk uppehöll sig i sitt första anförande rätt länge vid hur onödigt det är att nu verkställa en ny stor utredning om den svenska u-hjälps fortsatta uppläggning, och det föreföll mig som om herr Björk skulle vara ganska belåten med situationen såsom den just nu är och som om han menade att bilden undan för undan skulle bli allt ljusare. Jag hoppas verkligen att herr Björk har rätt på denna punkt, men jag tror inte att jag för min del vågar lita på detta.

Vi anser inom högerpartiet att det är nödvändigt att också försöka finna nya metoder som kan ge bättre resultat än dem som vi hittills tillämpat. Vi tror att man därvid åtminstone skulle försöka åstadkomma en starkare satsning på näringslivets möjligheter att hårdare engageras i verksamheten i u-länderna. Vi tror att det skulle leda till ett bättre utnyttjande av resurserna och att verksamheten sammanlagt skulle få en betydligt större volym.

Herr Björk avfärdar detta med att hänvisa till att det kan förekomma missbruk i enskild verksamhet. Visst kan det det. Det kan förekomma missbruk i alla typer av verksamhet, som herr Dahlén nyss påpekade. Men vad vi för ögonblicket i första hand har begärt är investeringsgarantier, och de avser ju ingenting annat än att skapa samma klimat för det svenska näringslivet när det verkar i u-länderna som vi som något självklart tycker att det skall ha när det verkar i vårt eget land. Det är väl inte för mycket begärt.

I stort sett är det väl så att u-hjälpen är så ny att täta utredningar i och för

sig är naturliga. Om, som herr Björk säger, en utredning tar så lång tid att den behöver flera år på sig, är det väl därför så mycket mera angeläget att sätta i gång den så fort som möjligt.

Låt mig till slut fråga vilka motiv regeringen har för att å ena sidan säga sig önska enighet om u-hjälpsprogrammet bland alla partier och å andra sidan neka medverkan när planerna skall utarbetas.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju en trevlig överraskning för första kammarens ledamöter att få ett besök av ett statsråd. Jag hoppas att utrikesministern verkligen ger sig in i debatten och inte begränsar sig till interpellationsfrågan.

Herr Bengtson har redan bemött herr Björks underliga uttalanden om underbyggnaden av folkpartiets och centerpartiets förslag. Vi har täckning, som herr Bengtson fastslog, och jag skall inte gå in på det vidare.

Det intressanta är väl det som jag förmodar kammarens ledamöter uppmärksammat, att varken herr Virgin eller herr Björk har med ett ord bidragit till att ge en belysning av vad det är för pengar som man nu skall låna från den ena kassan, som är avsedd för ett visst ändamål, och flytta över till den andra kassan. Man har inte talat om hur mycket pengar som kan bli över i den kassan, man har inte talat om hur mycket pengar man vill flytta över, och man har inte talat om att detta självklart är någonting som skall betalas tillbaka nästa år. Ingenting av detta har man gett en förklaring till.

Sedan kommer herr Björk och talar om att en ansvarig riksdagsmajoritet ju inte kan tänka sig att gå utöver regeringens budgetram. Men det man tydligen vill inbjuda riksdagsmajoriteten till är att besluta om någonting vars innebörd inte heller talesmännen för kompromissen har kunnat förklara.

Herr Björk sade att regeringen har tagit hårda tag för att få till stånd en ökad u-hjälp. Vi har kanske inte sett så mycket av de hårda tagen, herr Björk, men det är möjligt att ni haft det mycket besvärligt inom det socialdemokratiska partiet. Var det detta avslöjande herr Björk gjorde i sitt inlägg, har det ett intresse för dagens debatt.

Sedan nämnde herr Björk att man inte skall, som jag gjorde, leka med exempel på att statlig verksamhet ibland kan innebära fel. Men snälla herr Björk, var är det man skall diskutera om statlig verksamhet gör fel eller inte, om inte i den svenska riksdagen? Det är farligare att som herr Björk gjorde i sitt inlägg generellt säga att industriinvesteringar är någonting som man får fundera över. De kan vara bra ibland, men i en hel del fall är de inte någonting som man behöver satsa på, menar han. Är det verkligen herr Björks mening att här göra gällande att det skall vara möjligt att höja standarden i u-länderna enbart eller till stor del genom statlig hjälp, genom allmosor? I så fall tror jag att herr Björk är den ende som har den uppfattningen. Alla andra är säkert på det klara med att om man skall hjälpa u-länderna måste det gå även via kommersiella vägar. Man måste se till att de kan bedriva handel. Och de kan inte handla, om de inte verkligen kan åstadkomma en produktion, och därför får möjlighet till industriella investeringar. Det torde vara någonting som herr Björk har svårt att bestrida. Jag förmodar i varje fall att utrikesministern inte, när han nu fått överta detta arbete, tänker sig att man skall klara u-ländernas problem genom att bara ge dem hjälp.

Det finns rykten om att vad statsutskottet har skrivit om att en rationalisering bör komma till stånd i kanslihuset när det gäller biståndsverksamhetens organisation — att utrikesministern skulle få hand om praktiskt taget alltsammans — har regeringen eller i

Ang. internationellt utvecklingsbistånd varje fall någon ledamot av regeringen internt bestämt sig för att man inte ville vara med om. Jag hoppas att utrikesministern kan förklara för kamraren att riksdagens uttalande på denna punkt verkligen kommer att tillmätas betydelse.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk har ju retirerat beträffande de flesta av de ganska vårdslöst utkastade uttryck som han förde fram i sitt första anförande, men han använder omigen ordalydelser som han inte kan stå för. Han säger att centern och folkpartiet föreslår 50 miljoner här och 50 miljoner där ungefär som att så vårdslöst har man handlat från centerns och folkpartiets sida. Jag ber herr Björk att precisera ett, bara ett enda, ökningsanslag till som framlades vid riksdagens början från centern och folkpartiet på 50 miljoners ökning. Ett enda! Ty det är ju det som är den jämförbara tiden, alltså från början av riksdagen. Jag bortser då från försvarsanslaget som har kommit senare. Ta ett enda exempel till på 50 miljoner!

Herr Björk har också blivit mig svarret helt skyldig i fråga om överbudet. Jag konstaterar att överbud är en term som är högst besynnerlig, ty den förutsätter att man har en fast utgångspunkt, men i fråga om pengar kan det finnas olika åsikter om vad man menar är skäligt i det ena eller andra fallet, och då kan man inte tala om överbud.

Herr Björks spekulationer om privat-egoism skall vi inte gå in på nu, ty det är ett ideologiskt resonemang. Det är väl någonting som är en drivande kraft i allt utvecklingsarbete. Jag tänker på hela fackföreningsrörelsen som herr Björk själv åberopat. Dess strävanden som jag har gett mitt erkännande åt här vid många tillfällen avser givetvis också att man skall skapa bättre förhållanden åt hela medlemskåren. Det är ingenting felaktigt i det. Det är en drivkraft i u-länderna också.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Slutligen vill jag säga att påståendet om den unge folkpartisten som skulle sagt att det vore rysligt om vi skulle få borgfred i u-hjälpsfrågan, såvitt jag minns är oriktigt. Jag erinrar mig att detta yttrande sannolikt fälldes — men inte i den formen som herr Björk återgivit det — i en debatt som både herr Björk och jag deltog i. Men vad den unge folkpartisten sade var att han ansåg det rysligt om det skulle bli borgfred om en *låg* nivå för u-landshjälpen, vilket inte alls är detsamma som vad herr Björk åberopade i sitt första anförande.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Dahlén sade nyss att jag inte hade redogjort för var man skall ta pengarna till den utökade hjälpverksamhet som statsutskottets majoritet enats om. Jo, herr Dahlén, jag redogjorde ganska ingående i mitt första anförande för den metodik som statsutskottet föreslår och som leder till att det belopp som utbetalas till u-hjälp under 1967/68, kommer att ökas väsentligt. Jag skall inte trötta kammaren med att upprepa den redogörelse som jag nyss lämnade. Jag ber att få hänvisa till protokollet. Att det sker en utökning torde vara ostridigt men jag vill gärna hålla med herr Dahlén om att denna i viss mån sker på bekostnad av kommande år på så sätt att anslaget under kommande år måste ökas för att täcka det som man nu disponerar redan i år. Men vi torde väl alla vara överens om att en sådan ökning också skall ske.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Dahléns uttalande föranleder bara genmäle på ett par punkter. Han efterlyser återigen vad det är för pengar som skall tas från den ena kassan till den andra enligt utskottsmajoritetens förslag. Detta har redan klargjorts i ett tidigare inlägg,

och jag skall bara tillägga en sak. I statsutskottets debatt i denna angelägenhet framgick det att man inom mittenpartierna ingalunda var främmande för denna metodik och att man därför, i varje fall från vissa framträdande representanters sida, var fullt beredd att acceptera denna metod. Vad det hela sedan formellt hängde upp sig på var att utskottsmajoriteten inte fann det möjligt att exakt precisera belopp för överföringar dels mellan huvudtitlarna och dels inom tredje huvudtiteln, men det sammanhänger ju med att SIDA själv inte finner det möjligt att i dagens läge exakt precisera hur mycket det kommer att kosta att genomföra just de projekt, som såväl utskottsmajoriteten som reservanterna anser särskilt angelägna.

I fortsättningen av sitt inlägg blev herr Dahlén så upphetsad i fråga om förhållandet statliga-privata insatser i u-länderna, att han allvarligt riskerade att störa den fundamentala enighet som trots allt finns om att det behövs både statliga och privata insatser — ingen vettig människa har sagt något annat. Jag har kritiserat en tendens till ensidig betoning av de privata investeringarnas betydelse under alla förhållanden, och jag har betonat — och det tycks nu plötsligt herr Dahlén vilja bestrida — att man på mycket stora hjälpsektorer bara kan tänka sig statliga insatser, om över huvud taget någonting skall bli gjort. Det gäller här t. ex. s. k. förinvesteringar, hjälp till utbildning och mycket annat, i vilka fall man helt enkelt inte kan vädja till privat vinstintresse i de utvecklade länderna.

Herr Bengtson vill jonglera vidare med budgeten och tycker att man här inte behöver vara så noga och att det kan bero på vad som är skäligt, om man vill föreslå ett ökat anslag.

Jag vill bara på nytt betona, att om man vill ha en fast och säker kurs i den ekonomiska politiken och om man vill lägga grunden till en svensk eko-

nomi, som på sikt verkligen ger utrymme för ett ökat u-landsbistånd, måste man hålla hårt i tyglarna. Det föreföll även mittenpartierna vara medvetna om vid årets början, när de tycktes vara mycket angelägna om att hålla sig så nära regeringens budgetbedömning som möjligt.

Herr Bengtson frågar nu, om det finns något mer exempel på överbud än de 50 miljoner kronor som här nämnts. Jag har redan nämnt dessa 100 miljoner kronor till försvaret. En vänlig partikamrat stack till mig ett papper, av vilket det framgick att herr Bengtson m. fl. och herr Hedlund m. fl. ville bjuda över regeringen med 20 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag — det är ju också en populär grej i vissa kretsar!

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag är glad och tacksam över att herr Dahlén välkomnade mig upp här i talarstolen. Jag är det desto mera som han inte alltid har gjort det. Jag minns en debatt som vi hade i ATP-frågan, då jag närmast hade intrycket att herr Dahlén ville bära ned mig från talarstolen, om hans krafter hade räckt till — men det gjorde de nu inte den gången! (Herr Dahlén: Det var efter två timmar!) Jag hör att herr Dahlén nu upplyser oss om att det var efter ett anförande på två timmar. Jag får säga, att herr Dahlén i alla fall kunde samla krafter länge innan han gjorde detta försök.

Jag vill sedan i förbigående säga till herr Dahlén med anledning av att han spekulerar i hur regeringen skall motta de yttranden, som har kommit från riksdagen, att regeringen *alltid* tar hänsyn till av riksdagen uttalade önskemål och att regeringen naturligtvis skall ta hänsyn till och begrunda de önskemål som har framförts.

Jag vill vidare säga till herr Bengtson, att han har en del märkliga be-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

grepp stundom, när det faller honom in. Han säger att å ena sidan skulle det av oppositionen här äskade anslaget vara på hög nivå och å andra sidan skulle det av regeringen föreslagna anslaget vara på låg nivå enligt hans argumentation.

Ja, det skiljer på 50 miljoner kronor, och vi siktar här alla att komma upp till 1 procent av bruttonationalprodukten. Det är ett sätt att argumentera, herr Bengtson, som jag i och för sig inte är överraskad av, när det kommer från honom. I seriösa sammanhang kan man dock inte göra sig skyldig till det.

Eftersom herr Dahlén är så vänlig, vill jag gärna tillmötesgå honom och göra några kommentarer samt försöka rikta blickarna framåt när det gäller u-landsverksamheten. Jag skall inte göra det utifrån mer eller mindre partipolitiska spekulationer, som jag tyvärr måste säga har förekommit. Denna fråga är av så allvarlig karaktär att man inte skall göra sig skyldig till ett dylikt lurpassande.

I propositionen nr 100 av år 1962 framlade regeringen resultatet av en omfattande utredning om det svenska statliga utvecklingsbiståndet. Där presenterades principer och riktlinjer, som vann riksdagens enhälliga anslutning och som i allt väsentligt fortfarande står sig. Åtskillig och nyttig diskussion har visserligen sedan dess ägt rum om vår biståndspolitik, och mycket av den varan kommer säkert att förekomma och behövas också i framtiden. Hittills har dock, såvitt jag har mig beaktat, ingenting på allvar framförts som skulle ifrågasätta det grundläggande i riksdagens beslut för fem år sedan, nämligen att Sverige skall lämna de underutvecklade länderna ett växande bistånd, ägnat att effektivt främja ekonomisk och social utveckling i dessa länder.

Jag tycker att statsutskottets utlåtande innebär ännu en bekräftelse på att denna målsättning är gemensam

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

för den svenska aktiva politiska opinionen och därmed också för partierna. När vi går att diskutera enskildheter i 1962 års riktlinjer eller regeringens tillämpning av dem, så bör vi hålla i minnet att biståndspolitik — denna relativt nya men allt viktigare del av vår utrikespolitik — lika litet som Sveriges neutralitetspolitik är i egentlig mening en partiskiljande fråga.

Regeringen sätter — det kan jag försäkra — stort värde på denna enighet och skall även i fortsättningen söka föra biståndspolitik så att enigheten inte äventyras och så att debatten håller sig saklig och därmed blir nyttig. Biståndets fortsatta tillväxt och effektivisering får inte eftersättas genom att planeringen, i stället för att följa genomtänkta och allmänt omfattande principer, förtrycks, fördröjs och förvirras till följd av inrikespolitiskt inspiretrade meningsskiftet.

Efter åtskilliga inledande vändor börjar — tycks det i varje fall mig — det statliga utvecklingsbiståndet nu finna sin form och arbetsmetod, trots att flera avslipningar sannolikt ännu återstår. Tillväxttakten under de senaste två åren har heller inte varit obetydlig. Enligt min mening är det alldeles för tidigt att nu diskutera behovet av en ny grundläggande utredning av det slag en del motionärer önskar. Riksdagen kan ju ändå varje år granska och uttala sig om det handlingsprogram för biståndet, som regeringen tämligen utförligt lägger fram i statsverkspropositionen. Riksdagen är, liksom olika intressegrupper, direkt representerad i biståndsmyndighetens styrelse. Möjlighet till insyn och påverkan saknas alltså inte. Det är sålunda här inte fråga om att vi på något sätt nekat en medverkan vid utstakandet av den biståndspolitik som vi tänker föra.

I samband härmed skall jag, herr talman, ta mig friheten att besvara den interpellation som har riktats till mig av herr Yngve Holmberg.

Herr Holmberg har med utgångspunkt

från den i årets statsverksproposition föreslagna ökningen av det statliga u-landsbiståndet frågat mig om jag är beredd att medverka till att anordna en s.k. rundabordskonferens med representanter för de politiska partierna, regeringen, näringslivet, missionen och de statliga biståndsmyndigheterna för att, »innan riksdagen slutgiltigt bestämmer u-landsbiståndets omfattning och inriktning för nästa budgetår, ge riksdagen ett bredare underlag för sin bedömning av hur vårt lands samlade hjälpinsatser bäst skall tillvaratas».

Först och främst vill jag säga att jag delar herr Holmbergs uppfattning att u-hjälpen är en uppgift som bör lösas i samförstånd och inte utnyttjas i den politiska debatten. Jag anser också att det statliga biståndet så långt det är möjligt bör samordnas med den utvecklingsfrämjande verksamhet som sedan länge bedrivs i u-länderna av svenska privata organisationer, företag, missionssamfund etc. Inom SIDA:s styrelse är som bekant LO, näringslivet, missionen och andra organisationer företrädare. Likaså är jag enig med herr Holmberg om att det nuvarande ekonomiska läget knappast medger en ökning av biståndsverksamheten av den storleksordning som i och för sig vore önskvärd.

Naturligtvis är det från alla synpunkter angeläget att riksdagen när den går att besluta om vårt u-landsbistånd förfogar över bästa möjliga underlag — såväl kvalitativt som kvantitativt — för att kunna bedöma och ta ställning till regeringens förslag. Som interpellanten själv antyder, är emellertid rundabordskonferenser tämligen främmande för svensk parlamentarism. Därtill kommer att en sådan konferens i och för sig inte kan väntas ge någonting nytt av betydelse för den sakliga bedömningen av frågan. När det gäller u-landsbiståndet behöver den intresserade inte lida brist på bedömningsunderlag av olika slag.

Enhuru jag som sagt i flera avseenden

har samma mening som interpellanten, är jag sålunda inte beredd att medverka till anordnandet av en rundabordskonferens i angivet syfte.

Så långt mitt svar på herr Holmbergs interpellation.

Därefter vill jag anföra några ord om biståndsprocenten. Såsom påpekas i statsutskottets utlåtande nr 53 har de statliga biståndsanslagen — det kan inte bestridas — under de senaste fem åren fördubblats i förhållande till nationalprodukten. Den relativa andelen har sålunda ökat från 0,17 procent budgetåret 1962/63 till 0,33 procent under det innevarande budgetåret. De för nästa år föreslagna anslagen skulle föra upp denna relativa andel av bruttonationalprodukten till 0,38 procent.

Det är, herr talman, visserligen sant att Sverige ännu har ett avsevärt stycke kvar tills vi har nått fram till den av oss godtagna målsättningen 1 procent. Vi har också en bit kvar till det relativa genomsnittet för medlemsländerna i OECD:s utvecklingskommitté, DAC, vilka svarar för den helt övervägande delen av det totala utvecklingsbiståndet i världen. Den senaste statistiken för DAC-länderna, som avser 1965, utvisar ett genomsnittligt officiellt biståndsflöde av 0,59 procent i förhållande till nationalinkomsten.

Av denna DAC-statistik framgår emellertid också, att det officiella biståndsflödet i världen ökat endast obetydligt i absoluta tal sedan 1961. Och om man betraktar biståndsandelen av DAC-ländernas samlade nationalinkomster, som under mellantiden kraftigt har stigit, finner man att denna andel i betydande grad har sjunkit — från närmare 0,8 procent 1961 till knappt 0,6 procent 1965. Ingenting tyder på att den sjunkande — eller skall vi säga stagnerande — trenden för det internationella biståndet i nämnvärd mån har modifierats under 1966 eller att någon ändring till det bättre är på väg under detta år.

Detta är — det vill jag understryka —

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
ett dystert faktum, ty det betyder obehagligen att klyftan i levnadsnivå mellan de rika och de fattiga länderna vidgas i stället för att krympa.

I OECD:s kommentar till biståndsstatistiken konstateras också, att Sverige vid sidan av Australien är det enda land, vars officiella biståndsutbetalningar varje år stadigt ökats mellan åren 1961 och 1965. Det fastslås vidare, att de svenska utbetalningarna för biståndsändamål 1965 var 4,5 gånger så stora som 1961. Även om utbetalningarna alltjämt ligger under det relativa genomsnittet för DAC-länderna, har den svenska regeringen »antagit ett mål för det officiella biståndet av 1 procent, väsentligt överstigande det genomsnitt som finns för OECD och DAC».

Så några ord, herr talman, om DAC:s internationella biståndsstatistik. Våra kritiker tillgriper den gärna som ett tillhygge för att påvisa hur ohjälpligt på efterkälken vi skulle befinna oss när det gäller hjälp till u-länderna.

Som all sofistikerad statistik bör DAC-statistiken emellertid läsas med förstånd och urskillning. DAC-statistiken är en rik källa att ösa informationer ur, och detta gäller inte minst de kommentarer, som beledsagar densamma. Den är dock inte och ger sig heller inte ut för att vara något annat än en approximativ mätare av det så kallade »flödet av resurser» till u-länderna.

Nu är att märka, att i detta resursflöde inräknas praktiskt taget alla slag av kapitalrörelse, däribland också för oss i biståndssammanhang så främmande företeelser som kortfristiga lån — ända ned till ett år — samt privata exportkrediter och krigsskadeståndsbetalningar.

I DAC:s u-landsbegrepp inräknas också en rad mindre utvecklade länder i Europa, såsom Grekland, Spanien och Jugoslavien.

Det säger sig alltså självt, att DAC-statistikens totalsiffror inte utan vidare kan användas för att jämföra olika län-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

ders egentliga biståndsansträngningar eller den kvalitativa sammansättningen av olika länders utvecklingsbistånd.

När vi i Sverige talar om utvecklingsbistånd är ju detta inte liktydigt med det resursflöde, som totalstatistiken från DAC åsyftar. Vår definition av biståndsbegreppet är betydligt stramare än så. Vi avser enbart statligt bistånd av definitiv eller långfristig natur, alltså tekniska biståndsprojekt, gåvor, bidrag till multilaterala biståndsorgan och utvecklingskrediter med lång löptid och låg ränta. Det är för bistånd av denna trängre, men samtidigt generösare karaktär, som regering och riksdag gemensamt har uppsatt 1-procentmålet, medan praktiskt taget alla andra länder har det betydligt lösligare resursflödesbegreppet som basis för motsvarande riktmärke.

Det är då heller inte så märkvärdigt att länder, som till helt nyligen varit eller fortfarande är kolonialmakter och som i många fall har kolossala kommersiella eller politiska egenintressen att bevaka i u-världen, har ett stort försprång framför oss när det gäller uppnåendet av 1-procentmålet, enligt den definition i vilken bl. a. de privata kapitalrörelserna spelar en framträdande roll. De ledande biståndsnationerna nådde en kulmen i sin relativa biståndsgivning redan 1961, i kölvattnet av den väldiga avkoloniseringen i Afrika kring år 1960, medan biståndsverksamheten i vårt land kan betrakta 1962 som sitt egentliga tillkomstår. Vid sidan av Australien är Sverige det enda landet inom DAC:s medlemskrets vars stalliga utgifter för utvecklingsbistånd varje år oavbrutet ökats mellan år 1961 och 1965. På den vägen, herr Dahlén, tänker vi målmedvetet gå vidare också i framtiden.

Sedan jag fick hand om regeringsärendena i samband med utvecklingsbiståndet har jag naturligtvis ägnat den offentliga u-landsdebatten i Sverige en del ökad uppmärksamhet. Jag får också liksom mina nuvarande och förutva-

rande statsrådskolleger en hel del brev i ämnet.

Det starka intresse som denna viktiga fråga tillmäts inom delar av vårt folk — jag säger *delar* av vårt folk — är naturligtvis inspirerande för regeringen och vägledande för dess politik.

Samtidigt har jag inte kunnat göra mig fri från reflexionen att vi här i Sverige ibland har haft väl lätt för att dra slutsatser om vad u-länderna behöver för slags bistånd och i vilka former och via vilka kanaler de vill ha det. Härvid har man ofta — naturligt men kanske ibland en smula ensidigt — baserat sig på rent svenska erfarenheter och svenska politiska och ekonomiska synsätt, eller också har man helt enkelt utgått ifrån den specialitet som man själv besitter. Sådana betraktelsesätt kan tänkas bli en belastning för det effektiva bistånd vi önskar se framför oss, detta så mycket mer som våra kunskaper om tillståndet och behoven i de länder vi direkt eller indirekt samarbetar med i många fall ännu är otillräckliga.

Utgångspunkten för biståndet bör inte vara den ena eller andra svenska erfarenheten eller specialiteten, utan i stället mottagarländernas behov. Ett ingående studium av dessa behov och av hur våra möjligheter och färdigheter skall kunna bidra till att täcka några av behoven — jag säger bara *några* av behoven — är en av de uppgifter som ligger framför oss. Syftet med våra hjälpinsatser är och bör förbli att främja ekonomisk och social utveckling i mottagarländerna. Ett bistånd av någorlunda försvarlig storlek som vi kommer att bygga upp medför naturligtvis uppoffringar för det svenska samhället. På kort sikt får vi finna oss i en viss utebliven standardstegring. Sådana uppoffringar kan försvaras bara om biståndspolitikens envetet håller fast vid sitt syfte, nämligen effektivitetssträvan. Dessutom bör uppoffringarna enligt mitt förmenande minst drabba de grupper i vårt sam-

hülle — åldringarna, de sjuka, de handikappade och de lågavlönade — som har de sämsta förutsättningarna att bära dem.

Effektivitetssträvan motverkas emellertid av splittring på ett stort antal program, aktiviteter och mottagarländer. Frestelsen till sådan splittring är stor — det kan jag förstå — vid anblicken av världsnöden och de ofantliga behoven i många länder som svenskar har besökt eller eljest känner till. Men vi måste, om vi skall göra någon påtaglig nytta, satsa på de största och viktigaste FN-programmen och, i fråga om de bilaterala aktiviteterna, på ett fåtal mottagarländer. Det kan då inte hjälpas att många möjligheter till behjärtansvärda insatser måste stå tillbaka eller tillvaratagas vid senare tidpunkter än som i och för sig skulle ha varit önskvärt.

Men, herr talman, bistånd är inte bara en fråga om pengar — 1 procent av bruttonationalprodukten eller mera eller mindre. Bistånd är ett studium av mottagarens situation, mobilisering av personal och materiella resurser hos givaren, överläggningar och överenskommelser med mottagaren, styrning, bevakning och sist men inte minst bedömning av resultaten. Allt detta måste till vare sig vi talar om hjälp genom FN-organisationerna, hjälp direkt från SIDA eller hjälp genom de icke statliga organisationerna. Vi slipper inte ifrån det, om vi vill ha en någorlunda stor säkerhet för att de svenska bidragen kommer till nytta och alltså har någon annan funktion än att döva våra samveten.

Vår effektivitetssträvan i biståndspolitikerna måste innebära ett ständigt sökande efter de bästa sätten att ställa våra resurser och personal till mottagarländernas förfogande. För Sverige är det härvid naturligt att i stor utsträckning satsa på Förenta Nationerna och dess fackorgan samt på världsbankgruppen. Men de redan stora bidragen till dessa organs utvecklingsbistånd

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

för med sig en förpliktelse både mot FN-organen och mot de svenska skattebetalarna till aktiv och kontinuerlig svensk medverkan i arbetet på att göra denna s. k. multilaterala hjälp så verkningfull som möjligt i förhållande till de insatta medlen. Här finns mycket att göra, och en omfattande svensk biståndsverksamhet direkt till några mottagarländer och på några viktiga ämnesområden ger oss erfarenheter, som underlättar arbetet på effektivisering även av det multilaterala biståndet.

Den direkta eller bilaterala u-hjälpen har dock sitt värde också i sig. För det första tycks många länder föredraga denna form, i vart fall då biståndet kommer från ett land som Sverige med dess frånvaro av politiska och ekonomiska bisyften. För det andra har Sverige genom sitt redan igångsatta och inte längre helt obetydliga bistånd till en del länder skapat förväntningar på en fortsättning och en utvidgning, förväntningar som vi bör söka infria även till priset av att tills vidare avhålla oss ifrån att splittra våra krafter på nya mottagarländer. För det tredje finns det viktiga ämnesområden — jag tänker bl. a. på familjeplaneringen — där många andra biståndsgivare, multilaterala och bilaterala, ännu inte kan eller vill bidra och där de svenska ansträngningar som här förekommer även utanför huvudmottagarkretsen följaktligen blir av relativt stor betydelse åtminstone som exempelbildare.

Ett effektivt utvecklingsbistånd kräver inte bara god internationell och nationell förvaltning och pengar — det kräver även att vårt samhälle och vår icke direkt biståndsadministrerande förvaltning inrättar sig på lång sikt för att inom olika områden ställa personal och tjänster till förfogande. Kapaciteten härtill finns på några håll — som exempel kan jag nämna kooperationen, missionen, vissa universitet, högsolor, folkhögskolor, bildningsförbund och privata företag — men måste på andra håll skaffas fram, ibland

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

kanske under statsmakternas medverkan.

Här skulle jag vilja säga att jag är fullt medveten om att missionen har mobiliserat en stark idealitet och gjort betydande insatser, och jag skulle gärna se att det starka intresset för u-hjälpen särskilt bland den svenska ungdomen också ledde till att man mobiliserar en idealitet som tar sig praktiska uttryck. De unga borde kunna ställa sina kunskaper till förfogande bl. a. i fältverksamhet i u-länderna; om det nu skall ske via fredskårerna eller på annat sätt. Någon har sagt att 1 000 människor är lika mycket värda som 1 000 miljoner kronor, och det ligger ganska mycket i ett dylikt påstående. Därför skulle jag kunna säga till den svenska ungdomen, att här finns ett rikt verksamhetsfält just för den verksamhetslust de unga i dessa sammanhang glädjande nog har givit uttryck åt.

Så några ord om vårt samarbete med näringslivet. Att statligt utvecklingsbistånd skall ha till uteslutande syfte att främja framsteg i mottagarländerna innebär naturligtvis inte, att insatserna inte dessutom kan bli till någon nytta för Sverige eller svenska organisationer och företag. Sett i det långa perspektivet följer detta redan av grundmotiven för biståndet, sådana dessa definierades av statsmakterna år 1962. Då uttalades bl. a. att ansträngningarna att minska standardklyftorna i världen är motiverade också med tanke på världsfreden, men att även i det korta perspektivet svenska intressen kan tjänas genom biståndet. Vad det bilaterala biståndet beträffar, så anlitar SIDA i eget intresse svenska konsultföretags tjänster i stor omfattning, särskilt i frågor om anläggnings- och byggnadsverksamheten. Köp av varor och tjänster inom ramen för både tredje och sjunde huvudtitelns bilaterala anslag sker i övervägande grad i Sverige, detta trots det svenska biståndets principiella frihet från villkor om köp i Sverige och alltså i regel efter

mottagarlandets fria val. Även det multilaterala biståndet leder till köp av varor och tjänster från Sverige, särskilt då det gäller världsbanksgruppens verksamhet. Den sistnämnda har hittills medfört beställningar på över 600 miljoner kronor i Sverige, med andra ord för större belopp än våra samlade bidrag till världsbanksgruppen.

Men även flödet av resurser till u-länderna direkt från svenska företag genom leveranser på kredit underlättas i viss mån av statliga åtgärder. Som påpekas i årets statsverksproposition under sjunde huvudtiteln finns vid sidan av det vanliga statliga exportgarantisystemet en s. k. u-garantigivning vars totala omfattning vid slutet av år 1966 uppgick till ungefär 304 miljoner kronor. I syfte att underlätta privata investeringar i u-länderna av för dessas framsteg betydelsefull art har Sverige nyligen biträtt världsbankskonventionen om biläggande av tvister mellan värdland för investeringar och utländsk investerare. Viss lagstiftning har också genomförts till minskande av dubbelbeskattningen av vinst på svenska investeringar utomlands. Slutligen har finansministern i statsverkspropositionen även redovisat en utredning om möjligheterna att införa statliga garantier för sådana nyttiga investeringar.

Dessa olika åtgärder till stöd för svenska företags förbindelser med u-länder bör till skillnad från det direkta bilaterala statliga biståndet inte gälla bara SIDA:s s. k. huvudmottagarländer utan kan, utan att effektivitetskravet eftersätts, ges en större spridning. Men villkoret bör vara — jag upprepar det — att det rör sig om för mottagarlandet välkomna och nyttiga ekonomiska aktiviteter, helst innefattande element av kunskapsöverförande.

Så bara några ord om vad utskottet har sagt beträffande möjligheterna till överföring av medel från det ena anslaget till det andra. Jag hälsar det förslaget med tillfredsställelse, eftersom

regeringen härigenom ges friare möjligheter att operera och sätta in resurserna just på de områden där hjälp vid ett visst tillfälle kan vara mest önskvärd. Beträffande eventuella överföringar från sjunde huvudtitelns anslag till bilateralt finansiellt bistånd utgår jag från att utskottets mening inte har varit att inskränka de möjligheter som förutsätts i statsverkspropositionen att göra åtaganden om utbetalningar för finansiellt bistånd under senare budgetår.

Som jag inledningsvis sade är frågan om u-hjälpen en så allvarlig fråga, att vi bör ha all anledning att inte förstora upp eventuella meningsskiljaktigheter när det gäller detaljer, ty i stort är vi verkligen ense. Jag kan inte inse att någonting är att vinna därmed. Jag kan inte heller inse att det finns någon anledning att spela på det eventuella intresse, som kan finnas hos en del av vårt folk och som kan framkalla motsatta reaktioner hos andra i vårt land och därigenom förorsaka en splittring i den allmänna opinionsbildningen som skulle vara allt annat än önskvärd. Jag förstår inte att man försöker spela på de mindre, eventuella motsättningar som finns i detta avseende.

Förvisso har vi här i Sverige också våra problem. Vi har inkomstsvaga grupper, handikappade människor, eftersatta landsändar och olösta trygghetsfrågor. Ekonomiska och sociala orättvisor inom ett land skapar konfliktsituationer mellan olika grupper av folk. Så var det förr och så är det förvisso nu. Arbetarrörelsen kräver lösningar och har alltid krävt lösningar av sådana problem i rättvisans namn och i solidaritetens tecken. Vi svenskar har kraften och möjligheterna att lösa våra problem för grupper och enskilda inom vårt folk, samtidigt som vi kanske utvecklar hela vårt folks välstånd, en utveckling som redan har fört oss till toppen på listen över välbeställda folk. Sverige är visserligen ett

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
litet land, men det är relativt rikt och väl utvecklat.

Den största delen av mänskligheten är fattig, men den överflödar av människor. Enbart Indiens befolkning ökar med 1 miljon människor i månaden. Även de fattiga delarna av världen är emellertid rika på möjligheter, men de är ekonomiskt efterblivna och underutvecklade. Den onda cirkeln av svält, okunnighet, sjukdom, arbetslöshet och ohämmad folkökning måste brytas i den stora världen, såsom den bröts hos oss. Världen kan inte leva med den växande nöden, men den fattiga världen kommer inte att låta sig gå under och dö, lika litet som de eftersatta i det gamla Fattig-Sverige gjorde det.

Jorden och haven rymmer oerhörda möjligheter till ett rikare liv. Vi griper alla efter dessa möjligheter, men vi måste dela dem. Vi måste med andra ord bära vårt ansvar i världen och inför världen. Sverige bygger i hög grad sitt välstånd på att exportera en fjärdedel av vårt folks arbetsresultat till andra länder. Därför är vi beroende av framsteg i världen för vår egen fortsatta ekonomiska utveckling och för vår trygghet.

»Fattigdom, varhelst den finns, är ett hot mot freden» — denna sats har bl. a. den internationella arbetsorganisationen, FN-organet ILO, satt upp som sitt motto. Fred genom social rättvisa är dess paroll.

Herr talman! Vi bedriver en utrikespolitik som syftar till att bevara freden och trygga framstegen för oss själva och för alla folk. Vårt arbete för nedrustning är ett viktigt led i denna politik. Vårt eget försvar är ett annat. Också vårt samarbete med de fattiga länderna genom Förenta Nationerna eller på annat sätt ingår i den fredsbevarande utrikespolitiken. Och jag tycker att vi såvitt möjligt i likhet med vad som är fallet beträffande vår neutralitetspolitik skulle kunna samlas om dess praktiska utformning.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Utrikesministern inledde sitt anförande med att mycket starkt betona, att u-hjälpsfrågan är ett *nytt* spörsmål för den svenska samhällsdebatten. Det är något som vi alla kan vara överens om. Vi har i Sverige t. o. m. ännu inte någon riktig erfarenhet beträffande det rätta sättet att diskutera och behandla stödet till u-länderna för att nå det bästa resultatet.

I slutet av sitt anförande betonade emellertid utrikesministern också, hur viktig frågan i dag är inte endast för oss själva, utan främst för u-ländernas befolkning. Självfallet är detta en riktig bedömning, men vi bör inte göra denna begränsning i tiden i dag. Vi skall inte glömma att u-hjälpen redan inom *det närmaste decenniet* kommer att bli långt betydelsefullare och viktigare än den är just nu.

Utrikesministern hänvisade till befolkningsökningen i Indien på en miljon människor i månaden, men vi kunde lika gärna hänvisa till att det inom tio år kommer att vara en långt större klyfta mellan mätta och svältande människor och en långt större klyfta mellan industriländerna och u-länderna inom alla livets områden och skiften.

Ur denna synpunkt hade det fallit sig mycket naturligt att i en riksdagsdebatt i första hand dra upp en stor politisk diskussion med gruppledarna som inledare och utrikesministern och statsministern som försvarare av regeringens politik. Jag valde emellertid i dag medvetet att inte tillsammans med gruppledarna herr Dahlén och herr Bengtson från mittenpartierna gå upp i början av debatten. Jag hade en speciell orsak till detta. Jag ville slå fast, att vi *inte* får blanda ihop partipolitiska, kortsiktiga och taktiska synpunkter med det allmänna kravet på att vinna en stor och bred uppslutning kring en ökning och förstärkning av hjälpen till u-länderna i alla dess former.

Man skulle kunna spetsa till detta re-

sonemang och säga, att vi inom oppositionen får se till så att vi absolut inte får misstanken på oss att vi på något sätt politiskt försöker exploatera de oerhörda svårigheter, som problemet om hjälp till u-länderna till de oförsörjda och svältande miljonerna innebär.

Därför borde denna debatt egentligen främst ha koncentrerats på att redovisa vilka konkreta planer och framsteg som statsmakterna — och när jag talar om statsmakterna i denna fråga menar jag både regering och opposition — har kommit till.

Vad innebär majoritetsförslaget, bakom vilket socialdemokraterna och regeringen står, i form av ökade och förstärkta anslag och hjälp till u-länderna? Hittills har upplysningen i denna fråga under den långa och utomordentligt intensiva debatt som förts under de senaste tre månaderna varit mycket sparsam. Detta har sin naturliga förklaring. U-debatten som förts i radio, TV och tidningar och av politiska företrädare har ju hittills inte haft till uppgift att förklara vad riksdagen konkret har att ta ställning till. Den har i stället varit inriktad på andra målsättningar när det gäller opinionsbildningen.

En av dessa har tyvärr varit att försöka skapa en allmän föreställning hos politiskt icke så engagerade och intresserade människor, att det skulle finnas en svagare känsla från majoritetens sida — bestående av socialdemokrater och högermän — i denna fråga än det finns från mittenpartiernas sida.

Är nu detta fullt riktigt? Har vi inte i själva verket vunnit mycket i framsteg och öknings av u-hjälpen den här omgången? Jo, det har vi — på väsentliga punkter.

För *det första* har vi för första gången fått en plan — eller får det till 1968 års riksdag — för u-hjälpens utbyggnad, så att det allmänna talet att u-hjälpen verkligen skall uppnå 1 procent av nationalinkomsten från svensk sida blir en verklighet. Vi kan få klart

för oss när vi når det målet. Vi kan lämna de allmänna ordalagen. Först där- efter kan vi också bygga på hjälpen ytterligare — för behov finns det alltid hos u-länderna.

För det andra har vi fått en bättre samordning av anslagen till u-hjälpen. Varför? Jo, för att nå den större effektivitet hos u-hjälpsverksamheten, som har varit ett långvarigt diskussionsämne och som enligt min mening tidigare har hejdat en naturlig utveckling och ökning av den svenska u-hjälpen.

För det tredje har vi fått en prioritering av familjeplaneringen. Såvitt jag kan utläsa av majoritetens uttalande är vi också bundna för att ett familjeplaneringsinstitut skall bildas här i Sverige, så att vi aktivare och mera nyanserat och därmed mera effektivt kan bilda skola i familjeplaneringen och nå resultat.

För det fjärde har vi också fått en rejäl ökning av hjälpen med cirka 40 miljoner kronor till fältprojekt av olika slag — bl. a. mindre fältprojekt och bistånd som hänför sig till enskilda och organisationer, till olika utbildningsfrågor, inte minst för de afrikanska kvinnorna, till flyktinghjälpen i Palestina och även mera pengar till forskning.

Vad som är väsentligt i detta fall är ju inte den tekniska anslagskonstruktion som har skapats för att nå detta resultat, nämligen överföringen från sjunde huvudtiteln till tredje huvudtiteln, utan det är att de projekt, om bland annat mittenpartierna tog upp i sin januarimotion, verkligen kan realiseras.

För det femte har vi också fått ett från oppositionens sida sedan lång tid drivet önskemål tillfredsställt, nämligen beslut om förslag till en form för investeringsgarantier för de politiska risker som är förbundna med svenska företags investeringar i u-länderna. Sådana garantier leder naturligtvis automatiskt till ökade investeringar från företagen i u-länderna och där-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd med till ett totalt sett ökat ekonomiskt engagemang från svensk sida till u-landsbistånd.

Dessa frågor har kommit i skymundan för att, som jag nämnde, press och radio — Expressen och vissa andra radikala tidningar — tydligen inte sett som sin främsta uppgift att redogöra härför. I stället har man — och det är också riktigt — varit mer intresserad av att skapa en allmänt positiv anda hos den svenska opinionen för ökat stöd till u-hjälpen. Men denna allmänna opinionsbildning har ju varit så opreciserad, att många människor ställt sig undrande inför frågan vart man egentligen konkret syftar. Denna undran måste mötas med en faktisk redovisning med konkreta förslag till ökad u-hjälp.

Jag är helt på det klara med att denna allmänna opinionsbildning — och herr Dahmén var som förste talare inne på denna sak — är utomordentligt betydelsefull. Vi måste självfallet få allt fler människor att förstå att svensk humanitär hjälp och social hjälp inte får stanna innanför landets gränser utan helt naturligt omfatta så många fattiga länder och folk i världen som möjligt. Men denna opinionsbildning har säkert också gjort nytta. Det finns som jag bedömer det numera en stark och bred opinion för ökad u-hjälpsinsats, en opinion som i första hand bärs upp av ungdomen.

Å andra sidan — och där vill jag knyta an till vad utrikesministern sade — får vi se till att denna opinionsbildning inte tar sig sådana former att man skapar konstlade inrikespolitiska partipolitiska gränser. Svenskarna är i dag säkert delade i uppfattningen om hur stort det svenska ekonomiska engagemanget till u-länderna skall vara. Men att gå därifrån till att säga, att vi är politiskt delade, att t. ex. centerpartiet med herr Hedlund i spetsen har ett större personligt politiskt engagemang för u-hjälpen än högerpartiet och socialdemokraterna, som i detta fall

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

bildar majoriteten, är något helt annat.

Jag vill därför i detta sammanhang mycket bestämt vända mig mot varje tendens till politisk monopolisering av våra samlade humanitära och även kommersiella insatser till u-länderna. En sådan utveckling kommer att skada i stället för att hjälpa oss att komma överens om samlade ökade insatser.

Inom högerpartiet har vi sålunda inte velat slå in på den vägen. Vi har ansett att det är vår uppgift att nå positiva praktiska resultat som innefattar en verklig förstärkning och ökning av u-hjälpen. Men vi har också menat att vi är beredda att nå detta, oavsett den partipolitiska situation som för närvarande råder. När socialdemokraterna, som dess värre just nu sitter i regeringsställning, lägger fram sina förslag, är det i denna fråga vår uppgift att med dem nå resultat, som tillgodoser vår önskan om ökade insatser till u-länderna. Vi måste söka skapa majoritet för en sådan utvidgning av hjälpinsatserna — och det anser jag också att vi har lyckats med. Men vi kan mycket väl tänka oss en annan situation efter nästa val, om vi då, som jag hoppas, kan bilda en borgerlig trepartiregering. Då får vi ansvaret att utforma förslagen i denna fråga, och då är det naturligtvis vår uppgift att i det läget skapa majoritet för en årlig fortsatt ökning av u-landsanslagen. Men jag betonar att jag tror att vi även i det läget skulle nå större styrka och större respekt, om en sådan regering kunde bygga på en majoritet från samtliga partier.

Jag har velat säga detta, herr talman, för att redogöra för att vi med mycket stor ro tar de partipolitiska förstuckna snedord som har fallit i denna debatt gentemot högerpartiet. För oss är u-hjälpen viktigare än den just nu föreliggande partipolitiska situationen.

Låt mig emellertid, herr talman, avsluta mitt anförande med att göra några kommentarer med anledning av det, låt mig säga, egendomliga svar, som

utrikesministern lämnade på min interpellation. Jag hade begärt att man, innan beslut fattades i denna fråga, skulle sammankalla till en rundabordskonferens. Jag säger »egendomliga», ty avvisandet av tanken på rundabordskonferens gjordes i slutet och inte i själva motiveringen i svaret. Det är tydligen dess bättre så att utrikesministern på väsentliga punkter delar uppfattningen, att det funnits skäl till att vid ett visst tillfälle medverka till en, vi kan kalla det rundabordskonferens eller någon annan konferens, för att få en bredare bedömning av u-landsproblemet. Men när utrikesministern säger, att en rundabordskonferens är ett så ovanligt inslag i svenskt parlamentariskt liv, att han därför inte nu kan gå med på detta, följer jag inte riktigt med i svängarna. Jag trodde vi var på det klara med — och det framgick också av utrikesministerns anförande — att frågan om u-hjälpen är ovanligt stor i en ovanlig situation och att den också skulle ha krävt en ovanlig men effektivare handläggning än som skett denna gång. För övrigt har det väl inte tidigare avskräckt regeringen att tala om ovanliga och djärva grepp i andra frågor, men här stöter det tydligen på patrull.

Jag vill emellertid sluta med att anknyta till en annan formulering som utrikesministern hade i interpellationssvaret. Utrikesministern säger bl. a. att han anser att det statliga biståndet så långt det är möjligt bör samordnas med den utvecklingsfrämjande verksamhet som sedan länge bedrivs i u-länderna av svenska privata organisationer, företag, missionsamfund etc. En sådan samordning finns inte i dag, i varje fall inte i den omfattning som borde förekomma. Men uttalandet tyder på en mycket glädjande attitydförändring hos socialdemokraterna, som bör hälsas med stor tillfredsställelse. Enbart det förhållandet att man nu från regeringsbanken erkänner att näringsliv och mission sedan länge bedri-

vit en utvecklingsfrämjande insats i u-länderna är en ändrad inställning i klart positiv riktning. När utrikesministern dessutom säger att han eftersträvar en så långt möjligt gående samordning mellan olika organ och institutioner på detta område, så uppfattar jag också det som ett steg framåt.

Interpellationssvaret ger mig, herr talman, inte anledning till ytterligare repliker. Jag vill bara sluta med det jag började med och säga att vårt mål när det gäller u-hjälpen skall inte endast vara att så snart som möjligt uppnå att lämna ett bidrag om 1 procent av nationalinkomsten till de svältande länderna, utan målet måste också vara en bred uppslutning från alla partier i denna viktiga fråga.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först ett par ord om inledningen till utrikesministerns anförande, där han anspelade på en situation i andra kammaren för nio eller kanske tio år sedan. Jag hade vid det tillfället verkligen aldrig tänkt mig att kunna bära ut herr Torsten Nilsson. Han hade ju till TV-tittarnas oförställda glädje druckit så mycket vatten att det nog hade överstigit mina krafter att bära något så tungt.

Utrikesministern talade sedan om partipolitiska spekulationer inom folkpartiet och centerpartiet, att man inte skall spela på motsättningar och dylikt — han tog därvid till det där lilla darret på rösten. Är det någon som tror att socialdemokraterna i år skulle ha gått med på folkpartiets och centerpartiets krav om en bättre plan för hur i första hand 1-procentregeln skall uppfyllas, om det inte hade funnits ett tryck på dem från folkpartiet och centerpartiet men också från andra grupper. Det är självklart att så inte hade blivit fallet. På den punkten måste jag därför, till herr Holmbergs ledsnad förstår jag, korrigera honom. Det var klart från socialdemokratisk sida i förs-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd ta avdelningen i statsutskottet att man skulle begära en plan till nästa års riksdag. Högern hade då över huvud taget inte varit med i debatterna på något påtagligt sätt.

Herr Holmberg gjorde ett intressant avslöjande då han förklarade att man genom att socialdemokraterna och högern kommit överens bland annat uppnått att det skulle bli en bättre familjeplanering. Socialdemokraterna skulle alltså inte ha gått med på detta — om jag förstod herr Holmberg rätt — om inte högern hade drivit på. Man hade från socialdemokratiskt håll tydligen inte heller varit med om att låna pengar ur finansdepartementets kassa, om inte högern hade gått med på det. Det vore intressant att få höra av herr Björk om detta är en riktig skildring, d. v. s. om det är högerns inverkan som gjort att vi nu skall få en bättre familjeplanering och att en del pengar nu skall överföras till SIDA.

Herr Holmberg poängterade att han inte ville gå upp i debatten bland gruppledarna liksom herr Bengtson och jag gjorde. Vi hade dock litet andra anledningar än herr Holmberg att göra det. Herr Bengtson har undertecknat ärendet, och jag var med i första avdelningen i överläggningar, även om jag inte var med vid slutjusteringen av ärendet. Jag vet egentligen inte varför herr Holmberg över huvud taget skulle gått upp först i debatten. Han har ju kompromissat med socialdemokraterna och behöver väl därför inte vara annat än belåten. Då tar man det ju också i regel litet lugnare.

Herr utrikesministern sade att man skall blicka framåt, och det tycker jag var alldeles utmärkt. Här finns, när vi då blickar framåt, verkligen många saker att se över. Vi behöver nya former — som jag har påpekat — för samverkan mellan stat och näringsliv, nya former för samverkan mellan stat och mission och andra frivilliga organisationer. Jag är helt övertygad om att dessa grupper kan åta sig upp-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

gifter som nu antingen inte sköts eller inte sköts på det sätt som skulle vara önskvärt. Här finns alltså ett stort fält att gå vidare på. Vi vet att handelspolitiska insatser måste komma till. För närvarande offerar vi ju ingenting för u-länderna. De hundratals miljoner som vi ger ut tar vi ju igen därför att u-länderna är dåliga förhandlare. Vi betalar orimligt låga priser för deras produkter i jämförelse med vad som skulle vara fallet om de var goda förhandlare. Här föreligger ett stort problem, men det berör också sysselsättningsfrågan i Sverige, vilket jag betonade i remissdebatten.

Det återstår alltså en hel rad frågor att utreda. Det behövs t. ex. politiska åtgärder för att underlätta industriinvesteringar. Till min glädje hörde jag att utrikesministern hade större förståelse för detta än hans partivän herr Björk har. Vidare behövs det ändrade valutabestämmelser. Ingenting av detta har regeringen velat sätta i gång med, och det är därför vi kräver en utredning.

Utrikesministern underströk den stora betydelse det har att få människor att ge sig ut i u-landsarbete. Det är riktigt. Vi har också upprepade gånger framhållit att man, om man vill detta, måste försöka underlätta för vederbörande att gå ut i sådant arbete. Det skall t. ex. inte försämrade deras ställning i hemlandet.

Här behövs alltså en hel rad olika åtgärder för att se till att den u-landsverksamhet som vi nu bedriver verkligen byggs på och går vidare.

Utrikesministern sade att det var bra om man samsas. Ett eko härav kom sedan från herr Holmberg. Visst är det bra, men förutsättningen är då att man samlas kring en *progressiv* politik. Samling i och för sig på denna punkt kan inte vara av något intresse för oss. Här måste man verkligen ta något av de steg som är nödvändiga att ta. Utrikesministern Torsten Nilsson har nu en underbar chans att visa att man

kan samlas om en annan politik än den som den socialdemokratiska regeringen hittilldags varit villig att föra fram. Hur det går därmed får ju framtiden visa. Det är alltså utmärkt om man blir överens, men det skall då vara om en annan politik än den som socialdemokraterna fört hitintills.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det har yttrats många och vackra ord i dag, i synnerhet av hans excellens utrikesministern och högerns partiledare. De är dagens koalitionsbröder i denna fråga. Beträffande den senare delen av utrikesministerns anförande — ni vet den som är avsedd att sändas ut i TV och som skall citeras — kunde man t. o. m. instämma i en del avsnitt, fast man också märkte att den var formulerad för att tillfredsställa även sådana grupper här i landet som inte är lika glada över u-landshjälpen och som kanske inte är riktigt ense med utrikesministern på den punkten.

Att herr Holmberg valde att inte gå upp som gruppledare i första hand, kan jag förstå. I hans situation skulle jag inte heller som gruppledare ha gått upp tidigt i debatten.

Herr Holmberg talar i detta sammanhang om den stora enigheten, och det passar naturligtvis bra. När man inte vill vara med om att ge litet mer till u-hjälpen, tar man fram hartassen och talar om att här skall det vara enighet. Eljest brukar det låta på ett annat sätt, nämligen att oppositionen bör framföra sina åsikter så långt det är möjligt.

Jag skulle både till utrikesministern och herr Holmbergs tal vilja göra denna kommentar: Mina herrar, en massa vackra ord sagda i riksdagens första kammare hjälper inte mycket i u-länderna, utan 50 miljoner kronor gör betydligt större effekt.

Jag skulle vilja fråga hans excellens utrikesministern om en sak. Utrikesmi-

nistern var ju med i regeringen vid årets början — ja, han har varit med länge — och då lades det fram ett förslag. Statsutskottet har korrigerat detta och överfört pengar från sjunde till tredje huvudtiteln. Var förslaget på sjunde huvudtiteln så illa motiverat att regeringens ledamöter nu med tillfredsställelse kan hälsa, att man för över pengar därifrån? Fanns det inget skäl till att anslaget fördes upp på sjunde huvudtiteln i så fall?

Det är rätt märkligt när utrikesministern säger, att han med tillfredsställelse hälsar denna överföring. Det öppnar perspektiv för intressanta tider i vår svenska riksdag. Bara man håller ramen för vad regeringen föreslagit, menar utrikesministern att det inte är så noga om sedan utskottet och andra laborerar litet med huvudtitlarna. Det är helt nya metoder som lanseras för riksdagsarbetet, om nu en ledamot av Kungl. Maj:ts regering med tillfredsställelse hälsar sådant.

Trots alla de vackra orden ifrån herr Holmberg och hans excellens utrikesministern, i synnerhet den senare som talade om de ständigt stora ökningarna, kommer man ändå inte ifrån att det stannar vid 0,34 procent i u-landshjälp. Vi har inte kommit närmare de 1 procenten, trots alla orden. — Jag hör att herr utrikesministern nu säger 0,38 procent, men enligt de uppgifter jag fått skall det vara 0,34.

Jag skall emellertid korrigera en uppgift, som kom från utrikesministerns sida. Han sade att man inte kan påstå att 50 miljoner i ena fallet är högt och i andra lågt. Men det var i polemik mot herr Björk, som jag sade detta. Herr Björk har felaktigt påstått att en yngre folkpartist sagt, att det vore rysligt med borgfred i u-landsfrågan, medan han i själva verket hade sagt, att det vore rysligt att skapa borgfred kring en för låg nivå.

Jag är medveten om att en skillnad på 50 miljoner kronor inte i och för sig är så stor, men om man tittar

Ang. internationellt utvecklingsbistånd på vad detta belopp betyder, finner man att det har en oerhörd betydelse för dessa länder. Beloppet får, när man ställer det i relation till vad det skall användas till, ännu större proportioner, därför att vi från experter så ofta får veta, att man kan göra så mycket med ganska ringa medel.

Jag kan inte finna att det från vare sig hans excellens herr utrikesministerns eller herr Holmbergs sida med alla deras många och vackra ord i realiteten har gjorts så mycket för att få till stånd de större anslag, som vi skulle behöva. Centern har en liberal-humanitär politisk uppfattning. Därför är det fullt i linje med vårt handlingssätt i övrigt att vi försöker på alla områden sträva att göra vad vi kan för våra medbröder i andra länder. Det är detta som har dikterat vår strävan att ge ett högre anslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag kan naturligtvis med en viss tillfredsställelse notera, att herr Bengtson i sitt senaste anförande medgav, att det inte är så stor skillnad på våra bud. När vi beträffande metoderna och i övrigt är ense om u-landspolitiken och om önskvärldheten att vi har en samlad opinion till förmån för en sådan u-landspolitik, tycker jag, om jag nu skall bemöta herr Bengtsons argumentation, att det är närmast genant att då föra en debatt i ett så allvarligt ärende på hans nivå.

Egentligen borde jag inte bemöta herr Bengtson, eftersom jag inte vill karakterisera hans inlägg som det är värt. Han säger att det jag nyss yttrade i slutet av mitt förra anförande var avsett att gå ut i TV. Men vi vet ju alla att herr Bengtson alltid agerar med tanke på att han skall synas i TV-rutan. Han utgår ifrån att alla människor är beskaffade som han, men det är vi — gud vare lov! — ändå inte. Att använda sig av den sortens argumentation är vad ung-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

domen skulle kalla botten. Jag vill nu inte säga det, men vi tänker i alla fall att det var det i själva verket.

Vidare sade han någonting om att regeringsförslaget var dåligt underbyggt, eftersom medel skulle kunna överföras från sjunde huvudtiteln till tredje. Nej, det var det i och för sig inte. Men ingenting hindrar utskottet från att ha en mening och att regeringen, såsom jag framhållit tidigare i andra kammaren, tar hänsyn till den av riksdagen uttalade meningen i detta avseende. Beträffande överflyttning från sjunde till tredje huvudtiteln har jag sagt att jag utgår ifrån att utskottet räknat med att detta inte skulle förhindra åtaganden som tidigare gjorts på sjunde huvudtiteln. Om det inte gör det — och det blir regeringens sak att närmare undersöka hur det förhåller sig i det avseendet — så är detta också ett sätt att argumentera som jag har litet svårt att förstå.

Nu drar jag emellertid en medlidandets slöja över herr Bengtson i fortsättningen, och så skall vi försöka gå in i saklig argumentation.

Till herr Dahln vill jag säga att han också kanske blev något småttig och smålurig, när han talade om att det var högern som skulle ha drivit på socialdemokraterna till ståndpunkten beträffande önskvärdheten av att genomföra familjeplanering. Det kan jag väl överlåta åt herr Holmberg, herr Björk, herr Virgin och de andra som tillhör utskottets majoritet att klara ut. Jag tror inte riktigt att herr Dahln själv tror på att det förhåller sig på det sättet, allra helst som socialdemokraterna sedan åtskilliga år tillbaka har visat ett särskilt intresse för familjeplaneringen.

Jag skall i det sammanhanget inte försumma att än en gång ge ett erkännande till Ulla Lindström för de insatser hon gjort i Förenta Nationerna, där hon praktiskt taget ensam fick slåss för familjeplaneringen. Vi har stött henne i dessa strävanden, som vi kom-

mer att stödja även i fortsättningen. Det är en fullt naturlig sak att vi från socialdemokratisk sida har det allra största intresse härvidlag. Jag vet att man på folkpartistiskt håll har sagt att fru Lindström kanske inte alltid handlat med den klokhet som man på det hållet ansett bort läggas i dagen. Jag vill säga att när man slåss ensam och verkligen skall försöka få en ny tanke att tränga igenom så kan man inte alltid vara så noggrann med sina formuleringar som det tydligen stundom önskas från folkpartihåll.

Vidare vill jag understryka att det inte beror på påtryckningar att socialdemokratin har velat göra upp en plan för det fortsatta u-hjälpsarbetet. Vi vet ju att sedan lång tid tillbaka har socialdemokratin och fackföreningsrörelsen haft en särskild kommitté som sysslat med utarbetandet av en plan för det fortsatta arbetet. Detta har sedermera överlämnats till partistyrelsen, och jag har personligen för flera månader sedan fått överta detta jobb. Med utgångspunkt från det resultat till vilket denna kommitté har kommit ämnar jag utarbeta en plan, som sedan naturligtvis också kommer att avsättas i det regeringsförslag som skall framläggas för nästa års riksdag. Det är därför kanske en lindrig överdrift — om jag får uttrycka det på det sättet — som herr Dahln har gjort sig skyldig till i detta avseende.

Sedan skall villigt erkännas att herr Dahln har pekat på en rad av problem som har den allra största betydelse. Det är därför som jag ber att få instämma i vad herr Holmberg framhöll, nämligen att frågan om u-hjälpen inte bara är en fråga om 1 procent eller något mer eller något mindre, utan att det är betydligt mera allvarliga och komplicerade problem som vi har att här brottas med. Upplysning i det avseendet behöver komma till stånd, och jag anser att man skall inrikta sig på en debatt omkring dessa ting. Skulle vi sedan — om folkpartiet önskar det — kunna bli ense om en progressiv po-

litik, är jag den förste att räcka ut en hand och säga att en progressiv politik när det gäller vår u-hjälpsverksamhet är precis vad jag anser att vi skall ena oss om.

Så vill jag säga några ord beträffande herr Holmbergs inlägg. Han sade någonting om att jag hade lämnat ett egenomligt svar på hans interpellation. Det var det i själva verket inte, ty jag har påpekat att alla de intressen som han ville ha med vid en rundabordskonferens redan finns representerade i SIDA, det biståndsorgan som vi har. Där har man möjlighet att framföra sina synpunkter och det genom människor, som under en längre tid har arbetat med dessa problem och sålunda har en större sakkunskap än vad folk i allmänhet har.

Herr Holmberg gjorde gällande att en rundabordskonferens är en ovanlig företeelse, vilket jag i mitt interpellationssvar har instämt i. Herr Holmberg framhöll också att vi socialdemokrater på andra områden, som han uttryckte det, inte är ängsliga för att vidtaga djärva grepp. Det är vi inte heller, herr Holmberg. Jag inkasserar det erkännandet. Jag tyckte dock inte att tanken på en rundabordskonferens var ett djärvt grepp, eftersom jag hade en känsla av att en eventuell utredning skulle fördröja den verksamhet som vi önskar och eftersom riksdagen har alla möjligheter att få insyn — vilket även gäller alla grupperingarna utanför riksdagen — i vad vi kan komma med, just på grund av att de är representerade i vårt biståndsorgan.

Sedan skall jag inte vidare polemisera mot herr Holmberg. Han uttryckte en del synpunkter som jag, eftersom jag vill se sakligt på dessa problem, kan instämma i. Han kommer kanske i det avseendet att få vissa besvärigheter med dem som han betraktar som sina blivande regeringspartners. Det får dock vara hans plåga. Herr Holmberg sade att han i vissa delar instämde i vad jag har sagt. Han gjorde det i min

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
egenskap av utrikesminister och socialdemokraterna *dess värre*, som han uttryckte det, befinner sig i regeringsställning. Jag vill säga till herr Holmberg, att jag kan ansluta mig till hans argumentation utan att använda orden »*dess värre*».

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns kanske anledning att se litet närmare på vad meningsskiljaktigheterna gäller i vissa punkter just nu, trots att debatten har pågått i tre timmar.

Vad gäller den starka kritik som nu riktas mot centern och folkpartiet? Jo, att vi vill ge 50 miljoner mera till u-hjälpen — det har man nu hållit på att övertyga oss om att vi inte bör kräva — och dessutom har vi velat få en plan för hur Sveriges u-hjälp skall bringas upp till 1 procent. Det är detta som reservationerna gäller, och jag förvånar mig över att man kan använda så många argument i sin kritik på de punkterna.

Sedan skulle jag vilja säga till hans excellens utrikesministern, att när man i sak inte är så tilltalad av att bemöta vad som yttrats talar man om debattens nivå och sådant. Det är inte mycket att spilla ord på. Jag kan bara erinra om att hans excellens utrikesministern började sitt anförande med att i raljerande ton tala om herr Dahln och hans åtgöranden. Mitt yttrande var ju en replik till utrikesministern och hölls följaktligen på en nivå som lämpade sig till detta. Det är mig fullständigt främmande att tro att utrikesministern skulle tänka på att komma i TV — åtminstone inte mer än 1 timme och 47 minuter, som han tillät sig tala vid ett tillfälle när hela debatten sändes i TV; men det hör ju inte till dagens ämne att tala om den saken.

Jag tycker i alla fall att det som jag började med kunde ha förtjänat beaktande. Vi kan ju komma i den situationen att regeringen anser att re-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

surserna har blivit större och att Sverige kan göra mera. Då känner man från början till att det finns en positiv inställning åtminstone i två av riksdagens stora partier och vågar kanske göra mer, eftersom man vet att förslag i statsverkspropositionen om större u-hjälp kommer att mötas av gensvar från de partierna. Det borde man kunna hälsa med tillfredsställelse. Jag finner det mycket betydelsefullt att i varje fall denna positiva inställning hos centern och folkpartiet har kommit till klart uttryck.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utrikesministern sade beträffande överföringen från sjunde till tredje huvudtiteln att regeringen givetvis skall undersöka om utskottet kan ha rätt härvidlag. Man har alltså inte riktigt klart för sig hur den saken ligger till, och det var ju intressant att höra.

Utrikesministern menade att jag hade gjort en litet egendomlig kommentar till herr Holmbergs yttrande att högerens medverkan ledde fram till en del positiva åtgärder. På en punkt, herr utrikesminister, sade jag ju ifrån att herr Holmberg hade fel. Jag har själv varit med vid behandlingen i statsutskottets första avdelning. Innan högern över huvud taget yttrat sig om saken förklarade de socialdemokratiska ledamöterna att man nu, till skillnad mot tidigare år, var villig att föreslå att riksdagen skulle begära en plan för hur 1-procentregeln skall förverkligas. Om inte högern och socialdemokraterna hade börjat överläggningar före utskottsarbetet, tror jag att herr Holmberg har fel på den punkten. På de andra punkterna sade jag att det var ett intressant avslöjande om herr Holmberg hade rätt. Jag kan ju inte veta någonting om vilka interna överläggningar socialdemokraterna och högern haft. Herr Holmberg påstår att det är detta som har gett föreliggande resultat,

och jag frågar då socialdemokraterna på den punkten. Jag tycker att det vore intressant för den historieskrivning, som herr Björk har startat i dagens debatt och som man kanske måste göra när det gäller årets behandling av u-hjälpsfrågan.

Utrikesministern förklarade att man nu från socialdemokratiskt håll verkligen ville vara med om att utforma ett progressivt u-hjälpsprogram. Det tycker jag är alldeles utmärkt. Till skillnad från högerledaren säger jag dock, att jag gärna vill se det där u-hjälpsprogrammet innan jag skriver under på det och förklarar att jag är överens med utrikesministern.

Man jag skulle vilja fråga herr utrikesministern: Vore det inte sannolikt lättare att nå enighet kring detta progressiva program om man i en utredning fick in representanter för de politiska partierna, för mission och frivilliga organisationer, för näringsliv och vetenskaplig expertis? Då kunde utredningen ha möjligheter att på längre sikt utforma ett verkligt progressivt program, något som utrikesministern nu uttalar sig för. Torsten Nilsson sade nyss att detta är verkligt svåra och besvärliga frågor — det gäller avvägningen också av bördorna inom vårt eget folk. Självklart skall vi försöka hindra att de sämst ställda får ökade bördor. Ja, men är inte detta så stora frågor att de vore värda försöket att komma överens, om man nu har den uppfattningen; och det hoppas jag att man har.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:
Herr talman! Bara några få ord.

Jag tycker mig förmärka en viss irritation från herrar Dahléns och Bengtsons sida över två saker, nämligen dels över att jag inte uppträdde omedelbart i början av debatten och dels över att jag dristade mig att säga att högerpartiets medverkan och arbete i utskottet liksom övriga partiets natur-

ligtvis lett fram till vissa resultat. Hur man sedan skall fördela dessa resultat på olika partier tycker jag mot bakgrunden av frågans storlek och betydelse är en petitesse som jag inte närmare vill gå in på. Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på en annan sak.

Herr Bengtson har ett par gånger, dels i sitt huvudanförande och dels i repliker, gjort gällande att vad som skiljer oss åt är 50 miljoner kronor; mittenpartierna vill ge ytterligare 50 miljoner kronor i biståndshjälp. Jag skulle kunna gå med på det resonemanget om herr Bengtson sade att han jämför mittenpartiernas förslag med förslaget i regeringens proposition. Jämför han däremot mittenpartiernas förslag med vad statsutskottets majoritet föreslår rör det sig i verkligheten om en skillnad på 10 miljoner kronor, såvida inte herr Bengtson vill hänga upp det hela på en rent teknisk anslagsformulering.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Dahlén har bett om mitt bidrag till historieskrivningen när det gäller de överläggningar inom statsutskottet som föregick framläggandet av utlåtandet i dag.

Jag kan bara säga att jag för min del inte har deltagit i några separatöverläggningar mellan socialdemokrater och högermän. Socialdemokraterna på första avdelningen i utskottet levde intill ett mycket sent stadium i den föreställningen att det skulle finnas möjlighet att nå en kompromiss mellan samtliga partier. För mig personligen kom det som en överraskning att det i slutomgången inte blev möjligt att träffa en sådan kompromiss. Jag känner till att femte avdelningens socialdemokratiske ordförande haft kontakt med företrädare för olika borgerliga partier. Jag vet inte i vad mån det är praxis i den svenska riksdagen att därutöver redovisa vad man har hört eller tror sig veta om privata överläggningar

Ang. internationellt utvecklingsbistånd av olika slag som grundval för utskottskompromisser. Jag trodde att det var ganska ovanligt, men jag antar att så här mycket som jag har sagt skall man väl få lov att säga.

Ett skäl till att socialdemokraterna trodde på möjligheten av en kompromiss var just det förhållandet att den reella skillnaden mellan vad som blivit utskottsmajoritetens förslag och reservanternas förslag förefaller vara så ytterligt obetydlig. Utskottsmajoritetens förslag innebär ju att man kan räkna med att SIDA skall kunna fullfölja de planer som från olika håll anses särskilt angelägna. Av allt att döma siktar reservanternas till precis detsamma.

Jag har frågat mittenpartiernas representanter om de accepterar principen om överflyttning av medel dels inom tredje huvudtiteln och dels mellan sjunde huvudtiteln och tredje huvudtiteln. Jag fick besked som tydde på att de accepterar sådana överflyttningar. Det måste väl innebära att en del av de 50 miljoner kronor som de anser att SIDA behöver skulle klaras genom en sådan åtgärd. Antingen menar man det — och då är skillnaden minimal — eller också begär man 50 miljoner kronor utöver vad SIDA anser sig behöva för dessa ändamål och vad SIDA rimligen kan väntas få användning för under budgetåret.

Herr WERNER (k):

Herr talman! I ett av de många uttalanden och uppvaktningar som förekommit den senaste tiden beträffande de svenska u-landsinsatserna framhåller elevrådet i en stockholmskola följande: »Vi elever i Nya elementarskolan måste på det allvarligaste invända mot det bristande intresse varmed Sveriges styrande behandlat u-hjälpen.»

I denna skrivelse, som häromdagen överlämnades till statsministern, pekade man vidare på det faktum att Sverige är ett av de rikaste länderna i världen men endast ger knappt 0,4 procent

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

av bruttonationalprodukten i u-landsbistånd. Man avslutar skrivelsen på följande sätt: »Vi kräver en omedelbar och kraftig höjning av Sveriges u-landsbistånd.»

Jag har valt detta uttalande från eleverna i en stockholmsskola som ett exempel på den mycket medvetna och engagerade debatt som förs och den solidaritet som inte minst den svenska ungdomen känner för de fattiga folken i vad vi ibland mycket oriktigt kallar för u-länderna.

Det är därför med beklagande jag konstaterar att regeringen ännu inte tycks ta hänsyn till den växande opinionen i dessa frågor utan i stället väljer att föra en sådan politik att man i väsentliga stycken får stöd av högern samtidigt som man attackeras av mittenpartierna. Det är alltså ingen bra politik man för, och den är framför allt inget uttryck för den internationella solidaritet, som alltid varit en av arbetarrörelsens främsta målsättningar. Denna underskattning av de stämningar som finns kan bli orsaken till ytterligare motgångar för den samlade arbetarrörelsen så länge borgerliga partier kan angripa regeringen från höger och skenbart verka mer radikala.

Jag vill i detta sammanhang vända mig till herr Bengtson, som i sitt första anförande påstod att centerpartiet och folkpartiet velat få till stånd en plan för u-landsbiståndets utveckling, medan de andra partierna inte velat vara med om detta. Jag vet inte om det är herr Bengtsons minne som sviker honom, men jag kan påminna herr Bengtson om att vårt parti redan förra året liksom vid årets riksdag har föreslagit en plan för det svenska u-landsbiståndets utveckling med angivande av det år då 1-procentsmålet skall vara uppnått. Jag har velat påpeka detta eftersom den beskrivning som herr Bengtson lämnade icke var korrekt.

Jag har vidare i denna kammare tidigare understrukit att de viktiga strä-

vandena att utbygga den direkta biståndsverksamheten till att omfatta 1 procent av nationalprodukten inte får tjäna såsom en skärm för de i sammanhanget ännu mer betydelsefulla frågorna om våra handelsförbindelser med u-länderna.

Denna målsättning om procentsatsen är givetvis viktig och är också bra som riktmärke men får inte undanskymma det faktum att andra åtgärder är än mera viktiga. Vidare är detta 1-procentsmål alltför snävt, eftersom det bör vara fullt möjligt att under en 10-årsperiod före 1970-talets utgång steg för steg höja detta direkta u-landsbistånd till 5 procent av nationalinkomsten.

Jag framhöll i föregående års u-landsdebatt att den fortsatta stegringen av nationalprodukten ger utrymme för ökade insatser utan att detta i och för sig leder till att befolkningens standard behöver sänkas i det egna landet. En annan användning av anslagen till det militära försvaret öppnar också stora möjligheter till ökad satsning på u-landsbiståndet.

Den aktuella svenska u-landsdebatten gäller alltså inte endast frågan om storleken av biståndsinsatsen eller vad som rätteligen bör kallas återbetalningen av vår skuld till de utplundrade och fattiga folken. Den gäller också hela frågan om inriktningen av de insatser som kan göras från svensk sida. I denna debatt har det stundom riktats hård kritik mot de nuvarande formerna för biståndsverksamheten, och man har ifrågasatt verkningarna av vissa åtgärder genom SIDA. Vi har därför i motionen från vår grupp sagt att vi ansett det nödvändigt att en förnyad utredning göres om formerna för den svenska biståndspolitik med beaktande av de moment som tillkommit under de senaste åren. Vi har därvidlag ansett att huvuduppmärksamheten bör inriktas på den ekonomiska politiken i allmänhet och utrikeshandelspolitiken i synnerhet, så att den bidrar till att motverka den i humanitärt och eko-

nomiskt avseende ytterligt hotande utvecklingen i världen.

Beträffande handelspolitiken gentemot u-länderna berördes dessa frågor i samband med debatten om vår handelspolitik för en tid sedan. Jag framförde då att de nuvarande handelsrelationerna privilegierar de redan rika länderna. De måste ändras därhän att de privilegierar de industriellt utvecklade länderna. Medlemskap i EEC är därför oförenligt med en uppriktig vilja att bistå dessa länder, och det är på denna punkt som de borgerliga partiernas dubbelmoral beträffande u-länderna kommer till uttryck. Samtidigt som man uttalar sig mycket kritiskt om regeringens u-landspolitik går man i spetsen när det gäller att få in Sverige i EEC, att få in Sverige i ett handelspolitiskt block med tullmurar utåt, vilket skadar och försvårar de fattiga ländernas ekonomiska utveckling. EEC är i dag diskriminerande mot dessa länder. Finns det någon anledning tro att en sammanslagning av EEC och EFTA skulle bli mindre diskriminerande mot u-länderna?

Vårt lands inflytande i olika internationella organ måste begagnas för att söka ändra de rika ländernas sätt att reglera sina affärer med u-länderna. Sverige måste föregå med gott exempel, oavsett övriga rika länders handlingssätt. Vi måste ge de fattiga länderna handelsfördelar utan krav på ömsesidighet och utan att utsträcka samma fördelar till utvecklade länder.

De industriellt utvecklade länderna måste acceptera att u-länder ger varandra fördelar utan att ge industriländerna samma fördelar, och de måste acceptera gemensamma marknader inom u-länderna med tullskydd utåt, men avstå från att själva använda samma system. För att gynna u-länderna måste GATT-reglerna revideras så att vi inte gynnar de rika länderna. Kvantitativa importmål, avsedda att uppnås inom en viss tidsperiod, bör uppställas för i-ländernas köp av råvaror, halvfabri-

kat och färdiga varor som framställs i u-länderna. Internationella varuavtal bör upprättas för att garantera köpkraften hos exporten av råvaror från u-länderna. Tullar och avgifter på såväl råvaror som halvfabrikat och färdigvaror från u-länderna måste avskaffas. Det finansiella biståndet till u-länderna måste ges med långa amorteringstider och låg ränta eller som gåva för att betalningen av skulder inte skall tynga landets ekonomi i uppbyggnadsskedet.

I statsutskottets utlåtande nr 54 säger man att departementschefen har anmält att frågan om upprättandet av ett nationellt investeringsgarantisystem kommer att utredas inom berörda departement. I motioner från de borgerliga partierna yrkas också att förslag rörande ett nationellt garantisystem skall föreläggas innevarande års höstriktdag. Detta krav från det privata näringslivet, envetet framfört från de borgerliga partierna, tycks nu socialdemokratin ha fallit undan för.

Man begär alltså statliga garantier och skydd för svenska privata investeringar i u-länderna. Man vill att staten skall ta riskerna, men själv vill man ta hand om profiterna. Det kanske inte är en så märklig form av privat företagsamhet, i vart fall vittnar den inte om någon större blygsamhet utan om en ganska avancerad tilltagsenhet, vilket i och för sig inte är någonting nytt. Det nya är regeringens ställningstagande, i det man tycks acceptera denna tankegång som riktig.

Jag kan i detta sammanhang dela den uppfattning som Aftonbladet framförde i sin ledare i går: »Man kan inte utan vidare betrakta de investeringsgarantier för privatföretags etableringar i fattiga länder (som högern haft som pris för kohandeln) som något att vara tacksam för.»

Man kommer också i ledaren in på frågan vilka länder som i det sammanhanget blir intressanta ur dessa företags synpunkt och säger: »Investeringsgarantier åt privat företagsamhet

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

brukar helt naturligt öka de rika ländernas intresse av s. k. politisk stabilitet, d. v. s. i så fall en stabilitet som är gynnsam för privat företagsamhet. Tyvärr tycks detta nästan alltid ha inneburit att västerlandet varit intresserat av högerdiktaturer. Rika länder har redan en sorts investeringsgarantier i t. ex. Latinamerika, Sydafrika och Thailand.»

Aftonbladet slutar sin ledare: »Ska Sverige gå in för investeringsgarantier gäller det verkligen att se upp med på vilken sida i motsättningarna mellan rika och fattiga människor i världen som vi hamnar på.»

Förra årets tveksamhet från regeringens sida när det gällde dessa borgerliga motionskrav har i år sålunda förbytts mot ett väsentligt större tillmötesgående, och jag vill fråga: Varpå beror detta?

I slutet av den regeringsdeklaration som inledde årets utrikesdebatt sades att regeringen beträffande vår medverkan i det internationella u-hjälpsarbetet avsåg att utforma ett progressivt u-hjälpsprogram som skall motsvara vad den anser möjligt och välmotiverat för vårt land att göra i den fortsatta kampen mot fattigdomen i världen.

Enligt vår mening är förslaget om statliga investeringsgarantier varken progressivt eller välmotiverat, och vi kommer därför att yrka avslag på detta förslag. Vi gör det för att vi anser det vara en eftergift åt det privata näringslivet och de borgerliga partierna och att det har mycket litet att skaffa med en socialistisk uppfattning i dessa frågor.

En del av stödet till u-länderna gäller Sveriges stöd till de sociala befrielseörelserna och bekämpandet av kolonialism och nykolonialism i alla dess former. Vi anser att Sverige aktivt och på alla områden bör stödja de sociala befrielseörelserna och genom en aktiv neutralistisk utrikespolitik ge sitt bidrag till dessa rörelser kamp för so-

cial rättvisa och nationell frigörelse. I enlighet med denna uppfattning har vi motionerat om bistånd åt befrielseörelsen i Moçambique. Vi hemställer i vår motion att regeringen måtte vidta effektiva påtryckningar på Portugal inom FN, EFTA och andra internationella organisationer samt att riksdagen måtte anslå 500 000 kronor i ekonomiskt stöd till Moçambique Institute. Vi hänvisar till att praktiskt taget en enad världsopinion har fördömt den portugisiska regimens förtryckspolitik och kolonialkrig i Angola och Moçambique.

Herr talman! Denna motion har emellertid inte upptagits till behandling i detta sammanhang, och jag skall därför avstå från ytterligare argumentation för den och i stället fråga efter anledningen till att den inte upptagits till behandling här i dag.

Låt mig i stället övergå till att säga några ord om en annan motion som utskottet behandlat men inte funnit anledning tillstyrka, nämligen den motion som handlar om hjälp till återuppbyggande av ödelagda områden i Vietnam. Utskottet avstyrker med motiveringen att det för närvarande knappast föreligger några praktiska förutsättningar för att genom direkta svenska kontantbidrag till Demokratiska republiken Vietnam och Sydvietnams nationella befrielsefront åstadkomma en hjälp på ett godtagbart sätt.

Det sägs i utskottsutlåtandet att Röda korset i skrivelse till Kungl. Maj:t har anhållit om bidrag till humanitär insats i Vietnam, vilken framställning i huvudsak har bifallits. Med hänsyn till detta har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionen, i vilken hemställs att riksdagen måtte anslå 10 miljoner kronor till Demokratiska republiken Vietnam och 10 miljoner kronor till Sydvietnams nationella befrielsefront som bidrag till återuppbyggnad och humanitär hjälp. Jag tycker att motiveringen för avstyrkandet låter föga övertygande, och jag hemställer att utskottets talesman lämnar en utförligare

redogörelse för vad det är för insatser som hittills har gjorts och vad man planerar att göra. Jag skulle också vilja höra mera om vad det är för praktiska svårigheter som föreligger att ge det vietnamesiska folket ökat humanitärt stöd.

Herr talman! Låt mig till sist säga att när det gäller u-landsbiståndets syfte kan varken svenskt eller annat u-landsbistånd lösa u-ländernas ekonomiska problem. Däremot kan det innebära stimulans, stöd och till vissa områden koncentrerade genombrott. De fattiga ländernas problem är av politisk natur. Skall u-landsbiståndet komma till sin fulla rätt, bör det pumpas in i länder som är beredda att själva medverka till en social, politisk och ekonomisk utveckling. Det svenska biståndet till stater som Etiopien och Pakistan kan i sig innebära ett konserverande av de reaktionära krafter som på allt sätt försöker hindra den sociala utvecklingen.

Det viktigaste motivet för ökade u-landsinsatser är frågan om solidaritet och känslan av gemensamhet med de fattiga länderna. Det handlar om hjälp till länder, som tidigare legat under kolonialt förtryck och utsugits och plundrats på sina naturtillgångar av moderländerna och andra stater. Folket i de fattiga länderna, u-länderna, utgör tillsammans nio tiondelar av hela mänskligheten. Den återstående tiondelen har skaffat sig sitt överflöd och fått möjligheter att bedriva sin välfärdspolitik på de fattiga ländernas bekostnad. Den nyvaknande nationalismen i de unga självständiga staterna i Afrika, Asien och det gamla Latinamerika har först nu helt fått upp ögonen för dessa förhållanden och börjat kräva att de rika länderna i världen ekonomiskt skall stödja uppbyggnaden av u-länderna. Det rör sig helt enkelt om en återbetalning av vad man plundrat dessa länder på.

Herr talman! Jag ber att senare få återkomma med de yrkanden som vi

Ang. internationellt utvecklingsbistånd ställer under de olika punkterna i utskottets utlåtande.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Werner har frågat varför den kommunistiska motionen om åtgärder mot Portugal inte behandlas i dagens utskottsutlåtanden. Jag får meddela att motionen i fråga är av sådan karaktär att den har hänvisats till både utrikesutskottet och statsutskottet och därför kommer att behandlas i ett senare sammanhang.

Vad beträffar utskottets utlåtande med anledning av en annan kommunistisk motion, om hjälp till Vietnam, är jag helt överens med herr Werner om att utskottets formuleringar på denna punkt kunde ha varit skickligare, men det är ju ofta så vid utformningen av sådana här utlåtanden — särskilt när man är i tidsnöd — att formuleringarna inte alltid blir perfekta. Jag tycker att utlåtandet bör läsas på det sättet att utskottet är helt enigt om värdet och vikten av humanitär hjälp till Vietnams lidande folk men att det också trycker på att detta lämpligen bör ske genom mellanstatliga organ. Det ställer sig skeptiskt till den formen att Sverige direkt skulle försöka organisera en hjälpverksamhet. Jag tror att alla erfarenheter från hjälpaktioner till länder som befinner sig i krig bekräftar utskottets uppfattning.

Jag vill också påpeka att Sverige har visat aktivitet här. Den svenske pekingambassadören har varit i Hanoi, bl. a. för att förhöra sig om förutsättningarna för humanitär hjälp. Det har också påpekats för mig — jag hörde det inte själv — att Röda korsets representant Olof Stroh, nyligen uttalade att han bl. a. avvaktade vissa reaktioner från Hanoi för att kunna göra humanitära insatser.

Utskottets utlåtande är därför ingalunda ett uttryck för någon negativism utan tvärtom för en mycket allvarlig vilja att göra vad som realistiskt kan göras under dagens villkor.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Herr **WERNER** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först tacka för svaret på frågan om Moçambique. Jag hade inte trott att man hade försökt smussla undan motionen, men jag tycker det fanns all anledning att ställa frågan varför den inte behandlas i dag. Nu har jag fått svaret.

När det gäller den andra motionen om bidrag till humanitär hjälp i Vietnam, skall jag gärna läsa utskottets utlåtande så som herr Björk vill att jag skall göra det. Jag kan ändå inte underlåta att säga att det kunde ha varit litet större aktivitet på detta område och inte bara försök att vältra över hela frågan på Röda korset. Detta med humanitärt stöd till Vietnam är inget speciellt kommunistiskt krav utan ett krav som säkert omfattas av den överväldigande delen av den svenska opinionen.

Herr **BJÖRK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan utan vidare instämma i vad herr Werner senast sagt. Som bekant var det inte så länge sedan man startade en nationalinsamling för Vietnam med stöd av samtliga partiledare, även herr Hermansson. Han lär senare ha fått visst obehag för det inom kommunistiska partiet. Vår vilja till humanitär hjälp kan det emellertid inte råda någon tvekan om.

Fru **LINDSTRÖM** (s):

Herr talman! När jag vid årsskiftet lämnade regeringen var motivet att u-landshjälpen inte blivit tillräckligt tillgodosedd i budgeten för 1967/68. Skillnaden rörde sig om ett antal miljoner kronor — i utgångsläget 100 miljoner kronor — som SIDA då hade beräknat skulle behövas *utöver* vad som erbjöds i budgetberedningarna, för att kunna vidga viktiga verksamheter som väntade, planerade och färdiga att sättas i gång. Men lika viktigt som de miljoner, som fattades, var för mig — i det läget — de värderingar av u-hjäl-

pen som skulle avgöra dess utsikter att växa fortare under efterkommande budgetår. Även där mötte jag en skillnad som gav mig ringa förhoppning om att u-hjälpen under resten av 1960-talet skulle komma att höjas i den takt som FN hade förutsatt i sin vädjan till industriländerna att hjälpa de fattiga, allt fattigare folken att höja sin miserabla levnadsstandard. Vad FN förordade 1961 var som bekant en överflyttning under något årtionde av resurser från i-länder till u-länder med 1 procent av i-ländernas samlade nationalinkomst. När vår riksdag i princip- och anslagspropositionen för budgetåret 1962/63 ansöt sig till denna målsättning måste den ha varit medveten om att det innebar ett ekonomiskt engagemang som skulle bli kännbarare allteftersom ansträngningarna stegrades i uppförsbacken.

Hur nationalinkomsten förstoras brukar långtidsutredningarna göra beräkningar av. Till mellan 120 och 160 miljarder tippar man nationalinkomsten 1972/73. En u-hjälp om 1 procent skulle då ligga på lägst 1 200 miljoner kronor, och ju senare under 1970-talet som 1-procentlöftet infrias, desto högre blir u-hjälpsiffran. Inför detta perspektiv var den höjning för nästa budgetår, som diskussionen inom regeringen gällde inför statsverkspropositionen, ingen oblyg begäran utan mest bara ett test på vår goda vilja och med anknytning till medelsbehovet för dagen. Det samma gäller den nu, ännu mer reducerade, anslagsfråga som riksdagen behandlar i dag. 40—50 miljoner kronor *mer* till SIDA:s fältverksamhet under nästa budgetår kan naturligtvis inte tillfredsställa den opinion, som anser att Sverige såsom näst världsbäst i inkomsthänsende borde dela med sig mycket mer till länder på och under svältgränsen. Om dagens ungdom, som snart nog måste leva i en värld av livsfarliga försörjningskriser, vänder sina oförvillade blickar mot vad som sker här i dag, i denna debatt, skulle den

ha rätt att bli beklämd över hur den ansedda riksdagen i ett ansett och välordnat land som Sverige har tvingats att inom sig bråka om en sådan ekonomisk futtighet som det här är fråga om — 40—50 miljoner kronor mer i en budget på 36 miljarder — alltmedan det internationella katastrofhotet laddar upp sig. Att jag stundtals känner en stark bitterhet över detta — å våra barnbarns vägnar inte minst — innebär dock inte att jag skulle anse det betydelselöst, om riksdagen i dag flyttar fram u-hjälpens positioner genom uppförande skrivningar om vad som enligt dess mening bör uträttas efter 1 juli i år, genom beställningar för kommande år och genom in-teckningar i framtiden. Det är vad statsutskottet har gjort.

När jag talade här i kammaren den 22 februari, då riksdagen avtog de motioner om inkomstförstärkningar för u-hjälpsändamål som vi hade hoppats skulle ha utsikt att samla den positiva opinionen bakom sig, nödgades jag notera att u-hjälpen hade förlorat första rondan. I dag går andra rondan. Om jag nu med utskottsutlåtandena framför mig skall spå något om resultatet, skulle jag vilja bedöma matchen som oavgjord, men med så många poäng för u-hjälpen i andra rondan, att den har möjlighet att vinna på teknisk knockout nästa år. Dessa poäng är både flera och mer uppmanande än jag vågade hoppas i februari, och jag skall strax förklara närmare varför jag tycker så.

Utskottet har i år kunnat utgå ifrån ett aktstycke som inte ens de mest skeptiska till u-landshjälp vågar misstänka för överdriven älskvardhet. Jag syftar på statsrevisorernas berättelse om den inspektion som revisorerna företagit på platsen för en hel rad svenska u-hjälpsprojekt i Afrika. Vi vet alla, att statsrevisorerna är och skall vara felfinnare och aldrig är slösaktiga med beröm. Men i sin allmänna granskning av den svenska biståndsverksamheten, som anmäls i samband med da-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

gens behandling av u-hjälpen, har de utfärdat ett av sina sällsynta erkännanden, betyget godkänt med spets, om inte rent av ett överbetyg. De vitsordar »gärna», säger de, att de »fått ett övervägande gynnsamt intryck av det sätt på vilket SIDA handhar sina uppgifter», och de är över huvud taget mycket uppskattande. När jag tar fram detta ur revisorernas berättelse, är det därför att vi aldrig kan få tillräckligt många dementier på de vitt spridda föreställningarna att vår u-hjälp är dåligt skött och hamnar i fel fickor. Många tror, att så är fallet, och blir negativt inställda mot all u-hjälp. Andra driver kravet på 100-procentig effektivitet i u-hjälpen med en iver som bortser från att vi ibland sköter även våra egna hemmaangelägenheter ganska ofullkomligt. Det måste ändå finnas — och jag betonar det därför att dessa föreställningar skymtat även i dagens debatt — en marginal för misslyckanden också i u-hjälpen. Hur skulle väl vi ha uppnått vårt välstånd, om inte svenskt näringsliv haft möjlighet att pröva sig fram och rent av spilla en del av sina ansträngningar på hälleberget? Vad vi i vår hjälp till u-länderna upplever som hinder och slöseri med resurser är ofta miljöfaktorer som just beror på den underutveckling, som u-hjälpen är till för att övervinna. Med hänsyn till detta är svensk u-hjälp för närvarande så bra man kan begära. När man fixerar debatten vid kvaliteten hos u-hjälpen, vid metoderna och förmedlingen av vårt bistånd, är det ofta ett försåtligt sätt att avlänka uppmärksamheten från den otillräckliga kvantiteten — de medverkande i debatterna må vara medvetna om detta eller inte.

En liten gensaga mot statsrevisorerna och en annan mot finansministern måste jag göra här, innan jag är framme vid mina kommentarer till statsutskottets båda utlåtanden och gör vad vi brukar göra i FN före eller efter en omröstning: avger en röstförklaring.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

När statsrevisorerna talar om 1-procentmålet som en »irrationell bindning» som kan uppfattas som ett »tvång», menar jag nog att revisorerna spegelvänder hela frågan. Trubblat är inte att riksdagen i dag befinner sig i ett tvång att betala ut 1 procent av nationalinkomsten till de fattiga länderna, utan det är att 1-procenten måste ödmjukt påminna om sin existens. Vad den erbjuder är ingen tvångströja — på sin höjd en ledstång i utgiftstrappan. I min andra gensaga vill jag börja med en komplimang till statsutskottet som i sina skrivningar räcker knappt mer än lillfingernageln åt det starkt överdrivna nationalekonomiska argumentet att u-hjälpen slår på valutarenserven eller bytesbalansen till sista kronan. Jag har observerat att under en debatt i andra kammaren i mars mellan finansministern och herr Ullsten den förre inte var säker på, sade han, att jag under den tid jag var medlem av regeringen hade hävdatt uppfattningen att u-hjälpen är mera beroende av bytesbalansen än vad herr Sträng har gjort gällande. Bara för ordningens skull vill jag hänvisa till andra kammarens protokoll från remissdebatten år 1966, där jag nyanserade just det problemet, och i allmän statsrådsberedning anmälde jag för övrigt flera gånger en avvikande mening på denna punkt. Att jag nu replikerar detta sker inte alls — om någon tror det — för att framställa mig själv såsom en i allo konsekvent utlandspolitiker. Att lära av utvecklingen och ändra mening ibland kan även jag, och jag kommer att redovisa en sådan ändrad ståndpunkt i förhållande till en av reservationerna i dagens paket av överenskommelser och skiljaktiga meningar.

Rent allmänt tycker jag liksom tidigare talare här i dag, att det är stor skada att man inte har kunnat enas i statsutskottet över hela linjen, skada att det inte har skett en uppgörelse kring en progressiv u-hjälpslinje som kunde ge oss här i riksdagen tillfälle

att lyfta u-hjälpen över partifällorna och visa utåt att vi i vårt förhållande till u-länderna är svenskar och inte speciellt socialdemokrater, folktopister, högermän o. s. v. Så nära varandra ligger nämligen utskottets majoritet och minoritet i den ena frågan efter den andra, att skillnaderna är mera skenbara än verkliga.

Underlaget till de olika säryrkandena är en *gemensam* plattform av positiv värdering av u-hjälpen och en uppfordran till regeringen att förelägga 1968 års riksdag en plan för en väsentlig utbyggnad av det svenska utvecklingsbiståndet. Utskottet hemställer att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t om denna sak. Jag betraktar detta yrkande som ett stort framsteg.

Gemensamt är även kravet på en ytterligare konsolidering av u-hjälpen med den bilaterala finanshjälpen inordnad under utrikesdepartementet och SIDA. Min erfarenhet under den tid av 1 1/2 (ett och ett halvt) år då den nya biståndsorganisationen prövades — det har snart lagts ännu ett halvår till den, utan mig — övertygade mig efter hand om att planläggningen av denna finanshjälp med bedömning av dess ökningsmöjligheter skulle må väl av att parallellställas med det tekniska biståndet och öppet redovisas i riksdagspetita tidigt under hösten — för att undgå att bli en restpost i budgetberedningarnas slutskede.

Gemensamt i utskottets attityd är vidare att SIDA bör få utföra sina planer på utvidgad familjeplanering, utbildning av afrikanska kvinnor, yrkesundervisning av palestinaflyktingar, forskning och understöd av missionen och folkrörelser i övrigt, trots att de inte inrymmer i det av Kungl. Maj:t förordade anslaget till fältprojekt i SIDA:s regi. Utskottet bekräftar att till förfogande för denna verksamhet under nästa budgtår endast skulle stå ett anslag, som i betraktande av väntade kostnadsstegringar innebär en i stort sett oförändrad verksamhet.

Utskottet anser alltså att mera pengar bör tillföras SIDA för dessa bidragsändamål. Även i detta fall är uppfattningen *gemensam*. Sedan har man försökt göra en beräkning av de kostnader, som det skulle medföra att följa de ursprungliga aktionsplanerna. Men SIDA hade redan i januari börjat anpassningen till Kungl. Maj:ts åtstramningsbudget, hade krympt sin planering och avböjt förberedda engageman, *hur* mycket vet varken SIDA eller statsutskottet. Inom utskottet har man därför hamnat i två alternativa beräkningar, sedan man *gemensamt* avspaltat katastrofhjälpen och anbefallt Kungl. Maj:t att vid behov framlägga förslag om sådan i särskild ordning. Alternativen uppgår i runt tal till 40, respektive 50 miljoner kronor i ökad aktivitet, en ganska liten och därtill osäker skillnad.

Sedan kommer sätet att finansiera det tillskott till SIDA:s verksamhet som utskottet rekommenderar, och i den punkten delar man sig, tyvärr. Majoriteten vill göra den överflyttning vi hört talas om här i dag av medel från den bilaterala finanshjälp. Majoriteten förutser därvid att utfästelser och åtaganden, som kommer att ske under budgetåret, liksom tidigare inte hinner utbetalas till mottagarparten under samma år. Minoriteten vill anvisa pengarna i vanlig ordning som en förhöjd utgift på budgetens utgiftssida, och den åberopar som skäl för detta att »garanti» för utbyggnad av vårt utlandsstöd, totalt sett, inte kan skapas genom överföring av medel från finanshjälp.

Bakom det förra förslaget ligger — enligt min tolkning, och den har inte blivit motsagd av utskottets talesmän — att man vill omgående under 1967/68 nyttiggöra medel som annars skulle komma att fonderas den 1 juli 1968 såsom icke utbetalade under det då tillämdalupna budgetåret. Man vill, kort sagt, att de 400 miljonerna i u-hjälpen för 1967/68 skall vara ett arbetande ka-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

pital så långt möjligt intill sista kronan. Men hur går det sedan? Blir det en så stor påfyllning under budgetåret 1968/69, att utfästelser och åtaganden om finanshjälp, som görs nästa budgetår i minst oförminskad omfattning, kan utbetalas året därpå? Statsutskottets majoritet »lånar» ju av framtiden, så att säga. Har den förvissat sig om att det kommer att bli täckning för detta förskott genom en accelerering av biståndsökningen framöver? Utskottet har i vart fall gjort en bestämd beställning till nästa år av ett program om väsentligt vidgade biståndsinsatser. Kommer utskottets intentioner att respekteras? För egen del tror jag på myndigheten och makten hos detta riksdagens största utskott. Reservanterna gör det kanske inte eller är det på regeringens beredvillighet att följa riksdagens intentioner som de tvivlar? Men när utskottsmajoriteten genom ett formellt oförändrat totalt bistånd räddar ansiktet på — budgeten, så är det naturligtvis i övertygelsen att Kungl. Maj:t i gengäld respekterar utskottets anvisningar. Den övertygelsen *får* inte komma på skam.

Men jag kan förstå om herr Dahln och mittenpartierna är mera misstrogna mot politiska motståndare och för säkerhets skull vill ha pengarna till SIDA som en synlig pluspost i budgeten. De är i sin fulla rätt.

Men jag vill erinra om att riksdagen i februari avvisat de motioner om inkomstförstärkningar, som skulle kunnat ge u-hjälpen friska pengar. Riksdagen har också hittills avvisat mittenpartiernas alla besparingsförslag i samma syfte. Och om man inte tror, att budgeten har några extra marginaler för 50 miljoner kronor — fast det gör jag rent personligen; omsen har ju alltid gett mer än beräknat — måste man dra slutsatsen att även en 40 eller 50 miljoner kronor större u-hjälpsaktivitet får finansieras med lån. Och då ser jag ingen moralisk eller principiell skillnad mellan att de pengarna lånas på den

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

allmänna kapitalmarknaden, efter ett eventuellt bifall till reservanternas förslag, och att de lånas av medel som eljest skulle komma att fonderas.

Jag vill öppet säga, att mitt val mellan dessa båda alternativ, som det råder så liten skillnad mellan i sak, ändå har kostat mig mycken vanda. Jag har ett sådant personligt engagemang i u-landshjälpen, att jag har ställt mig själv åt sidan — politiskt — för att u-hjälpen skall kunna komma fortare fram. Vid varje skiljeväg därefter måste jag nu fråga mig: Vad gagnar u-hjälpen mest på lite sikt? Och jag kan då inte bortse från att socialdemokratin är en politisk maktfaktor, som måste vara med och driva u-hjälpen uppåt, om detta skall lyckas. I valet mellan vad jag tror mig kunna utträta inom mitt eget parti för att främja u-landshjälpen och vad jag där kan förlora av gehör genom att demonstrativt rösta på ett förslag från den politiska oppositionen, som ger så obetydligt mer i sak, väljer jag det förre — detta under framhållande av att redan statsutskottets förslag har uppenbart stärkt u-hjälpens ställning jämfört med läget i statsverkspropositionen i januari.

När det gäller punkten 1 C i statsutskottets utlåtande nr 54 kommer jag emellertid att rösta med mittenpartiernas reservation, och jag vill här redovisa mina skäl för detta. Det innebär, som jag sade i början, en ändrad ståndpunkt eftersom jag i fjol som statsråd röstade med utskottet för avslag på ett yrkande av samma innebörd. Vad jag syftar på är reservanternas anhållan att Sverige måtte kraftfullt verka för uppbyggnad gradvis av en miljardfond för multilateral livsmedelshjälp och förklara sig villigt att bidra med 100 miljoner kronor per år till en sådan fond, när den kommer till stånd.

Med tre skäl vill jag motivera mitt ställningstagande. Det första skälet: den ovidkommande sammankopplingen mellan den internationella livsmedelsfonden och det svenska jordbrukets själv-

försörjningsgrad har upphört. Efter jordbruksuppgörelsen förs nu diskussionen i en helt annan anda än i fjol. Det andra skälet. Sedan förra våren har Sverige — det skedde i höstas — bundit sig för en fyrdubbling stegvis av den årliga bidragsnivån i internationella utvecklingsfonden, det s. k. IDA, till en miljard dollar och förklarat sig redo att låta det svenska bidraget lyftas i samma skala. Även i FN:s utvecklingsprogram UNDP driver vi på utvecklingen med flerårsutfästelser, och statsutskottet ger nu i sitt utlåtande Kungl. Maj:t fullmakt att utsträcka bidragsgarantin till fyra år. Internationella livsmedelsfonden har för närvarande den målsättningen för bidragsgivningen, att den bör uppgå till 275 miljoner dollar. Med en motsvarande fyrdubbling — och den tilltagande svälten i världen kommer säkert att aktualisera den frågan snart — skulle den komma att överstiga en miljard dollar, och 100 miljoner svenska kronor skulle procentuellt ligga t. o. m. något under vad vi nu avser att ge. Att Sverige skulle ta initiativ till dylik utvidgning av livsmedelsfonden kan inte gärna vara något fel. Vi har flera profeter som talar ljungande om världssvälten annalkande och vikten av mera kraftfulla insatser av de svenska delegaterna i internationella församlingar. Men det är självklart — och se där mitt skäl numro tre! — att vi inte kan åstadkomma någonting påtagligt med aldrig så finnickrade resolutioner, om vi inte är beredda att sätta pengar bakom. För att inte detta skall tappas ur sikte i en allmän fraseologi om hur mycket bättre vi svenskar skulle kunna bevaka u-hjälpens intressen i de internationella organen kommer jag alltså att rösta för reservation vid punkten 1 mom. C i statsutskottets utlåtande nr 54.

Ännu en reservation kommer att få min röst, nämligen den vid punkten 5 i statsutskottets utlåtande nr 53 av folkpartiet om u-hjälp till Zambia. Egentligen hade den reservationen varit

överflödigt om utskottsmajoriteten bara skrivit några nyanser kraftfullare. Herr Björk har ju nu förklarat att denna reservation är ett olycksfall i arbetet, och det förefaller onekligen så. Varken majoriteten eller minoriteten vill ha någon doktrinär länderkoncentration. Båda parter finner skäl för att inbegripa Zambia bland de länder som Sverige ger en substantiell hjälp. Mitt skäl till att jag kommer att rösta på den starkare skrivningen i reservationen är att jag själv som biståndsminister ställt i utsikt, när Kaunda besökte Sverige innan Zambias självständighet var genomförd, att vi skulle mycket välvilligt behandla en framställning från den nya staten om utvecklingshjälp. Men en formell framställning kom inte — en ny stats födslovändor tar tid — och Kenya blev ett land som av olika omständigheter hann före. Men Tanzania—Kenya—Zambia är som det påpekas i reservationen på väg att bli en treenighet. De särskilda politiska skälen för svensk hjälp till Zambia är precis desamma som dikterade vårt beslut för något år sedan att hjälpa Swaziland och Lesoto, de fattiga nya länderna i det mäktiga Sydafrikas influensområde — den utvidgningen skedde *efter* riksdagens principbeslut om länderkoncentration.

Till sist ett avstyrkande av reservationen vid punkt 3 i statsutskottets utlåtande nr 53 om en utredning av det fortsatta utvecklingsbiståndet. Från förslaget har visserligen avsågats det omöjliga fjolårskravet på att den föreslagna kommittén på mindre än ett år skulle göra eftervärderingar av de svenska biståndsinsatserna och klassificera dem ur effektivitetssynpunkt. Nu talas det bara om en kommitté av parlamentariker och representanter för näringslivet och missionen, som skulle planlägga u-hjälpens inriktning framöver, grundprinciper och vägar för hjälpverksamheten. Men eftersom grundprinciperna i det nuvarande biståndet inte har ifrågasatts av någon opinionsgrupp i riksdagen, eftersom vägarna när u-hjälpen

Ang. internationellt utvecklingsbistånd praktiseras måste väljas med hänsyn till de erfarenheter, som samlats inom SIDA, och eftersom SIDA har en styrelse, som i sig innesluter representanter för olika riksdagspartier, för folk rörelser, för näringsliv och för missionen, ser jag ingen anledning till att låta SIDA:s erfarenheter bedömas av ett dublettorgan — en kommitté som måste komma att fungera som ett dubbelkommando, om den fortlöpande skall sköta samordningen mellan staten, näringslivet och missionen. En sådan samordning är ju inte en engångsuppgift, inte heller ett ettårsuppdrag utan bör vara en vardagsvana som utövas år ut och år in.

Men det mest betänkliga med utredningar av föreslagen sort är deras förmåga att hindra att något händer under utredningsarbetets gång, under överväganden hit och analyser dit. Spaden sätts inte i marken, och pengar till spaden dröjer, medan man efterlyser ett kommittébetänkande, som skall anvisa *hur* det skall grävas. Den snillrike schweizaren Amiel, författare till En drömmares dagbok, upptäckte efter 16 000 sidors självanalys, att den säd som mals till mjöl aldrig kan gro igen. Må vi därför inte analysera u-hjälpens metodfrågor så grundligt, att det inte groor några handlingar ur dem. Vi *får* inte sinka u-hjälpen. Ty världen befinner sig i tidsnöd.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Låt mig allra först instämna i fru Ulla Lindströms inledningsord, som uttryckte en viss bitterhet inför förhållandet att futtiga 50 miljoner kronor skulle utgöra skiljelinjen mellan två meningsriktningar, trots den gemensamma viljan till att lämna ett u-hjälpsbistånd, som över lag finns i vårt samhälle.

Fru Lindström visade också stor skicklighet — som antagligen berodde på hennes många år som statsråd — när hon avslutningsvis fördelade sina

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

gracer på de olika reservationerna. Jag betecknar ändå de deklarationer som det f. d. statsrådet gjort i fråga om u-hjälpen såsom tecken på en ärlig vilja, och jag skulle på många punkter vilja lämna mitt instämmande.

Efter att en hel dag ha suttit och lyssnat till — om jag nu får använda fru Lindströms ord — små futtigheter i dessa stora sammanhang vill jag så uttala min beundran dels för högerpartiets ordförande herr Holmberg, dels för herr Virgin för den balansgång de mycket skickligt bedrivit i debatten mellan två olika meningsriktningar i detta sammanhang. Medveten om att högerpartiet ofta och mycket har framhållit nödvändigheten av en borgerlig samling i vårt samhälle var det med en viss förundran man iakttog deras skicklighet i denna argumentering. Med det skall jag lämna detta tema.

Sedan vill jag något gå in på vad herr Björk sagt tidigare i denna fråga. Han gjorde bland annat det påståendet — som jag mycket noggrant antecknade — att det från centerpartiets sida var en strid bara för stridens egen skull. Efter det anförande som fru Ulla Lindström här höll vet jag inte om man kan kalla denna skillnad på 50 miljoner kronor en strid bara för stridens egen skull. Vi har varit besjälade av viljan att genom riksdagsmotioner följa upp de krav och framställningar som SIDA har gjort — och jag förmodar att framställningarna från SIDA är sakligt underbyggda. Därför tycker jag att det är felaktigt av herr Björk att säga att det är en strid bara för stridens egen skull. Jag vill här göra en personlig deklaration därför att jag för några år sedan besökte några av utvecklingsländerna. När man ser den död, den nöd och det lidande som finns i u-länderna, då skall man inte försmå ens de 50 miljoner kronor med vilka mittenpartierna här vill öka biståndsverksamheten.

När det sedan gäller budgetdiskussionen har vi — och här vänder jag mig

till socialdemokratins talesman herr Björk — täckning för dessa 50 miljoner kronor. Det är bara att gå tillbaka till det budgetförslag som vi lade fram i januari i år. Där finns täckning dels genom att vi föreslagit besparingar, dels genom att vi skjutit upp vissa utgifter för att kunna klara en angelägen sak av detta mått.

Även jag har suttit med i första avdelningen vid behandlingen av denna fråga. Jag betecknar det personligen som synd eller låt mig använda ordet misräkning att man inte kunde bli enig i en fråga som denna. Att döma av utskottsmajoritetens betänkande är skillnaden inte, såsom någon här har påpekat, cirka 10 miljoner kronor, utan den är de facto 50 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten överför dessa pengar från det finansiella bilaterala biståndet på sjunde huvudtiteln, men skriver inte någonting alls om att man ett kommande år skall tillskjuta ett motsvarande kapital. Det betyder med andra ord bara att man minskar denna del av hjälpen och sedan fördelar pengarna på SIDA:s verksamhet. Det centrala är väl ändå att vi skall förbättra villkoren för de människor som lever i utvecklingsländerna. Hittills har regeringen anført två motiv för att ökningen av u-hjälpen gått så sakta. Det första är att opinionen inte är mogen, och det andra är att det inte finns tillräckligt bra projekt att satsa de svenska resurserna på.

När det gäller opinionen vill jag, herr talman, framföra följande. Man får vara medveten om att det inom alla partier finns vissa personer som inte är positivt inställda gentemot denna hjälp. Det är bara ett faktum, men det tolkar jag på det sättet att man inte i tillräcklig utsträckning satsar på upplysning bland de breda lagren, så att de över huvud taget förstår vad denna fråga gäller.

Som jag ser det räcker det inte att som herr Erlander ofta gör bara hänvisa till att opinionen över huvud ta-

get inte är mogen. Det räcker inte att som herr Sträng gjort officiellt hänvisa till brev som han fått från den socialdemokratiska väljarkåren och varav framgår att man inte är begestrad över hjälpen till u-länderna. Det räcker inte heller, herr talman, och det vill jag alldeles speciellt understryka, att man i förstamajdemonstrationerna i främsta ledet tillsammans med statsråden har färgade från utvecklingsländerna och talar vackra ord men ändå låter möjligheterna att nå målsättningen vänta så länge som de gör.

Låt oss sedan titta på den andra delen, nämligen projekten. Jag känner inte närmare till SIDA som sådant, men man får väl förmoda att vilket statligt verk det än må vara som gör en framställning, så är den baserad på ett sakligt underlag. Vi har från mittenpartiernas sida bedömt denna fråga på så sätt.

Om man sedan ser på situationen i u-länderna är verkligheten den att klyftan mellan rika och fattiga folk växer. Industriländernas bistånd stiger mycket sakta. Tyvärr är biståndet inte lika stort som det ser ut att vara av siffrorna att döma, eftersom en betydande del går tillbaka till de rika länderna i form av räntor, amorteringar och liknande.

Beträffande SIDA:s planeringskapacitet har jag fått den uppfattningen av de föredragningar som ägt rum, att SIDA för närvarande har en mycket god planeringskapacitet och att man bör bättre utnyttja den än vad man måhända gör.

Målsättningen 1 procent av nationalprodukten, som uppställdes 1962, är vi ännu långt ifrån. Vi har ju inte nått till mer än cirka en tredjedel, och jag vill än en gång instämma i vad fru Lindström här sagt: Må diskussionen i denna fråga vid årets riksdag bli av den art att målsättningen skall nås betydligt fortare än vad det ser ut för närvarande.

När det gäller de utredningskrav som

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
vi här ställt tror jag att det i och för sig är psykologiskt riktigt att framställa dem, därför att det förekommit vissa misslyckanden i SIDA:s verksamhet, och det är fullt förståeligt att så skett. Ty att börja i ett u-land och planera och icke ha den erfarenhet som är nödvändig, det måste leda till misslyckanden som kostar pengar. Därför är det psykologiskt så mycket mera nödvändigt att vi får en parlamentarisk utredning men inte bara med representanter från riksdagen utan även med företrädare från missionen och näringslivet samt eventuellt annan expertis.

Låt mig stanna ett ögonblick vid missionen och dess arbete. Jag tror att samtliga från första avdelningen som var med på resan till utvecklingsländerna enstämmigt kan intyga att det arbete för att hjälpa dessa människor som missionen utfört inte på långt när uppskattas på ett sätt som borde vara fallet i vårt land. Man har små möjligheter och små resurser, men man har offrat, låt mig säga, sig själva för den goda sakens skull. Och jag förmodar att även den statliga verksamheten i fråga om bistånd till utvecklingsländerna skulle tjäna på att ha ett mera intimt samarbete med de olika missionsförbunden som har gått igenom de hårda åren och även bevisat att man har lyckats.

När det gäller utredningskravet i övrigt vill jag här nämna några skäl för att utredningen bör bli mycket brett upplagd. Det är för närvarande på det sättet att befolkningsutvecklingen — det är känt av alla — går mycket snabbare än utvecklingen på livsmedelsområdet. Dessutom har utvecklingsländerna fått en sämre situation på handelsmarknaden sedan 1962. Sverige kan verka för en stabilisering av priserna på u-landsprodukterna, vi kan eliminera tullhindren, göra mera för att begränsa befolkningstillväxten och förbättra livsmedelsförsörjningen. En annan mycket betydelsefull fråga är ut-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

bildningen. Sorgligt nog är det ju så, att de flesta människor i de länder det här gäller saknar i mer eller mindre hög grad utbildning.

Utöver detta bör man i en sådan här utredning ta upp frågan om industrins investeringar och det risktagande, som ligger i att det i utvecklingslandet den ena dagen finns en regim och kanske nästa dag eller nästa månad en annan regim. Sverige bör därför ompröva frågan om investeringsgarantin för de industrier som engagerat sig i u-länderna. En ökad samordning mellan staten, frivilligorganisationerna och näringslivet är också ett önskvärt mål.

Herr talman! Låt mig i denna fråga ännu en gång understryka nödvändigheten av att vi här hemma ger all den information, som är nödvändig för att lära vårt eget folk att förstå den misär, som de människor det här gäller lever i. Allt detta bör — som vi ser det — bli föremål för en stor utredning.

Vad beträffar SIDA:s projekt innebär ju majoritetens förslag — som jag redan antytt — inga som helst nya pengar. Det är här fråga om en överföring av medel. Vi talar så ofta numera om rationella företag och om effektivitet, och jag har här redan låtit påskina att jag räknar med att SIDA har den kapaciteten. Då är det också naturligt att det svenska samhället utnyttjar detta ämbetsverk även för projektering i större omfattning än som hittills har skett.

På grund av regeringens nedskärningar av de begärda anslagen har redan skada åstadkommits. Genom samtal med SIDA har jag erfarit att man, i och med att statsverkspropositionen lades fram på riksdagens bord, i fråga om de objekt som man skulle projektera måst skrinlägga dem mer eller mindre, och detta gör att SIDA:s aktiva insatser blivit beskurna.

Vi har för vår del kommit fram till, och det med en verklighetsbakgrund, att det behövs 50 miljoner kronor mer än vad socialdemokraterna och höger-

partiet föreslår. 50 miljoner kronor är, som det även tidigare har framhållits, inte mycket pengar i detta sammanhang. Kan vi komma till rätta med bara något av den misär, som råder, är pengarna mycket väl använda. Vi har från mittenpartiernas sida främst tänkt på utbildningen av afrikanska kvinnor, familjeplaneringsprogrammet, Palestinaflyktingarna, bidrag till missionen och andra ideella organisationer.

Låt mig, herr talman, också säga några få ord om livsmedelsfonden. Det har tidigare från denna talarstol påpekats det faktum — liksom även jag själv har gjort — att befolkningstillväxten sker betydligt snabbare än möjligheten att tillhandahålla livsmedel. Det måste på kort liksom på längre sikt vara en nödvändighet att bilda en multilateral livsmedelsfond. Vi har också i vår reservation och i motionen angivit de belopp som vi anser det vore lämpligt att Sverige bidrog med. De belopp vi här diskuterar utgör i det stora perspektivet små pengar, men dit de kommer att sändas är de av en vital och avgörande betydelse.

Jag tycker att vi riksdagsmän skall reflektera över ungdomens uppfattning i dessa frågor. Den är betydligt annorlunda än den som har kommit till uttryck i de brev som statsministern och finansministern har talat om. Ungdomen har en humanitär vilja att hjälpa. Jag är alldeles övertygad om att den viljan kommer att framträda mer och mer vad tiden lider.

Tillåt mig, herr talman, avslutningsvis att säga, med tanke på att det i bägge kamrarna finns en majoritet av socialdemokrater och högermän som inte vill vara med om att anvisa dessa ytterligare 50 miljoner kronor, att några stycken bland oss har tagit initiativ till en lista, där vi föreslår att samtliga riksdagsmän ger 1 procent av sin lön för 1967. Listan kommer att ligga ute hos vaktmästarna. Vi har ansett det lämpligt att pengarna går till Flykting

67, ty den är också en direkt form av u-hjälp.

Med alla de deklARATIONER om välvilja, som här har lämnats, förmodar jag att varken regeringsledamöter eller riksdagsmän kan motstå frestelsen att skriva sitt namn på denna lista!

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundin klagar över att jag betecknar folkpartiets och centerpartiets uppträdande i denna fråga som »en strid för stridens egen skull». Han hänvisar till fru Ulla Lindströms anförande i det sammanhanget.

Nu framgick det av hennes anförande att även hon betraktar detta som en strid för stridens egen skull, eftersom hon liksom utskottsmajoriteten finner skillnaden mellan de två linjerna ytterligt obetydlig och egentligen ingenting att bråka om. Detta dimhöljs i någon mån av herr Sundins ivriga tal om 50 miljoner.

Nu har det ju framgått, att det är utomordentligt tvivelaktigt att här ens tala om en skillnad på 50 miljoner. Om mittenpartierna accepterar överföringar inom tredje huvudtiteln och mellan sjunde och tredje huvudtitlarna, betyder det ju också att SIDA:s önskemål — de önskemål som herr Sundin har berört — i allt väsentligt skall kunna bli uppfyllda, och de 50 miljonerna skulle ju just tjäna detta ändamål. Alltså handlar det om antingen pengar till samma ändamål eller också 50 miljoner till någonting som SIDA inte har begärt, och det gör verkligen situationen något förvirrande.

Vidare för herr Sundin ett besynnerligt resonemang om att mittenpartiernas förslag om 50 miljoner, tolkat som någonting vid sidan av vad som kan åstadkommas genom överföringar, skulle ha täckning i deras budgetförslag. Han hänvisar till de besparingsmotioner och de förslag om uppskov med vissa uppgifter, som har framlagts vid riksdagens början. Men, herr Sun-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd din, detta är ju ett omöjligt sätt att argumentera! I den utsträckning som riksdagen redan har avslagit dessa motioner föreligger ju inte längre denna form av täckning.

Det har framgått av de anföranden som utskottets talesmän har hållit i de båda kamrarna, att det ingalunda är avsikten att åstadkomma en minskning av det bilaterala finansiella biståndet till SIDA:s fältverksamhet. Vi förutsätter att båda behoven skall kunna tillgodoses, men att det för det kommande budgetåret framför allt gäller att få största möjliga biståndsaktivitet, som fru Lindström så väl uttryckte det; att här få ett verkligt aktivt kapital. Dessa uttalanden förutsätter vi också att regeringen kommer att beakta.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Björk säga att skillnaden inte är 10 miljoner. Med utskottsmajoritetens skrivning är skillnaden 50 miljoner. Det kan vi över huvud taget aldrig komma ifrån.

En annan sak som bekymrar oss i mitten är att skrivningen i övrigt är så formulerad, att det kommer att bero på Kungens godtycke om det över huvud taget kommer att föras över pengar från sjunde till tredje huvudtiteln.

Jag tror vidare inte, att jag misstolkade fru Lindströms yttrande i detta sammanhang. Jag antecknade mycket noga allt vad hon framförde.

Om man vill ge mera, herr Björk, måste man anvisa pengar. Utskottet säger klart och tydligt att vi skall ha samma ram, något över 400 miljoner. Det betyder att man till denna verksamhet enligt högerens och socialdemokraternas förslag inte får över några nya pengar, men enligt mittenpartiernas förslag ökas anslaget med 50 miljoner kronor.

Att sedan många av de förslag till besparingar som vi lagt fram är avslagna utgör, herr Björk, ingen motivering. Vi skulle väl leva i en underlig

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

demokrati om oppositionspartierna inte skulle ha rätt att lägga fram sin egen budget och basera sina egna utgiftsförslag på den budget som de framlägger.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundin upprepar envist vad han tidigare har sagt om de 50 miljonerna. Då kan det ju inte vara någon mening med att fortsätta diskussionen på den punkten.

Herr Sundin hävdar vidare alltjämt att mittenpartierna kan uppträda på det sättet, att de först får besparingsmotioner avslagna och sedan låtsas som om de pengar, som skulle ha sparats om motionerna bifallits, ändå finns kvar när man skall bedöma möjligheterna till nya utgifter på andra områden. Jag avstår från att kommentera en sådan argumentering.

För det tredje misstänkliggör herr Sundin vad han kallar »Kungens godtycke» när det gäller att verkställa riksdagens intentioner. Det har framgått av utrikesministerns inlägg här i dag, att regeringen ämnar ta hänsyn till riksdagens bestämda meningsyttringar. Jag tycker faktiskt att det kunde räcka.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Björk sade var en upprepning av vad som tidigare framförts från hans sida här i dag. Jag hävdar fullständigt och absolut den meningen, att varje parti har rätt att vid årets början göra sitt budgetförslag och handla därefter.

Låt mig, herr talman, få ställa en fråga till herr Björk när det gäller budgetpolitik över huvud taget. Om det skulle bli så att socialdemokratin förlorar 1968 års val, hur kommer ni då att förfara? Kommer ni att acceptera, att riksdagen har avslagit era motioner och avstå från att föra dem vidare?

Jag skulle förmoda att det inte behövs något svar på den punkten. Ni kommer på samma sätt som vi att föra er egen politik.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Den svenska socialdemokratin har bakom sig 35 år i ansvarsställning. Den vet alltså med vilken ansvarskänsla den skall uppträda i budgetfrågor.

Mittenpartierna, i varje fall det ena av dem, har ända sedan krigsslutet varit befriat från ansvar, och det präglar också deras uppträdande i budgetfrågor.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Det som nu pågår i riksdagens båda kamrar är en debatt om klyftan mellan ord och handling i en väsentlig del av svensk utrikespolitik. Ty inga bokföringstransaktioner från statsutskottets majoritet, inga partipolitiska memoarer från Kaj Björk och inga väljudande försök från utrikesministerns sida att suddas ut skillnaden mellan partierna kan längre dölja, hur illa rustad den svenska regeringen har varit och fortfarande är när det gäller att leva upp till sina löften i u-landsfrågan.

Vi har lovat Förenta Nationerna att nå upp till 1 procent av nationalinkomsten i u-landshjälp — men ingen kan påstå, att regeringen har ansträngt sig för att hålla det löftet.

Regeringen har förklarat i en proposition för fem år sedan, att Sverige har »iklätt sig en förpliktelse» att uppnå en biståndsnivå som uppgår till minst 1 procent av nationalinkomsten — men ett halvt decennium senare har vi inte kommit längre än till en tredjedels procent.

Regeringen sade i samma proposition 1962, att »detta mål för biståndsgivningen har ett starkt stöd av en vidsträckt opinion i vårt land» — men nu använder man ibland den bristande opinionen för u-landshjälp som skäl för en långsammare ökning.

Oppositionen har länge krävt en plan för u-landshjälp — våra förslag har

hittills voterats ner, men i år är *det* motståndet äntligen brutet som bekräftelse på hur rätt de har haft som länge begärt en långsiktig planering.

Folkpartiet och centern har år efter år begärt en ökning av u-landsbiståndet — men nu gör sig socialdemokrater och högermän återigen beredda att gemensamt rösta ner mittenpartiernas krav på ytterligare 50 miljoner i det planerade u-landsbiståndet.

Regeringen har under hela 1960-talet förhalat införandet av ett system med investeringsgarantier för att underlätta privata investeringar i u-länderna — först denna månad har socialdemokratin i statsutskottet förmått godta oppositionens krav.

I år har t. o. m. ett antal socialdemokratiska riksdagsmän reagerat mot statsverkspropositionens snålhet — men vi får väl höra av fröken Mattsons inlägg, om de nu rättat in sig i partiledet efter att utskottet föreslagit en överföring av pengar från ett konto till ett annat, vilket sannerligen inte ökar det *totala* u-landsbiståndet.

Trots denna brist på politisk handlingskraft har den svenska socialdemokratin ändå varje år haft modet att demonstrera för ökad internationell solidaritet. Samma parti som i riksdagen har motsatt sig en planering för ökad u-hjälp har på 1 maj vandrat genom gatorna med banderoller som begärt just ökad u-hjälp. Samma personer som i riksdagen röstat ner mittenpartiernas ökningsyrkanden har sedan målat sina förstamajplakat med krav på 1 procent av nationalinkomsten i stöd till de fattiga folken.

Liksom herr Sundin antar jag att det kommer att gå likadant i år. Om några timmar kommer väl socialdemokrater och högermän i förening att rösta ner folkpartiets och centerns förslag — och om två veckor får vi åter lyssna till de välbekanta parollerna. Men jag tror att numera en allt större del av svenska folket anser, att när socialdemokratin på 1 maj kräver solidaritet med de fat-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
tiga folken så är det sitt *eget* parti de demonstrerar mot.

Jag vill nu på ytterligare en punkt belysa klyftan mellan ord och handling i den svenska regeringens u-landspolitik. I flera riksdagsdebatter om södra Afrika har regeringen hävdad, att en viktig insats som vi kan göra för att motarbeta de vita minoritetsregeringarna där är att stödja de självständiga afrikanska staterna. I regeringens utrikesdeklaration förra året sade man att de utvecklade industriländerna måste visa en »uppriktig vilja att bidra till lösningen av Afrikas många problem. Det gäller inte minst planeringen av effektiva biståndsinsatser i syfte att öka de nya staternas ekonomiska och därmed också politiska stabilitet».

Ingen afrikansk nation passar väl i dag bättre in på den målsättningen än Zambia. Det landet har på många sätt kommit att bli en symbol i hela det södra Afrika för strävandena till självständighet. Det gränsar till flera länder, där de vita regimerna arbetar hårt för att slå ned afrikanernas krav på majoritetsstyre: Rhodesia, Angola, Moçambique och Sydvästafrika.

Vi vet också att FN-sanktionerna mot Rhodesia har lett till svåra påfrestningar på Zambias ekonomi. Man försöker begränsa importen från Rhodesia och dirigera om exporten, så att den inte skall behöva passera rhodesiskt territorium. Man försöker också, naturligt nog, att i högre grad närma landet till Östafrika, främst till Tanzania. Detta har lett till väldigt svåra omställningsproblem. Det framgår bl. a. av en artikel i dag i Dagens Nyheter, skriven av David Wirmark, tidigare generalsekreterare i världsungdomsinternationalen och nu partisekreterare i folkpartiet. Wirmark visar i sin artikel att läget kräver bl. a. en egen kolbrytning för Zambia, flera kraftverk och framför allt en omfattande utbyggnad av kommunikationerna via Östafrika för att utförseln av Zambias

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

koppar inte skall kunna saboteras av Rhodesia eller av den portugisiska regimen.

Nu bygger Zambias förvaltning i mycket hög grad på brittiska experter och administratörer. Ännu har man inte hunnit utbilda tillräckligt många afrikanska tjänstemän och därför är man i mycket stor utsträckning beroende av de insatser som engelsmännen gör. Det är naturligt att många av dessa rådgivare har kvardröjande sympatier för den rhodesiska regimen och därför ibland kan försvåra Zambias försök att lojalt följa FN-beslutet om sanktioner mot Rhodesia. Därför är Zambias regering mycket intresserad av att få rekrytera förvaltningspersonal också från andra stater än det tidigare moderlandet för att bli mindre beroende av en viss grupp av administratörer och för att få ökad garanti för politisk objektivitet inom förvaltningen.

I ett motionspar, nr I: 476 och II: 614, har vi pekat på att Sverige här har både möjlighet och goda skäl att gripa in med stöd. Vi ger redan i dag förvaltningsbistånd till Tanzania. Det borde utsträckas också till Zambia, som behöver det minst lika väl. Vi prioriterar redan nu två av de länder, som Zambia försöker orientera sig mot, nämligen Tanzania och Kenya. Därför är det, som fru Lindström redan påpekat, naturligt att bygga ut biståndsverksamheten också i Zambia. Zambias kommunikationer öster ut är av stor betydelse för Rhodesiakonfliktens utgång. Därför borde vi snabbt undersöka vilken hjälp, t. ex. i form av krediter, som Sverige kan ge vid bl. a. utbyggnad av transportvägar och hamnar.

Vi har också i våra motioner visat att det finns mycket goda relationer mellan Zambia och Sverige.

Jag minns när vi på våren 1962 i ett par av de politiska ungdomsförbunden satte i gång en insamling till förmån för självständighetspartiet i det dåva-

rande Nordrhodesia inför den avgörande valrörelsen där. Då knöts kontakter mellan många svenska politiker och organisationer och ett flertal ledande afrikaner med den nuvarande presidenten Kenneth Kaunda i spetsen. De kontakterna har tyvärr inte utnyttjats tillräckligt under den tid som har gått sedan Zambia blev fritt. Mycket tyder på att glädjen i Zambia över det svenska *frivilliga* stödet under den avslutande fasen av självständighetskampen nu har ersatts av besvikelse över att det svenska *statliga* biståndet har blivit så litet sedan självständigheten väl har nåtts.

Den svenska passiviteten är märkvärdig också med tanke på utrikesministerns egna uttalanden. I en riksdagsdebatt förra året förklarade Torsten Nilsson, att Sverige nog skulle ställa sig välvilligt till förslag om förvaltningshjälp, om sådana önskemål framfördes från Zambia. Han sade att han mycket väl kunde tänka sig, att Zambia hade behov av ett sådant stöd. Utrikesministern avslutade med att »vi från svensk sida välvilligt skulle pröva ett sådant önskemål».

Om man fick döma av Torsten Nilssons uttalanden behövdes alltså endast att Zambia visade intresse för ett svenskt förvaltningsstöd för att vi skulle uppta resonemang om det. Nu vet vi att medlemmar av Zambias regering, som vid flera tillfällen har besökt Sverige, har framställt sådana önskemål. För var och en som har haft kontakter med politiker i Zambia är det uppenbart, hur tacksamma de skulle bli, om Sverige i ökad utsträckning ville rikta in sitt stöd på Zambia.

Trots utrikesministerns eget uttalande och trots intresset från Zambias sida vill statsutskottet dock avstyrka våra motioner. Utskottet hänvisar bara till att Sverige har bestämt sig för att koncentrera sitt bistånd till ett visst antal länder och att man därför inte nu kan göra någon prioritering av Zambia.

Det är ett kortsiktigt resonemang. Det är kortsiktigt därför, att det är *just nu* som Zambia så väl behöver våra insatser. Trots att utskottet säger i sin skrivning att »principen om län-derkoncentration inte bör innefatta någon rigorös bindning med vittgående konsekvenser», drar man inte slutsatsen av det resonemanget. Jag hoppas därför att riksdagen i stället drar den rätta slutsatsen och bifaller reservation 3 vid punkten 5, som kräver att Sverige tar omedelbara kontakter med Zambias regering om en utbyggnad av biståndsverksamheten där och att en plan för hjälpen läggs fram till 1968 års riksdag.

Jag tror att problemet Zambia och Sveriges hållning till det landet på ännu ett område demonstrerar klyftan mellan ord och handling i socialdemokratins politik.

Vi talar om att försvåra för de vita minoritetsregimerna i södra Afrika — men vi vägrar alltså hittills att ge ett kraftfullt stöd till den grannstat till Rhodesia, Angola, Moçambique och Sydvästafrika, som är en av apartheid-ideologins mest övertygande afrikanska motståndare.

Vi säger att kostnaderna för sanktionerna mot Rhodesia skall fördelas på många länder — men vi vill alltså inte nu ge extra stöd till den nation som drabbas hårdast av FN-beslutet.

Vi påstår att Sverige vill stödja det fria Afrika mot dess fiender — men det land som nu är mest hotat av Smith-, Vorster- och Salazarregimerna kan vi inte bistå effektivt på grund av en kortsiktig tolkning av principen om prioritering av ett antal länder där Zambia inte ingår.

Fallet Zambia är naturligtvis, herr talman, bara *ett* problem i en debatt, som gäller svensk u-landspolitik i dess helhet. Men det är en viktig del. Och liksom de andra frågorna i dagens diskussion belyser den hur socialdemokratin saknar den politiska kraften att genomföra en progressiv och planmäs-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
sig utbyggnad av den svenska u-lands-
hjälpen.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först bara ge en kommentar till herr Sundins insamlingslista.

När jag hörde talas om den, gjorde jag omedelbart två reflexioner. Den ena reflexionen var att välgörenhetstänkandet på detta område ju är väldigt starkt och att det väl ändå måste vara en huvudsak att satsa på statliga insatser. Den andra reflexionen var att herr Sundin tycks förbise att det, om riksdagsmännen skall avstå från en viss del av sin inkomst, kan finnas skäl att ta hänsyn till att denna inkomst är högre än genomsnittet för svenska folket. Om man då skall ha något slags princip, kan man ju följa samma ordning som vid inkomstbeskattning, där vi som bekant har en progressiv beskattning.

Men så var det en företrädare för ett annat borgerligt parti som därutöver påpekade för mig, att initiativet kanske inte var så enbart smakfullt. Det är ju många som redan i skilda former lämnar bistånd till olika slags u-landsaktioner, och de föredrar att ofta göra det i tysthet, inte med yviga gester och på offentliga listor. Men det är kanske en centerpartistisk specialitet att tänka på sådana former.

Sedan är det ett besvär då herr Ahlmark vill diskutera med mig, nämligen att jag råkar vara äldre än han. Det kan ju varken han eller jag hjälpa, men ibland har det konsekvensen att saker som han för fram har jag till följd av något högre levnadsålder haft tillfälle att behandla vid någon tidigare tidpunkt. Det är nu två år sedan jag i riksdagen påpekade sambandet mellan stöd åt Zambia och hela situationen i södra Afrika. Jag finner det i och för sig glädjande att denna tanke har slagit rot och vunnit anslutning även bland yngre folkpartister.

Jag tillät mig att den gången fram-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

hålla, att det nog ingalunda var så att den vita minoriteten i Sydafrika stod inför ett omedelbart hot från den svarta majoriteten i Afrika, utan att man fastmer kunde befara ett växande inflytande för Sydafrika norrut; bl. a. därför fanns det starka skäl att försöka skapa en bättre balans mellan det hög-industrialiserade Sydafrika och det svarta Afrika. Jag påpekade också i det sammanhanget, att redan de blygsamma insatser som Sverige gjorde i Zambia gick in i detta mycket större sammanhang, och jag vill alltså mycket bestämt hävda denna allmänna synpunkt. Det har sannolikt mycket större betydelse för hela Afrikas utveckling och även för utvecklingen i södra Afrika att man bygger upp de svarta staterna än att man satsar på den sorts bojkottaktioner som i förväg är dömda att misslyckas.

Detta resonemang gäller Zambia men självfallet också Tanzania. Det är ingen radikal skillnad där. Vad vi gör i Tanzania och Kenya spelar också en roll i denna stora helhetsbild, som jag för ett par år sedan sökte måla upp och där nu herr Ahlmark bidrar med detaljer.

Det förhåller sig inte heller så att statsutskottets majoritet är negativ i sin attityd. Tvärtom säger utskottet att det finns skäl för stöd till Zambia. Men utskottet har stått inför svårigheten att riksdagen helt nyligen så bestämt uttalat sig för en viss länderkoncentration och att det inte är så rasande enkelt för SIDA att snabbt gå in i nya länder och bygga upp något väsentligt där. Det är klart att verksamheten i andra, mindre intressanta länder kan avvecklas — Etiopien skulle jag kunna tänka mig i så fall, men vi minns ju vilket bråk det blev för några år sedan när den dåvarande NIB-chefen försökte göra vissa indragningar där.

Hela utskottet är som sagt positivt till Zambia när det för dessa allmänna resonemang, och då är det verkligen ett försök att mucka gräl när man före-

slår en mer utförlig skrivning än den som utskottet har presterat.

Jag måste också påpeka att reservanterna i sin brådska har blandat ihop två helt skilda problem. Det ena är hur Zambia skall kunna få hjälp under den period när rhodesiasanktionerna pågår och hur Zambia skall kunna kompenseras för de akuta förluster som dessa sanktioner medför. Den frågan tog regeringen själv upp i riksdagens utrikesdebatt och uttalade sympati för en internationell hjälpaktion. Det måste rimligtvis tolkas så, att om en dylik aktion kommer till stånd är regeringen också beredd att lämna bidrag; jag antar via tilläggsanslag.

Jag hade nyligen ett samtal med Sveriges FN-ambassadör, som berättade för mig att Zambia haft vissa kontakter med olika FN-organ och tagit upp just dessa kompensationsfrågor. Det är ingalunda omöjligt, sade han, att det ena eller andra FN-organet i en nära framtid vänder sig till ett stort antal stater — däribland Sverige — för att vädja om ett akut stöd till Zambia. Då förutsätter jag att vi skall lämna vårt bidrag tillsammans med andra. Det är en aktuell och påträngande fråga, och det är väl den som har spökat för reservanterna när de talar om behovet av snabba välbehövligen insatser. En helt annan fråga är i vilken mån man skall lägga upp mera långsiktiga projekt, projekt som inte gärna kan lätta upp Zambias omedelbara och överhängande problem. En icke oväsentlig synpunkt är att den svenska regeringen måste ta hänsyn till vad Zambias regering själv begär, om det finns några formella framställningar från det hållet. Även en sådan stödåtgärd utgör en del av SIDA:s allmänna planering. Utskottet har på den punkten underrättats om att SIDA överväger en utbyggnad av de insatser som redan görs i Zambia. Vi har så pass stort förtroende till SIDA:s ambitioner och vilja att vi tycker att det kan räcka.

Här har vi som sagt återigen ett fall

där folkpartiet söker strid för stridens egen skull, och det är betecknande att centern, i varje fall den här gången, inte kunde vara med på noterna.

Herr SUNDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar den demagogiska vändning, som torde vara herr Björks specialitet, i fråga om den utlagda insamlingslistan. Medvetna om att det skulle bli ett avslag efter uppgörelsen med högern och folkpartiet ansåg vi det vara nödvändigt och riktigt att åtgärder vidtogs för att så långt det var möjligt inte bara visa vår vilja utan även medverka till att riksdagen själv skulle medverka genom att ställa pengar till förfogande.

Insamlingar av detta slag är ju ingen ny företeelse i Sveriges riksdag, utan det har hänt tidigare att sådana har gjorts.

Det problemet att det belopp som vi skulle satsa, alltså 1 procent, inte skulle utagas efter en progressiv skala, så att herr Björk kan få möjlighet att bidra efter sin inkomst, kan ju lösas bara på det sättet, att han i stället för 1 procent antecknar sig för 5 eller 10 procent eller någonting ditåt.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk har en något egocentrisk syn på våra u-landsdebatter. När jag talar om Zambia utgår han omedelbart från att jag måste ha lyssnat till något inlägg som han höll i den andra kammaren för ett par år sedan och att det har slagit rot i mig. Det är faktiskt på det viset, att vi inom den meningsriktning jag företräder har varit mycket intresserade av Zambia-problematiken sedan början av 1960-talet. Då tog vi initiativ till en insamling för det dåvarande självständighetspartiet som arbetade för en frigörelse av Nordrhodesia.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Men om det nu skulle vara så, att herr Björks egna uttalanden om Zambias besträngda situation hade slagit rot hos mig, vill jag fråga herr Björk varför han inte välkomnar den saken på det sättet att han också biträder den motion som diskussionen gäller. Varför drar herr Björk inte själv slutsatsen av det som han har pläderat för, nämligen att Zambia är i behov av ökad hjälp? Varför ser han inte till att Zambia kommer i åtnjutande av svenskt u-landsbistånd i betydligt större utsträckning än vad som hittills har varit fallet?

Vad herr Björk har skrivit under på i statsutskottet är en skrivning, som visserligen i några allmänna meningar är ganska positiv, men som ändå i sin slutsats är avvisande till motionen. Man avstyrker kravet på att vi skall ta en omedelbar kontakt med Zambias regering för att få kännedom om på vilka områden Zambia behöver hjälp. Man avslår tanken på att förvaltningsbiståndet skall utsträckas till Zambia. Och man säger också nej till förslaget att en plan skall föreläggas 1968 års riksdag.

Nu hänvisar herr Björk litet allmänt till att SIDA håller på att diskutera dessa saker och är i färd med att bygga ut en del projekt. Men vi har inte fått veta vilka projekt det är fråga om. Om det gäller just de projekt som berörs i motionen, vore det i så fall rimligare att bifalla den.

Det finns också i socialdemokratis inställning till Zambia en viss tveksamhet som kommer ganska tydligt till uttryck. Om man jämför vad Torsten Nilsson uttalade i december föregående år med vad herr Björk nu framhåller i april i år finner man, att utrikesministern inte nämnde ett ord om att vi skulle vara förhindrade att stödja Zambia på grund av att vi prioriterar andra länder. Det fanns inte en stavelse i allt vad utrikesministern då framhöll, som antydde att denna prioriteringsprincip skulle hindra Sverige från att utsträcka sitt bistånd också till Zambia.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Vad han då uttalade var att man välvilligt skulle pröva ett förslag om u-landshjälp till Zambia, bara detta land självt visade något intresse för det.

Denna linje har nu statsutskottets majoritet och herr Björk gått ifrån, eftersom Zambia, såsom vi alla vet, redan har visat ett sådant intresse. Nu för man i stället fram prioriteringsargumentet, som i december föregående år inte alls var aktuellt.

Låt mig fråga herr Björk: Vad är det som inträffat mellan december i fjol och april i år som föranleder denna ändring i regeringens hållning till Zambia?

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Det torde inte löna sig mycket att gå in i en diskussion med herr Ahlmark om detta problem. Herr Ahlmark lyssnade ju inte till mitt tidigare inlägg, där jag redan har svarat på flera av hans frågor.

Nu försöker han konstruera en mot-sättning mellan ett uttalande av utrikesministern i december föregående år och statsutskottets majoritets skrivning i dag. Det föreligger ingen sådan mot-sättning. Båda dessa parter har ställt sig allmänt positiva till Zambia. Självfallet har emellertid utskottet, som haft att höra SIDA och andra myndigheter i denna fråga, också tagit upp de synpunkter, bland annat prioriteringsproblematiken, som givetvis måste vägas in i denna bild. Men samtidigt uttalar utskottsmajoriteten mycket klart, att det inte skall vara någon rigorös bindning utan att man kan tänka sig en vidgning av antalet länder.

Till herr Sundin skall jag bara tillägga, att det normala förfarings sättet om riksdagens ledamöter skall delta i en insamling av något slag brukar vara, att man resonerar om saken mellan partigrupperna. Man slänger inte fram en sådan fråga på detta sätt för att försöka vinna en liten demagogisk poäng.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk anför nu, att socialdemokraterna både i december föregående år och i april i år varit positivt inställda till Zambia. Ja, det är riktigt: man är positiv *i ord*. Men man är negativ *i handling*! När herr Torsten Nilsson var positiv i ord i december föregående år uttalade han samtidigt, att vi måste avvakta ett önskemål från Zambias regering om ett ökat stöd. Nu när vi vet att detta önskemål är framställt är man fortfarande positiv i ord, men för i stället fram prioritetstanken såsom ett skäl för att avslå den aktuella motionen.

Nu hänvisar herr Björk till att man längre fram kan ompröva den inställningen och utvidga stödet att omfatta flera än just de sju länder som nu är prioriterade.

Ja, det framgår ju av utskottsmajoritetens skrivning att man på sikt och i ett längre perspektiv kan tänka sig att överväga den saken. Men poängen i mitt anförande är att det är *just nu* som Zambia behöver sitt stöd, eftersom det är *just nu* som Zambia är det fria Afrikas utpost mot de vita minoritetsregimerna.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Under den långa och intressanta debatt som hittills pågått i kammaren och som säkerligen kommer att fortsätta många timmar framöver har opinionsbildningen ofta förts på tal. Jag skulle vilja utveckla synpunkterna på opinionsbildningen något ytterligare.

Redan i inledningen av debatten sade herr Dahlén, vill jag minnas, att det parti som jag företräder inte i tillräckligt stor utsträckning har svarat för opinionsbildning för ökad u-hjälp hos den svenska allmänheten.

Jag vill med stor bestämdhet hävda att de organisationer som ligger bakom den socialdemokratiska motionen om ökat anslag till u-hjälpen — den motion

som väcktes under den allmänna motionstiden — verkligen har svarat för en stor del av opinionsbildningen på ett konkret och synnerligen gagnarikt sätt. Det är vi som representerar de direktanslutna, de medlemmar som direkt anmäler sitt intresse att tillhöra ungdomsförbundet, kvinnoförbundet, studentförbundet eller de kristna socialdemokraternas led. Vi har gjort en hel del insatser på det konkreta planet, knutit personliga kontakter med människor och grupper i utvecklingsländerna i Afrika och Asien och på det sättet fått i gång en studieverksamhet, en aktivitet, och ett studium av de ekonomiska och sociala förhållanden som råder i de olika länderna. Detta har lett till fördjupade kunskaper både om problematiken och om möjliga vägar att lösa problemen, något jag tror är nödvändigt för att alla skall förstå vikten av att vi ger ökad u-hjälp i mycket större utsträckning än vi är i tillfälle att göra vid årets riksdag.

Jag tror också att man omigen bör betona, att riksdagen skall ligga före opinionen. Vi har en stor och bred, upplyst och positiv opinion till stöd för ökad u-hjälp. Riksdagen bör i sitt handlande gå före, och man har anledning beklaga att vi ännu inte har kunnat fullfölja de intentioner som skrevs in i proposition nr 100 år 1962.

Men det är en annan form av opinionsbildning, herr talman, som jag också skulle vilja beröra. Jag har för en gångs skull suttit här i kammaren och försökt föreställa mig att jag utan någon kunskap om hur riksdagen arbetar i stället hade varit åhörare på läktaren, eller att jag som intresserad och engagerad medborgare, som önskar ökat bidrag till u-hjälpen, hade suttit hemma och via min tidning eller via radio och television sökt bilda mig en uppfattning om vad som hänt hittills och vilka beslut som kommer att fattas här i dag. Jag är fullkomligt övertygad om att riksdagens upplysningsverksamhet och opinionsbildning

Ang. internationellt utvecklingsbistånd gentemot den intresserade allmänheten brister på många och väsentliga punkter. Jag tror att det är väldigt förvirrande för utomstående att höra talas om statsutskottets första avdelning och femte avdelning och om motioner som avstyrks i andra lagutskottet och i bevillningsutskottet.

Dess värre har en stor del av svenska folket bibragts uppfattningen, att vi i riksdagen i dag skall ta ställning till ett ökat bidrag till u-hjälpen. Det har varit uppvaktningar. När vi kom hit i dag delades det ut lappar till oss, och vi har under dagens lopp mottagit telegram från olika grupper som uppmanar oss att se till att det blir ökat stöd åt u-hjälpen. Jag tror att det är riktigt att man klart säger ifrån att det beslut som — att döma av den majoritet som står bakom statsutskottets utlåtande — kommer att fattas här i dag *inte* kommer att ge oss stora möjligheter att väsentligt öka u-hjälpen.

Vår motion — och jag vill betona att vi lade fram den sedan vi diskuterat med ledamöterna i vårt förtroenderåd och vår riksdagsgrupp — var en aktion som vi företog med våra partikamraters goda minne. Men den motionen och övriga motioner som lagts fram tidigare syftar enbart till att under kommande budgetår så att säga bevara möjligheterna för framför allt biståndsganet SIDA att planera så att vi i framtiden, när vi — som vi nu har fått löfte om — får en stegvis höjd målsättning fram till 1 procent av bruttonationalprodukten, har planerade projekt att sätta in dessa pengar på så att de får största möjliga evalveringseffekt.

Vår motion var på 51 miljoner kronor. De övriga motionerna nämnde en siffra om 65 miljoner. Samtliga gick enbart ut på att bereda möjligheter till den nödvändiga planeringen och möjligheterna att fullfölja vissa givna åtaganden. Herr Sundin nämnde bl. a. det afrikanska kvinnoprogrammet. Ja, det är riktigt att det är ytterst glädjande att detta kan fortsätta enligt de avtal

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

som har träffats. Men det gäller ju också när detta projekt och en lång rad andra projekt närmar sig avtalstidens slut, att man får möjlighet att fullfölja dem och starta nya projekt på andra håll, så att detta inte blir någon engångsföreteelse. Det är därför som dessa pengar behövs för vidare utredning och planering.

När vi i dag från motionärernas sida skall ta ställning till hur vi skall rösta, måste jag ärligt deklarerat att för mig har det inte funnits någon som helst tvekan. Det skulle ha varit moraliskt lättare måhända, enligt de uppfattningar som har uttryckts på många håll, inte minst av dem som är så utomordentligt viktiga opinionsbildare men som ändå inte kan följa det komplicerade spelet och inte ser hela sammanhanget vid årets budgetbehandling, att rösta på reservationen. Men jag har hela tiden deklarerat, att för mig gäller det att få konkreta resultat. Den motion vi lade fram var delvis en principmotion. Vi anmälde — och jag vill betona, herr talman, att det inte var första gången jag och andra representanter för de socialdemokratiska sidoorganisationerna har motionerat här i riksdagen om en snabbare takt för ett uppnående av 1-procentmålet — önskvärdheten av att vi äntligen får en plan från regeringens sida och en plan som läggs fram direkt och icke, som det föreslagits i tidigare reservationer från mittenpartihåll, först efter en utredning. Vi betonade nödvändigheten av detta, och vi har funnit att utskottsmajoriteten delar vår uppfattning. Det anser jag vara något av det viktigaste som har hänt u-hjälpen under de år vi har behandlat frågan här i riksdagen. Intentionerna från 1962 såsom de skrevs ned då och antogs av riksdagen kommer nästa år att fullföljas i form av en riksdagens beställning från regeringen att lägga fram en plan för hur vi till sist — men enligt vad vi hoppas ändå i tid — skall kunna snabbt uppnå det mål som är uppsatt, 1 procent av bruttonationalprodukten.

Herr Ahlmark talade tidigare om att han var angelägen att erfara om vi ämnade rätta in oss under partiledet eller inte.

Ja, herr Ahlmark och ärade kammarledamöter, jag kommer att rösta för statsutskottets förslag. Jag hyser ingen som helst tvekan i det fallet, men vi motionärer anser att det utskottsutlåtande i sin helhet, som nu föreligger, är ett tecken på att de nyansskillnader som förelåg mellan våra partivänners uppfattning och vår uppfattning är utjämnade och att majoriteten, socialdemokraterna i statsutskottet, har flyttat över sina åsikter till de åsikter vi företrädde i vår motion. Vi har fått en beställning på ett program för 1-procentmålet uppnående. Vi har fått ett tillstyrkande av förslaget om flerårsförbindelserna till UNDP. Vi har över huvud taget i utskottets skrivning funnit något av den progressiva anda, som bl. a. har präglat utrikesministerns anförande här tidigare i dag. Vad det i dag gäller är enbart möjligheterna att ge SIDA tillfälle att fullfölja planeringen, så att man ett kommande år verkligen kan utnyttja de, som jag hoppas, ökade medlen på ett så riktigt och gagneligt sätt som möjligt. Detta konkreta resultat har vi nått.

SIDA kommer att få möjligheter till detta vare sig vi stöder utskottsförslaget eller reservationen. Som framhållits tidigare är det nu endast fråga om en skillnad på 10 miljoner kronor — om ens det. Det är helt enkelt de medel enligt förslagen i utskottsutlåtande och reservation som SIDA behöver för att göra denna planeringsinsats, men medan den i reservationen angivna finansieringen av de 50 miljoner kronorna redan är mycket tveklöst, har utskottsmajoriteten anvisat en utväg. Vi kan vara säkra på att de 40 miljoner kronor som behövs verkligen kommer att ställas till SIDA:s förfogande. Det blir därför för mig inga som helst svårigheter att ta ställning. Jag kommer också i detta avseende att rösta för utskottets förslag.

Men jag vill nu tillfoga att jag ser det som en av mina mest angelägna uppgifter såsom riksdagsledamot att nästa år, när nästa års budget läggs fram, verkligen ta fasta på de utfästelser som gjorts här i dag att dessa pengar skall återbetalas och att vi alltså i en betydligt bättre atmosfär när det gäller ökade insatser också ser till att lånet återbetalas.

Med detta, herr talman, har jag avgivit vad jag vill kalla för min röstförklaring. Vi hävdar verkligen att en stor del av de synpunkter, som framförts i vår motion, har väckt gensvar hos våra egna representanter i statsutskottet.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! De s. k. socialdemokratiska rebellerna motionerade i januari om en ökning av det totala u-landsbiståndet med omkring 50 miljoner kronor. Detta har statsutskottets majoritet nu avstyrkt. Men det kravet, som då också var de socialdemokratiska motionärernas, finns kvar i mittenpartiernas reservation. Ännu visar det sig alltså att fröken Mattson — och jag antar också hennes bankkamrat Torsten Hansson — kommer att rösta med utskottet och mot den reservation, som står fast vid det krav som var hennes för tre månader sedan.

Jag tycker att det är ledsamt att de socialdemokratiska rebellerna har gripits av eftertankens blekhet under dessa månader. De verkade modiga som lejon i januari när de skrev på sin motion i TV-strålkastarnas sken. De blev betänksamma i februari. De var på vild flykt tillbaka till partifällan i mars. De är återförda till ordningen nu i april.

De var alltså i verkligheten inga lejon — de var bara papperstigrar.

Fröken MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Föregående »ärade» talare — jag sätter citationstecken kring

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
ordet ärade — använder en debatteknik som vi inte är riktigt vana vid här. Han gjorde det måhända därför att det finns möjligheter till publicitet.

Jag vill bara gentemot vad herr Ahlmark anförde framhålla att vi har handlat efter en ärlig övertygelse. Jag vill också för herr Ahlmark påpeka, att vi gjorde våra värderingar efter en finansieringsmetod, som vi ansåg vara riktig och rimlig och som, om den hade bifallits, skulle ha givit möjligheter till en ökning av u-landsbiståndet med 51 miljoner kronor.

Enligt utskottsutlåtandet är summan nu nere i 40 miljoner kronor. Övriga motioner föreslog ett belopp på 65 miljoner kronor, men nu är motionärerna benägna att godta 50 miljoner kronor, vilken summa inte ens är helt klar.

Jag tror därför inte det är idé att diskutera beloppens sänkning, utan det är långt viktigare och mer framåtriktade synpunkter som måste läggas till grund för denna debatt och för den debatt som kommer att följa nästa år, då vi har fått klart med den beställning på ett uppnående av 1-procentmålet, som riksdagen nu kommer att begära av regeringen.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tvivlar inte på fröken Mattsons ärliga övertygelse. Men jag kan försäkra henne att när vi i januari var förvissade just om hennes ärliga övertygelse på denna punkt, trodde vi att det här fanns en chans att uppbåda en majoritet i riksdagens bägge kamrar för en ökning av det *totala* u-landsbiståndet med 50 miljoner kronor.

Den chansen finns inte längre. Socialdemokraterna har övergett oss. Endast folkpartiet och centerpartiet står fast vid sitt krav.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdetes fortsättande kl. 19.30.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Fru Lindström talade nyss om den livsfarliga värld i vilken våra barn och barnbarn skall leva. Mot den bakgrunden ansåg hon att dagens debatt om de 50 miljoner kronorna framstod som småfuttig. Så kan man naturligtvis resonera. Jag tror emellertid att man skall vara försiktig med en sådan värdering av ett belopp som representerar resultatet av mycken mänsklig ansträngning och som för många, både här i landet och ute i världen, är en mycket stor summa pengar. Tänk bara på vad som kan uträttas med dessa pengar, t. ex. för att mätta hungrande barn.

Personligen har jag den största respekt för fru Lindströms egen insats i u-hjälpsarbetet och vill inte alls misstolka hennes uttalande. Jag kände ändå bitterhet med tanke på vad de 50 miljoner kronorna kan användas till, och det även av andra skäl än dem hon angav.

Jag antar också att när fröken Mattson och andra i början av vårsessionen motionerade hade de proposition nr 100 i tankarna med dess löften om stöd åt de fattiga länderna samt orden om att detta stöd utgör ett av de viktigaste inslagen i 1960-talets politik. Därför måste jag, tillsammans med herr Ahlmark, konstatera, att det är beklagligt att fröken Mattson drar den slutsatsen av sitt upplysningsarbete, att hon nu skall återgå till den s. k. ordningen och infoga sig i ledet. Jag tror inte som herr Ahlmark att det här är fråga om papperstigrar. Sådana är ofta farligare än vad man tror.

Det har talats mycket om opinionsbildningen i dag. Herr Dahln framhöll den opinionsbildning som riksdagens ledamöter har skyldighet att bedriva. Fröken Mattson tog upp den tanken och talade om nödvändigheten av opinionsbildning och om nödvändigheten av att inte få det att framstå som om vi i dag hade avslagit krav på en ökning av u-landsanslagen. Det har vi

inte gjort ännu, men om statsutskottets majoritet får som den vill, blir detta naturligtvis fallet. Det kan inga skön-skrivningar trola bort.

Åsikterna har gått isär om i vad mån det hos svenska folket finns någon opinion för u-hjälp. Personligen skulle jag vilja säga att det insamlingsarbete för de sudanesiska flyktingarna som har bedrivits i dessa dagar tydligen visar att de har fel, som säger att svenska folket är likgiltigt för den nöd som finns ute i världen. Riktigare är väl att säga, att svenska folket fortfarande inte har fått klarhet om vidden och graden av nöden i u-länderna. Man vet för litet om de möjligheter solidariteten bär inom sig och om det hot som utblivna fredliga aktioner av de rika länderna kan leda till. Opinionsbildningen bedrivs inte målmedvetet, och inte heller får man nödiga resurser. I jämförelse med de omstridda 50 miljonerna är det belopp som krävs för bättre opinionsbildning minimalt. Men bristen på en sådan ger upphov till likgiltighet inför den utveckling som hotar. Jag tror att just den utvecklingen visar att det är fel att nu tala om uppoffringar. Vi står i stället inför ett nödvändigt krav.

Biståndsverksamheten i dessa många former är en nödvändighet om man vill hejda befolkningsexplosion, hunger, sjukdomar, nöd och okunnighet, som sannerligen inte främjar en fredlig utveckling någonstans i världen, än mindre överbryggar klyftorna mellan de rika och de fattiga länderna.

Ännu 20 år efter andra världskriget lever flyktingar i läger ute i Europa. Vid gränserna till Israel lever stora flyktingkaror, hänvisade till den hjälp de kan få av FN och dess organ. Erfarenheten har lärt att just UNRWA, den speciella flyktingorganisationen, har en ovanlig förmåga att med billiga och enkla medel nå goda resultat på yrkesutbildningens och undervisningens område. Icke desto mindre hotas verksamheten ständigt av brist på me-

del. Sannolikt hade flyktingarna varit borta ur lägren och utplacerade i olika länder om man i tid hade givit dem en yrkesutbildning som gör dem efterfrågade. I stället har de blivit ett vapen för hetesen och hatet mellan folken, allt under det att FN-staterna tvekar om att hjälpa dem.

Hade i Sverige redan förra året, då frågan om de sudanesiska flyktingarna behandlades här i riksdagen, en upplysningskampanj satts i gång, skulle hjälpen ha nått fram långt tidigare och sannolikt förhindrat mycket lidande. Det svenska folket nåddes inte på allvar av någon information. Jag nämner detta eftersom det är min övertygelse att om man här talar om likgiltighet för det internationella skeendet så är denna likgiltighet ofta förment och beror främst på okunnighet om vad som sker ute på FN-fältet.

Vid punkt 14 i statsutskottets utlåtande nr 53 har från vårt håll framförts en reservation för SIDA:s informationsverksamhet. Vi begär där att SIDA skall erhålla det äskade högre anslaget. Det är beklagligt att utskottet inte velat gå på den linjen, eftersom man inte gärna kan efterlysa ett större intresse från allmänhetens sida samtidigt som underlag saknas för en realistisk bedömning av läget. Man svältföder informationsverksamheten och klagar samtidigt över att den inte ger resultat. Den uteblivna upplysningen blir nära nog till ett tillmötesgående mot dem som önskar svartmåla allt som görs i form av u-hjälp. När brister och fel kommer i dagen, kan dessa uppförstora och ges en avgörande betydelse.

Nyss gick genom press, TV och radio en skildring av slöseriet vid ett sjukhusbygge i Kelibia i Tunisien. I och för sig var kritiken kanske berättigad, men den borde satts in sitt sammanhang. I Tunisien har gjorts betydelsefulla svenska insatser i fråga om mödra- och barnavård och även på fiskets område. Den som vill veta mera om vad som utträttats i fråga om just

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
fisket i Tunisien, kan fråga ledamoten av andra kammaren herr Georg Åberg, som med stor tillfredsställelse brukar berätta om hur han i fiskeskolan i Tunisien kunde omsätta sina erfarenheter från det bohuslänska fisket. Och tänk, om man kunde ge spridning åt de värtaliga skildringar som de unga, entusiastiska fredskåristerna skickar hem, dessa som tidigt i våras höll på att få stanna hemma på grund av bristande medel.

Sorgligt nog visar informationen om u-landshjälpen och det internationella samarbetet föga tecken på att förbättras. Snarare tycks den stagnera. SIDA har visserligen gjort åtskilligt för att ge dagspressen bättre material. I det sammanhanget skulle jag vilja påpeka för herr Björk, att även om han inte skriver mer i göteborgspressen och även om han har räknat ut att han hade fler ledare om u-hjälpen än Göteborgs andra tidningar, så finns det både i riksdagen och i pressen möjligheter även för andra att sprida en viss upplysning om u-landsfrågor. Herr Björk talade visserligen här bara om »mina herrar», men det finns både män och kvinnor i riksdag och press — och de behöver inte uteslutande skriva på ledarspalterna. Herr Björk kan ju ta sig en titt på andra spalter och se om det inte där också bedrivs en viss upplysningsverksamhet.

Jag tror emellertid inte att det räcker med upplysning via pressen. Det behövs en bredare och mer djupgående informationsverksamhet, och denna fungerar på intet sätt tillfredsställande. Ännu för några år sedan kunde FN:s nordiska informationskontor relativt väl tillgodose den efterfrågan på material som kom från organisationer, skolor och andra utbildningsanstalter. Sedan FN vuxit och kommit att omfatta 124 stater har dock informationsverksamheten till större delen flyttats över till de fattiga länderna. Man räknade med att de rika länderna skulle kunna sköta verksamheten på egen

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

hand. Här har man tydligen räknat fel, åtminstone då det gäller Sverige. Det skall dock tilläggas, att de danska och norska anslagen till informationsverksamhet är betydligt generösare tilltagna än motsvarande anslag i vårt land. Jag tror att dessa länders anslag är ungefär fem gånger större än våra.

Av SIDA:s petita framgår också, hur man genom att avslå dess begäran om ökat anslag hindrar den produktion av bildband, filmer och trycksaker som krävs för att tillfredsställa den efterfrågan som man själv är med om att skapa. Det sker t. ex. en viss informationsverksamhet i samband med lärarutbildning, fortbildning och vuxenutbildning, men sedan intresset väckts kan lärarna konstatera, att de inte får tillgång till materiel för sin undervisning. Många skolor har förgäves vänt sig till SIDA och FN-förbundet eller andra fredsföreningar för att få materiel. Likaså är det svårt att tillgodose organisationernas begäran. I våra nordiska grannländer har man som sagt råd med den formen av upplysningsverksamhet men inte här.

Jag menar nu inte, att staten skall ta hand om hela verksamheten, ty det finns många frivilliga krafter, men jag tycker, att man rimligen kan ställa kravet att få bistånd vid anskaffandet av den ofta svåråtkomliga materielen.

Det skulle, herr talman, vara välbehövt också här i riksdagen, att vi finge en bättre kontinuerlig upplysningsverksamhet om vad vår insats i u-länderna egentligen gäller. Först om alla är i stånd att få en överblick över detta arbete, kan vi åstadkomma det samförstånd som det har talats så mycket om.

Utrikesministern vädjade till ungdomen om hjälp och sade, att ungdomen här har ett rikt verksamhetsfält. Om han vill göra allvar av denna vädjan, måste han väl också ge ungdomen materiel och möjligheter att i praktiken omsätta sin idealism.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Vid behandlingen av statsutskottets utlåtanden nr 53 och 54 här i kammaren har talesmän för högerpartiet tidigare redogjort för partiets inställning till denna fråga, och jag kan instämma med vad som anförts av herrar Holmberg och Virgin.

Jag vill också gärna understryka, att vid behandlingen i statsutskottets 5:e avdelning av u-landshjälpens ekonomiska aspekter, har min inställning mindre dikterats av önsketänkande och taktiska dispositioner än av en önskan att inom ramen för den medelsdisposition som inom budgeten stått till förfogande söka göra det bästa möjliga.

Om man ser på u-landsfrågan i ett större sammanhang kan man konstatera, att den samlade i-världens bidrag till u-länderna enligt beräkningar uppgår till cirka 10 miljarder dollar, eller mer än en och en halv gång den svenska statsbudgeten. Man bör därför ställa detta belopp som bakgrund, när vi i dag markerar våra olika uppfattningar om vad som är den verkliga insatsen för u-hjälpen.

Inom ramen för det belopp som vi haft att disponera har det varit angeläget att söka sig fram till lösningar som gjort det möjligt att i större utsträckning kunna tillfredsställa de önskningar och anspråk som begärts av SIDA för hjälp- och utvecklingsarbete under kommande budgetår.

Eftersom de frågor som har samband med utskottsbehandlingen redan har fått en ingående behandling här i kammaren, vill jag endast konstatera, att hjälpinsatserna på de områden där samtliga har varit eniga om angelägenheten av att ge SIDA större resurser har kunnat realiseras genom det förslag som utskottets majoritet har kommit fram till.

Det gäller ju, som tidigare påtalats, möjligheter för betydligt ökade insatser för familjeplaneringen, för det bistånd som sker genom frivilliga organisationer, där i synnerhet missionens folk

med sin mångåriga erfarenhet och goda kontakter får betydligt större möjligheter att verka, och vidare de ökade resurserna för yrkesutbildning och forskning.

Folk som har erfarenhet av insatser för hjälp till u-länder, människor som själva varit engagerade och som inte lägger andra bedömningar i resone-manget än humanitärt realistiska med hänsyn till hur hjälp bäst och effektivast skall ordnas, talar som regel inte om något specifikt belopp som det alla saliggörande. Man konstaterar att allt eftersom vår erfarenhet av u-landsarbetet ökar så bör även de ekonomiska resurserna ökas. Till följd av bristen på tillräcklig erfarenhet har vi troligen redan fått betala en del läropengar, kanske beroende på att vi inte alltid sett på insatserna med de rätta ögonen. Jag tror därför att det reservationsvis framförda kravet från statsutskottets borgerliga ledamöter om en utredning med parlamentariskt inslag för att överse riktlinjerna för det fortsatta utvecklingsbiståndet kan ge värdefullt stöd såväl för inriktningen av våra u-landsinsatser som för takten i en ökad biståndsgivning.

Herr talman! Jag tror att vi i stället för att söka vinna sinnesro genom att räkna upp biståndsanslaget med ett eller annat antal miljoner borde i högre grad ägna oss åt att diskutera den inriktning som vår fortsatta och, som vi hoppas, ökade u-hjälp bör innefatta.

Folk med erfarenhet från denna hjälp rekommenderar att hjälpen koncentreras till ett fåtal länder för att göra den mera effektiv och inom dessa länder till vissa orter eller provinser. Största möjliga integrering med värld-landets centrala och lokala myndigheter är naturligtvis en nödvändighet. Många platser här i landet har skaffat sig vänorter utomlands, och jag ifrågasätter, om inte svenska folket gemensamt borde skaffa sig några sådana vänorter i u-länderna. I stället för punktinsatser i en rad länder kunde

Ang. internationellt utvecklingsbistånd man på så sätt söka skapa några funktionsdugliga mönstersamhällen.

Koncentrationen av insatserna skulle betyda att hjälpen, om så behövdes, kan ges samtidigt på en rad områden, inom t. ex. undervisning, yrkesutbildning, sjukvård, industri och jordbruk. I ett sådant sammanhang skulle givetvis värdlandet biträda både med pengar efter förmåga och med personal. Därigenom ökas intresset för den inhemska befolkningen att successivt och så snart som möjligt överta verksamheten. Här finns också stora möjligheter att samarbeta med bland annat missionsfolk, som utan jämförelse har den största erfarenheten på detta område.

En annan insats som kan bli av betydande värde är om den svenska industrin i högre grad kan intresseras för etablering i dessa länder. Jag hälsar därför med tillfredsställelse den överenskommelse i utskottet som betyder att vi till nästa års riksdag får förslag om nationella investeringsgarantier, ett beslut som bör aktivera företagsamheten till etablering av företag av olika storlek. Inte minst tror jag att en så småningom utvecklad småindustri kan bli ett incitament för den hjälp till självhjälp som bör vara insatsens huvuduppgift.

En större möjlighet för u-länderna att kunna förädla inhemska råvaror till färdigprodukter ger inte bara arbetstillfällen och självförsörjningsmöjligheter, utan skapar dessutom intresse för produktion i olika former, den produktion som vi alla vet är grunden för en välståndsökning.

Uppgifter som tagits fram av Industriförbundet visar att investeringarna redan uppgår till betydande belopp, för de senaste åren cirka 150 miljoner kronor per år, att denna form av hjälp redan har spelat en betydande roll för u-ländernas ekonomi och även att den innebär en omfattande överföring av kunskap och know-how.

Jag kan bara beklaga att man på vissa håll betraktar denna insatsmöjlighet

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

med negativism och gör bedömningar som borde tillhöra en försvunnen tid.

Får jag till sist, herr talman, med anledning av den uppvaktning som de politiska partierna fick i går kväll vid riksdagshusets trappa av ett stort antal representanter för politiska och ideella organisationer säga, att jag hyser respekt för det allvar och den viljeinriktning som vid detta tillfälle visades. Jag tillåter mig att i anledning härav peka på ännu en möjlighet till insatser. Jag tror att våra yrkesutbildade ungdomar själva har mycket att ge genom att på u-landsfältet dela med sig av sitt tekniska kunnande och även moraliskt genom att visa sina partners i dessa länder att praktiskt arbete inte är någon förnedring. En sådan insats av svensk ungdom kan också vara ett värdefullt bidrag i den strävan till bättre och effektivare u-hjälp, som jag tror att vi alla är besjälade av.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Den fråga som vi nu diskuterar ligger på ett annat plan än de ärenden kammaren vanligtvis sysslar med. Det rör sig inte här om att ge småsmulor till något särskilt behjärtansvärt ändamål eller att undersöka om behov av ett visst stöd föreligger. När det gäller u-hjälpen vet alla att behoven är ofantliga och att allt stöd, som vi kan ge, kommer att uppskattas av mottagarna.

Mottagarna — det är de svältande människorna runt om i världen, det är flyktingarna som förlorat sina hem, analfabeterna som varken kan läsa eller skriva, de sjuka och undernärda barnen. Sveriges folk börjar alltmer få upp ögonen för de enorma svårigheter som en del av världens folk har att leva under. Vi känner också i allt större utsträckning vårt ansvar. Världen går mot en hungerkatastrof som det är vår uppgift att hindra så långt vi förmår. Detta gör det nödvändigt för oss att handla, och vi måste handla snabbt genom att

ställa kraftigt ökade resurser till u-ländernas förfogande.

Det blev nästan något av en chock för u-hjälpens försvarare då meddelandet kom att regeringen tänkte pruta ned biståndsmyndigheternas, alltså SIDA:s, anslagskrav med hela 65 miljoner kronor. Här fanns ju färdiga, genomarbetade projekt av hög angelägenhetsgrad. Men regeringen sade nej — vi har inte råd. Skulle inte vårt rika land ha råd att betala dessa 65 miljoner kronor, en summa som är mindre än 2 promille av alla anslag tillhoppa på statsbudgeten? Naturligtvis har vi råd med detta.

Det insåg också företrädarna för mittenpartierna och en socialdemokratisk minoritet, men de senare — socialdemokraterna alltså — ville koppla sitt anslagskrav till en viss inkomstförstärkning. Vi vet ännu inte hur stark denna koppling är. Finns det manne djärva socialdemokrater som vågar rösta med mittenpartiernas reservation, vilken till beloppet nästan helt överensstämmer med vad de själva begär? Efter fru Lindströms och fröken Mattsons deklamationer här i kammaren har vi väl inte så värst mycket att vänta därvidlag — den frågan får vi i alla fall svar på vid voteringsarna senare i dag.

Statsutskottets femte avdelning har haft att behandla vissa frågor rörande det finansiella biståndet. Jag skall inte närmare gå in på det förslag till överföring av medel från det finansiella till det tekniska biståndet, som utskottsmajoriteten stannat för. Jag skall bara slå fast att vill man ha en garanti för att SIDA skall kunna infria sina förpliktelser gentemot mottagarländerna, och vill man medverka till en snabbare uppbyggnad av u-hjälpen till den nivå som svarar mot riksdagens tidigare fattade beslut skall man inte följa majoritetens uppfattning. Då skall man i stället rösta på det förslag som mittenpartierna har lagt fram och som innebär att 50 miljoner kronor i friska pengar ställs till u-ländernas förfogande utöver vad regeringen och utskottsmajoriteten begär.

Ett huvudmål för våra insatser till förmån för u-länderna måste vara att komma till rätta med svälten där. Hungrande människor i stor omfattning är en utmaning mot humaniteten. Undernärda människor kan inte göra den insats i produktionen som erfordras för att dessa samhällen skall kunna byggas upp och bli funktionsdugliga.

Vi har tidigare begärt att Sverige skall aktivt medverka till uppbyggande av en stor livsmedelsfond med målsättningen att ställa livsmedel till en omfattning av 1 miljard dollar — 5 miljarder kronor — till u-ländernas förfo-gande i kampen mot världssvälten. Kravet återkommer i reservation nr 1 till statsutskottets utlåtande nr 54. Vi begär också en utfästelse att Sverige skall medverka med ett tillskott på 100 miljoner kronor till denna fond. Jag kommer att yrka bifall till reservation nr 1 a.

I reservation nr 1 tas också en annan för u-länderna mycket väsentlig fråga upp. Det gäller möjligheterna att stabilisera priserna på viktiga u-landsprodukter till en särskild nivå. Det gäller samtidigt möjligheterna att stimulera u-ländernas exportansträngningar. Vi vet alla att bytesförhållandet mellan u-länderna och de industrialiserade nationerna utvecklas ogynnsamt för u-ländernas del. Det framstår som i högsta grad önskvärt att Sverige aktivt verkar på det internationella planet för att åstadkomma en lösning på här berörda spörsmål. Jag kommer att yrka bifall också till reservation nr 1 b.

Låt mig avslutningsvis få säga att vi riksdagsmän måste besinna vårt ansvar för utvecklingen inte bara här hemma utan också ute i världen. Detta ansvar växer ju mer gränserna länderna emellan rivs ned och behoven i andra länder blir uppenbara för oss. U-hjälpen ligger — som jag inledningsvis har sagt — på ett annat plan än andra frågor som vi har att behandla. Låt oss betrakta u-hjälpen som en förstahandsfråga.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! När man i dag har lyssnat till u-landsdebatten — framför allt när man har hört mittenpartiernas talesmän — har man kunnat få den uppfattningen att två skilda grupper står mot varandra, å ena sidan centern och folkpartiet som hyser ett oerhört stort intresse av att förbättra u-hjälpen, å andra sidan socialdemokrater och högermän som visar ett betydligt ljummare intresse för dessa frågor. Så är naturligtvis inte fallet. När man från mittenpartiernas sida har försökt att taxera skillnaden i reda pengar har man gjort gällande att den skulle gälla 50 miljoner kronor. Trots att herr Holmberg och fru Ulla Lindström m. fl. flerfaldiga gånger har sagt att det ingalunda är fråga om ett belopp av den storleksordningen finns det talare som fortfarande försöker uppehålla den tron. Nu senast var herr Harry Carlsson inne på samma tema. Det kan alltså inte längre vara fråga om att man är i god tro, utan det är helt enkelt — jag måste använda det ordet — en bluff när man vill göra gällande att det råder en sådan skillnad.

Herr Ahlmark sade att det var en klyfta mellan ord och handling. Den skulle väl då också gälla de 50 miljoner kronorna. Men vad är det nu fråga om? Ja, skillnaden i budgetanslag är verkligen 50 miljoner kronor. Om man följer reservanterna i detta avseende måste man nämligen öka inkomsterna eller upplåningen med ytterligare 50 miljoner kronor. Om man undersöker om det är någon skillnad i fråga om åtaganden och reella insatser finner man emellertid att skillnaden då är obefintlig. Det är nämligen också majoritetens uppfattning att man genom den föreslagna överföringen får möjlighet att klara alla de aktiviteter, som har nämnts i dag och som SIDA vill ha bidrag till, bland en hel del andra saker exempelvis ett större stöd till missionen och övriga fältarbeten.

Det enda som inte kommit med av

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

de av SIDA begärda anslagen är bidrag till eventuellt katastrofdrabbade länder. Men därvidlag uttalar utskottet klart att man anser det vara alldeles naturligt att regeringen, om det inträffar någon katastrof, skall ha möjlighet att ställa medel till förfogande för att sedan begära täckning för dessa.

Herr Dahlén har vidare i dag påstått att utskottets majoritet inte har redogjort för varifrån dessa pengar skall tas. Det har utskottets majoritet visst gjort. Det är fråga om en överföring från det bilaterala finansiella utvecklingsbiståndet, där det finns en reservation på 119 337 390 kronor som vi emellertid kan bortse ifrån. Dessa medel är visserligen inte i sin helhet avtalsbundna, men man räknar med att de i det nu framlagda förslaget äskade 125 miljoner kronorna för nästa budgetår inte helt kommer att kunna förbrukas under det kommande budgetåret utan att det kommer att uppstå en ganska stor reservation också på det beloppet. Det har visat sig att vederbörande u-land inte alltid hinner fullgöra de projekt som avtalats utan att förskjutningar uppstår, varför en del av dessa pengar inte kommer att behövas under det kommande budgetåret. Men dessa pengar står naturligtvis, såsom någon tidigare talare anförts, icke till förfogande för längre tid framåt utan de måste förr eller senare täckas i kommande budgetår.

Utrikesministern uttalade med anledning av utskottsmajoritetens förslag att denna överföring naturligtvis inte får innebära att fullföljandet av gjorda åtaganden förhindras. Enligt utskottsmajoritetens mening blir detta inte heller fallet. Först och främst har vederbörande myndighet möjlighet att ingå avtal och att binda sig för de 125 miljonerna. Dessutom har riksdagen gett regeringen bemyndigande att utöver dessa 125 miljoner kronor göra åtaganden på upp till 50 procent härav, alltså något över 60 miljoner kronor ytterligare.

Det föreligger således inte någon reell skillnad i sakfrågorna, utan SIDA får möjlighet att fullfölja det syfte, som vi väl alla i denna kammare vill främja, nämligen att SIDA skall kunna klara de fältarbeten som det äskat anslag till, också genom det förslag som framlagts av statsutskottets majoritet.

Det väsentliga i denna fråga är väl ändå, ärade kammarledamöter, att SIDA kan fullgöra de intentioner som det nu har om utökat bistånd till underutvecklade länder. Det är väl saken som är det väsentliga, inte valtaktiska spekulationer. Det är bedrövligt att man försöker begagna utvecklingshjälpen såsom ett politiskt slagträ i detta sammanhang.

Låt mig sedan säga några ord om det internationella livsmedelsprogrammet. Där ligger det så till att man för 1963—1965 — alltså för en treårsperiod — överenskom att man skulle ställa 100 miljoner dollar till förfogande. För nästa treårsperiod, 1966—1968, har man som ett mål satt upp 275 miljoner dollar till detta ändamål. Men om man ser efter finner man att för närvarande endast 155 miljoner dollar anvisats. Sverige är en av de relativt sett största bidragsgivarna. Tidigare har vi gett två miljoner dollar, och nu föreslås en höjning till tre miljoner dollar, alltså 15 660 000 kronor. Utskottsmajoriteten har ansett att det viktigaste inte är att här sätta upp ett mål långt fram i tiden, utan man bör försöka i första hand nå det mål som redan är uppsatt. Utskottets majoritet konstaterar också att det för närvarande råder en betydande internationell aktivitet just på livsmedelsområdet och att man därför har att förvänta en väsentlig utökning av livsmedelshjälpen. Utskottet anser naturligtvis att den på allt sätt bör få svenskt stöd.

När det sedan gäller svensk investeringsgaranti är det klart att det inte finns utsikter att inom den närmaste tiden få en internationell sådan garanti. Men det är också klart att när denna internationella garanti kommer, så

behöver den kanske kompletteras med en svensk garanti. Från svensk sida har man förklarat att man vill medverka till industriell utveckling i u-länderna. Då vi från socialdemokratiskt håll har deltagit i en gemensam framställning, utgår vi från att målsättningen i detta fall måste vara att de projekt som kan komma i fråga är sådana att de drivs på ett från biståndssynpunkt godtagbart sätt och med utvecklingseffekten i vederbörande land som främsta rättesnöre. Det får naturligtvis inte vara så att det är vinstintresse och strävan att tillgodogöra sig billig arbetskraft i u-länderna som är drivkraften. De problem som är förenade med ett internationellt investeringsgarantisystem bör därför noga prövas av vederbörande departement och i enlighet med utskottets förslag föreläggas 1968 års riksdag.

Herr talman! Jag återkommer längre fram med yrkanden på de olika punkterna.

Herr **CARLSSON, HARRY**, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Söderberg, det är inte någon bluff. Skillnaden är den att vi begär 50 miljoner kronor i friska pengar som skall ställas till SIDA:s förfogande för att lindra nöden i världen och stoppa svält, medan däremot högern och socialdemokraterna vill göra en bokföringstransaktion och tror att man därmed skall lindra nöden i världen. Det är allvar å färde. Jag har själv sett svälten ute i världen, låt vara i ringa omfattning. Här måste man ovillkorligen sätta in omedelbar hjälp för att rädda vad som räddas kan. Det hjälper inte med några bokföringstransaktioner, det behövs friska pengar, det behövs nya tag.

Jag skall nämna bara ett enda exempel på att det verkligen fordras mer v likvida medel i dagens situation. Vi hörde häromkvällen ett föredrag av en av cheferna inom SIDA. Han pekade

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

på konkreta förslag som missionen lagt fram och som skulle kosta 14 miljoner kronor, men SIDA hade endast 6 miljoner att anvisa, varför resten får uppskjutas till längre fram. Det går inte att dröja med att lindra världsnöden hur länge som helst. Vad som skall göras bör göras snabbt.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Söderberg sade att det är närmast en strid om ord då vi här diskuterar hur mycket man i verkligheten skurit ner anslagen. Jag vill då bara peka på en liten detalj. Här har alla varit överens om att det behövs en opinionsbildning, att det behövs upplysning i fråga om SIDA:s verksamhet och i fråga om tillståndet i u-länderna. Men man har i alla fall skurit ner SIDA:s krav på att ge ut trycksaker och även beskurit SIDA:s möjligheter att producera filmer, bildband och annat material. Det rör sig visserligen om mycket små belopp mot bakgrunden av de 50 miljoner som debatten huvudsakligen gällt. Det rör sig sålunda om cirka ett par hundra tusen kronor. Men för dem som arbetar för att informera och som så att säga skall sälja SIDA, är det inte små belopp. För dem betyder åtgärden att deras verksamhet beskärs på ett mycket allvarligt sätt. Och som sagt — samtidigt talar vi här om nödvändigheten av att svenska folket informeras på ett riktigt sätt.

Herr **SÖDERBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, fru Segerstedt Wiberg, inte talat om dessa mindre saker nu beträffande bidragen till SIDA:s organisation, utan det är fråga om de stora beloppen till SIDA:s fältarbeten. Och då är det verkligen intressant att höra var herr Harry Carlsson tar dessa som han säger friska pengar ifrån. Vad är det för skillnad, herr Carlsson, på de pengar som SIDA

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

nu får, om SIDA får dem från anslag som i annat fall skulle bli reservationer eller i form av en ökad post på budgeten? Det väsentliga för SIDA är väl att få pengarna för att kunna utföra alla de fältarbetsprojekt det är fråga om.

Det är alldeles tydligt att herr Carlsson över huvud taget inte förstått innebörden av hela denna transaktion.

Herr HANSSON, TORSTEN, (s):

Herr talman! Så här långt framme i debatten är det inte så mycket man kan tillföra diskussionen.

Jag vill göra den anmärkningen att det är synnerligen angeläget att påpeka att denna debatt verkligen inte rör sig om så stora ting som en del talare har velat låta påskina. Vi kan över huvud taget inte uppamma någon indignation kring dessa frågor. Vi kan inte här dra fram de oerhörda problemen om världssvälten och behovet av en helt annan insats från Sveriges sida än vad det nu är fråga om. Jag tror det var herr Carlsson som sade att det gäller väsentliga ting, där man kan räkna med tacksamhet från mottagarländerna. Jag tror att vi skall glömma alla sådana synpunkter. Det smakar för mycket välgörenhet. Jag vet att mottagarländerna betraktar dessa u-hjälpsinsatser som en ringa återbetalning av en stor skuld. Vi skall därför inte se frågan ur den synvinkel som en del talare velat se den.

Vad vi däremot nu har att diskutera är hur SIDA skall kunna utvecklas. Det är inte fråga om att lägga beslag på svenska folkets kapital av indignation. Inga politiska eller generationsmässiga grupper har monopol på denna sak. Vad denna debatt har rört sig om är hur SIDA skall kunna utvecklas i den takt som dess organisation medger och som var förutsättningen vid dess tillskapande. Här har inte minst genom de motioner, som i kammaren har väckts av fröken Mattson och mig, skapats förutsättningar för ett handlande i statsutskottet som vi måste hälsa med tillfreds-

ställelse. Tekniken från mittenpartiernas sida har hittills i debatten varit att förneka det faktum, att utskottsmajoriteten vill tillföra det praktiska u-hjälpsarbetet 40 miljoner kronor.

Här vidhåller talare efter talare påståendet att klyftan mellan majoriteten och reservanterna är 50 miljoner kronor, och man frågar oss motionärer hur vi tänker rösta. Jag kan inte deklarera någon annan uppfattning än den fröken Mattson gav uttryck åt. Vi har aktualiserat en fråga, och utskottet har tillmötesgått oss på ett sätt som inte är vanligt när det gäller motioner av detta slag. Jag kan inte neka mig nöjet att säga att vårt samvete inte behöver vara så rymligt för att svälja en prutning på 10 miljoner kronor som deras som med stora ord talar för en lösning som innebär en prutning på 15 miljoner kronor från deras utgångspunkt.

Herr Ahlmark är inte närvarande här i kammaren. Han sade att han inte vill misstänkliggöra motionärernas ärliga avsikter. Tyvärr har inte debatten här förts på ett sådant sätt att jag helhjärtat kan återgälda det omdömet. Debatten har här förts i den andan att man för svenska folket vill undanhålla det faktum att SIDA:s planerade åtgärder har möjliggjorts för det kommande budgetåret.

Jag skall därmed inte anföra något ytterligare i denna debatt, utan jag skall bara med ett par ord kommentera statsutskottets utlåtande nr 54, som gäller frågan om investeringsgarantierna. Detta förslag har mottagits med blandade känslor. Det är väl klokt att här i den allmänna enighetens och välviljans atmosfär tala om att vi vid den fortsatta behandlingen av denna fråga — som här bara nämnts ganska schematiskt — måste räkna med att lösa problemet med partiskiljande ståndpunkter. Det finns grupper som klart avvisar dessa investeringsgarantier, och det finns grupper som här har deklarerat hur saliggörande dessa garantier är och hur dessa garantier skulle möjliggöra skick-

liga insatser från det enskilda näringslivet sida i u-länderna. Jag tillåter mig att vara tveksam på den punkten. Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på att större delen av kreditexporten från u-länderna, vilken export ju tyvärr faktiskt är betydligt större än kreditimporten, sker i form av vinstutbetalningar från dotterföretag till moderföretag. Detta är någonting som man får förutsätta inte skall oreserverat knäslättas.

Herr Ahlmark brukar ibland tala om vad han räknar med skall hända med detta lands styrelse om 17 månader. Jag räknar med att det då fortfarande skall finnas den styrelse som nu är, och i detta avseende kan jag känna mig lugn beträffande investeringsgarantierna. Socialdemokraterna kan inte lämna sådana med mindre bindande villkor än vad de inom landet är beredda att ge industrin genom investeringsbanken.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Under vår dagslånga debatt om u-landshjälpen har många talare varit inne på de två grundproblemen i världen — begränsning av befolkningsutvecklingen och ökning av livsmedelstillgången — vilka måste lösas i tid om vi inte, som fru Ulla Lindström uttryckte det, skall få uppleva livsfarliga hungerkriser i världen. Dimensionen av dessa problem har kanske inte gått upp för alla människor i vårt land. Det är därför jag tycker att herr Dahlén riktigt har framhållit att det är politikernas skyldighet att upplysa opinionen om förhållandena samt skapa ökat intresse för hjälp till u-länderna.

Vi har uppmanats av hans excellens utrikesministern att rikta blicken framåt då det gäller våra insatser för u-länderna och att enas om en progressiv politik. Jag tror jag vågar säga att det är just vad folkpartiet önskar, men vi vill inte att våra insatser skall komma för sent.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Den amerikanske presidenten Theodore Roosevelt lär ha sagt: »Nio tiondelar av all klokhet består av att vara klok i tid.» Det kanske brådskar mer än vi tror att förstärka insatserna för u-länderna. Därför anser jag att den svenska insatsen främst borde inriktas på familjepolitiken och livsmedelsförsörjningen. Och som sagt, tiden brådskar. Befolkningsökningen har visat en tendens att accelerera snabbare än livsmedelsproduktionen, om vi får tro experterna. Vi har sannerligen också blivit varnade. Jag tänker på den svensk-amerikanske professorn Georg Borgströms insatser i tal och skrift om livsmedelsförsörjningens läge och utvecklingsmöjligheter i världen. Utsikterna är inte alltför ljusa. Det skulle kanske kunna gå om alla krafter sattes till. Jag tänker vidare på ambassadör Rolf Edberg, vars bok »Spillran av ett moln» också är ett allvarligt givakt. Eller professor Carl-Göran Hedéns propåer om bioteknologisk forskning.

Personligen har jag i motioner under två år talat för ökad bioteknologisk forskning. Årets motionspar, I: 47 och II: 65, yrkar på utredning om vilka möjligheter som finns till forskning om och framställning av näringsmedel för u-ländernas växande befolkning. Jag har i motionerna försökt lämna exempel på möjligheterna att få fram dessa proteiner, som är så väsentliga för världens befolkning. Man har nu genom Astras fabrik i Bua lyckats få fram lagringsduglig protein ur fisk. Andra exempel är protein ur petroleumprodukter. Enbart våra avfallsprodukter skulle, om de behandlas riktigt, kunna förse oss med en tredjedel av vårt behov av det viktiga proteinet. Fiskmjölsprodukter går nu till största delen åt till att utfodra de mättas höns och grisar. Det är svårt att tänka på detta när man vet att av världens 1 000 miljoner barn är livet för 600 miljoner en »dödsvaka». Med den bakgrunden är födelsekontroll något barmhärtigt.

Vad kan då forskarna göra? Det

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

hoppfulla är att forskarna tycks både kunna och vilja åtskilligt för att motverka bristen på näringsmedel för världens hungrande befolkning. Det är fråga om dels att förhindra rovdriften på naturen, som förstör vattentäkterna och eroderar jorden, dels olika sätt att höja livsmedelsproduktionen och framställa näringsmedel syntetiskt.

Ambassadör Rolf Edberg talar i detta sammanhang om vår tids kannibalism och säger: »Det mest slående exemplet på människans oförnuft är exploateringen av olja och äggviterika avfallsprodukter från tidigare epokers vegetation. De kunde användas till att stilla världshungern som framför allt är äggvitehunger. Men vi låter dem gå upp i rök, frigör koldioxid som förpestar och förgiftar luften och oss själva.»

Det är verkligen hög tid för vetenskapsmännen att anvisa oss tänkbara vägar att undvika katastrofen med miljöförstöring och plundringen av jordens resurser. Rolf Edberg menar att det krävs ett världsstyre för att klara upp budgeten för hur tillgångarna skall utnyttjas utan att gränserna för naturens egen förnyelseförmåga överskrids.

Under detta år kommer det »Internationella biologiska programmet» (IBP), en motsvarighet till det geofysiska året, att påbörjas. Femtio länders forskare har visat intresse för detta program. Mycket hänger på hur mycket medel länderna vill satsa på programmet, som bland annat tar sikte på att lindra livsmedelsbristen i världen, t. ex. genom utvinning av protein ur de högre växterna, vilket är ett av de svenska forskningsprojekten. Professor Carl-Göran Hedén har framhållit att frågan faktiskt inte längre är vad forskarna kan göra — listan på konstruktiva förslag om att häva livsmedelskrisen i framtiden är lång — utan frågan är: Kommer vi att få resurser att genomföra räddningsprogrammen?

Hänger det bara på forskarna tror jag att det finns både kunnighet och vilja att göra insatser i dag. Då blir

nästa fråga: Vad vill politikerna göra? Den frågan ställer sig nog många i dag, inte minst vetenskapsmännen, som är så beroende av oss då det gäller forskningsmedel. De säger till oss: Vi måste lära oss att förstå människans biologiska situation, vi måste se framåt och inte bara låta oss styras enbart av dagens problem, som många gånger gör forskningen till ett bälgspele, som man drar ut och in.

De 2,5 miljoner kronor för program för målinriktad forskning av betydelse för u-länderna som prioriterats förefaller mig som en droppe i havet då det gäller bioteknologisk forskning. Så här tycker professor Hedén: »Sätt en extra överlevnadspoäng på alla forskningsprojekt som är inriktade på att lindra livsmedelskrisen och skärpa födelsekontrollen. Mikroorganismer av olika slag bl. a. i det avfall vi själva producerar kan bli en av framtidens verkligt stora äggvitekällor. De borde ägnas en forskningsinsats motsvarande den som endast militära mål ansetts motivera.»

Är statsutskottets utlåtanden nr 53 och 54, som vi nu behandlar, tillräckligt framåtsyftande då det gäller Sveriges insats för att avvärja en eventuell hungerkatastrof i världen? Jag tycker att förslaget om 100 miljoner kronor till uppbyggandet av en miljardfond för multilateral livsmedelshjälp hade varit värt att anammas av alla såsom ett gott initiativ, och jag är mycket glad över att fru Lindström vill stödja det förslaget.

Herr talman! Vi måste skaffa oss ett helt nytt synsätt om vi vill hjälpa, inte bara känna att vi hjälper, ofta utan minsta engagemang därför att det gäller en fråga som inte berör oss här hemma i första hand utan andra människor och deras lidanden.

Jag har inget yrkande beträffande motionerna I: 47 och II: 65, utan min förhoppning är att SIDA skall göra det bästa av de anslagna medlen, 2,5 miljoner, för denna forskning och nästa år

kunna avsätta väsentligt mer pengar för detta ändamål, kanske inspirerat av det nämnda IBP. Beträffande 100 miljoner till fonden för multilateral livsmedelshjälp kommer jag att yrka bifall till reservation a vid punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 54 och i övrigt till samtliga reservationer i statsutskottets utlåtanden som nu är i fråga och som har herr Axel Andersson som första namn.

Herr LUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Dahlén inledde denna debatt bl. a. med en punktupp-räkning. Det var sammanlagt åtta punkter. Meningen var väl den att endast mittenpartiernas bud skulle kunna garantera genomförandet av dessa punkter. Låt mig först konstatera att differensen i kronor mellan de två buden — det har flera gånger tidigare här framhållits — är högst tio miljoner, på en totalsumma av 403 miljoner kronor, eller 2 1/2 procent. Talet om att den marginalen har sådan tyngd och sådan betydelse att arbetet med det här åtta-punktsprogrammet står och faller med mittenbudet är självfallet orimligt, även om det sätt på vilket herr Dahlén framförde sin deklaration nästan gav sken av detta. När jag fastställde differensen till maximalt 10 miljoner blir det självfallet indirekt en moralisk förpliktelse för mig när den situationen uppkommer, att de nu överförda 40 miljonerna skall återanskaffas, d. v. s. 40-miljonershållet skall fyllas igen, att då aktivt medverka till detta. Jag är positiv till herr Dahléns sju första punkter och negativ till den åttonde, i varje fall om min tolkning är riktig.

Jag bör kanske repetera herr Dahléns punkt 8, eftersom säkert kammarledamöterna hunnit glömma en sådan detalj. Det var alltså ett krav på svenskt initiativ för att lösa de grundläggande problemen för u-länderna att få bättre betalt för sina varor.

Denna punkt skulle kunna fattas som

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

en beställning att aktivt verka för globala råvaruavtal. Jag får nog säga att all erfarenhet visar att svårigheten att åstadkomma sådana avtal är oerhörd och att effekten av dem som kommer till stånd är diskutabel. Resultaten blir ganska blandade. Det förekommer direkt skoj med exportkvoter och avtalsbrott etc. när sådana avtal förs ut i praktiken och skall tillämpas. Jag ifrågasätter starkt möjligheten att nå verkligt positiva långsiktiga lösningar den vägen.

Om man från svensk sida skulle försöka ta initiativ till marknadsregleringar av världshandelns råvaror, tror jag nog vi kan förlyfta oss, kanske till och med, om vi inte uppträder försiktigt, göra oss till internationellt åtlöje.

Nej, jag tror vi kan ägna krafterna åt annat. Låt oss börja hemma. Jag vill ta upp en liten delfråga som hänför sig till den gemensamma borgerliga reservationens önskemål att tullhinder skall avlägsnas för varor som är av vikt för handeln med u-länderna, så att den kan ökas. Jag tillåter mig att i den formuleringen läsa in någonting mer, och jag hoppas att det inte är något önsketänkande från min sida.

Jag tolkar detta att innefatta även punktskatter, t. ex. den som i dag belastar chokladindustrin och vars avskaffande skulle direkt gynna Ghana och Nigeria. Deras export av kakoböner till Sverige skulle tämligen genast stiga från nuvarande kanske cirka 7 000 ton om året till 10 000 ton för att efter några år stabiliseras på en ännu högre nivå, kanske 11 000 eller 12 000 ton.

Jag skall inte ta upp tid med utläggning om chokladskatten. Det blir kanske anledning att återkomma till detta nästa vår, såvida inte finansministern fullföljer den avveckling som ställdes i utsikt när den förra sänkningen skedde. Men detta var ett exempel på särskilda, för u-länderna negativa skattehinder. Det finns säkert fler. Jag förmodar att reservanterna inte har nå-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

got emot min vidare tolkning av ordet tullhinder att innefatta även punkt-skatter och särskilda importhinder, när de förekommer på för u-länderna känsliga råvaror.

Jag uppskattar mycket att herr Dahlén satte familjeplaneringen som nummer ett i sin uppställning. Andra talare har här berört de allmänna synpunkterna, och jag skall inte göra några upprepningar. Efter de pionjärinsatser som gjorts från svensk sida, bl. a. på Ceylon, och det faktum att det nu föreligger begäran om svensk hjälp med familjeplaneringen från Sydkorea, Hongkong, Singapore, Tanzania, Marocko och Tunisien, måste det vara en absolut nödvändighet att det arbetet inte på något sätt bromsas upp. Jag har frågat mina partikamrater, som direkt sysslar med detta ärende, och fått försäkringar att ingenting bromsas eller inskränks genom det förslag utskottet lagt.

Jag har här uppfattat att mittenpartiernas företrädare talar högt och mycket — jag skall gärna vidimera att de därtill ofta talar engagerat. Frågan är nu vilket uppträdande som realiter bäst hjälper fram u-hjälpen, högerpartiets och socialdemokraternas nu så hårt kritiserade och från vissa håll nästan förhånade kompromiss eller mittenpartiernas agerande.

Beställningen på investeringsgarantier kan ju i dag inte värderas i siffror, och meningarna om dess värde är tyvärr fortfarande delade. Tillåt mig emellertid uttala den meningen att det är en angelägen, praktisk och billig åtgärd att ge dessa garantier. Efter några år kan ett nyföretagande ha kommit i gång som blir välståndsskapande i u-länderna i en omfattning och med långsiktiga verkningar som vida överträffar vad som kan åstadkommas med årsanslag även av rätt höga belopp. Min uppfattning om det positiva värdet av dessa garantier skiljer sig diametralt från de synpunkter som herr Werner framförde med stöd

av det socialdemokratiska huvudorganet Aftonbladet. Jag uppfattade också herr Torsten Hanssons negativa inställning, även om jag inte riktigt kunde förstå hans resonemang.

Fru Lindström sade sammanfattande för en stund sedan i sitt inlägg att skillnaderna är mera skenbara än verkliga, och jag ber att få instämma i den bedömningen. När vågorna efter den här debatten lagt sig tror jag att till och med vi mera lågmäلت agerande på högersidan kan få något erkännande från mittenbröderna. Därför att vi är mera lågmälda, enligt egen åsikt praktiskt positiva, behöver vi inte vara mindre intensivt engagerade än de högröstade.

Herr talman! Jag kommer att i vote-ringarna följa partilinjen i uppskattning av det resultat som våra utskottsrepresentanter uppnått.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg har fortfarande den uppfattningen att det inte finns en verklig och betydande skillnad mellan de två buden här. Jag skall inte göra något nytt försök att förklara det efter de timmar av debatt som varit. Jag noterar bara att en av de senaste socialdemokratiska talarna inte vågade nämna en enda siffra om vad socialdemokraternas och högerens kompromissbud innebär, icke vågade nämna en siffra om vad det i själva verket är man avser att föra över från en huvudtitel till en annan. Sammanställer man det med vad utrikesministern avpressades för några timmar sedan, nämligen att regeringen skall se på om det går att flytta över pengar och i så fall hur mycket, så ser man att här finns, herr Lundberg, en mycket stor skillnad. Emellertid har vi diskuterat detta flera timmar, så jag skall inte yttra mig mer på den punkten.

Herr Lundberg tog också upp en annan och mycket intressant principiell fråga. Jag uttalade mig i mitt första

anförande för nödvändigheten av att u-ländernas valutainkomster stabiliseras. Det är ett annat sätt att uttrycka vad jag förde fram. För att åstadkomma en sådan stabilisering kan man gå flera olika vägar. De två huvudvägar som nu diskuteras i internationella organ är för det första råvaruavtal, som ger mera rimliga priser än vad u-länderna nu får för sina råvaror, för det andra s. k. kompensatorisk finansiering.

För närvarande håller man på med förhandlingar som pågått rätt länge och som har kommit rätt långt, i syfte att få till stånd ett råvaruavtal beträffande socker. Är herr Lundberg motståndare till ett sådant avtal i fråga om socker? Det vore i så fall en mycket intressant upplysning.

Den andra vägen man kan gå när det gäller att stabilisera u-ländernas valutainkomster är, som sagt, vad som med ett fackuttryck kallas kompensatorisk finansiering. Det innebär att vid råvaruprisfall för u-ländernas varor får de i efterhand kompensation för detta. Det är en sak som Sverige officiellt har tagit ställning till och uttalat sig till förmån för i UNCTAD och Världsbanken. Är herr Lundberg motståndare till det svenska uppträdandet på den punkten? Det vore också en mycket intressant upplysning. Jag kan inte tänka mig att så ändå skall vara fallet. Herr Lundberg har väl använt fel uttryck, eller också har jag inte uppfattat honom rätt. Om det föreligger ett missförstånd skulle herr Lundberg glädja mig mycket, om han begärde ordet för replik och förklarade huruvida han är motståndare eller inte till råvaruavtal och kompensatorisk finansiering.

Jag trodde att alla svenska partier var överens om att regeringen handlade rätt när den, delvis pådriven av oppositionen, tog upp dessa saker. Sedan är det något helt annat att man t. ex. beträffande råvaruavtal inte skall försöka få priser som överstiger rimliga marknadspriser, ty det kan leda till överproduktion i en del u-länder.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

Herr LUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har talat om min tveksamhet i fråga om möjligheterna att från svensk sida ta initiativ för att skapa globala råvaruavtal, och den tveksamheten hyser jag fortfarande. Angående nyttan av ett råvaruavtal tror jag inte vi har delade meningar, men jag får säga att hittills har väl inga råvaruavtal fungerat bra.

Jag vet inte hur långt man kommit med det sockeravtal som nu diskuteras, men i varje fall har man kommit så långt att man gjort en form av prisöverenskommelse. Emellertid sprack den plötsligt därför att Brasilien kastade ut stora kvantiteter på världsmarknaden, och priset sjönk till någonting i stil med 18 öre per kilo för råsocker. Nog bör väl de stora råvaruproducerande länderna vara de som tar initiativet. Att vi skulle kunna spela någon betydande roll i detta hänseende tillåter jag mig fortfarande att betvivla. Jag tror att vi kan ägna våra krafter åt bättre saker. Jag vill dock gärna gå herr Dahléns till mötes så till vida att jag säger att jag inte är någon principiell motståndare till väl fungerande råvaruavtal, men jag tvivlar på att det någon gång skall kunna åstadkommas ett sådant avtal.

Herr Dahléns andra fråga vill jag inte gå in på. Jag kan uppriktigt säga att jag inte behärskar det området, så den frågan får jag låta stå obesvarad.

Efter vad jag förstod efterlyste herr Dahléns även uppgifter om det överförda belopp som det här rör sig om. Det var väl de 40 miljoner kronorna som spökade igen. Enligt de uppgifter jag har fått rör sig överföringen om cirka 40 miljoner kronor eller exakt 39,8 miljoner kronor. Sedan har jag även fått den upplysningen att differensen mellan de två ståndpunkterna i realiteten kan bli mindre, ty det finns i den nu löpande verksamheten vissa möjligheter till besparingar som kan röra sig om 2 miljoner, 4 miljoner eller 6 miljoner kronor. När vi blir färdiga med

Meddelande ang. enkel fråga

detta kan alltså den differens som vi i dag påstår vara 10 miljoner kronor vara 4 miljoner, 6 miljoner eller 8 miljoner kronor. Det är alltså en öppen fråga.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om den väsentliga skillnaden mellan våra uppfattningar i den fråga som herr Lundberg tog upp nu har reducerats till att han inte tror att Sverige kan ta några initiativ när det gäller att skapa råvaruavtal, medan jag tror att vi skall försöka ta sådana initiativ, har vi kommit en mycket god bit närmare varandra i denna debatt. Jag hyser inte någon övertro på Sveriges möjligheter i detta avseende, men vad jag är absolut säker på är — och där skiljer jag mig kanske från herr Lundberg — att vi i internationella sammanhang liksom andra länder har ett stort ansvar att oupphörligen aktualisera denna utomordentligt svåra fråga. Ingen skall tro att den är lätt att lösa. Att vi här har ett av de grundläggande problemen för möjligheterna för u-länderna att över huvud taget få en stabiliserad ekonomi är, herr Lundberg, absolut ofrånkomligt.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande frågor ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsarbetet fredagen den 21 och lördagen den 22 april för att i Genève och Paris bevista vissa sammanträden i samband med nedrustningsförhandlingarna.

Stockholm den 17 april 1967

Alva Myrdal

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 24—den 28 april 1967 för beivrande av sammanträde med Europarådets rådgivande församling i Strasbourg.

Stockholm den 19 april 1967

Gösta Jacobsson

De begärda ledigheterna beviljades.

Vidare upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i första kammaren samt kammarens sekreterare i ärende angående tjänstledighet, den 19 april 1967.

§ 1

På därom av stenografen i lönegrad Ae 25 Bertil Svahnström gjord ansökan beviljades Svahnström för enskild angelägenhet tjänstledighet den 21 april 1967 med C-avdrag och förordnades fru Mary Malm att samma dag fullgöra de stenograferingsgöromål som ankommer på Svahnström mot arvode som motsvarar lön enligt lönegrad A 21.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöv

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Svanström* (cp) till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet: »Vilka ytterligare åtgärder är regeringen beredd att vidtaga för att lindra verkningarna av varvskrisen i Oskarshamn?»

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.55.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Onsdagen den 19 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. internationellt utvecklingsbistånd
(Forts.)

Fortsattes överläggningen vid punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! När man har hört debatten i dag förefaller det som om det är mycket stora skillnader mellan partierna när det gäller u-hjälpen. Reellt — om man ser genom de retoriska slöjorna — kan det dock visa sig vara i bästa fall 10 miljoner kronor som skilljer, eller något mindre, av de över 400 miljoner kronor det här gäller. Det kan inte bli någon stor process i sak, såvida inte interna, inrikespolitiska skäl skall få spela in och dominera. Det bemyndigande riksdagen sannolikt om en stund kommer att ge Kungl. Maj:t innebär att maximalt 40 miljoner kronor kan överföras, och då blir den reella skillnaden mellan de bud som föreligger inte 50 miljoner kronor utan mindre än 10 miljoner kronor.

Det intressanta i utskottsutlåtandet är att utskottet beställer ett program som skall föreläggas nästa års riksdag. Det har inte sagts huruvida detta program skall vara en tidtabell, om något slutår skall infogas i programmet. På den punkten är utskottets utlåtande något oklart. Man kan inte tolka vad utskottet egentligen avser på denna mycket väsentliga punkt. Det står i statsutskottets utlåtande nr 53 att taktiken i planens förverkligande av naturliga skäl måste bli beroende av en rad faktorer, av bl. a. praktisk och samhällsekonomisk natur, som inte på förhand kan överblickas.

Det finns naturligtvis skäl både för och emot att göra en tidtabell och att sätta in ett slutår i ett program. Statsrevisorerna har också utförligt ventilerat den frågan. Om en tidtabell införes betyder det att man för en serie av år skall binda sig för en ny statsutgift på cirka en miljard kronor. Det kan naturligtvis försvåra en effektiv konjunktur- och budgetpolitik, försvåra rörligheten i vår ekonomiska politik. Det är väl därför som riksdagen tidigare avböjt att fastlägga en tidtabell när 1-procentmålet skall vara uppnått. Inget land i världen har heller låst sig för ett bestämt årtal när det gäller att uppnå 1-procentmålet.

Men om inte detta mål skall vika undan i fjärran måste rimligen en riktpunkt sättas upp i det program riksdagen beställer. Det får ske med all behövlig flexibilitet, all hänsyn till statsfinansiella omständigheter, bytesbalans och liknande ting. Men sedan dessa reservationer är gjorda bör man ändå rikta en enträgen hemställan om att det program som skall föreläggas nästa år även skall innefatta en riktpunkt.

Jag vill gärna förorda att denna skall innebära att senast i mitten av 1970-talet 1-procentmålet bör vara uppnått. Om detta skrivs in i programmet får det ett helt annat värde, en helt annan substans, än om vi håller den frågan öppen. Det blir eljest alltför lätt att finna nya skäl för uppskov och att låta u-hjälpen bli en restpost i budgeten framgent.

Lika väsentligt som procentmålet och kvantiteten är emellertid biståndets kvalitet. Därom har talats mindre i dagens debatt. Utrikesministern slog med all rätt fast behovet av att starkare betona effektiviteten, kvaliteten, den personliga insatsen, behovet av experter,

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

folk i skilda yrken som är villiga att offra år i praktiskt arbete i u-länder under ofta svåra förhållanden. Detta betyder också att expertrekryteringen måste ges hög prioritet i vårt bistånd.

I detta sammanhang vill jag gärna dra en lans för de s. k. fredskåristerna, som officiellt benämns frivilligkåren. Det bedrivs f. n. försöksverksamhet främst i Zambia och i Etiopien. Jag har haft tillfälle att se dessa frivilliga i arbete i båda dessa länder och fått det allra bästa intryck av den insats de gör. De är verksamma inom olika fält, t. ex. byggnadsarbete, sociologiskt arbete, statistiskt arbete, socialt arbete o. s. v., där de gör insatser på i allmänhet arbetsledande nivå.

När SIDA gör en värdering av erfarenheterna av denna verksamhet hoppas jag att dessa skall visa sig vara så entydigt positiva att vi kan permanenta detta inslag i vårt bistånd. Det kan ge tillfälle för många unga svenskar att göra en direkt värdefull insats i utlandet.

Jag vill också starkt framhålla behovet av en samordning både nationellt och internationellt av biståndsverksamheten. Internationellt råder förbistring på detta område. Många olika länder gör nu insatser i ett u-land utan någon som helst inbördes samordning. Mottagarlandet är i allmänhet alltför administrativt svagt med otillräcklig förvaltningspersonal för att klara denna uppgift. Det blir i stället FN-familjen och givarländerna som måste söka klara samordningen vilken nu är så erbarmligt eftersatt.

Hit hör också nödvändigheten av att göra en resultatvärdering. Både från utskottets och från SIDA:s håll har det skrivits åtskilligt om behovet av en sådan, och alla erfarenheter pekar på att en sådan är önskvärd.

Förenta Nationerna har helt nyligen, i höstas, antagit en resolution om att en genomgripande utredning skall göras av hela FN-familjens biståndsverksamhet från varjehandas aspekter, såsom t. ex.

resultatvärdering, effektivitet och kostnader. Hur mycket kostar det för ett mottagarland att ta emot en biståndsinsats? — ja, det vet man mycket litet om. Hur stor är effektiviteten, vilka former för biståndet är de bästa o. s. v.? Man får hoppas att denna utredning skall ge större klarhet i dessa frågor.

I frågan om länderkoncentrationen har särskilt ett land i dag varit på tal, nämligen Zambia. Reservanternas förslår att riksdagen skall uttala sig för att Zambia skall bli en ny huvudmottagare av svenskt bistånd.

Jag har den allra största faiblesse för detta land som är i en mycket svår belägenhet. Genom sin geografiska situation — landet är granne till Rhodesia — har det drabbats hårdare av sanktionerna mot detta land än Rhodesia självt.

Jag hade tillfälle att i somras resa i Zambia och Rhodesia och hade därvid bl. a. ett långt samtal med Zambias utrikesminister Kapwepwe, som ingående kunde berätta om landets svåra dilemma.

Zambia är beroende av handeln med Rhodesia, bl. a. av kolimporten från detta land för att kunna förädla sin koppar.

Man försöker minska detta beroende av Rhodesia genom att handla med andra länder. En paradoxal följd av detta har blivit att Zambia nödgats att väsentligt öka sin handel med Sydafrika, trots att Zambia naturligtvis avskyr Sydafrikas raspolitik lika intensivt som Rhodesias. Zambia försöker nu öppna nya handelsvägar och kommunikationer norrut och österut genom Tanzania, Kongo, Angola o. s. v. för att komma ut till kusterna. Det är ju ett av världens 25-tal s. k. »landlocked» länder, instängda länder utan egen havsgräns. Det kommer att kräva miljardinsatser, och skall de kunna realiseras måste Världsbanken träda in med finansiellt stöd.

Man kan säga att Zambia i grund och botten har bättre ekonomiska utsikter

än de flesta andra nya afrikanska länder. Landet har i sina koppargruvor en stor rikedomskälla som få länder i Afrika har motsvarighet till. Men det behöver hjälp med förvaltning, expertis, hälsovård o. s. v. Det behöver särskilt stöd i den akuta situation som uppstått på grund av sanktionerna, men på längre sikt får Zambias läge anses vara väsentligt bättre än t. ex. grannlandet Tanzanias.

Jag tror att en faktor som inte har nämnts här i dag spelar in vid bedömningen av reservanternas förslag. Det är en uppgift som jag fick härom veckan från den danska u-hjälpsdebatten. Man överväger enligt denna uppgift i Danmark — som nu förbereder sig på att öka sin insats — att göra Zambia till sitt s. k. fadderland. Man skulle liksom ta sig an och särskilt inrikta sin insats på Zambia. Jag har inga möjligheter att bedöma huruvida det kommer att bli så, jag vet bara att uppslaget finns i Danmark.

Det kan inte vara lämpligt i dagens läge att Sveriges riksdag gör en beställning till Kungl. Maj:t att Zambia skall bli huvudmottagare för Sverige. Det bör rimligen ske nordisk samordning även av våra insatser i u-länderna, och jag förutsätter att regeringen eller SIDA tar de kontakter som behövs för att klargöra hur man ser på frågorna. Riksdagen bör heller inte enbart på basis av en enstaka motion eller en reservation göra en sådan väsentlig punktbeställning som att begära att ena eller andra landet skall bli huvudmottagare. Därför tror jag att det är lämpligt att reservationen avslås.

En annan fråga som kommit upp flera gånger i dag är det investeringsgarantisystem riksdagen här är beredd att uttala sig för. Det möter kritik på en del håll. Senast har herr Werner uttalat sig mycket kritiskt om ett investeringsgarantisystem. Det talas om utsugning och nykolonialism. Herr Werner säger att det inte är socialistiskt att ha ett investeringsgarantisystem. Jag vet

Ang. internationellt utvecklingsbistånd inte vad han menar med socialistisk u-hjälp — om det möjligen är sådan u-hjälp som Sovjet eller öststaterna bedriver. Det är i så fall verkligen inte något som helst föredöme med den starka politiska inriktning och den allmänna snålhet som karakteriserar denna u-hjälp. I jämförelse med det biståndet och annat bistånd, har svensk u-hjälp en helt annan kvalitet.

Om det är olämpligt med ett nationellt garantisystem, då är det också olämpligt med ett internationellt garantisystem. Men ett sådant är vad som förberedes inom Världsbanks-gruppen. Sverige har i något år avvaktat resultatet av den internationella behandlingen av denna fråga, väntat att ett konkret förslag skulle ta form. När det nu ser ut att dröja med det internationella garantisystemet måste man fråga: Skall Sverige då förhålla sig passivt år efter år? Finansministern har i början av året — i finanshuvudtiteln — bebadat utredning om investeringsgarantisystem, och i remissdebatten fann jag mig ha anledning att harangera honom på den punkten och uttala mina förväntningar om att utredningen skulle leda till snara resultat.

Om man vill främja industrialisering i u-länderna måste man vara beredd att vidta positiva åtgärder. Häromåret bidrog Sverige i Förenta Nationerna aktivt till uppkomsten av ett nytt organ, UNIDO, just för att främja denna industrialisering. Det kan inte vara klokt, eller praktiskt att säga att här är endast de statliga insatserna av betydelse och att privata och kommersiella insatser är sekunda eller negativa. Statliga och privata insatser måste komplettera varandra i försöken att hjälpa de fattiga länderna och att ge dem en ekonomisk hävstång. De statliga insatserna är med all säkerhet inte tillräckliga att ensamma skjuta på u-ländernas industrialiseringsprocess. Det behövs också bistånd genom privata källor, kommersiella företag, expertis, arbetsledare, tekniker, all den know-how, den kunskap, den

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

marknadsföringsexpertis o. s. v. som finns inom företagen.

Vad gäller u-ländernas eget intresse av industrialisering är det så klart omvittnat att det inte kan ifrågasättas. I många av dessa unga länder råder politisk instabilitet. Jag erinrar om att under ett års tid har ett dussintal länder i Afrika skakats av inre omvälvningar och statskupper. Dessa förhållanden kan självklart hindra deras ekonomiska utveckling, hålla tillbaka, skrämja bort utländska insatser. Risken är då att investeringar och industriella insatser i stället sker i sådana diktatorländer där förhållandena bedöms såsom mera stabila, alltså raka motsatsen till vad Aftonbladet häromdagen skrev i sin ledare om följden av ett garantisystem och som herr Werner med gillande citerade. Jag tror att ett investeringsgarantisystem kan jämna vägen för värdefulla insatser, avsedda att främja de underutvecklade länderna.

Det är löjligt som påståtts att socialdemokratin har »sält sig» till högern i denna fråga i april månad i år! En del sådana där billigheter har använts även här.

Jag erinrar om en kommitté som arbetat gemensamt inom Landsorganisationen och socialdemokratiska partiet. Den har daterat sitt betänkande den 29 november 1966 och har arbetat under ledning av dåvarande statsrådet Ulla Lindström. Det heter i detta betänkande att »vi på svensk sida inte har och aldrig bör lägga oss till med några ideologiska principer som gör halt inför vissa företagsformer vilka må passa u-landet även om de inte passar oss. Till industri i privat, kooperativ eller statlig regi bör inställningen vara lika positiv. Avgörande bör endast vara dess möjlighet att utvecklas effektivt. Inte heller bör förutfattade meningar hindra oss att använda svenska privatföretag som leverantörer av vissa industriella tjänster. Svenskt näringsliv har manifesterat ett intresse av att få medverka i u-hjälpen.

Det kan svenska företag göra genom dotterbolag och filialer och förmedling genom dessa av tekniskt kunnande och utbildning.» »Ett offentligt försäkrings-system», säger kommittén vidare, »som tryggar den privata företagaren mot politiska och ekonomiska risker i u-landet, finner vi naturligt. Exportgarantier, dubbelbeskattningsavtal och rimligt skydd för investeringar ingår i ett sådant korrekt stöd. I gengäld bör krav kunna ställas på en mera öppen redovisning av verksamheten i det främmande landet och på ett uppträdande, som rimmar med de normer för samarbete på arbetsplatsen som gäller i Sverige. Ett stöd till svenska privatinvesteringar i u-länderna måste dock alltid motiveras med att dessa har en utvecklingsfrämjande effekt i linje med u-ländernas egen planering och får inte utgå från svenska företagsintressen.» Detta är en klart positiv skrivning i en väsentlig fråga som också eftertryckligt dementerar detta falska tal om »försäljning» partier emellan.

Utgångspunkten bör här som alltid i vårt bistånd vara att u-ländernas egna behov skall vara utslagsgivande och riktgivande.

Jag hoppas att detta år blir det sista, när u-hjälpen i Sveriges riksdag skall användas som slagträ i en inrikespolitisk träta. Det gäller här en mänsklighetens intressefråga av största mått, näst kärnvapnen den mest angelägna och ödesdigra samlevnadsfrågan för folken.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller återkom till zambiafrågan. Han anförde flera synpunkter som jag kan instämma i. Bakgrunden är ju att Zambia behöver en ökad balans i förvaltningen, där engelsmännens dominans är alltför stor, att man behöver ett ökat bistånd för att bygga ut kommunikationerna till och genom Tanzania, att man drabbats hårdare än någon annan nation

av FN-beslutet om sanktioner mot Rhodesia, att Zambia är en symbol i hela det södra Afrika för strävan till självständighet, att Zambia gränsar till fyra områden som styrs av vita minoritetsregimer. Svårigheter för Zambia i det läget skulle vara en triumf för apartheidideologins regimer. Herr Möller tecknade något av denna bakgrund.

I den situationen har till Sveriges riksdag lämnats in en motion i vilken inte krävs att Zambia skall göras till »huvudmottagaren» av den svenska u-landshjälpen utan något mera blygsamt, nämligen att vi skall ta omedelbara kontakter med Zambias regering om ett biståndsprogram och att en plan för hjälpen skall läggas fram för den svenska riksdagen nästa år. Herr Möller säger då — och här slutar hans raka resonemang och han går tillbaka till utskottets skrivning — att vi inte kan göra en sådan beställning med anledning av en motion.

Jo, herr Möller, en sådan beställning kan vi göra med anledning av en motion, om nämligen för det första regeringen inte själv gör det, om det för det andra finns en rad goda skäl för att stödja Zambia och om det för det tredje är viktigt att vårt stöd kommer snabbt, mycket snabbt. I ett sådant läge kan riksdagen bifalla en reservation och se till, att Sverige gör en något bättre insats i maktspelet i södra Afrika.

Herr WERNER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, herr Möller, att jag med gillande har instämt i vad Aftonbladet skrev i sin ledare i går, att investeringsgarantier åt privat företagsamhet helt naturligt brukar öka de rika ländernas intresse av s. k. politisk stabilitet. Jag anser att privata svenska investeringar i u-länderna bör underkastas statlig kontroll och att inga investeringar i u-länderna bör tillåtas, såvida de inte samordnas med u-landets utvecklingsplaner och med

Ang. internationellt utvecklingsbistånd de statliga svenska insatserna i landet. Nu sägs här att detta är en praktisk fråga. För mig är det ingen praktisk fråga att stödja privata företags verksamhet exempelvis i Sydafrika.

Jag skall inte träta med herr Bengtson, om denna uppgörelse mellan socialdemokratin och högern är en kohandel eller inte. Jag vill beteckna den som en kapitulation från socialdemokratins sida, och det kan jag göra så mycket mer sedan jag hört högerens gruppledare i andra kammaren säga att nummer ett när det gällde denna kompromiss var frågan om de svenska investeringsgarantierna. Jag tycker fortfarande att man från socialdemokratiskt håll gjort en dålig kompromiss.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Werner upprepade sina argument, men han förstärkte dem inte. Jag har något utförligt anfört de faktorer som jag tycker är väsentliga i debatten om investeringsgarantier. Jag förstår att det är en fråga som måste handläggas med omsorg, ty det kan gälla intressen som divergerar mellan statsmakterna och privata företag. Men denna svårighet bör inte hindra oss från ett positivt närmande till frågan och från försök få en lösning av ett problem där u-ländernas egen önskan är klart dokumenterad. Våra mer eller mindre doktrinärt eller icke doktrinärt baserade ståndpunkter får inte hindra oss från att göra en insats, om den är av värde för de fattiga folkens utveckling och av dem själva önskad.

Det står, herr Ahlmark, klart uttryckt i reservationen att man ifrågasätter om inte tidpunkten nu är inne att resa frågan om att göra Zambia till huvudmottagare.

Jag har inte sagt att Sveriges riksdag inte kan göra en beställning om att Zambia skulle få bli huvudmottagare. Självfallet kan riksdagen göra det. Där-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

emot har jag sagt att det inte är praktiskt och lämpligt, vilket är något helt annat. Jag anser inte det vara lämpligt att Sveriges riksdag på grundval av bara en reservation eller motion, utan närmare utredningsmaterial eller möjligheter att sätta in frågan i dess sammanhang, d. v. s. utan en mera bred och ingående bedömning, skulle göra en punktbeställning att just detta land uppförs i kretsen av huvudmottagarländer. Jag säger detta så mycket mer som riksdagen i fjol starkt uttalade sig för en länderkoncentration på mottagarsidan. Jag hoppas att regeringen och SIDA skall beakta den debatt som här förts. Att de har klart för sig läget i Zambia kan inte betvivlas.

Jag hoppas också att, om fråga om internationella solidaritetsaktioner för att hjälpa länder som drabbas av sanktioner uppkommer i de internationella organen, Sverige är villigt att göra en positiv insats för att stödja Zambia. Hittills har England erbjudit sig att ge Zambia viss kompensation för vad det fått lida skada genom handelsavbräck och sanktionerna mot Rhodesia. Det är dock alldeles uppenbart att denna kompensation är otillräcklig. Det kan uppkomma behov av mer omfattande ekonomiska aktioner, där Sveriges riksdag och regering i så fall, hoppas jag, skall inta en aktiv hållning.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag tackar lyckliga omständigheter att jag kom hit så pass sent att jag slapp bli indragen i den högpolitiska diskussionen om hur man för utrikespolitiska resonemang vid plenum i svensk riksdag. Jag passar inte alls in i det sammanhanget.

Jag vill bara anföra att jag tycker att proportionerna har varit underliga i den debatt som har pågått hela dagen. Jag vet att det finns ungefär tre miljarder människor i världen. Av dessa torde enligt en summarisk beräkning ungefär två miljarder svälta och av de åter-

stående ungefär hälften ha det riktigt bra. Allting är ju relativt, även att svälta, och dessa siffror får därför stå för vad de är.

Låt oss emellertid göra den hypotesen att vi flyttade ner levnadsstandarden i detta vårt lilla land på u-landsnivå och lämnar allt det övriga i hjälp till andra. Är det någon som tror att det för de två miljarderna människorna det gäller skulle innebära någonting utöver den gamla historien om myggan och havet? Jag har en bestämd känsla av att när fru Lindström slutade sitt anförande med att säga att »vi får inte sinka u-hjälpen, ty världen befinner sig i tidsnöd», så skenade hennes varma hjärta i väg med henne. Vi löser inte världsproblemen genom de beslut vi här kommer att fatta, antingen vi går på utskottets förslag eller reservationerna. Jag har en bestämd känsla av att diskussionen skulle vinna på att vi i någon mån gav saker och ting riktiga proportioner. Skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottets förslag anges ju vara 50 miljoner kronor. Det är självfallet ett förhållandevis stort belopp, och för var och en av oss enskilt är det ett mycket stort belopp. Men i förhållande till det stora problem det här är fråga om är beloppet ganska ringa. Jag skulle tro att det utgör omkring 12 procent av den svenska u-landshjälpen.

Jag har stora sympatier för åtskilliga av de synpunkter som herr Möller nu har anförat. Jag tycker att de är realistiska. Jag har också i allt väsentligt stora sympatier för det utlåtande som föreligger, men jag kan inte ansluta mig till det. Det beror på att jag aldrig har sett ett statsutskottsutlåtande så föga statsutskottsmässigt skrivet som detta. Utskottet rör sig med sådana formuleringar att man egentligen inte vet vad som skall komma ut av det hela. På sid. 21 i utlåtande nr 53 skriver utskottet bl. a. följande: »Utskottet har inhämtat, att stor sannolikhet föreligger för att det av Kungl. Maj:t under

förevarande punkt äskade beloppet inte i sin helhet kommer att behöva disponeras.» Litet längre ned på sidan anför utskottet att det »kanske också blir möjligt» att överföra medel från detta anslag till anslaget Fältverksamhet.

På sid. 22 i samma utlåtande skriver utskottet beträffande Humanitärt bistånd till flyktingar m. fl.: »Även beträffande förevarande anslag bör Kungl. Maj:t bemyndigas att besluta om medelsöverföring till anslaget till fältverksamhet, därest förevarande anslag inte i sin helhet skulle behöva tagas i anspråk.»

Vad innebär det i pengar? Jag har försökt få någon ledning av utlåtande nr 54, men det gick inte riktigt bra det heller. Där sägs på sid. 7, att en överföring skulle kunna göras från sjunde till tredje huvudtiteln. Som ett särskilt vägande skäl härför åberopas att anslaget — Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd — i stort sett tjänar samma syfte. »Utskottet har vid frågans övervägande stannat vid att förorda att Kungl. Maj:t bemyndigas vidta åtgärd av nu angiven innebörd.» Jag läste om vad utskottet skrivit före detta uttalande — som jag nu inte velat trötta kammaren med — men måste ändå fråga mig vad utskottet avser med »angiven innebörd».

Med avseende på frågan i vilken omfattning den av utskottet här förordade överföringen av anslagsmedel kan bli erforderlig framhåller utskottet att *någon exakt bedömning härutinnan inte synes möjlig för närvarande, utan att Kungl. Maj:t skall utreda den saken.*

Om utskottet verkligen hade kunnat komma fram till någorlunda fixerade belopp — 30—40 miljoner eller vad det nu har talats om — och om dessa siffror åtminstone angivits i motiveringen, skulle jag för min del ha haft ganska stor lust att rösta för utskottets förslag, men som utlåtandet är skrivet, herr talman, kan man inte rösta på det. Det är inte på det sättet Sveriges riksdag skall bevilja anslag i sådana här frå-

Ang. internationellt utvecklingsbistånd gor, utan man får väl ändå gå litet mer direkt på saken.

Jag kan instämma med herr Werner på en punkt. Jag kan inte hjälpa att jag fick dålig smak i munnen när man kopplade ihop u-hjälpen med exportkrediterna. Det sammanhängde med att jag känner människor som har att göra med export till u-länderna. Jag har också tidigare tagit upp detta spörsmål i samband med frågan om de svenska kreditengagemangen på industriellt plan och har fått det svaret att dessa var fullständigt bankmässiga. Detta svar fick jag här i kammaren, dock inte av någon bankman utan jag tror att det var av någon före detta landshövding eller liknande. Jag har talat med de affärsmän jag nämnde. De har sagt att det är alldeles klart att förhållandena i u-länderna är oroliga och osäkra, och de förklarade vidare att de tar till vinstmarginalen så pass stor att det i regel klarar sig. Det är enligt min mening på en sådan punkt inte lämpligt att utan vidare, utan mycket stark prövning och innan man klargjort förutsättningarna, besluta att skattebetalarna hemma i Sverige skall betala, ifall dessa spekulationer slår fel. Jag måste säga att u-landshjälpsbehandlingen inte blev trevligare därför att den kopplades ihop med vad som för många framstår såsom ett led i subventioner åt svensk exportindustri. Jag medger dock att det också finns ett moment av u-landshjälp häri. Exportindustrin subventioneras med skatter, med krediter o. s. v., det är vi vana vid. Lika väl som att frihandel införes när det gäller all import, så skall exporten subventioneras — det är ju dagens melodi. Det varar väl ett tag och sedan går det över. I det här fallet är det inte riktigt lyckat.

På en punkt, herr talman, kan jag dock understryka någonting som är positivt och som jag gärna vill vara med att rösta för på reservationsidan. Det gäller att det ordnas en garanti för att en fond för livsmedelshjälp inrättas av

Ang. internationellt utvecklingsbistånd

den storleken, att den får möjlighet att ta vara på överskottslagren så att vi på så sätt kan öka möjligheterna att stödja underskottsländerna. De underförsörjda ländernas livsmedelsproblem måste i huvudsak lösas av och inom dessa länder själva. Det är min bestämda uppfattning. Vad vi här i landet kan göra på den punkten är väl framför allt att inte importera så mycket livsmedel från dessa länder att vi försvårar deras möjligheter att leva vidare. Däremot bör vi givetvis också hjälpa dem så att de får i gång en produktion. Det tycker jag är rimligt och riktigt.

Utifrån dessa utgångspunkter kommer jag för min del, herr talman, att yrka bifall till reservation a under punkt 1 i statsutskottets utlåtande nr 54.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! U-hjälpsfrågan är vid det här laget ett ganska väl avbetat fält. Gemensam nämnare i debatten har varit de ärade talarnas påpekanden om att det svenska folkets vilja att hjälpa är stor. Därom vittnar också resultatet av den stora riksinsamlingen »Flykting 67», vilka medel via FN:s flyktingsekretariat skall gå till hjälp för bl. a. flyktingar från Sudan.

Jag hade i följande tillfälle att här i kammaren erinra om den tragiska situation som är afrikanernas i södra Sudan, de som är offer för ett inbördeskrig, ett ras-, språk- och religionskrig. Synpunkter lades fram i samband med debatten om de 35 miljonerna som Sverige gav i bistånd till Sudan och som enligt avtalet gäller ett program för landsbygdens vattenförsörjning, ett projekt i norra Sudan. Självfallet är dessa u-hjälpsfrågor känsliga och inte alltid så lätta att på avstånd handlägga. En viss marginal för misslyckandena måste väl finnas, ty de irrationella faktorerna uppenbarar sig alltid. Idealtillståndet vore naturligtvis

att allt u-hjälpsarbete skulle vara baserat på en realistisk och saklig information i u-landsproblematiken, grundad på en kännedom om var hjälpbehoven är störst och var de praktiska åtgärderna skall sättas in för att ge hjälp på bästa möjliga sätt.

Beträffande Sudan vet vi att inbördeskriget fortsätter och att flyktingströmmen inte sinar ut. Man noterar därför med tacksamhet att det ekonomiska resultatet av svenska folkets givmildhet genom Flykting 67 har kanaliserats till bl. a. dessa arma sudanflyktingar, om vilka en läkare i Röda korsets överstyrelse har sagt att han har fått det starkaste bevis för att knappast ens fångarna i Belsen hade det värre.

Jag vill i det sammanhanget också citera en av Lutherhjälpens funktionärer som säger: »Sudanflyktingarna har ingen tidigare brytt sig om. De har det därför särskilt svårt, och hjälp bland dem är oerhört angelägen för att ge dem en möjlighet till rehabilitering och en ny framtid.»

Det är, herr talman, endast för att till protokollet föra dessa fakta om nöden bland flyktingarna från södra Sudan som jag har begärt ordet. Oroligheterna i Sudan synes fortsätta, och störningarna märks på många områden. Vid Khartoumuniversitetet finns enligt uppgift 94 studenter från södra Sudan mot ungefär 2 000 studenter från den norra delen av landet. Studiemöjligheterna synes alltså vara betydligt mera begränsade för invånarna i södra Sudan. Studentunionen för den södra landsdelen anser att den skulle ha rätt till platser för ungefär 700 studenter.

Det svenska folket har nu i frivillighetens tecken engagerat sig för att hjälpa bl. a. dessa flyktingar från södra Sudan. Jag tycker att denna lyckade aktion, som är organiserad av Sveriges Radio, Röda korset, Rädda barnen, Lutherhjälpen och Individuell människohjälp, är ett gott exempel på styr-

Ang. målsättningen för det svenska biståndet till u-länderna

kan i frivilliga u-hjälpsinsatser byggda på en realistisk insyn. De är, anser jag, ytterligare ett bevis på att insatser via mission och hjälporganisationer kommer direkt till de människor som är nödlidande. Därför borde sådana insatser i högre grad få samordnas med vår offentliga u-hjälpsverksamhet. Den väsentliga uppgiften är väl till syvende og sist att hjälp ges u-ländernas befolkning. Det är, som jag ser det, inte enbart en skattefråga. Det är också med anledning därav som jag avsluter mig till reservation 1 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

*Punkten 2***Ang. målsättningen för det svenska biståndet till u-länderna**

I de likalydande motionerna I:131, av herr *Werner*, och II:166, av herr *Hermansson m. fl.*, hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte uttala sig för att målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten i u-landsbistånd borde hava uppnåtts senast vid slutet av 1960-talet.

I de likalydande motionerna I:382, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II:484, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte begära att regeringen till nästa års riksdag framlade en tidsplan för förverkligandet av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens närmaste mål 1 procent av bruttonationalprodukten.

I de likalydande motionerna I:482, av fröken *Mattson* och herr *Torsten Hansson*, samt II:604, av herr *Carlsson* i Tyresö *m. fl.*, hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för nästa års riksdag redovisa sina planer på

u-hjälpens utbyggnadstakt och den tidpunkt för 1 procent-målets förverkligande som inginge i dessa planer.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:382 och II:484 samt I:482 och II:604, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en plan för utvecklingsbiståndets utbyggnad med sikte på ett totalt bistånd motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten måtte föreläggas 1968 års riksdag;

b) att motionerna I:131 och II:166, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr **WERNER** (k):

Herr talman! Jag ber att under denna punkt få yrka bifall till motionerna I:131 och II:166.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I:131 och II:166, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 3***Om utredning rörande det fortsatta utvecklingsbiståndet**

I denna punkt hade utskottet hemställt,

a) att motionerna I: 382, av herrar Dahlén och Bengtson, samt II: 484, av herrar Hedlund och Ohlin, ävensom I: 479, av herr Holmberg m. fl., och II: 603, av herr Bohman m. fl., samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 131, av herr Werner, och II: 166, av herr Hermansson m. fl., såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I de likalydande motionerna I: 131 och II: 166 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte anhålla om utredning rörande de framtida formerna för den svenska biståndspolitik, varvid huvuduppmärksamheten borde inriktas på betydelsen av att den ekonomiska politiken i allmänhet och utrikeshandelspolitiken i synnerhet utformades så, att den bidroge till att motverka den i humanitärt och ekonomiskt avseende ytterligt hotande utvecklingen i världen.

I de likalydande motionerna I: 382 och II: 484 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte hemställa, att regeringen i enlighet med vad som anförts i motionerna skulle tillsätta en utredning med parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis för att undersöka vägarna för en ökad svensk biståndsinsats.

I de likalydande motionerna I: 479 och II: 603 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att en allsidig utredning med representanter för staten, näringslivet, missionen och de humanitära organisationerna måtte

tillsättas, vilken skyndsamt borde överse riktlinjerna för den svenska u-lands-hjälpen — i avsikt att underlätta en ökning av hjälpen — i enlighet med de principer och förslag, som angivits i motionerna.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin, Axel Andersson, Kaijser, Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Sundin, Bohman, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Källstad, Tobé* och *Petersson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484 samt I: 479 och II: 603, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att en allsidigt sammansatt utredning med parlamentariskt inslag måtte tillsättas för att överse riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet i enlighet med vad reservanterna anført.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr I: 131 och II: 166.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vi-

dare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 3 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 58.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes enligt de avseende mom. b förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

7 Första kammarens protokoll 1967. Nr 21

Punkten 5

Om utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia

Till behandling hade utskottet förehåft

1. de likalydande motionerna I: 47, av herr *Nyman m. fl.*, och II: 65, av herr *Rimmerfors m. fl.*;

2. de likalydande motionerna I: 476, av herr *Ahlmark m. fl.*, och II: 614, av herr *Ullsten m. fl.*; samt

3. de likalydande motionerna I: 479, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 603, av herr *Bohman m. fl.*

I motionerna I: 476 och II: 614 hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, a) att omedelbara kontakter måtte tagas med Zambias regering angående utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia, samt b) att en plan härför måtte framläggas för nästa års riksdag.

Riksdagens revisorer hade i sin berättelse över den år 1966 av dem verkställda granskningen av statsverket behandlat den prioritering avseende ämnesområden och mottagarländer som tillämpades inom den av SIDA administrerade verksamheten.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

a) att motionerna I: 476 och II: 614 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 47 och II: 65 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 479 och II: 603, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att riksdagen måtte lägga riksdagens revisorers berättelse i förevarande del till handlingarna.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson*, *Harry Carlsson*, *Nihlfors*, *Källstad* och *Tobé*,

Om statligt stöd till enskilda organisationers arbete i u-länderna

vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 476 och II: 614, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att omedelbara kontakter måtte tagas med Zambias regering angående utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia samt att en plan härför måtte föreläggas 1968 års riksdag.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. a samt där efter särskilt rörande mom. b—d.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 5 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 29.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b—d hemställt.

Punkten 6**Om statligt stöd till enskilda organisationers arbete i u-länderna**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

a) att motionen II: 483, av herr Hansson i Skegrie, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 478, av herr Nils-Eric Gustafsson, samt II: 607, av herr Larsson i Borrby och herr Mattsson, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionen II: 169, av herr Wiklund i Stockholm och herr Gustavsson i Alvesta, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motionen II: 169 hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att SIDA finge i uppdrag att verkställa skyndsamt utredning rörande formerna för statligt stöd till en-

Avlöningsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

skilda organisationer, som utsände frivilligarbetare till u-länderna, i syfte att vidga denna form av u-landshjälp samt att de åtgärder måtte vidtagas på grundval av en sådan utredning, som kunde erfordras för att etablera och bedriva statlig stödverksamhet av denna typ.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 169 i andra kammaren.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. a och b samt därefter särskilt rörande mom. c.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a och b hemställt.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. c framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 169; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13***Avlöningsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 6 188 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna

I: 382, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 484, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar måtte anvisas ett förslagsanslag av 7 906 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 382 och II: 484, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 188 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Andersson*, *Harry Carlsson*, *Bengtson*, *Sundin*, *Eliasson* i *Sundborn*, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 382 och II: 484, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 500 000 kronor.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reser-

Omkostnadsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

vationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till n början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 34.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Punkten 14***Omkostnadsanslaget till styrelsen för internationell utveckling (SIDA)**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 830 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de båda likalydande motionerna I: 382, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*,

samt II: 484, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka anhållits, såvitt nu vore i fråga, att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader måtte anvisas ett förslagsanslag av 2 535 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Enarsson m. fl.* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* (II: 602), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 1 530 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 382 och II: 484 samt I: 477 och II: 602, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 830 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 382 och II: 484 ävensom med avslag å motionerna I: 477 och II: 602, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 430 000 kronor.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 35.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 15

Anslag till fältverksamhet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen föreslagit om jämkning i anställningsvillkoren för experter inom bilateral teknisk biståndsverksamhet, dels till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 99 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kilsmo* (I: 83) samt den andra inom andra kammaren av herr *Berglund* och herr *Hamrin* i Jönköping (II: 111);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist m. fl.* (I: 189) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 246), i vilka anhållits, att riksdagen till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett reservationsanslag av 105 miljoner kronor mot av regeringen föreslagna 99 miljoner kronor och anföra att därav 6 miljoner kronor efter prövning av SIDA borde användas för Mindre fältprojekt och bistånd genom enskilda organisationer;

dels de likalydande motionerna I: 382, av herrar *Dahlén* och *Bengtson*, samt II: 484, av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen skulle för budgetåret 1967/68 i enlighet med SIDA:s förslag till Fältverksamhet anvisa ett reservationsanslag av 164 miljoner kronor, vilket innebure en höjning utöver regeringens förslag med 65 miljoner kronor;

dels de likalydande motionerna I: 482, av fröken *Mattson* och herr *Torsten Hansson*, samt II: 604, av herr *Carlsson* i Tyresö *m. fl.*, i vilka yrkats, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen, under förutsättning av bifall till i sär-

Anslag till fältverksamhet

skilda motioner framställda förslag om en ytterligare budgetförstärkning genom en höjning av maximiuttaget av folkpensionsavgiften till 1 750 kronor, skulle till SIDA:s verksamhet för budgetåret 1967/68 anslå 150 miljoner kronor eller — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — ett med 51 miljoner kronor förhöjt anslag, samt att dessa medel skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande utan annan ändamålsbestämning än de principiella prioriteringar inom u-hjälpen, som riksdagen redan tidigare givit sin anslutning till;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr *Turesson m. fl.* (II: 613);

dels ock motionen II: 612, av herr *Rubin*, i vilken anhållits, såvitt nu vore i fråga, att det i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln begärda anslaget för SIDA:s verksamhet måtte utgå med 164 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 189 och II: 246, I: 482 och II: 604, I: 382 och II: 484 samt II: 612, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 99 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 83 och II: 111 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 483 och II: 613 icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte godkänna vad som av Kungl. Maj:t föreslagits om jämkning av anställningsvillkoren för experter inom bilateral teknisk biståndsverksamhet.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Andersson*, *Harry*

Carlsson, *Bengtson*, *Sundin*, *Eliasson* i *Sundborn*, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 189 och II: 246, I: 482 och II: 604, I: 382 och II: 484 samt II: 612, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 149 000 000 kronor.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående mom. a samt därefter särskilt rörande mom. b—d.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahlén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 15 mom. a, röstar

Om hjälp till återuppbyggnad av ödelagda områden i Vietnam — Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

mokratiska republiken Vietnam, dels 10 000 000 kronor till Sydvietsnams nationella befrielsefront.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Herr **WERNER** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion II: 51.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Då emellertid herr *Dahlén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

Ja — 98;
Nej — 36.

Sedermera gjordes enligt de rörande mom. a framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionen II: 51; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets i mom. b gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i mom. b—d hemställt.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17

Om hjälp till återuppbyggnad av ödelagda områden i Vietnam

I förevarande punkt hade utskottet hemställt,

a) att motionen II: 51, av herr Hector m. fl., icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionen II: 612, av herr Rubin, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

I motionen II: 51 hade anhållits, att riksdagen måtte som bidrag till humanitär hjälp och återuppbyggnad av anfallna och ödelagda områden i Vietnam anvisa dels 10 000 000 kronor till De-

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels be- myndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att lämna ett

Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

extra svenskt bidrag till Internationella utvecklingsfonden, dels medgiva, att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet utöver de tidigare utfästa med 1 000 000 dollar, dels ock till Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 69 980 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kilsmo* och *Sörenson* (I: 84) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Rimås* och *Johansson* i Skärstad (II: 112),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 218) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 272),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (I: 307) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 381),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 382) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 484),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 383) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 485),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 603),

dels en inom andra kammaren av herr *Rubin* väckt motion (II: 612),

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Sterne* och *Larsson* i Umeå väckt motion (II: 695).

I motionerna I: 218 och II: 272 hade hemställts, att riksdagen måtte anslå

100 miljoner kronor att användas till multilateralt finansiellt bistånd i form av extra bidrag till Internationella utvecklingsfonden, utöver det i statsverkspropositionen upptagna anslaget för detta ändamål.

I motionerna I: 382 och II: 484 hade anhållits, såvitt nu vore i fråga, a) att riksdagen måtte begära, att regeringen gäve sin representation i vederbörande internationella organ i uppdrag att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av i motionerna föreslaget program och miljardfond för multilateral livsmedelshjälp, b) att riksdagen måtte uttala, att Sverige vore villigt att till en sådan fond för livsmedelshjälp bidraga med 100 miljoner kronor per år eller den större andel, som kunde komma att erfordras, c) att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte framhålla vikten av att Sverige i internationella sammanhang gjorde ökade ansträngningar för att åstadkomma en stabilisering av vissa viktiga u-landsprodukters priser på rimlig nivå samt andra åtgärder för att stödja u-ländernas exportansträngningar.

I motionerna I: 383 och II: 485 hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års höstriksdag om ett svenskt garantisystem till skydd för investeringar i u-länderna.

I motionerna I: 479 och II: 603 hade föreslagits, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att förslag till nationellt investeringsgarantisystem måtte föreläggas innevarande års höstriksdag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 218 och II: 272, I: 307 och II: 381 samt II: 612, sist-

Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

nämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga,

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att lämna ett svenskt extra bidrag till Internationella utvecklingsfonden,

2. medgiva att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet utöver de tidigare utfästa med 1 000 000 dollar,

3. till Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 69 980 000 kronor;

B. att motionerna I: 84 och II: 112 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 382 och II: 484, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppbyggnad av en miljardfond för multilateral livsmedels hjälp och svenska bidrag till en sådan fond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 382 och II: 484, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för att främja u-ländernas exportansträngningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 383 och II: 485 samt I: 479 och II: 603, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge ett nationellt investeringsgarantisystem, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anfört;

F. att motionen II: 612, såvitt den avsåge anvisande av medel för upprättande av en fond för importkrediter m. m., icke måtte av riksdagen bifallas;

G. att motionen II: 695 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Källstad, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets

yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484, såvitt nu vore i fråga, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åt Sveriges representation i vederbörande internationella organ måtte uppdragas att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av i motionerna föreslaget program och miljardfond för multilateral livsmedels hjälp, dels öck uttala, att Sverige vore villigt att till en sådan fond för livsmedels hjälp bidraga med 100 miljoner kronor per år eller den större andel, som kunde komma att erfordras;

b) av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Källstad, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vikten av att Sverige i internationella sammanhang gjorde ökade ansträngningar för att åstadkomma en stabilisering av vissa viktiga u-landsprodukters priser på rimlig nivå samt andra åtgärder för att stödja u-ländernas exportansträngningar.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna a och b.

Herr WERNER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 218 och II: 272.

Jag ber vidare att under mom. E få yrka avslag på motionerna I: 383 och II: 485 samt I: 479 och II: 603.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de avseende *mom. A* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 218 och II: 272; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härefter utskottets i *mom. B* gjorda hemställan.

I fråga om *mom. C*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Harry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 punkten 1 mom. C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Harry*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 40.

Med avseende å *mom. D*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats, dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Harry*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 54 punkten 1 mom. D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Harry*, begärde rösträkning, verkställdes nu

votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;
Nej — 36.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande *mom. E* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å motionerna I: 383 och II: 485 ävensom motionerna I: 479 och II: 603, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *mom. F och G* hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 95, av herr *Blomquist*, och II: 136, av fru *Sundberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att visst belopp till u-landsbistånd måtte befrias från statlig inkomstskatt;

II) de likalydande motionerna I: 100, av herr *Schött m. fl.*, och II: 130, av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m. statliga inkomstbeskattningen för gåvor till en viss maximigräns till u-hjälps- och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

III) de likalydande motionerna I: 101, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 129, av herr *Fridolfsson* i Stockholm *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande införande av avdragsrätt vid taxeringen för gåvor till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

IV) de likalydande motionerna I: 164, av herrar *Sörenson* och *Johan Olsson*, samt II: 201, av herr *Wiklund* i Stockholm och herr *Johansson* i Växjö;

V) de likalydande motionerna I: 417, av herrar *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson*, samt II: 532, av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till u-länder i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer;

VI) de likalydande motionerna I: 423, av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström*, samt II: 536, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Boo*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts;

VII) de likalydande motionerna I: 479, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 603, av herr *Bohman m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

1) att en allsidig utredning med representanter för staten, näringslivet,

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

missionerna och de humanitära organisationerna måtte tillsättas, vilken skyndsamt borde överse riktlinjerna för den svenska u-landshjälpen — i avsikt att underlätta en ökning av hjälpen — i enlighet med de principer och förslag, som angivits i motionerna,

2) att förslag till nationellt investeringsgarantisystem måtte föreläggas innevarande års höstriktsdag,

3) att förslag till sådana ändringar i skattelagstiftningen måtte föreläggas riksdagen, att det ekonomiska samarbetet med u-länder underlättades,

4) att de svenska insatserna på familjeplaneringens område måtte givas prioritet;

VIII) de likalydande motionerna I: 556, av herr *Eric Carlsson*, och II: 713, av herrarna *Jonasson* och *Dockered*;

IX) motionen II: 200, av herr *Werner m. fl.*;

X) motionen II: 539, av herr *Lundberg*;

XI) motionen II: 734, av herr *Rubin*;

XII) motionen II: 735, av herr *Rubin*; samt

XIII) motionen II: 736, av herr *Rubin*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

I) beträffande en speciell u-hjälpsavgift m. m.

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 164, av herrarna *Sörenson* och *Johan Olsson*, samt II: 201, av herr *Wiklund* i Stockholm och herr *Johansson* i Växjö,

2) motionen II: 200, av herr *Werner m. fl.*, samt

3) motionen II: 539, av herr *Lundberg*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) beträffande avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälpm. m.

A) att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 95, av herr

Blomquist, och II: 136, av fru *Sundberg m. fl.*, I: 100, av herr *Schött m. fl.*, och II: 130, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., I: 101, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 129, av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl., I: 417, av herrarna *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson*, samt II: 532, av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., ävensom I: 423, av herrarna *Thorsten Larsson* och *Svanström*, samt II: 536, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Boo*, — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande införande av rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till u-hjälps- och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 95, av herr *Blomquist*, och II: 136, av fru *Sundberg m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 100, av herr *Schött m. fl.*, och II: 130, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 101, av herr *Svenungsson m. fl.*, och II: 129, av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 417, av herrarna *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson*, samt II: 532, av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., samt

5) de likalydande motionerna I: 423, av herrarna *Thorsten Larsson* och *Svanström*, samt II: 536, av herr *Johansson* i Skärstad och herr *Boo*,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under punkten A hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna

att de likalydande motionerna I: 479, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 603, av herr *Bohman m. fl.*, i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV) beträffande bilaccisen

att motionen II: 734, av herr Rubin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V) beträffande den särskilda varus-katten

att motionen II: 735, av herr Rubin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI) beträffande frimärksutgivning till förmån för u-länderna

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 556, av herr Eric Carlsson, samt II: 713, av herrar Jonasson och Dockered, samt

2) motionen II: 736, av herr Rubin,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) beträffande avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälps m. m.

av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Tage Johansson*, *Brandt*, *Asp*, *Forsberg*, *Carlsson* i Västerås och *Wiklund* i Härnösand, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 95, av herr Blomquist, och II: 136, av fru Sundberg m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 100, av herr Schött m. fl., och II: 130, av herr Gustafsson i Borås m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 101, av herr Svenungsson m. fl., och II: 129, av herr Fridolfsson i Stockholm m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 417, av herrar Harry Carlsson och Per Jacobsson, samt II: 532, av herr Hamrin i Jönköping m. fl., ävensom

5) de likalydande motionerna I: 423, av herrar Thorsten Larsson och Svanström, samt II: 536, av herr Johansson i Skärstad och herr Boo,

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

II) beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna av herrar *Enarsson*, *Ottosson* och *Lothigius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 479, av herr Holmberg m. fl., och II: 603, av herr Bohman m. fl., i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till sådana ändringar i skattelagstiftningen måtte föreläggas riksdagen, att det ekonomiska samarbetet med u-länder underlättades.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande, beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna, av herrar *Tistad*, *Mattsson*, *Ahlmark*, *Eriksson* i Bäckmora, *Larsson* i Umeå, *Dahlgren* och *Öhvall*.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets föreliggande betänkande behandlar rätt många motioner som alla helt eller delvis har anknytning till u-hjälpen. Sedan nu kammaren har ägnat en hel dag åt u-hjälpsfrågorna torde det vara tämligen överflödigt att närmare presentera de förslag som har framförts i motioner och som på ett mycket överskådligt sätt refereras i betänkandet. Det gäller uttagande av en speciell u-hjälpsavgift, avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälps åtgärder för att främja investeringar i u-länderna, frågan om att höja bilaccisen, att ta ut en särskild varuskatt för att skaffa mer pengar till u-hjälps och förslag om att medverka till en frimärksutgivning till förmån för u-länderna.

Inom utskottet har man betraktat många av de här redovisade uppslagen till ökad u-hjälps som rena hugskott och därför varit ganska ense om att avvisa

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

dem. På två punkter har emellertid utskottsledamöterna hamnat på skilda linjer. Det gäller avdragsrätt för gåvor till u-hjälp och åtgärder för främjande av investeringar i u-länderna.

I den första frågan har lotten fått avgöra utskottets ställningstagande. Som förlorande part har jag nöjet att företräda reservanterna. Förslaget om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen är inte begränsat bara till gåvor till u-hjälp, utan motionerna och utskottets förslag avser skattefrihet för gåvor i största allmänhet till allmännyttiga och liknande ändamål.

Denna fråga har upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling och alltid rönt samma öde, nämligen att bli avvisad. Riksdagens motiv för avslagen har alltid varit detsamma. Riksdagen har ansett att en avdragsrätt av detta slag helt enkelt innebär en klar avvikelse från de grundläggande principerna i vår skattelagstiftning. Vidare har riksdagen haft den uppfattningen att om staten vill främja allmännyttiga eller liknande ändamål skall detta ske genom direkta statliga bidrag och inte genom lätnader vid inkomstbeskattningen.

En avdragsrätt av den allmänna typ som här skisserats i motioner och framförts av utskottsmajoriteten skulle också komma att innebära betydande praktiska svårigheter vid tillämpningen. Det är ju så många verksamheter som kan inrymmas i begreppet »allmännyttiga och liknande ändamål». Såvitt jag kan förstå torde det vara helt omöjligt att precisera sådana ändamål i en lagtext. Då återstår ingenting annat än att överlåta på taxeringsmyndigheterna att avgöra, huruvida verksamheten bedrivs för sådant allmännyttigt ändamål som utgör förutsättningen för en givares begärda skatteavdrag. Det finns många ledamöter av denna kammare som har erfarenheter av det praktiska taxeringsarbetet, och jag tror säkert att de avstår från en så grannlaga uppgift

som att klassificera ett ändamål som allmännyttigt.

Reservanterna har också påpekat att en avdragsrätt av detta slag strider mot planerna på införande av en definitiv källskatt. Detta har sagts många gånger här i kammaren, men jag tror att det förtjänar att påpekas ytterligare. Om tanken att införa en definitiv källskatt är allvarligt menad, måste vi ju ställa in oss på ett borttagande av de avdrag som finns i våra skattelagar och inte börja på att införa nya former för skatteavdrag — det torpederar hela tanken på en definitiv källskatt.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som behandlar avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälp m. m.

Vidare skulle jag också som representant för utskottsmajoriteten vilja säga några ord beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länder. Men, herr talman, jag bör väl i artighetens intresse vänta för att höra vad företrädarna för reservanterna har att säga innan jag uttalar mig på den punkten.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets föreliggande betänkande nr 25 som vi nu behandlar har högerledamöterna fogat en reservation som är betecknad med II och som gäller åtgärder för att främja investeringar i u-länderna. Jag vill med några ord litet närmare motivera denna reservation.

Reservanterna hyser den uppfattningen att betydelsefulla åtgärder kan vidtas på beskattningens område för att främja investeringar i u-länderna. En sådan åtgärd är att arbeta vidare med att införa dubbelbeskattningsavtal med dessa länder, så att det hinder som frånvaron av dylika avtal utgör undanröjes. Om ett u-land anser det vara förenat med fördelar att genom skattefrihet eller skattelättnader stimulera

svenska företag att etablera sig i landet, bör detta inte leda till att beskattning sker i Sverige med det belopp som en sådan skattelättnad kan medföra. I så fall blir det svenska staten och inte det investerande företaget som får del av u-landets avsedda stimulans för ökad industriell verksamhet — ett resultat av de vidtagna åtgärderna som säkerligen landet i fråga inte tänkt sig.

Den nya lagstiftning, som antogs av riksdagen 1966, innebär ett framsteg i detta avseende så till vida som det nu blir möjligt att från den svenska skatten avräkna utländsk statlig skatt som erlagts för inkomst från förvärvskälla i utlandet. Fortfarande kvarstår emellertid de följdverkningar av nu gällande bestämmelser som jag här nyss pekat på, nämligen att om u-landet avstår från bolagsskatt för ett svenskt företag beskattas motsvarande inkomstbelopp i Sverige. Avräkningen får inte heller ske för utdelning från ett utländskt dotterbolag som erlagt skatt i u-landet.

I vissa länder gäller redan och andra överväger införandet av regler om att investeringskostnader i ett u-land får dras av från investerarens skattepliktiga inkomst i hemlandet. Vi reserverar förordrar att samma metod införs i vårt land.

Vissa andra förslag påtalas även i reservationen. Det gäller kapitalfrågor, utbildning av företagsledare, teknisk personal o. s. v. Vi tror att på sikt är hjälp som effektivt bidrar att öka takten i u-ländernas industriella och därmed även ekonomiska utveckling den säkraste vägen till att varaktigt lindra nöden för dessa folk. Det förringar naturligtvis inte på något sätt värdet av alla insatser som görs för att för dagen hjälpa mot svält och umbäranden.

Det är, herr talman, utifrån de synpunkter jag här i korthet utvecklat som vi kommit fram till vårt yrkande i reservationen, att hos Kungl. Maj:t an hålla om förslag till sådana ändringar i skattelagstiftningen att det ekonomiska samarbetet med u-länderna under-

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

lättas. Jag ber med denna korta motivering att få yrka bifall till reservation II.

I detta betänkande behandlas även frågan om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till religiösa, humanitära och allmännyttiga ändamål. Denna fråga har nyss berörts av Einar Eriksson när han talade om den reservation I som fogats till utskottets betänkande. Som han även nämnde har yrkanden av samma innehåll under senare år prövats flera gånger av riksdagen utan att leda till för motionärerna positivt beslut.

Att de organisationer, som ägnar sig åt arbete inom de ideella områden det här rör sig om, utför mycket stora och värdefulla insatser torde vunna erfarenheter klart ha visat. Inte minst den senaste tiden har vi fått påtagliga bevis för allmänhetens uppskattning och intresse för denna form av hjälpverksamhet, vars omfattning nu är så betydande att många hjälpbehov helt enkelt inte alls skulle kunna bli tillgodosedda utan dessa frivilliga krafter. Såsom ett sätt att stimulera medborgarna till fortsatt stöd och helst ytterligare aktivera detta har utskottet föreslagit, att frågan om avdragsrätt för gåvor till ifrågavarande ändamål blir föremål för skyndsamt utredning och förslag. I detta sammanhang har u-hjälpen kommit att inta en alltmer framskjutet plats i den allmänna debatten.

Missionssällskap och andra samman slutningar, som sedan mycket lång tid sysslat med dessa problem och förvärvat stor kännedom härom, utför ett synnerligen värdefullt arbete för höjande av standarden i u-länderna och för att verksamt lindra människornas nöd. En lösning i fråga om den skattemässiga behandlingen av bidrag till dessa ändamål skulle säkert utgöra en god stimulans för ytterligare ekonomiskt stöd, inte minst till sådana organisationer jag nyss omnämnt. De personer som har hand om denna verksamhet har oftast fått lära sig att ar-

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

beta med små medel och billig administration. Det gör i sin tur att bortfallet till omkostnader m. m. i regel uppgår till mycket blygsamma belopp.

För alla som hyser intresse för detta hjälpområde skulle en lösning efter de riktlinjer utskottet förordar enligt vår uppfattning med sannolikhet vara lämplig när det gäller ökade insatser efter egen önskan och utan bindning till vissa procenttal av nationalinkomsten eller liknande faktorer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten II A.

Herr TISTAD (fp):

Herr talman! Som de båda föregående talarna har framhållit är frågan om rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till allmännyttiga och humanitära ändamål inte ny. Vid taxeringar som skedde fr. o. m. 1939 t. o. m. 1945 tillämpades avdragsrätt för gåvor, först till luftvärnet och sjövärnsskåren, senare till internationellt hjälparbete. Denna avdragsrätt var föranledd av speciella förhållanden och bestämmelserna tidsbegränsade. Sedan 1957 har det varje år förekommit motioner i riksdagen om införande av en varaktig rätt till avdrag för gåvor till humanitära och allmännyttiga ändamål. En stark minoritet i riksdagen har stått bakom dessa yrkanden. I år har u-hjälpen förts fram som ett angeläget humanitärt ändamål. Det är anledningen till att motionerna förts samman i det u-hjälpspaket som vi i dag behandlar.

Alla är eniga om värdet och nyttan av det arbete som utförs av de kristna samfundet och av olika sammanslutningar och enskilda institutioner med humanitära, vetenskapliga och kulturella syften. Utan deras insats skulle vårt samhälle vara mycket fattigare. Till stor del är dessa samfund och sammanslutningar beroende av bidrag av enskilda givare. Många människor visar stor ofervilja när det gäller att stödja ända-

mål som ligger dem om hjärtat. Det är inte alltid de som har det bäst ställt som ger mest. I övervägande grad uppbäres den frivilliga verksamhet som det här är fråga om av människor med små och medelstora inkomster.

Mot bakgrunden av den samhällsnyttiga verksamhet som utövas av enskilda samfund, sammanslutningar och institutioner är det berättigat att betrakta gåvor till dem som ett lika värdefullt bidrag till samhällsverksamheten som de skatter som erläggs till stat och kommun. Detta utgör ett starkt skäl för att inte ta ut skatt på sådana gåvor.

Mot detta resonemang kan anföras — och det gör reservanterna också ehuru med andra ord — att om medborgarna på detta sätt genom att lämna bidrag till enskilda sammanslutningar och institutioner med samhällsnyttig verksamhet på sitt program skulle komma i åtnjutande av motsvarande befrielse från skattskyldighet till stat och kommun, skulle man inte nå optimal resursanvändning i samhället. Invändningen är inte oberättigad. Därför måste man givetvis införa vissa begränsningar både beträffande de ändamål som ger avdragsrätt och de belopp som maximalt får avdragas. Hur dessa gränser skall fixeras är givetvis en sak som den av oss föreslagna utredningen får ta ställning till.

Det är riktigt att införandet av en avdragsrätt leder till skattebortfall. Man bör dock hålla i minnet att, även om gåvor till samhällsnyttiga ändamål blir avdragsgilla vid beskattningen, så komma den som bidrar med frivilliga gåvor till sådana ändamål att sammanlagt ge ett större bidrag till samhällsverksamheten i vidare bemärkelse än han skulle göra, om han endast bidrog till denna genom skatterna.

Vad vi syftar till är inte att de, som nu bidrar med frivilliga gåvor, genom skatteavdragen skall få en lindring, utan att de skall stimuleras att ge ännu mer.

Avdragsrätt för gåvor till humanitära och allmännyttiga ändamål innebär en avvikelse från grundläggande principer i skattelagstiftningen, säger reservanterna. Den princip som de tänker på och som de betecknar såsom grundläggande är förmodligen den, att en skattskyldig från sin inkomst av viss förvärvskälla får göra avdrag endast för omkostnader för intäkternas förvärvande.

Men är det någonting som säger att man inte kan införa nya principer i skattelagstiftningen? Kravet på avdragsrätt för gåvor av det slag som det här är fråga om uppbäres utan tvivel av en bred folkopinion. När nu så många önskar en ändring av principerna är det väl naturligt att här i riksdagen framföra och söka förverkliga det önskemålet. Riksdagen har ju makt att ändra på principerna, och dessa är väl inte något självändamål.

För övrigt är det inte det första avsteg som görs från de grundläggande skatteprinciper som reservanterna talar om. Försäkringsavdraget, som säkerligen ingen har något att invända mot, innebär ett sådant avsteg. Försäkringspremier av det slag som inryms under »allmänna avdrag» utgör inte någon kostnad för intäkternas förvärvande, utan den avdragsrätt som inom vissa gränser medges för sådana premier är motiverad av sociala skäl.

Skattesakkunniga var faktiskt, såsom framgår av utskottets recit, på sin tid inne på tanken att utvidga avdragsrätten för försäkringspremier till att omfatta också avgifter för och bidrag till allmännyttiga ändamål. Åtskilliga sådana avgifter har från social synpunkt ett värde som kan jämföras med försäkringsverksamhetens, menade de sakkunniga, som ansåg att det därför inte förelåg några avgörande principiella skäl mot att de skattskyldiga medgavs en friare valrätt i fråga om utnyttjandet av ifrågavarande av sociala skäl betingade avdrag. Huruvida en sådan sammankoppling av försäkringsavdra-

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m. get och ett avdrag för humanitära och allmännyttiga ändamål är en framkomlig väg är en sak som får bedömas av den utredning som föreslås.

Herr Einar Eriksson framhöll att rätten till skatteavdrag för dylika gåvor skulle försvåra införandet av en definitiv källskatt. Det är möjligt att så kommer att ske, men därmed är inte sagt att en sådan reform kommer att omöjliggöras. Också detta är en sak som en kommande utredning får fundera på.

Utskottsutlåtandet i nu ifrågavarande del grundar sig på fem olika motionspar, som alla har ett gemensamt syfte — att stimulera människor att ge frivilliga bidrag till humanitära och allmännyttiga ändamål — men som i övrigt skiljer sig från varandra i olika avseenden. Utskottsmajoriteten har inte tagit ställning till yrkandena i alla detaljer utan föreslår att hela frågan skall göras till föremål för en utredning. Jag har förut angett ett par saker som denna utredning har att ta ställning till. Ytterligare en fråga av grundläggande betydelse som utredningen har att bedöma är om avdragsrätt skall föreligga både vid den statliga och den kommunala beskattningen eller bara vid den statliga beskattningen. Utredningen bör ha åtskilligt att hämta genom att studera erfarenheterna i de länder, där man praktiserar en motsvarande avdragsrätt vid beskattningen. Jag vill därvid i första hand nämna Danmark och Finland, men också Västtyskland, Frankrike, Belgien, Holland och Italien är bland de europeiska länder som tillämpar en sådan avdragsrätt.

Herr talman! Jag skall också be att med några ord få beröra det särskilda yttrande som mittenpartiernas representanter i utskottet har avgett beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna. Vi har genom yttrandet velat markera vår inställning att man genom lämpliga åtgärder bör stimulera svenska investeringar i u-länderna. På skatteområdet ser vi dubbel-

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.

beskattningsavtalen som det främsta instrumentet. Vi bör därför intensifiera strävandena att få till stånd sådana avtal med u-länder, där svenska investeringar är eller kan bli aktuella. Tyvärr kan detta inte ske i den takt som vore önskvärd — det inser vi alltför väl. Den lagstiftning som vi införde i höstas i syfte att undvika dubbelbeskattning i förhållande till stat med vilken vi inte slutit dubbelbeskattningsavtal innebar ett stort framsteg. Tyvärr är den nya lagstiftningen inte på alla punkter helt tillfredsställande. Den bör därför utbyggas och förbättras. Emellertid anser vi att detta kan anstå något med hänsyn till att lagstiftningen så nyligen trätt i kraft.

Vi har också i vårt yttrande understrukit betydelsen av ett förbättrat garantiskydd för svenska u-landsinvesteringar, men eftersom den frågan har behandlats i den stora u-landsdebatten tidigare i dag skall jag, herr talman, inte nu gå in på den.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON, HARRY, (fp):

Herr talman! Såsom motionär i detta ärende ber jag att få yttra några få ord vid denna sena timme.

I de likalydande motionerna I: 417 av herr Per Jacobsson och mig samt II: 532 av herr Yngve Hamrin i Jönköping m. fl. yrkas »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till u-länder». Vi har i motionerna angivit hur denna avdragsrätt skulle kunna utformas för att skapa största möjliga rättvisa mellan större och mindre inkomstagare samt hur en enkel kontroll skulle kunna ordnas. Vidare hävdar vi att systemet med avdragsrätt för gåvor till u-länder har många fördelar. Det stimulerar givandet utan att det får karaktären av obligatorium.

Ett visst skattebortfall för stat och kommun måste det självfallet bli tal om. Det kan dock sägas att stat och kommun på detta sätt är med och skjuter till medel för en frivillig insamling till u-länderna. Utan tvivel torde beloppen vid sådana insamlingar kunna bli betydande. Genom att olika organisationer, inte minst missionen, är med och administrerar u-hjälpen, torde vidare de höga administrationskostnader som den nuvarande statliga u-hjälpen har kunna reduceras betydligt. Dessutom kommer medlen i långt större utsträckning än som annars är fallet de behövande till del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten II A och instämmer i det särskilda yttrande som är fogat till detta betänkande.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Beträffande den reservation som behandlar främjandet av investeringar i u-länder vill jag bara hänvisa till vad utskottet framhåller, nämligen att det faktum att Sverige saknar dubbelbeskattningsavtal med många u-länder inte är tillräckligt skäl för att vi skulle genom interna lagstiftningsåtgärder försöka underlätta investeringar eller annan ekonomisk verksamhet i dessa länder. Man får väl utgå ifrån att dubbelbeskattningsavtalen skall byggas ut. Det pågår ju en ganska intensiv verksamhet på det området.

Herr Enarsson gav det erkännandet att de nya regler som fjolårets riksdag beslutade i fråga om rätt till avräkning av utländsk skatt för svenska företag är ett steg framåt. Jag tror att man kan förstärka uttrycket och säga att det var ett betydande steg framåt just när det gäller att klara dessa beskattningsförhållanden som inte tidigare reglerats i dubbelbeskattningsavtal.

Herr talman! Jag tror att man med fog kan säga att vi har undanröjt tidi-

gare svårigheter på det här området. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten III.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående envar av punkterna I—III samt därefter särskilt i vad gällde punkterna IV—VI.

På gjord proposition bifölls utskottets i punkten I gjorda hemställan.

I fråga om punkten II, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson, Einar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 25 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade,

Ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m. att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 72.

Vidare gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de avseende punkten III framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Enarsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Enarsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 25 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Enarsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Enarsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 22.

Ang. fortsatt valutareglering

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna IV—VI hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående musikdramatisk utbildning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fortsatt valutareglering

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valutareglering jämte motioner i ämnet.

I en den 24 februari 1967 dagtecknad proposition, nr 45, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag,

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förorddat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Den tid, för vilken förordnande om fortsatt valutareglering avsåges bliva meddelat och valutaförordningen äga fortsatt giltighet, vore den 1 juli 1967—den 30 juni 1968.

Till utskottet hade även hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 718 i första kammaren av herrar *Gösta Jacobsson m. fl.* och nr 899 i andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) som sin åsikt uttala, att tillräcklig motivering icke framförts för fortsatt valutareglering av nuvarande omfattning,

2) anhålla, att de fördelar för stabiliseringspolitiken och de nackdelar för svenska företaget, som den nuvarande regleringen kunde anses medföra, snarast måtte redovisas, samt

3) anhålla, att omedelbar liberalisering måtte genomföras för finansiell upplåning i utlandet för svenska företag, som ämnade investera upplånat kapital i Sverige;

dels ock de likalydande motionerna nr 719 i första kammaren av herrar *Skärman* och *Tistad* samt nr 898 i andra kammaren av herr *Berglund m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 45 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för en väsentlig uppmjukning av de valutareglernade författningarna och deras tillämpning i syfte att, efter särskild utredning, avveckla valutaregleringen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

att riksdagen måtte

A. 1) samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad som förordats i propositionen nr 45, och

Ang. fortsatt valutareglering

2) vad beträffade det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

B. besluta, att motionerna I: 718 och II: 899 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. besluta, att motionerna I: 719 och II: 898 icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Åkerlund, Lundberg* och *Regnéll*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A och B hemställa, att riksdagen måtte

A. 1) avslå propositionen nr 45, i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, och

2) besluta, att propositionen, i vad den avsåge inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. besluta, att motionerna I: 718 och II: 899 skulle anses besvarade med vad reservanterna anfört;

2. av herrar *Hilding, Berglund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 719 och II: 898 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för en väsentlig uppmjukning av de valutareglrande åtgärderna och deras tillämpning i syfte att, efter särskild utredning, avveckla valutaregleringen.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Det är nu tjuugoåttonde gången i följd som riksdagen har att besluta om valutaregleringens förlängning på förslag av regeringen, bakom vilken står en dock icke enhällig bankofull-

mäktigeförsamling; herrar *Kollberg* och *Holmberg* önskar i en reservation åtgärder och utredning i syfte att få valutaregleringen avvecklad.

Motiven, eller snarare motivet, för bibehållen valutareglering redovisas så, att denna säges vara ett väsentligt ekonomisk-politiskt medel som inte kan undvaras. Samtidigt anstränger man sig att framhålla hur liberal och litet besvärande och betungande regleringen är. Att det brister i argumentationens konsekvens därvidlag spelar kanske inte så stor roll för regleringens försvarare; att betona och på samma gång bagatellisera går dock inte riktigt bra ihop, tycker jag för min del.

Det finns i alla händelser de som anser att valutaregleringen är betungande, i första hand de som har att bära bördan av den — i detta hänseende är det ju på bankerna bördan faller. De yrkar också på att regleringen skall avvecklas. År efter år har Svenska bankförbundet hemställt att en avveckling skulle komma till stånd. Svaret härpå från regeringssidan är att värdepappershandelns begränsning över gränserna är nödvändig i den uppsättning av medel, som står till buds för att uppnå som det heter »de allmänt omfattade målen för den ekonomiska politiken».

Behöver man till att börja med framhålla, att vi inte delar regeringspartiets syn på målen för den ekonomiska politiken? Inte har vi någonsin anslutit oss exempelvis till tanken på en treprocentig årlig penningvärdeförsämring, exklusive skatter, som finansministern förklarat vara acceptabel. Sådana uttalanden om allmänt omfattade mål får stå för regeringens räkning — inte för vår i varje fall.

Naturligtvis är det ett ekonomisk-politiskt mål av begränsat slag för oss att bli av med valutaregleringen, därför att vi menar att den hindrar en önskvärd ekonomisk frihet på det finansiella området. Kan en sådan frihet vinnas, och förutsättningarna härför

Ang. fortsatt valutareglering

bedömer vi som förefintliga eller i varje fall lätt uppnåbara, öppnas också möjligheter till att utvinna stora fördelar — goda förtjänster, för att uttrycka sig mera rakt på sak — av fri finansverksamhet över gränserna. Skall man arbeta på internationella fält med alla former av upplånings- och utlåningsverksamhet måste man ha utomordentligt smidiga former.

Jag tror, herr talman, att kammarens ledamöter tillåter mig att berätta en liten självupplevd historia från det stora landet i väster vilken berör frågor av den här karaktären.

Jag besökte för några år sedan det stora telefonbolaget på den amerikanska västkusten och hade därvid ett samtal med kassadirektören på platsen. Han meddelade att detta företags kassavariationer låg i storleksordningen 600 miljoner dollar i månaden, alltså 3 miljarder svenska kronor, från toppen under månaden till den lägsta punkten. Vid det tillfället då jag var där hade han 3 miljoner dollar lediga, alltså 15 miljoner svenska kronor, som skulle kunna utlånas på någon vecka. Själva tekniken i denna finanstransaktion var i mitt tycke intressant. Platsen var San Francisco. Mäklaren som hade att sköta saken befann sig i Los Angeles, som ju ligger på ett ganska betydande avstånd från San Francisco. Affären gjordes upp per telefon, men värdepapperen i fråga som skulle köpas fanns i New York, alltså på ett avstånd som jag skulle tro är välkänt för alla i denna kammar. Jag frågade hur lång tid som den här affären fick ta för att genomföra transaktionen, och på hans uppmaning föreslog jag en halvtimme. Svaret blev tio minuter; det fick inte ta längre tid att genomföra en sådan här transaktion.

Man kan bara tänka sig hur en verksamhet av detta slag skulle fungera om man hade haft en valutareglering av den typ som vi har, där man måste vända sig till ett byråkratiskt svenskt ämbetsverk med en förfrågan om möjlig-

heten att få göra en sådan här transaktion och sedan ställa sig i kö och vänta tre à fyra dagar. Jag tror att alla förstår att det skulle vara direkt dödande för allt slag av dylik finansverksamhet. Det är en grundläggande princip för all bankrörelse att man måste *arbeta* med kapitalet. Kapitalet är arbetsredskapet och det skall ständigt befinna sig i rörelse för att man skall kunna göra det inkomstbringande. Det är inte bara en fråga om att göra ett kapitalräntekastande. En bank är inget hypoteksinstitut och det skall den inte heller vara.

Ett annat viktigt skäl för valutaregleringens avskaffande är behovet av en ökad företagsintegration. Denna tränger sig på oss för varje år som går i alltmer intensiv grad. Vårt land blir inför framför allt EEC:s fortsatta utveckling alltmer nödsakat att bygga upp produktionsställen, försäljningsenheter, inköpsenheter och enheter av förvaltningsnatur inom De sex' område. Enligt uppgift lär det för närvarande finnas mellan 1 000 och 2 000 svenska dotterbolag utomlands. Hur många underlydande bolag till utländska företag det finns i vårt land vet jag inte, men de är kanske lika många.

Detta behov av en integration på näringslivets område blir, såsom jag nämnt, alltmer accentuerat överallt i världen, inte bara inom EEC, på grund av den hårdnande internationella konkurrensen och kampen om försäljningsmarknaderna. Vi behöver uppträda i USA, i Australien och i Latinamerika med de exporterande svenska företagen.

På sådana krav svaras det nu ofta från regeringen, att valutastyrelsen dock alltid beviljar tillstånd på grundval av inlämnade ansökningar om upprättande av produktionsenheter och även andra enheter. Delvis är detta sant, men det är ändå inte enligt vårt sätt att se hela sanningen, eftersom systemet är klumpigt och därför verkar stävande och dödande på initiativet.

Ang. fortsatt valutareglering

En principiell frihet är i så fall vida bättre. Om man vill göra undantag i specifika fall finns det ju en sådan möjlighet, som vi inte motsätter oss. Sveriges reservationer till OECD:s liberaliseringskodex kvarstår fortfarande. Det är alltså ingen nyhet att konstatera detta, men vi beklagar det alltjämt, liksom vi tidigare gjort. Vi anser att ett sådant beklagande bör upprepas även i år.

En nyhet sedan i fjol är däremot att man i vår i sexstatsmarknaden tagit nya steg till en finansiell integration inom marknadsområdet för att underlätta företagsintegrationen. En omfattande utredning om målsättning och metoder därför presenterades så sent som för två månader sedan. Friare kapitalrörelser tillmättes stor betydelse utomlands, medan vi i vårt land tycks ha svårt att vinna förståelse för detta, såsom det förefaller mig mest på grund av okunnighet om vad frågan gäller.

Såsom en nyhet vill jag också erinra om att Frankrike så sent som den sista januari i år har vidtagit omfattande frigörelseåtgärder på såväl valuta- som kapitalområdena. Som regel är numera i Frankrike alla valuta- och betalningstransaktioner fria. Betalningstransaktionerna är ju fria också i vårt land, varför det kanske inte är någon skillnad på denna punkt. Men det är i Frankrike i princip uttalat, att valutatransaktionerna är fria. Alla köp och försäljningar av inhemska och utländska värdepapper liksom alla investeringar i fast egendom är fria för såväl valutainlåningar som valutautlåningar. En utländsk upplåning är fri för franska medborgare upp till ett belopp av två miljoner franc utan någon särskild anmälan. Vill man gå längre får man dock lov att anmäla detta.

Från denna regel är alla franska banker undantagna. För dessa är all in- och utlåning fri. Det är speciellt på denna punkt som vi har invändningar att rikta mot den svenska valutaregleringen. Denna innebär att även kort-

fristiga värdepapper i vårt land är underkastade dess kontroll. Det är alltså inte endast en fråga om långfristiga reverser av typen obligationer eller om värdepapper av typen aktier. Vidare har man i Frankrike nu frigjort in- och utförseln av utländsk valuta, guld och aktier — detta var alltså i Frankrike, väl att märka, inte i Sverige.

Från olika håll har å ena sidan anförts farhågor för att valutaregleringens avveckling skulle medföra svensk upplåning utomlands för inhemskt bruk. Det skulle alltså kunna innebära ett visst ingripande i den penningpolitiska målsättningen och i den penningpolitik som riksbanken bedriver. Å andra sidan har också anförts att vi borde inrikta oss medvetet på att vid bibehållen valutareglering företa upplåning utomlands för att finansiera inhemska investeringar. Bägge dessa synpunkter har varit framförda i den allmänna debatten.

För min del kan jag inte biträda någondera uppfattningen — jag är angelägen att betona detta. Vi bör inte medvetet skuldsätta oss till utlandet och inte heller omedvetet göra det. Det har varit en linje som jag vid upprepade tillfällen har understrukit och betonat i denna kammare. I själva verket är det från min sida en allvarlig anmärkning mot valutaregleringen, att den verkar på ett sådant sätt att vi i en särskilt farlig form, nämligen med kortfristiga lån, skuldsätter oss utomlands. Detta sker i betydande omfattning t. ex. när det gäller varven, och det har också framhållits i den diskussion som förekommit när det gäller finansieringen av fartygsförsäljningen. Den s. k. restposten är vidare ett tecken härpå i det att, som valutastyrelsen själv medger, en betydande kortfristig upplåning äger rum utomlands. Hur stor den är vet vi inte.

Det är enligt min mening en betänklig utveckling. Erfarenheten säger dessutom att det alltid är särskilt farligt

Ang. fortsatt valutareglering

att låna upp kort och låna ut långt. Valutaregleringen verkar tyvärr i den riktningen.

Enligt vår mening är avsikten med avvecklingen av valutaregleringen inte endast frihet att *låna upp*, det vill jag betona, utan också frihet att *låna ut*, men att göra det utan slagsida på det farliga sätt som valutaregleringen hittills frammanat. Jag tror inte att det kommer att bli några stora sal doförskjutningar över året på grund av att regleringen avvecklas. De farhågorna är betydligt överdrivna. Under årets lopp kan däremot fluktuationerna bli större än de för närvarande är, men det skulle enligt min mening snarast vara ett hälsotecken, ett tecken på att kapitalet verkligen är i arbete. Detta är också en uppfattning som chefen för Stockholms enskilda bank, herr Marc Wallenberg, gett uttryck åt i en artikel i Ekonomisk Revy i fjol, och det är en uppfattning som står sig även i dag.

Här föreligger två reservationer, en från högerhåll, som yrkar på avveckling rakt på sak, och en från folkpartiet, som går ut på att man skall nå fram till en avveckling via en upp- mjukning och en utredning. Tyvärr finns inte centerpartiet med på någon av dessa reservationer. Jag kan inte annat än beklaga att så är fallet, men däråt är ingenting att göra. Jag tror att centerpartiet hyser större oro än partiet behöver hysa på denna punkt. Detsamma gäller även socialdemokraterna. Vi borde kunna vidta denna avveckling. Folkpartireservationen har undergått någon förändring i förhållande till i fjol och i någon mån närmat sig vårt håll. Det är naturligtvis enligt vår mening glädjande. Den invändning jag har emot folkpartireservationen är att där krävs att det skall företas en utredning, men såvitt jag förstår behövs ingen utredning. Vad som behövs är åtgärder, och de åtgärder som enligt vår mening behöver vidtas har vi pekats på i reservationen

till bankoutskottets utlåtande nr 28, som gäller sedelutgivning och fördelningen av landets utländska tillgångar på olika typer d. v. s. guld respektive valutor. För den reservationen skall jag redogöra när ärendet kommer upp.

Nu yrkar jag bifall till den vid bankoutskottets utlåtande nr 26 fogade reservationen nr 1 av mig jämte herrar Lundberg och Regnéll.

Herr HILDING (fp):

Herr talman! Till vad herr Åkerlund här anfört vill jag, utöver själva yrkandet om bifall till reservation 2, bara knyta några korta, allmänna reflexioner.

Valutaregleringen är paradoxalt nog en tillfällig åtgärd som infördes år 1939 — alltså för snart 30 år sedan. Varje år återkommer riksdagen, som herr Åkerlund påpekade, till frågan om fortsatt valutareglering, och varje år beslutar riksdagen under profester från folkparti- och högerhåll om fortsatt giltighet. Denna tillfälliga kristidsreglering har blivit den mest permanenta i vårt land. Den uppfyller numera alla anspråk på att vara motsatsen till temporär.

Årets proposition angående fortsatt valutareglering är ännu mera kortfattad än tidigare års propositioner i samma ämne. Det förefaller som om man finner det vara alltför överflödigt att något så när utförligt motivera varför man anser det vara nödvändigt med utsträckt tid för detta regleringsarrangemang. Att bara hänvisa till vad man sagt en gång tidigare räcker inte, eftersom vi alla vet att förutsättningarna och betingelserna för det ekonomiska livet ändras snabbt och från det ena året till det andra visar betydande skiftningar. Givetvis måste också detta påverka bedömningen av valutaregleringens vara eller icke vara.

Från vårt håll har vi, som herr Åkerlund påpekade, under årens lopp ver-

kat för att regleringen helt skulle avskaffas eller åtminstone uppmjukas så att inte bestämmelserna onödigtvis hindrar kapitalrörelser över gränserna. Samma är förhållandet i år.

I vår reservation, som alltså har be-tecknats med 2, begär vi åtgärder för en väsentlig uppmjukning av valuta-regleringen och dess tillämpning. Vi anser vidare att regleringen bör kunna avvecklas efter en särskild utredning som närmare belyser de problem som en avveckling skulle kunna medföra. Tydligen behövs en utredning av detta slag för att vi skall få ett för alla övertygande klarläggande av att ett avskaffande av valutaregleringen inte kommer att störta landet i olycka. Alla är härvidlag inte lika övertygade som herr Åkerlund om att det inte behövs en utredning.

Denna analys av verkningarna av valutaregleringens avskaffande skulle egentligen ha utförts av den av rege-ringen år 1960 tillsatta valutakommittén. Den kommittén avstod emellertid härifrån med hänvisning till att läget — som man då uttryckte det — var oklart beträffande resultatet av de förestående överläggningarna mellan Sve-rige och EEC angående svensk asso-ciering till den gemensamma markna-den. Det är onekligen på tiden att den utredning som regeringen själv ville ha men inte fick i början av 1960-talet nu äntligen blir genomförd.

Därmed, herr talman, yrkar jag bi-fall till reservation nr 2.

Herr LARSSON, NILS THEODOR,
(cp):

Herr talman! Efter en sådan lång an-strängande dag som första kammaren nu har haft hade jag inte tänkt mig att ingripa i debatten i denna relativt lilla fråga. Men eftersom herr Åkerlund inte kunde underlåta att kalla fram mig, så vill jag tala om att centerpartiet under en lång följd av år — jag skulle nästan våga tro från början — icke anslutit sig

Ang. fortsatt valutareglering
till högerens eller folkpartiets linjer be-träffande detta ärende.

Och varför det?

När det gäller kapitalrörelserna yr-klar man på fria kapitalrörelser över gränserna. Vad har detta för betydelse just nu? Jo, här försiggår i världen i dag en mycket stor kapitalsamling på oljeindustrins område — en koncentra-tion av kapital och makt som är enorm och som framför allt är baserad till USA. Detta investeringsvilliga USA-ka-pital söker speciellt i Europa men även över hela världen efter objekt att in-tressera sig för, och denna kapitalrö-relse är mycket stark. Om ett litet land som Sverige blir observerat och kom-mer i centrum för intresset, skulle en fullständig dominans av detta investe-ringsvilliga kapital i vårt land mycket lätt kunna bli följden.

Problem av denna art har Holland haft och har alltjämt. Frankrike har haft det, och vi vet också att Frankrike bl. a. därför kommit att inta en ganska USA-kyllig inställning. Jag tror att för-siktigheten kräver att vi skyddar vårt land för en helt okontrollerad kapital-invandring från de mycket starka kraf-ter i världen, som gärna skulle vilja göra det och som naturligtvis ändå i viss utsträckning gör det på vissa vä-gar.

Det är en orsak. Jag skall också berö-ra en annan.

Det har talats om att det råder brist på kapital i vårt land, att industrin har svårt att få sin försörjning av kapital för utveckling och att man mycket lätt skulle kunna hämta det över gränserna av investeringsvilligt utländskt kapital. Men vi vet å andra sidan, att vi i vårt land kämpat och alltjämt kämpar med svårigheterna att med penningpolitiska och andra medel avväga resurserna så, att vi inte dämpar efterfrågan på kapi-tal i större utsträckning än att vi kan tillhandahålla de övriga resurser som fordras för investeringar, nämligen ar-betskraft.

Vi har fått betala mycket höga räntor

Ang. fortsatt valutareglering

för att hålla en viss balans på penningpolitikens område i landet. Men hur skulle det vara, om investeringsvilliga företag dessutom skulle kunna gå ut över landets gränser och importera kapital på ett sätt som var och en själv bedömer? Vi skulle med detta importera inflation i vårt land.

Det är därför alltså i nuvarande läge nödvändigt att utöva en viss kontroll över kapitalrörelserna över gränserna, och de svårigheter, som detta medför för näringslivet, är ändå inte större än att företag, som har behov av att företa kapitalrörelser över gränserna, möts av mycket stor förståelse från den valutavårdande myndighetens sida till följd av de liberaliseringar, som ägt rum på detta område och alltså består. Jag har personligen den uppfattningen att valutaregleringen i vårt land i dag inte utgör någon belastning för vårt näringsliv men att den är ett beredskapsskydd, som vi ännu inte kan fränhända oss. En dag kan vi komma att få diskutera detta på allvar, herr Åkerlund och herr Hilding, nämligen när eventuellt EEC-problemet rullas upp för fullt. EEC-problemet är inte lättlost och kan komma att medföra krav i detta avseende, som vi emellertid inte i förväg bör gå till mötes, utan ta ställning till först när andra omständigheter gör det påkallat.

Det var, herr talman, ett försök att förklara varför centerpartiets representanter inte biträtt någon av de båda reservationerna utan traditionsenligt i bankoutskottet följt samma politiska linje på valutavårdens område som regeringspartiet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! De båda talesmännen för reservationerna har påpekat att denna fråga återkommer år från år — jag tror det var herr Åkerlund som nämnde att det nu är tjugotonde året i följd som den diskuteras här. Det har emel-

lertid sin naturliga förklaring med hänsyn till att lagens giltighet är begränsad till ett år i taget. Det är en fullmaktslag som inte kan träda i kraft förrän efter ett riksdagsbeslut.

Herr Åkerlund tyckte det var tråkigt att man inte hade uppnått kraftigare anslutning från centerpartiet och att det var ledsamt att de borgerliga partierna inte kunde enas i denna fråga. Efter herr Nils Theodor Larssons klarläggande anförande om centerpartiets motiv till dess ställningstagande, skall jag mycket begränsat vidröra vissa punkter i denna lagstiftning, som gör att vi anser att de bestämmelser som finns i dag är av mycket stor betydelse. Det framgick också av Nils Theodor Larssons anförande, att vi inom bankoutskottet även i år har fått majoritet för bifall till Kungl. Maj:ts proposition i frågan.

Utskottet delar även i år departementschefens uppfattning, att valutaregleringen till den del den främst är i funktion, nämligen i fråga om värdepappershandeln över gränserna, utgör ett mycket väsentligt politiskt och ekonomiskt instrument, som står samhället till buds när det gäller att uppnå de allmänt omfattande målen inom den ekonomiska politiken.

Utskottet kan heller inte undgå att framhålla den liberalisering, som under senare år skett i den praktiska tillämpningen av valutaregleringen. Detta faktum erkänns också av reservanterna. Det torde heller inte sakna betydelse att här påpeka, att stora delar av betalningarna till och från utlandet i praktiken inte är underkastade någon som helst begränsning genom valutaregleringar. De löpande betalningarna är som bekant helt undantagna från regleringen.

Efter herr Åkerlunds föreläsning, som i och för sig var oerhört intressant, torde det också vara av värde att påpeka att tillstånd till finansiell upplåning utomlands har medgivits till mycket betydande belopp, bl. a. till fartygsbyggen. Frågan gäller också finansiering av svenska investeringar utomlands liksom

finansiering av utländska dotterbolags verksamhet här i Sverige. Av alla dessa saker framgår det ganska tydligt, enligt utskottets uppfattning, att bärande skäl föreligger för ett bibehållande av valutaregleringen tills vidare.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLUND (h):

Jag vill bara, herr talman, helt kort påpeka den motsägelse som föreligger mellan herr Larssons uppfattning att detta är en mycket obetydlig fråga, och herr Stähles att det är en mycket betydelsefull fråga. De båda koalitionsbröderna i utskottet gör tydligen på denna punkt helt skilda bedömningar.

Det må nu vara en sak av mindre betydelse i sammanhanget. Den väsentliga frågan har såväl herr Nils Theodor Larsson som herr Stähle helt undgått att ta upp till besvarande. Jag har för min del sagt, att betalningar kan ske fritt när det gäller betalningar för varor fram och tillbaka för import och export över gränserna. De löpande betalningarna är fria. Det är de på andra håll i världen också. Därvidlag föreligger ingen märkvärdighet och ingen oenighet.

Vidare säger herr Stähle, att det finns tillstånd till finansiell upplåning när det gäller varv och i vissa fall industrier, dotterbolag och liknande. Det är heller inte bestritt. Men däremot har jag sagt att de former i vilka detta sker är betänkliga därför att de leder till, som har framhållits från varvens sida, att man lånar kort utomlands för att långfristigt finansiera försäljning. Av all erfarenhet, som man har kunnat vinna, är detta en farlig politik. Men att tillstånd till finansiell upplåning ges är inte svar på den väsentliga frågan i sammanhanget, den som jag har tagit upp till diskussion här, nämligen att det är nödvändigt för de finansinstitut vi har, banker och finansbolag, att utveckla sig och driva bankverksamhet

över gränserna och över huvud taget idka finansiell verksamhet över gränserna.

En sådan verksamhet är mycket omfattande på kontinenten. Den är utomordentligt omfattande framför allt i England. Londons city är världsberömt sedan ett par hundra år för sin utbyggda finansiella apparat. Under labourregimen låg den tyvärr ganska mycket nere, men den började sedan på 1950-talet på nytt att växa sig stor. Det finns en väldig sådan verksamhet i Schweiz, framför allt i Zürich, och även på andra håll i världen finns det liknande företeeser, exempelvis i Västtyskland. I vårt land är emellertid allt detta fullkomligt förkvävt. Det kan inte växa fram så länge vi har denna valutareglering.

Detta är den väsentliga fråga, som vi här från vårt håll har tagit upp, och det väsentliga motivet för oss att begära valutaregleringens avskaffande. Jag måste säga herr Larsson att argument av den typen, att här kommer drakar eller hydror farande fram över Sveriges land i syfte att äta upp det stackars svenska folket, ligger vid sidan om vad som är realistisk och praktisk politik att diskutera.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Från vår sida anser vi att frågan om valutaregleringen har en mycket stor betydelse i fråga om att uppnå och bibehålla den ekonomiska balans i vårt land, som vi eftersträvar. Den uppfattningen vidhåller jag fortfarande.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Jag kan instämma i att denna fråga har en stor betydelse, men i negativ mening!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att med anledning av vad därin-

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

der yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkterna A och B samt därefter särskilt avseende punkten C.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkterna A och B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkterna A och B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Åkerlund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;

Nej — 23.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hilding* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hilding m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hilding* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 31.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor.

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

I de till bankoutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 230 i första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och nr 290 i andra kammaren av herr *Jonasson m. fl.* hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende åtgärder för att dämpa det för svenskt näringsliv förödande utflöde av valuta som vårt lands negativa turistresebalans innebure ävensom att därvid måtte omprövas dels möjligheten att genom avgift på resevaluta beskatta också konsumtionen utomlands i likhet med vad som gällde inom landet, dels även möjligheten att minska det inhemska utflödet av resevaluta genom begränsning av valutatilldelning från nuvarande generellt högst 6 000 kronor till förslagsvis 1 500 kronor exklusive direkta resekostnader och under bibehållande av nuvarande bestämmelse om eventuellt högre belopp efter särskild prövning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 230 och II: 290 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att först få understryka de sista orden som bankoutskottets vice ordförande sade i debatten om det förra ärendet. Han underströk den väldiga betydelse det har att få balans i fråga om valutaförhållandena. I grund och botten menar man, att detta problem är någonting ytterst viktigt. Det är bara i vissa fall som det är litet ömtåligt att röra vid det, vad det nu kan bero på.

Jag slår fast att vi när det gäller turistresorna och turistbalansen befinner oss i en situation, som ur valutapolitisk synpunkt är synnerligen beklaglig. När man konstaterar vilka stora belopp det här är fråga om, måste man säga sig att problemet är väl värt uppmärksamhet. Jag noterar att svenskar-

nas utlandsresor år 1963 kostade vårt land 760 miljoner kronor. Året därpå — 1964 — uppgick kostnaderna till 814 miljoner och år 1965 var de 1 027 miljoner. Förra året gick inte mindre än 1 253 miljoner kronor ur landet på grund av utrikesresorna.

Nu går inte alla dessa pengar till lyxresor. Alla resor är inte nöjesresor; det kan vara fråga om affärsresor samt resor för sjukvård och åtskilligt annat såsom forskning, studier o. s. v. som är nödvändigt. Men en mycket stor del av resorna är lyxresor. Jag framhåller detta därför att det väl behöver poängteras.

Bankoutskottet, som har skrivit ett ur flera synpunkter lustigt utlåtande, säger: »Beträffande begreppet 'lyxresor' påpekades i det senare svaret svårigheter att definiera begreppet lyx och det generaliserande i att beteckna nöjesresor till utlandet som mera lyxbetonade än nöjesresor inom landet.»

Jag tycker att bankoutskottet inte skall lägga alltför nöjeslystna synpunkter på detta ärende utan konstatera, att det valutapolitiskt är en väldigt stor skillnad om turismen placerar pengar inom landet eller utanför. Jag anser att den saken borde kunna vara uppenbar även för riksdagens bankoutskott.

Jag konstaterar vidare att det problem som det här gäller i allra högsta grad har rönt uppmärksamhet ute bland människorna. Dessa frågar sig, varför man skall underkasta vårt lands näringsliv så starka restriktioner både på kreditpolitikens och på räntepolitikens område och varför man skall behöva ha en sådan kontroll på olika områden, när det verkar som om man inte vågade röra turistresorna.

Att Sveriges Radio häromdagen enligt vad man har sagt mig — jag hörde det inte själv — återgav siffror i detta sammanhang är mycket intressant. Mycket intressantare är, att jag inte i någon av dagstidningarna har lyckats upptäcka någon genklang därav. Om vi hade annonsfinansierad radio och TV,

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

skulle det kanske kunna tänkas att det vore lika tyst i massmedia som det är i pressen när det gäller sådana här saker. Man talar försiktigt om så stora intressen som resebyråindustrins! Resebyråerna är stora annonsörer inte minst i stockholmspressen. Det vill jag konstatera.

Bristen i turistbalansen var 1963 ett belopp på 365 miljoner kronor, alltså en miljon om dagen. År 1964 uppgick förlusten till 416 miljoner kronor, och 1965 betalades från Sverige i detta sammanhang ut 587 miljoner kronor mer än som kom in. Enligt statsverkspropositionens s. k. finansplan, som vi hade framför oss när vi skrev dessa motioner, beräknades förlusten i turistbalansen till 731 miljoner kronor. Rätta siffran torde vara 741 miljoner, och det är väl detta som föranleder bankoutskottets uttalande i första raden av redogörelsen för motionerna. Bankoutskottet behagar nämligen säga, att i motionerna lämnas vissa »i sina detaljer icke helt korrekta» uppgifter. Bristen var 10 miljoner kronor större än som angavs i motionerna, vilket föranledde detta skrivsätt.

Jag vet inte vad det är för urval av motioner som bankoutskottet sysslar med. Andra utskott får behandla motioner, som är belamrade med svagheter på någon punkt utan att som första påpekande anmärka att det finns en siffra som bör ändras. Tendensen gick i det här fallet visserligen i ur utskottets synpunkt fel riktning, men det var ändå någonting som man kunde peta på. Jag konstaterar detta, och jag finner det fortsatta resonemanget från utskottets sida vara både föga engagerat för problemet och irriterat av att den här frågan aktualiserats.

Inom de mest skilda kretsar börjar man dock tycka att valutautflödet är för stort. Unghögern i Stockholm gjorde i mitten av februari ett uttalande, i vilket yrkades på beskattning av utlandsresor, och man ville lämna åt hö-

gers riksdagsgrupp att fundera på den saken.

Dala-Demokraten har också tagit upp saken och skrivit så här: »Visst är det angenämt att resa, och för många är det nyttigt också. I Förenta staterna har emellertid resandet tagit sådan omfattning att myndigheterna manar medborgarna att resa mera inom landet än utom det. Det myckna resandet tär även på USA:s krafter. Så stor fyndighet som finansdepartementet visat när det gäller att begränsa annan konsumtion, som är mera nyttig för alla, borde det också vara möjligt att begränsa det väldiga utflödet av valuta som resorna nu förorsakar» — jag förmodar att Dala-Demokraten när den talar om finansdepartementet menar finansdepartementet i Sverige.

Så säger Dala-Demokraten, och det visar ju att intresset för att få denna fråga upptagen är ganska stort.

Jag slår fast detta och får i viss mån medhåll av finansministern. Han drar kanske inte så djärva slutsatser — det återstår ju ännu tid för nya och djärva mål — men han sade i ett uttalande vid Svenska sparbanksföreningens årsmöte i oktober förra året, att det väl skall bli bättre med dessa resor och fortsätter: »Jag vill dessutom i mina något djärva slutsatser om utrikeshandels resultat under 1966 göra ... reservationen att antagandet» — som ligger till grund för hans beräkningar — »sker under förutsättning av ett oförändrat tjänstenetto. Skulle vi även i år (d. v. s. 1966) den för Sveriges del ovanligt vackra sommaren och den för reslystna grupper oklara avtalsituationen till trots, ändå fortsätta med den negativa utvecklingen av vår turistbalans, så har jag varit för optimistisk i mina slutsatser.»

Herr talman! Jag konstaterar att på den punkten hade finansministern alldeles rätt. Turistbalansen försämrades och turistresorna drog en kostnad, som enligt vad jag nyss nämnde var unge-

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

får 225 miljoner kronor högre än föregående år. Följaktligen var slutsatserna alltför djärva, såvitt jag kan finna, och jag tycker att det ger anledning att tänka på dessa problem.

Jag konstaterar också att om människor reser på semester i Sverige får de betala omsättningsskatt på alla livsmedel de förtär o. s. v. De som semester utomlands berörs däremot inte av den svenska omsättningsskatten. Enligt min mening skall man inte tänka sig en beskattning av resekostnaderna, men väl en beskattning av uppehållskostnaderna.

Nu säger utskottet att vi kan rakt ingenting göra för vi har så dåliga avtal; ja, man skrev inte »så dåliga» utan menade väl snarast så bra avtal — liberaliseringen har ju gått så bra. Låtgåliberalismen har verkligen på detta område firat triumfer — och jag måste säga att resultatet för svenskt näringsliv inte alls är så roligt, särskilt inte när det gäller turistresorna. Jag vill slå fast detta därför att jag tycker att saken bör kunna upptagas till behandling.

Motionärerna har inte angivit något ensartat recept. De har rört vid tanken att turismen skulle kunna beskattas. De har också tänkt på möjligheterna att reglera valutatilldelningen. Jag vill säga, att om man utan vidare svårigheter kommer upp till så stora belopp att de rör sig inom en marginal på 6 000 kronor, så har man nått ganska långt. De avtal man hänvisar till rör sig om ett grundbelopp på 700 dollar, d. v. s. omkring 3 500 kronor — men vi är ju gentila i Sverige och rundar av det uppåt litet grand.

Jag tror därför att man kan tänka sig att hålla igen. Men motionärerna har inte tagit definitiv ståndpunkt till dessa frågor. I stället begär de att man skall göra en utredning avseende åtgärder för att dämpa det för svenskt näringsliv förödande utflöde av valutor som vårt lands negativa turistbalans innebär.

Detta är det väsentliga yrkandet i motionerna, och jag vågar yrka bifall till dem, herr talman! Jag gör det inte minst med tanke på den svenska turismen och med tanke på att turismen som näring på rätt många håll i vårt vackra land spelar en betydande roll. Man tar där gärna emot människorna. Mina medmotionärer är också från län där turismen betyder mycket — från Dalarna, från Jämtland, i andra kammaren från Värmland o. s. v. Det borde också kunna vara ett klart intresse i många andra delar av vårt land att försöka länka in de rekreationsresor som det här är fråga om på en positiv linje och stödja den svenska turismen, stödja möjligheterna att resa i Sverige, stödja möjligheterna att placera pengarna inom landet och inte försvaga handelsbalansen. Det är dock, som bankoutskottets vice ordförande så klokt sade, en mycket allvarlig sak att försöka åstadkomma en skaplig balans.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, och jag hade därför knappast räknat med att vi skulle få någon särskild överläggning i denna fråga. En av motionärerna, herr Ferdinand Nilsson, har emellertid dels yrkat bifall till sin motion och dels i sitt anförande nyss uttalat att han tycker att det är ett mycket suddigt utlåtande som utskottet skrivit. Det omdömet må stå för honom själv. Om herr Ferdinand Nilsson i sin bedömning av utlåtandet lägger in också det förhållandet att utskottet har rättat till de sifferuppgifter som herr Ferdinand Nilsson har använt i sin motion, och angett de rätta siffrorna, må det vara honom förlåtet.

I övrigt torde det räcka med att framhålla våra internationella förpliktelser på valutaområdet och det ansvar som det för med sig för vårt land. Sverige är sedan år 1951 anslutet till Internationella valutafonder som enligt sin

Om begränsning av valutatilldelningen för utrikes resor

stadga har till syfte att främja samarbetet i valutafrågor och att underlätta den internationella handelns utvidgning och ett samarbete över gränserna över huvud taget. Dit räknar vi i utskottet också utgifterna i samband med utlandsresor.

Finansministern har i två interpellationssvar under föregående år hänvisat till vårt lands internationella förpliktelser enligt stadgan för Internationella valutafonden och enligt OECD:s liberaliseringskod, vilken förklarades hindra restriktioner i fråga om turistutgifter, däribland också en särskild beskattning av utlandsresor. Det torde vara tillräckligt att påpeka detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Har man ett enhälligt utskott bakom sig är det alldeles klart att man argumenterar ungefärligen som herr Ståhle gjorde. Mera skall jag inte säga om den saken.

Jag vill understryka det värde som bankoutskottets ärade vice ordförande nyss fäste vid möjligheterna av att förhindra vissa internationella valutatransaktioner. Jag vet att man gör en distinktion mellan de olika löpande sakerna och där räknar in turismen. Men jag vet också att det i alla länder förekommer en viss återhållsamhet och en viss prövning därvidlag. Till och med i Sverige får man lov att göra en framställning om man går över den där vida gränsen på 6 000 kronor, som kanske inte är en så vid gräns om man skall fara till Amerika. Det är emellertid lustigt att de personer som det här i stor utsträckning gäller — de som far till Spanien, till Madeira — är bankoutskottets skyddslingar. Madeira, vad är det för slags land? — herr Ahlmark, höll jag på att säga. De far också till konung Konstantins Rhodos.

Jag är övertygad om att det om det funnes litet god vilja skulle vara möj-

ligt att göra något åt detta. Men utskottet vill inte ens göra ett försök utan säger bara att det inte går att genomföra.

Detta erinrar mig om ett ord i den gamla Karlskrönikan. När Engelbrekt Engelbrektsson belägrade Teljehus vid Södertälje satte han vid ett tillfälle, när det inte var så mycket att göra med danskarna, bondehären att gräva en kanal genom det där belägna näset. Karlskrönikan konstaterade emellertid då att »så djupt kunde ingen grävas». Man försökte nämligen inte ordentligt. En författare skriver om detta och den »skumögda svenskhet» som den gången resignerade, men nu kan se på hur Södertälje kanal där går fram.

Nu anför utskottet att man inte orkar med denna uppgift. Man kommer ingen vart, eftersom man har skrivit så många traktater och är bunden till händer och fötter. En och en kvarts miljard kronor skall strömma ut genom turistresor. Det är så vist och väl ordnat av finansledningen i vårt land.

Försök att göra något åt detta!

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! Jag vill mycket kraftigt understryka de synpunkter som herr Ferdinand Nilsson anförde om möjligheterna att resa omkring och se vackra platser i vårt land. Vi har säkerligen mycket att lära och se i vårt land.

Men vi vill inom utskottet inte på något sätt göra det omöjligt för medborgarna att göra resor även utanför vårt lands gränser. Även där har vi mycket att lära. Jag ser detta som ett uttryck för det välstånd som under senare år skapats i vårt land.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Även beträffande inlandsturismen hade bankoutskottets ärade ordförande den allra bästa vilja — men han ville ingenting göra, vilket

jag utan vidare konstaterar. Men om man kunde länka in turismen inom landet skulle detta innebära en vinst samhällsekonomiskt för handelsbalansen av ganska stor betydelse. Också denna synpunkt tycker jag borde vara av något värde också för bankoutskottet.

Jag har inte den uppfattningen att traktatbestämmelserna är så absolut bindande som bankoutskottets tolkning ger vid handen. Det var på denna punkt man kan använda uttrycket »suddigt skrivsätt». Jag tror att man kan komma mycket längre om man bara verkligen vill det, och andra länder har gjort det i ganska hög grad.

Jag har t. o. m., herr Stähle, bevittnat hur det stora socialistiska föregångslandet England handskades med EFTA-traktaten när ett verkligt stort ekonomiskt intresse stod på spel. Engelsmännen blev — vill jag minnas — varmt applåderade från vårt håll, och vi skickade över 500 miljoner kronor till dem. Det skulle vara roligt att veta när de kommer igen. Men bortsett från det vill jag säga att utländska traktater är inte utan vidare på samma sätt bindande. Det blir folkrättsliga tolkningsproblem. En utredning skulle ge större klarhet, och utredningen ger bättre resultat om man i den får sätta in folkrättslig expertis och inte bara nöjer sig med bankoutskottets sekretariat.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte motioner i ämnet.

I en den 24 februari 1967 dagtecknad proposition, nr 46, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

dels medgiva, att riksbanken för tiden den 1 juli 1967—den 30 juni 1968 fritoges från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta.

Det förslag i fråga om riksbankens sedelutgivningsrätt, som framlagts i propositionen, innebar, att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter härom skulle gälla även för tiden den 1 juli 1967—den 30 juni 1968. Maximibeloppet för sedelutgivningsrätten hade föreslagits höjt från 9 900 till 10 500 miljoner kronor.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 720 i första kammaren av herrar Åkerlund och Enarsson samt nr 900 i andra kammaren av herrar Carlshamre och Nordgren, vari hemställts, att riksdagen måtte

1. bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 46, dock med den ändringen, att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 10 300 miljoner kronor, samt

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

2. uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1967.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. med avslag på motionerna I: 720 och II: 900, såvitt nu vore i fråga, antaga det genom propositionen nr 46 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning;

2. med bifall i övrigt till nämnda proposition medgiva, att riksbanken för tiden den 1 juli 1967—den 30 juni 1968 fritoges från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningsen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta;

3. besluta, att motionerna I: 720 och II: 900 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Åkerlund* och *Lundberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 och 3 hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 720 och II: 900, såvitt nu vore i fråga, antaga det genom propositionen nr 46 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, dock med i reservationen angiven lydelse;

3. i skrivelse till fullmäktige i riksbanken uttala, att riksbankens metalliska kassa borde förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1967.

Herr **ÅKERLUND** (h):

Herr talman! Det är kanske litet tråkigt för kammarens ledamöter att klockan halv elva efter en hård arbetsdag även behöva ta itu med en fråga som denna. Jag är alltså medveten om att

jag har press på mig att fatta mig kort, men jag har den uppfattningen att denna fråga inte kan anses vara så betydelselös som många gärna vill göra gällande, utan det kan vara motiverat med några ord.

Det gäller här två frågor, dels en begäran om höjning av sedelutgivningsrätten med 600 miljoner kronor, dels också befrielse för riksbanken att inlösa sedlarna med guld. Det är frågor som återkommer år efter år liksom valutaregleringen som vi nyss har behandlat. Det enda som är väsentligt här är om det finns några nya moment eller synpunkter som kan anföras. Jag skall försöka att peka på någonting som har hänt sedan vi förra året behandlade denna sak.

Först må det dock sägas att bankoutskottets ledamöter är eniga på en punkt, nämligen att det är otillfredsställande med en sådan provisorisk lagstiftning som den vi har om sedelutgivningen och att en permanent reglering av frågan är önskvärd. År 1957 anmälde ju riksbanksfullmäktige förslag till ny riksbankslag, men det framlades aldrig. Vi kan alltså i år fira tioårsjubileum av detta misslyckande.

I fjol sade utskottet med hänvisning till regeringens proposition att myntkommittén enligt sina direktiv var oförhindrad att behandla spörsmål om guldmyntfoten och riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld. I mitt inlägg i debatten om sedelutgivningen i fjol nödgades jag för min del underkända myntkommitténs förmåga att »lösa guldmyntfotens problem». Myntkommittén har nu meddelat att den betraktar sitt uppdrag som avslutat, utan att något synligt bidrag till lösning av det problem kommittén varit oförhindrad att behandla har presterats. Jag klandrar självfallet inte myntkommittén för att den kapitulerat. Den har säkerligen handlat realistiskt. Uppdraget har överstigit dess förmåga.

Jag biträder emellertid utskottets skrivning om ny riksbankslag för att

frågan skall hållas levande. Jag tror att jag vet mer än de flesta om denna problematik, eftersom jag arbetat så många år på detta forskningsområde och även disputerat inom detta område.

Det är nu för mig bara att konstatera att 1951 års förslag till ny riksbankslag misslyckades. Den kunde aldrig läggas fram. Sedelutgivningskommitténs förslag 1955 misslyckades likaledes. 1957 års förslag till ny riksbankslag misslyckades, och myntkommittén har misslyckats. Vi står alltså helt enkelt tomhänta i denna fråga.

Om jag så får övergå till propositionens och utskottets förslag om ökning av sedelutgivningsrätten med 600 miljoner kronor är skillnaden den att högerpartiet gjort ett bud på 400 miljoner kronors ökning, alltså till 10 300 miljoner kronor. I fjol sade riksbanksfullmäktige, vilket är intressant, att de ansåg att någon ökning i och för sig inte skulle vara erforderlig, men när allt kom till kritan tyckte de ändå att de kunde begära 200 miljoner kronor till, och jag anslöt mig till denna ökning för att inte driva resonemanget till alltför hårda motsättningar. Men jag anförde också i fjol att förutsättningen var att man skulle föra en restriktiv likviditetspolitik. Vi har samma villkor i år i den reservation som vi nu lagt fram.

Beträffande riksbankens politik i fjol var man inne på en ny och intressant linje. Det var ett verkligt försök till en effektiv inflationsbroms. Tyvärr har riksbanksfullmäktige i år frångått denna linje. I sin i propositionen redovisade skrivelse har dock riksbanken lämnat några ytterst intressanta upplysningar som jag skall be att få säga ett par ord om. Jag vill emellertid erinra om att när vi behandlade frågan om decharge för riksbankspolitiken var vi något inne även på den teknik som riksbanken hade använt under fjolåret för att skapa förutsättningar för diskonto-

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m. sänkningen. Vid den tidpunkten var alltså inte denna proposition känd och vad riksbanksfullmäktige hade skrivit alltså inte heller känt. Men nu säger riksbanken i propositionen att variationerna i sedelomloppet förändringar under 1966 visade att sedelomloppet rapportdagen den 7 juni låg endast en halv procent över samma tidpunkt året dessförinnan, alltså 1965. Den 10 juni, d. v. s. på torsdagen samma vecka, nådde också diskontot sin högsta höjd under året, i det att man då höjde det senaste gången. Sedan har man sänkt diskontot. Då var det alldeles påtagligt att det var ont om pengar, och restriktiviteten i likviditetspolitiken var som allra starkast under 1966. Frågan kan ställas om detta var en riktig politik. Enligt min mening hade riksbanken handlat alldeles rätt.

Den 23 september åter, meddelar nu riksbanksfullmäktige, låg sedelomloppet på sin högsta höjd jämfört med året dessförinnan, 1965, eller med 7,4 procent efter en — jag vill betona det — politiskt betingad omläggning av likviditetspolitiken. Min slutsats av vad riksbanken upplyst om i propositionen är alltså att riksbanken visat att en på sedelutgivningen baserad likviditetspolitik är ett effektivt vapen och ingen formalitet.

Utskottet har tydligen inte den meningen. Det har tydligen inte lagt märke till redovisningen för denna utveckling. Det upplyser i årets utlåtande, vilket det däremot inte gjorde i fjolårets, att förändringarna i den utelöpande sedelmängden är en *följd* av den allmänna omsättningens krav och inte kan anses spela den aktiva roll i penningpolitiskt hänseende som den tillskrivs i motionen. Uttalandet är magistralt, om jag så får säga, men i sak är det inte desto mindre oriktigt. Man kan mycket väl göra en sådan sak som sedelutgivning och likviditet till ett instrument om man vill. Riksbanken har i praktiken visat det för den uppmärk-

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

samme iakttagaren av vad som har hänt. Det är bra gjort av riksbanken enligt min mening, och jag tackar för det.

Jag beklagar emellertid å andra sidan att riksbanken har frångått sin tidigare inställning och i år är beredd till eu väsentligt svagare likviditetspolitik än tidigare. Anledningen härtill synes oss motionärer vara den kritik som riktas mot riksbankens kreditpolitik. Det har ju sagts att man har lagt alltför stora bördor på kreditpolitiken, och därmed är underförstått att man borde lägga större bördor på finanspolitiken. En kommentator har emellertid med anledning av den politik som förts sagt att vad landet nu har nått fram till är en politik som haltar på båda benen, eftersom i jämförelse med fjolåret förs en svagare såväl kredit- som finanspolitik. Landet har alltså ett krav på ökad likviditet till följd av krav på ökad kredittillgång.

Utskottet förefaller mig ha känt sig en aning stött i kanten av våra uttalanden, eftersom utskottsmajoriteten säger sig bestämt ta avstånd från en uppgiven antydan från vårt håll att riksbanksfullmäktige skulle vilja ge utrymme åt en större kreditgivning än som från stabiliseringssynpunkt är önskvärt. Ändå är det väl i alla fall så att det snarare är riksbanksfullmäktige än utskottet som har anledning att känna sig pikerade. Det är alltså ett ställföreträdande lidande som utskottet här har iklätt sig, men vad utskottet anför är inte någon formulering som vi begagnar i motionen, utan vi har använt en annan formulering. Vi säger så här: »Kritik har nämligen riktats mot restriktiviteten i riksbankens kreditpolitik, som uppgivits ha pålagts alltför stora bördor. Följaktligen har också krav rests på ökad likviditet för att möjliggöra ökad kredittillgång, vilket uppenbarligen påverkat fullmäktiges inställning i här förevarande sammanhang. Hänsynen till krav på alltid stigande kreditvolym för lånefinansiering av olika projekt eller för att säkra lönsamhet i

kreditföretagen kan dock enligt vår mening inte få vara utslagsgivande för likviditetspolitiken utan får vägas mot enskildas intresse av penningvärdets upprätthållande och samhällets önskemål om stabilitet i ekonomin.» Detta är i alla fall en annan sak än vad utskottet vill göra gällande att vi har sagt.

Vi har här sagt att man får göra en avvägning mellan människors intressen att ha ett stabilt penningvärde och andras intressen att ha mycket kredit för att kunna driva verksamhet av olika slag. Det är en synpunkt som vi inte kan frångå. Allt hänger naturligtvis på vad som här avses med stabilisering. Vi har i varje fall ansett att en stabiliseringspolitik inte kan innebära att penningvärdet skall sänkas med 4, 5 eller 6 procent om året — hur man nu än vill räkna det — exklusive skatter med 3 procent eller inklusive skatter med 5 eller 6 procent. Vi vill ha en effektivare inflationskamp och en bättre stabilitet. Vi ger ett underbud på 400 miljoner i stället för 600 miljoner kronor, men det är ändå fråga om en avsevärd ökning. Vi säger alltså inte direkt nej till en ökad likviditet, men syftet är klart.

Jag yrkar alltså bifall till punkt 1 i reservationen.

Jag vill också säga ett par ord om punkten 2, beträffande utskottets kläm rörande befrielse från skyldigheten att inlösa sedlar med guld. Det är klart att jag biträder en sådan ståndpunkt under betonande dock av att vi har alldeles för litet guld för vår metalliska kassa för att vi skall kunna verkställa en inlösen. Nu har vi nyligen diskuterat denna fråga om guldpolitiken, och jag skall därför kunna fatta mig kort, men ett par nya synpunkter och informationer finns här att redovisa.

Det pågår för närvarande en intensiv diskussion om detta utomlands i den s. k. tiogruppen. Där finns olika meningar, där t. ex. Förenta staterna driver en linje och Frankrike en annan.

Frankrike önskar ett system baserat på guld och på att lämna lån, om så är erforderligt, till dem som kan behöva det. Det land som är aktuellt för lån nu är således Förenta staterna. Från amerikanskt håll önskar man en s. k. reservplan — men det skall jag inte gå in på här. Däremot vill jag erinra om att den amerikanske finansministern Fowler bara för några dagar sedan sade att det nu är så bråttom att man inom ett par månader måste komma med ett förslag som skall föreläggas den internationella valutafonden i september i år. Han har också sagt att skall hittillsvarande utveckling med amerikanskt guldutflöde fortsätta så finns det vissa risker — vilka också klarlagts av ett par av Amerikas största banker i ett uttalande — för att de amerikanska guldförsäljningarna skulle kunna komma att inställas. Enbart på detta ryktes grund rusade priset på guld i höjden, och det var nödvändigt att komma med en kraftfull dementi för att kunna behärska situationen. Läget var således känsligt för den amerikanska dollarn, eftersom en guldprisstegring bara är spegelbilden av en nedsättning av dollarns yttre värde.

Under en följd av år har jag hävdat att vi måste se om vårt hus och beakta sammansättningen av våra guld- och valutatillgångar och något öka tillgången på guld, men att vi skall gå försiktigt fram. När jag nämner siffran 300 miljoner kronor, motsvarande 60 miljoner dollar, är det inte så mycket pengar. Men vi måste ta hänsyn till andra länders guldpolitik, särskilt Förenta staternas. Vi har ingen rättighet att lägga sten på börda, som vi gör i exempelvis Vietnamdebatten, vilken jag naturligtvis inte skall gå in på nu. Däremot har vi skyldighet att ta all möjlig hänsyn, enligt min mening, till Förenta staterna på denna punkt. Vi måste emellertid gardera svenska intressen i mån av förmåga. Det är skälet till att vi bör göra en viss omfördelning på denna punkt. En sådan åtgärd skulle dessutom vara ägnad att underlätta fria kapitalrörel-

ser utan valutareglering, som jag tidigare anförts i debatten i kväll.

Jag har bara ett allmänt omdöme att framföra om riksbankens placeringspolitik när det gäller utlandstillgångar. Jag har letat runt för att finna något bra exempel i penninghistorien, som skulle motsvara dess sätt att agera. Jag har funnit det bästa exemplet vara att riksbanken för samma politik som en fransk rentier från sekelskiftet förde. Det gick tokigt för honom, och jag är rädd för att det kan gå lika tokigt för oss, om vi fortsätter som hittills.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservationen.

Herr STÅHLE (s):

Herr talman! I bankoutskottets förvarande utlåtande nr 28 behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 46 med förslag till lag om särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Utskottet påpekar i sitt utlåtande att riksbankens rätt att utge sedlar sedan lång tid reglerats genom provisorisk lagstiftning och att denna provisoriska lagstiftning förlängts genom årliga beslut av riksdagen. Riksbanksfullmäktige har nu hemställt om att maximibeloppet för sedelutgivning höjs från nuvarande 9 900 miljoner kronor till 10 500 miljoner kronor. Denna ökning tillstyrkes även av departementschefen. Riksbanksfullmäktiges hemställa om denna höjning av sedelutgivningen är givetvis fotad på den erfarenhet man har skaffat sig under året. Det är ju riksbanksfullmäktige som har skyldighet att se till att det finns tillräckligt med valuta inom handeln, och man har kommit ganska nära maximibeloppen under tidigare år.

Reservanterna inom utskottet vill begränsa maximibeloppet till 10 300 miljoner kronor. Det är således en skillnad på 200 miljoner kronor.

Då vi inom utskottet har klart för oss att denna riksbanksfullmäktiges hemställa gäller en maximering av beloppet, har vi mycket svårt att följa den mening som reservanterna här hävdar,

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

då de utan något som helst underlag vill göra en inskränkning med 200 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten anser också att reservanterna ej kunnat redovisa bärande skäl för en sådan begränsning av sedelutgivningen. Det är därför som vi tillstyrker riksbanksfullmäktiges hemställan, som i detta fall även har tillstyrkts av departementschefen.

Reservanterna önskar även att riksdagen gör ett uttalande som innebär att riksbanken skulle öka sin metalliska kassa med lägst 300 miljoner kronor under år 1967. Utskottsmajoriteten anser för sin del att det är olämpligt att genom riksdagsbeslut binda riksbankens handlingsfrihet på denna punkt. Det kan måhända vara riktigt att riksbanken internationellt sett har en låg guldandel i valutareserven. En fördel med detta är, enligt utskottets uppfattning, att den räntebärande andelen blir desto större så att valutareserven följaktligen växer med ränta på ränta på ett sätt som den eljest inte skulle ha gjort.

Vilken fördelning mellan guldandel och valutaandel som vid olika tidpunkter är lämplig bör enligt utskottets bedömning avgöras av riksbanksfullmäktige. Det innebär, herr talman, att jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan även på denna punkt.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Bara några få ord! Herr Ståhle säger att skäl för en begränsning av sedelutgivningsrätten inte har förbragts av reservanterna. För det första är det begränsning av ökningen av sedelutgivningsrätten det är fråga om. För det andra framgår det väl av vårt uttalande att en stramare likviditetspolitik än den riksbanken tvingas föra är motiverad — att det är fråga om en bedömning från vår sida, där vi menar att vi kan ha lika rätt i sak som riksbanksfullmäktige.

Beträffande talet om att ha stora tillgångar i form av utländska statspapper som löper med jämförelsevis låg ränta är vårt alternativ att om pengarna i stället för att stå låsta kommer till an-

vändning i de privata bankerna, drar dessa in större valutainkomster till landet än dem som tillförs via ränteavkastningen på utländska obligationer. Därvidlag kan ju en parallell lätt dras mellan å ena sidan riksbanken och å andra sidan vad som kan gälla en enskild individ som antingen lägger sina pengar på t. ex. obligationer och får ränta på dem eller använder dem för att driva affärsverksamhet. I det senare fallet kan han helt säkert göra sig större inkomster. Det är så vi bedömer denna fråga.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten delar inte herr Åkerlunds uppfattning att en ökning av sedelutgivningsrätten på något sätt skulle påverka vår likviditet. Vi har den uppfattningen att det må vara riksbanksfullmäktiges uppgift att bedöma behovet av sedlar. Fullmäktige har ju här också redovisat att man vid vissa tillfällen har närmat sig den topp som man är från år fastställt. Det är således vår uppfattning att riksbanksfullmäktiges bedömning är av större värde än det mera teoretiska resonemang som herr Åkerlund nu för till torgs. Jag har all respekt för vetenskapsmannen Åkerlunds bedömning i detta fall. Däremot har jag mycket svårt att förstå att han fått med sig herr Lundberg på sin reservation. Denne är ju affärsman och borde se mera realistiskt på denna fråga. Vi noterar även att utskottets ordförande herr Regnéll, som också är högerman, icke har anslutit sig till den reservation som herrar Åkerlund och Lundberg har fogat till utskottsutlåtandet.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhle säger att han har större förtroende för riksbanksfullmäktiges förmåga att bedöma vilken omfattning sedelmängden skall ha, och det är naturligtvis herr Ståhle obehaget att ha den uppfattningen. Men här föreligger i alla fall en begäran om lagstiftning. Det är en lagstiftningsfråga som är underställd riksdagen,

och då måtte det väl vara tillåtet även för oppositionen att ha en uppfattning om den lämpliga sedelmängden, lika väl som vi i andra sammanhang tar ställning till lagfrågor som underställs riksdagen.

Herr STÅHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har givetvis aldrig på något sätt hävdad att det skulle vara oppositionen obetaget att föra fram sina synpunkter. Vad jag har sagt är, att vi inom bankoutsiktet anser att riksbanksfullmäktige som sysslar med dessa frågor måste ha större möjligheter att bedöma den ökning av sedelmängden som anses vara lämplig vid olika tillfällen.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Herr Åkerlund har en benägenhet att förvandla bankoutsiktets behandling av ärenden liksom första kammarens till något av ett nationalekonomiskt seminarium, och för all del. Vi har alla nytta av att ärendena blir genomlysta, något som de nödvändigtvis blir eftersom herr Åkerlund ju sällan låter någon annan få sista ordet.

Herr Åkerlund gör här anspråk på att bli uppskattad därför att han vill binda riksbankens ledning för en restriktivare penningpolitik genom att begränsa riksbankens sedelutgivningsrätt.

Det är förvånande att man ens något tror på att via sedelutgivningsrätten, sådan som den är utnyttjad hitintills i vårt land, nämnvärt kunna påverka den ekonomiska utvecklingen. När vi har en sedelutgivningsrätt som enligt riksbankledningens och bankoutsiktets förslag uppgår till 10 300 miljoner kronor, är det väl inte att vänta att en minskning av detta belopp med 200 miljoner kronor kan ha någon som helst praktisk betydelse i vår penningpolitik. Det är ofattbart att man driver den tesen.

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

Vad beträffar förslaget att ytterligare 300 miljoner kronor av våra valuta-tillgångar skulle förvandlas till guld, vill jag säga att herr Åkerlunds resonemang inte heller därvidlag är så lätt att fatta. Jag tror inte att det för närvarande kan ha någon som helst betydelse om man vidtar en sådan åtgärd, men de som är professors likar har sina käpphästar som de rider, och herr Åkerlunds förnämsta käpphäst är guldkalven.

Herr talman! Jag yrkar bifall till bankoutsiktets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutsiktet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. riksbankens sedelutgivning, m. m.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 18.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarrens sammanträde fredagen den 21 april.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen angående val av ledamot och suppleanter i styrelsen för stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 147, för fröken *Astrid Bergegren* att vara ledamot i styrelsen för stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

nr 148, för herr *Hans Hagnell* att vara suppleant för fröken *Bergegren* i styrelsen för stiftelsen Riksbankens jubileumsfond; och

nr 149, för herr *Kaj Björk* att vara suppleant för fru *Sjövall* i styrelsen för stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 57, i anledning av väckta motioner om försöksverksamhet med sam-

manhållna klasser i grundskolans årskurs 9;

nr 58, i anledning av väckta motioner om slopande av betygsgivningen i uppförande och ordning i slutbetyg;

nr 59, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1967/68 till restaurering av Strängnäs domkyrka;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående skyldighet för fastighetsägare att deltaga i kostnad för enskild väg;

nr 26, i anledning av väckta motioner om belysning av övergångsställen för gående;

nr 27, i anledning av väckta motioner angående färg och belysning på motorfordon;

nr 28, i anledning av väckt motion om åtgärder för att motverka mörkerolyckor;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, i vad propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner om utrustning av polisens bilar med varningsskyltar i syfte att öka trafiksäkerheten; ävensom

allmänna beredningsutskottets memorial och utlåtande:

nr 20, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden; samt

nr 21, i anledning av motioner om angivande på körkort av blodgrupp m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens sammanträde avslutades kl. 23.03.

In fidem
K.-G. Lindelöw